

A watercolor illustration of a pond scene. In the foreground, a large, vibrant yellow water lily with many petals is in full bloom. Above it, another yellow water lily is visible, with a black and pink butterfly perched on its center. The background consists of soft, blended washes of purple, blue, and yellow, suggesting a pond with lily pads and a bright sky. The overall style is soft and artistic.

АНАСТАСІЯ
ВІННИК

Коли
повертається
веселка

АНАСТАСІЯ
ВІННИК

*Коли
повертається
веселка*

Анастасія Вінник

Коли повертається веселка

Славні, її сонячній душі

...Сerpнева ніч пахла осінню. Втоmlена акушерка заховала під косинку неслухняне пасмо і сіла на табуретку. Вона немов відчувала, що зараз народиться дитина випадкової вагітності. Таких тут багато, випадкових, на гуркотливій вдень та вночі будівлі, де навколо лише самі бараки та вагончики, а поміж ними мотузки із сірою білизною та вбиральні. Хто тільки в них не живе! Безнадійні романтики з гітарами, вчорашні злочинці, жінки, що засиділись у дівках та ще досі марять мріями про чарівного принца, а також школярі, що необачно повипадали з батьківського гнізда, ледве встигнувши отримати атестат. Майже в кожному домі свої перші кроки ступають малюки з надією на щастя та мріями, що вони ніколи не прокинуться самотніми.

Акушерка подивилась на породіллю і швидко відвела погляд.

«Завтра ж утече, – подумала вона, – а нам доведеться в область писати. А якщо не втече, то зробить усе, щоб позбутись дитини».

Вона тяжко зітхнула, заплющила очі та задрімала. Раптом її розбудив несамовитий крик.

Дівчинка народилась швидко, запишала і замовкла. Сестра перерізала пуповину і вже хотіла перев'язати, аж раптом акушерка зупинила її.

– Я сама, – мовила вона, вправно зав'язуючи слизьку кишку, і передала дитину медсестрі. – Нехай у неї буде гарний пупець. Не впусти.

– Ганно Михайлівно, хіба я колись впускала когось?! – запитала медсестра, позіхнула і пішла до тазу з водою. – Хм, щось мовчить...

– Що? Мертва? – з надією запитала породілля.

– От, сука! – прошипіла акушерка.

І раптом дівчинка почала кричати.

Розділ 1

Теплого квітневого ранку, в п'ятницю, журналістка Таня Ладна прокинулася знаменитою. Її розбудив телефонний дзвінок.

– Ти навіть уявити не можеш, що зараз відбувається, – сказав головний редактор журналу «Перша столиця» Михайло Осока.

– Ні, не уявляю. – Таня потягнулася, наскільки дозволяло її ліжко.

Звісно, можна було лягти впоперек, але вона ніколи так не лягала, немов та, друга, половина ліжка належала не їй, а комусь іншому.

– Ти дивилася блог?

– Я ще сплю...

– Прокидайся, інакше проспий свій зоряний час. Твоя стаття зачепила читачів. Можу лише уявити, що тобі понаписували.

Та уявляти не потрібно було. Стаття була про безсердечність, одним словом, нічого оригінального, але в ній Таня пригадала слова із пісні про крокодила Гену:

Може, ми образили когось дарма —
Календар загубить цей листок.
До нових пригод мчимо гуртом,
Машиністе, увімкни гудок!

«І плювати на тих, кого образили, – далі написала вона, – нехай самі ковбасяться. Та потрібно пам'ятати, що в небосхил під назвою совість колись обов'язково впрешся».

– Хочеш послухати?

– Давай. – Таня потягнулася за халатом, що лежав на кріслі.

– «Ви принижуюте значення шедевра світової мультиплікації... Вас потрібно поставити до стінки». М... гм... «Ви калічите душі дітей, зазіхаючи на їхнє щасливе майбутнє».

– Осоко, я скоро приїду.

Почухавши злегка занімилу потилицю, Таня взула капці, накинула халат і пішла в кухню.

От так завжди: у статті хочеш сказати про одне, а читач обов'язково щось витягне з неї інше, перекрутить на свій лад. Хоч бери і пиши після заголовку, про що буде стаття. Якщо написати зі всіма

подробницями, як один відомий співак напився і набив пику іншому відомому співакові, що станеться? Хіба всі будуть дзвонити в редакцію і кричати, що журналісти принижують талант співака? Звичайно, ні. Навпаки, усі ще наввипередки купуватимуть білети на їхні концерти, хоча раніше вдовольнялися телевізором. Чому так? А все тому, що співаків безліч і всі вони однакові. Чим більше вони привертатимуть до себе увагу скандалами, тим більше про них говоритимуть, оскільки скандали, на відміну від їхньої творчості, хоч трішечки відрізняються. А крокодил Гена один, його чіпати не можна, навіть якщо він помиляється. Та насправді не тільки крокодил Гена помиляється і не тільки він виховував маленьких глядачів, які все бачать, усе чують і розуміють, навіть те, чого не помічають дорослі.

Таня піднялась навшпиньки, потягнулась і подивилась у вікно. На старому дереві, гілка якого майже сягала підвіконня, сидів сусідський кіт, а трішки вище – набундючений голуб. Не відводячи погляду від kota, вона випила склянку води і постукала по склу. Голуб ліниво полетів. Кіт злісно поглянув на Таню, повів вухами і, підгорнувши під себе лапи, удав, що збирається спати.

Таня вимкнула кавоварку, витягнула зі шафки вівсяні пластівці, а з холодильника пакет соку.

Ось вона і знаменитість! Авжеж! Ні радості тобі, ані гордості. Ось коли б раніше, коли все було інакше, коли за цим столом вони сиділи разом із сином і він викладав із картопляного пюре вулканчики, а в їхні жерла наливав сметанку, тоді б вони змогли «потішитися» з її слави.

Хоча хтозна...

Потрібно поснідати, прийняти душ і їхати в редакцію. І не думати про погане.

Це ж зовсім не важко – навчити себе не думати про погане. Це ж зовсім просто: потрібно весь час бути зайнятим, щось робити, навіть найбезглуздіші речі. Потрібно різати хліб і рахувати шматочки, чистити картоплю і рахувати рухи, мити підлогу і наспівувати пісню. А якщо раптом немає можливості щось робити, можна додавати номери авто, шукати в натовпі тільки клаповухих чоловіків або жінок у фіолетових колготках. Заняття примітивне, зате як захоплює! Одного разу Таня таки побачила жінку у фіолетових колготках і кинулась її обіймати, але жіночка перелякано відскочила й ударила ліктем об вікно вітрини. Мовчки пішла, оглядаючись на Таню, як на навіжену.

Ще можна вголос розповідати собі щось смішне і реготати. Нехай усі навколо думають, що ти ненормальна, – головне, самій не збожеволіти.

А тільки-но спробуєш думати про погане, як одразу в животі з'являється щось важке. Або починає щось свербіти на губі – і вже надвечір з'являється герпес. Або ж усе тіло свербить, особливо в тих місцях, до яких важко дістатись або ж які непристойно чухати на людях. А ще корисно створювати чіткий розпорядок дня. Зранку, тільки-но розплющила очі, – швиденько на кухню, потім витерла пил, навіть якщо його немає, увімкнула пральну машину, завантажену ще з вечора, – і на роботу.

Таня вміла працювати без відпочинку – головний редактор це давно помітив і завалював її завданнями. За це йому велике спасибі. Коли від роботи за комп'ютером у Тані плечі горіли вогнем, вона нарешті щось їла, зазвичай холодне і без смаку. Їй було байдуже, лише б комара задушити.

А колись було все інакше.

Таня взяла каву і пішла в кімнату сина.

* * *

Вона любила ранком, коли Дмитрик іще спав, тихесенько заглянути до його кімнати. Це найбільше щастя – дивитись на найдороще створіння у всьому всесвіті, на його безтурботне обличчя, довгі пухнасті віії, жорстке руде волосся. З-під ковдри виглядає рожева п'ятка, на стільчику лежить спортивний костюм, а поряд валяються кросівки.

Хлопчик-сонечко, душа ангела. Коли він удома, навіть світло не потрібно вмикати. Задзвонить будильник – і він розплющить оченята, усміхнеться, потягнеться в ліжку і скаже: «Доброго ранку». І ранок насправді стає добрим.

За сніданком Дмитрик швиденько випиває чай, а потім споглядає великими вологими очиськами, немов чай потрапив не до його шлунку, а влився в очі. Одного разу вона готувала обід, а він підійшов і поцілував її лікоть. Таня розгубилась, а Дмитрик посміхнувся і мовив: «Я люблю тебе». Ще зовсім маленьким, у свої п'ять рочків, він ніколи не дозволяв їй носити важкі пакунки. А одного дня, вже школярем молодших класів, прийшов додому і побачив, наскільки втомлена його мама, сказав: «Іди спати, я все сам приберу на кухні». І вона, змучена і

знесилена, заснула. Прокинувшись посеред ночі, побачила, що він усе ще миє підлогу.

Дмитрик з дитинства був справжнім чоловіком, ніколи не плакав, навіть коли було боляче. Він завжди відчував її, знав, коли їй сумно, коли потрібно втішити, коли просто розділити з нею тишу чи залишити її на самоті. Син подарував їй перші прикраси: перстень і браслет, які зробив сам із кольорових дротиків, – а Таня носить їх і до сьогодні, викликаючи здивовані погляди. Він дуже любив дивитись на воду, міг годинами сидіти на березі моря, річки чи навіть невеличкого джерела. «Що ти там побачив?» – питали його. «Інше життя. Це так цікаво». Хтось крутив пальцем коло скроні, хтось знизував плечима. «Давай купимо акваріум», – одного разу запропонувала Таня. «Ні. Акваріум – то риб'яча тюрма».

Коли Дмитрику було десять років, він уже прочитав усього Шекспіра, переживаючи всі емоції разом із героями, а потім написав казку, у якій Ромео і Джульєтта зустрілися на небесах, немов на вулиці, а дочки короля Ліра ніколи не зраджували батька. Дмитрик малював, ліпив із пластиліну цікаві фігурки, та щоразу сам, без мами. Коли писав ескізи своїх перших картин – вона була на роботі. А коли приходила додому – він уже спав.

Та раптом усе почало змінюватися. Це було в жовтні. Вона відчинила двері, і Дмитрик підбіг до неї, переляканий і стривожений:

– Мамо, я бачив жінку! Вона стояла там! – Він показав на двері вітальні. – Вона трималася за дверну ручку і дивилась на мене. Вона була на зріст, як я, а обличчя мала старе і зморшкувате. А ще вона була в білій довгій сукні, таких тепер не носять.

– Ти сьогодні знову дивився фільми жахів? – суворо запитала Таня.

– Мамо! – У його очах з'явилися сльози. – Я справді бачив, я насправді її бачив!

Син підбіг до того місця, де начебто стояла незнайомка.

– Ось тут. – Він ухопився за ручку дверей і завмер, дивлячись на Таню. – Ось так вона дивилася на мене.

– І куди ж вона поділася?

– Не знаю... – Дмитрик знизав плечима. – Я злякався і побіг на балкон. І довго там стояв, аж поки не змерз. А коли повернувся, її вже тут не було.

– Дурниці, – сказала Таня. – Я забороняю тобі дивитись телевізор на ніч.

І більше вони про це ніколи не розмовляли.

Минув тиждень. Таня, повернувшись із роботи, побачила, що Дмитрик сидить, втупивши погляд у вимкнений телевізор. На запитання, що ж сталося, син відповів, що чекав її в школі, бо вона обіцяла прийти на відкриття шкільної художньої виставки. Таня розгнівалася, адже вона замучена і працює не покладаючи рук, і все це задля його майбутнього, а виставка нікуди не подінеться, вона прийде на неї завтра. На це Дмитрик сухо відповів, що чекав на неї саме сьогодні, і пішов у свою кімнату. Таня покликала його вечеряти, але він відмовився. А коли вона зайшла до його кімнати, щоб побажати гарних снів, він удав, що давно спить. Таня довго не могла заснути, шукаючи виправдання. Усе ж таки, це була не просто виставка... Там уперше демонструвалися картини її сина.

Відтоді між ними наче виростала величезна стіна, хоча Таня і намагалась цього не помічати. Вона продовжувала веселим голосом щоранку будити сина, збирала його до школи, розпитувала про навчання, натомість невидима стіна дедалі вищала й вищала. Таня це відчувала, але знаходила нові виправдання: поганий настрій, невдалий день у школі, підлітковий перехідний період, закінчення школи, вступні іспити... Аж поки одного разу Дмитро, уже студент першого курсу, повідомив, що хоче жити окремо. Того вечора, після занять, він не прийшов додому і не відповідав на її дзвінки. Натомість надіслав їй смс: «Я хочу жити окремо». Зранку Таня зателефонувала в агентство нерухомості, і, як на диво, їй одразу дали номер телефону власника однокімнатної квартири. Власник узяв гроші одразу за три місяці і попередив, що навіть коли Тані не підійде ця квартира, то гроші він не поверне. Хоча б не довелось платити завдаток за меблі, бо вони були в такому стані, що якби їх хтось і пошкодив, цього б ніхто й не помітив...

Таня надіслала сину повідомлення, що зняла йому квартиру, а ключі він може забрати на кухонному столі. Також на кухні вона залишила гроші, два комплекти постільної білизни і коробку з посудом. Вона написала синові, що він може брати все, що йому потрібно. Син узяв лише книжки.

Коли Дмитро навчався на другому курсі, Таня отримала суттєвий гонорар, узяла свої заощадження і купила в кредит невеличку квартиру, за дві зупинки метро від свого дому. Дмитро сприйняв це як належне, навіть не подякувавши і жодного разу не запросивши в гості.

...Таня тримала в руках телефон, натиснула на кнопку – і екран засвітився, годинник показував пів на дев'яту. Вже можна подзвонити синові... Вона довго слухала монотонні гудки. Апарат не відповідав, як завжди. Але на цей раз вона не заплакала. Вона зрозуміла, що плакати марно, адже це нічого не змінює. Нічогісінько...

Таня вийшла на лоджію і вмостилась у кріслі.

«Думай про лоджію», – наказала вона собі й надпила з горнятка кави.

Так завжди хотілось, щоб тут було затишно, щоб вечорами хмеліти від вина, споглядаючи зірки, а зранку годувати пташок. Скільки разів вона приходила сюди просто так? Мабуть, ніколи. Лише у справах, заклопотана, щоб вивісити або зняти білизну, полити квіти, помити підлогу чи зігнати нахабного голуба. Чи не тут стоять крісла, щоб розмовляти з сином? Чи не для цього тут насаджено квіти? Не було часу... Потрібно було закінчити ремонт і аж тоді розпочати справжнє життя: ходити по хаті і не перейматися, що забруднився обшпакльовані стіни, перед сном читати цікаві книжки, а не розрахунки за ремонтні роботи, проглядати модні журнали, а не каталоги будівельних матеріалів. І щоб ніколи не чути вигуків ремонтників. Щоб старі труби не змушували бігти додому із кінотеатру. А паркетник, ехидно усміхаючись, не просив би більшої оплати. А не заплатиш більше – заховає проколене яйце під підлогу, і доведеться потім зривати настил у пошуках джерела нестерпного смороду.

І хоча б один раз на тиждень відвідувати школу танців... Колись давно тато казав, що вона, Таня, його маленька принцеса, – а всі принцеси вміють танцювати. Вечорами тато брав свою маленьку красуню на руки і кружляв із нею під звуки танго, притиснувшись кінчиками носа одне до одного. «Танго – танець обіймів і щастя», – казав він, і Таня, обійнявши тата за шию, почувалася найщасливішою дівчинкою у всьому світі. І якщо десь звучало танго, Таня заплющувала очі і... в її голові впливали спогади з того, особливого, танцю з батьком.

А ще хотілося щовечора готувати смачну вечерю в затишній кухні, а потім разом із сином переглядати дурнуваті передачі по телевізору або ж балакати про все на світі.

* * *

...Якось у магазині Таню гукнула однокласниця. Богдана приїхала в Харків у відрядження і була здивована, зустрівши її. «А в Жовтоводську всі кажуть, що ти померла», – сказала вона. Після другого келиха вина Богдана запропонувала Тані роботу. Потрібно було супроводжувати фури з конфіскатом із Києва до кордону з Білоруссю. На кордоні – «своя людина», все пройде і всіх пропустять. Після того як фури перейдуть кордон, товар заберуть, а Таня отримає гроші. Четверту частину суми Таня залишить собі, а решту покладе на певний банківський рахунок. Таня погодилась і після восьми таких поїздок виплатила кредит за синову квартиру, а за наступних п'ять – освіжила ремонт у своєму помешканні, купила нові меблі і дещо відклала на «чорний день».

Довго чекати не довелось – гроші пішли на лікування. Але то вже пізніше...

Півроку тому Богдана знову зателефонувала, і Таня полетіла до Києва.

– Час уже не той... – мовила Богдана. – Але давай ще раз спробуємо. Вийде – зірвемо джекпот.

– А якщо не вдасться?

– Твої втрати – лише ціна квитка на літак.

Таня знову погодилась. Увечері чотири завантажені фури рушили звичною дорогою. Коли до кордону залишалось кілометрів сто, зателефонувала Богдана і повідомила, що «їхнього» митника заарештували.

– Викидай все в ліс і біжи звідти, поки митник не розколовся!

Водій запропонував поїхати іншою дорогою, щоб не проходити митницю. «Я тут орієнтуюся, – мовив він, – проїдемо, накинете по п'ятсот баксів на кожну фуру». За годину вони звернули в селище і вже, коли стемніло, виїхали на дерев'яний місточок. Перед мостом стояв знак – не більше трьох тонн.

– Виходьте з машини і візьміть свою сумочку, – сказав водій.

Наступні події Таня бачила, як уві сні: фура від'їхала від моста і завмерла, світло фар упирається в колоди, мотор гарчить. Спершу тихо, потім голосніше... і фура перетворюється на залізного звіра, який готується стрибати. Пролетівши повз Таню, фура перерахувала колоди і зупинилася на другому березі. Водій помахав рукою і наступна фура, прогарчавши та обдавши Таню пилом та їдким димом, перелетіла через річку на другий бік. Після четвертої фури Таня перейшла міст. Колона швидко переїхала через ліс, конфіскації опівдні передали покупцеві, і вона знову отримала гроші. Джекпот...

* * *

...Щось зашаруділо над головою, і до лоджії залетів горобчик. Він сів на край столу і одним оком безстрашно подивився на Таню.

– Ти від Дмитрика прилетів? – усміхаючись, запитала вона.

...Таня забрала Дмитрика із садочка, і він, затинаючись від емоцій, розповідає їй, як минув день. «Мамо, я потоваришував із горобчиком. Він сьогодні прилетів разом зі своїми друзями, вони завжди разом літають, бо так легше вижити, а ще так веселіше. І їх було так багато! Всі посідали на кущик і замовкли. А потім мій друг щось сказав – і вони всі почали так балакати! Одночасно всі! Я нічого не міг розібрати», – сумно сказав син. «А як ти дізнався, що це був твій друг? – запитала Таня. – Вони ж усі однакові». – «Ні, мамо, не однакові. Мій має синю плямку на голові».

– Доброго ранку, – сказала Таня.

Горобчик кліпнув очима. У нього не було синьої плямки на голові.

«А може, плямка є, просто я не бачу?» – подумала Таня і пішла в кімнату.

Вона не бачила синього кольору. І не лише синього.

* * *

...Головний редактор дивився у вікно, коли автівка Тетяни Ладної зупинилася на протилежному боці вулиці. Осока взяв цигарку до рота і жадібно затягнувся.

Дверцята відчинились – і він побачив Таню. Приталений сірий жакет, чорна коротка спідниця, чорні лаковані туфлі, бірюзова сумочка. Вона ніколи не вдягалась яскраво, але завжди виглядала вишукано.

Особливо в чорному пальті (ще тиждень тому вона його вдягала). Жінки перешіптувались, начебто це річ від відомого італійського дизайнера і коштує шалені гроші. Може, коханець подарував? Вкотре Осока спіймав себе на думці, що зовсім нічого не знає про цю жінку, хоча й працює з нею ось уже п'ятий рік. А як можна було щось дізнатися про неї, якщо вона ні з ким не спілкується? На чоловіків вона не звертає уваги, на жінок теж. Може, фригідна? Та хіба з такими блакитними та глибокими очима бувають фригідні? Очі мов озера, в яких можна потонути. Він уже давно потонув. А тепер вона ще й схудла та змінила зачіску, її коротке волосся подобалось йому більше, ніж довге. Можна не сумніватись, що в неї хтось є, якщо вона зовсім не звертає на нього уваги. А може, він погано старається? Може, варто просто запросити її на вечерю? Якщо ж вона скаже: «Вибач, я не можу», – зовсім не потрібно червоніти, тоді можна сказати: «Давай обговоримо важливе питання... Я хочу запропонувати тобі посаду мого заступника». Ось і все, таким чином можна вирішити дві проблеми. Перша – як стати її чоловіком, а друга – знайти хорошого заступника. Адже нещодавно заступник заявив, що звільняється, оскільки рейтинг журналу падає і невдовзі впаде нижче плінтуса, і ніщо не зможе зупинити цей процес. Він помилився, і, мабуть, уже жалкує. Та ні, хай іде під три чорти!

Вітання сипались звідусіль. Таня усміхалась і дякувала, відповідаючи, що це заслуга всієї команди.

– Невдовзі ми переплюнемо «Максим», – сказав головний редактор, оглядаючи Тетянин кабінет. – Як тобі тут, не тісно?

– Ні.

Осока нервово поправив краватку:

– Слухай, Ладно, я давно хотів запросити... запропонувати тобі посаду свого заступника.

«Як завжди, сказав не те, що хотів», – подумала Таня.

Те, що хотів, Михайло говорив після ста п'ятдесяти грамів коньяку, і деякі жінки йому вірили. Але щоразу його історії повторювались. Спочатку йшлося про роботу, потім про покійну маму, за якою безмежно сумує. Далі він вихваляв красу своєї пасії. П'яніючи ще більше, він розповідав, що задля очей такої привабливої співрозмовниці готовий піти хоч на ешафот. А потім вони їхали до

найближчого готелю. Мабуть, готель і був тим «ешафотом». Чекаючи на таксі, Осока театральньо кидав свій шкіряний портфель на землю, і тримаючись за голову руками, стогнав: «Ти багіня!» Улещена пані, отримавши стільки чоловічої уваги, врешті здавалася і обдаровувала Михайла палкими пестощами... Але він швидко здувався, неначе пробита кулька. Більше не дивився в очі, задля яких був готовий піти хоч на край світу, натомість – втікав із готелю. Звичайно ж, заплативши.

Осока вдома, Осока на роботі та Осока під градусом – це три різних людини. На роботі – сама скромність і сором'язливість. Сором'язливий він переважно тому, що минулого вечора був п'яний як чіп і зовсім не пам'ятав, кому що обіцяв. Добре, що не забував, із ким їздив «на край світу». Удома на Михайла чекала дружина Софія. Вона була старша за нього на одинадцять років, колись працювала у відділі реклами, була так само запрошена в готель, але, на відміну від інших жінок, не дозволила Михайлові залишити її там. Вона привезла його до нього додому, роздягнула та поклала спати. Зранку повідомила, що болить голова і вона приїде на роботу пізніше, і Осока залишив їй ключі від квартири. Він думав, що Софія приїде на роботу і поверне ключі, але так не сталося. Вона вирішила залишитись того дня в нього. Додому Михайло прийшов пізно ввечері й, звичайно ж, під градусом. Софія зустріла його, роздягнула і поклала спати. Уже за тиждень вона перевезла свої речі. Поки він розмірковував, як це все сталося, Софія вийшла з душою у ситцевій нічній сорочці – дуже схожій на ту, яку носила його мама – і питання було закриті само собою. Зрештою, вона звільнилася з роботи й остаточно осіла в його квартирі. Осока таки припинив свої походи по готелях, та час від часу, проте, давав собі волю, особливо у відрядженнях.

Одного разу він спробував закадрити і Таню: кидаючи свій портфель на землю, прокричав: «Таню, ти точно Ларіна, чесне слово!» Таня йому відповіла, що коли йому треба скочити в гречку, то вона йому не складе компанію. Чи образився Михайло, чи ні – Таню мало турбувало, але з часом вона помітила, як він намагається упіймати її погляд, червоніє в її присутності. Часом Осока казав, що вона надто загадкова жінка, та він усе ж таки колись відкриє всі її карти...

– А твій заступник коли звільняється? – запитала Таня.

- Через півтора тижня.
- Він же може ще передумати за той час.
- Це йому вже не вдасться.

У двері постукали, і крізь шпаринку просунувся гострий ніс секретарки:

- Михайло, шеф телефонує, у дзвони дзвонить.
- Іду.

Ніс зник за дверима.

- То ти погоджуєшся?
- Звичайно. Хто ж від такої пропозиції відмовляється?

Осока тицьнув пальцем в екран монітора:

- Ти дивилася блог?
- Ще ні.
- Так давай разом подивимося, хвилинка в мене є...
- Пізніше, добре?
- Добре... Тоді я пішов.

– Ой, зачекай... У понеділок об одинадцятій у мого сина виставка, я буду на роботі по обіді.

- Зрозумів...
- Дякую.

Таня помахала йому рукою і увімкнула комп'ютер.

Добрий той журналіст, тексти якого викликають у читачів емоції. Немає значення, злість чи радість, – головне, щоб були емоції. Таня вміла це робити!

«Ви ідіотка!»

Дякую.

«Та тебе треба...»

Ого! Яка велика уява!

Але майже кожен четвертий лист був позитивним. Це вже добре.

Таня завершила роботу в блозі й узялася за нову статтю. Прочитавши її втретє, вона підвелася і підійшла до вікна – сьогодні вона вже не буде читати цей матеріал. Навіть якщо вона прочитає його ще сто разів, це не допоможе. Завтра зранку перегляне вкотре, і тоді всі помилки з'являться мов на долоні.

Задзвонив телефон. Це був її лікар.

- Вам треба до мене заїхати.
- Щось важливе?

– Так.

І ось вона сидить навпроти Тараса Олеговича, лікаря, який так оптимістично обіцяв їй одужання.

Рецидив... Яке неприємне слово, дзижчить, як трансформаторна будка. Навіщо він так часто повторює його?

– Чотири місяці тому ви сказали, що все добре, – перебила вона лікаря. – Ви обманювали?

– Я не обманював. Ви мене просили казати вам правду, якою б вона не була. Тоді чому ж «хороша» правда для вас – це брехня?

– Отже, пухлина росте?

– Знімки показують, що так...

– Ваші ліки чортам під хвіст!

– Тетяно, прошу вас заспокоїтись! Ми спробуємо інше лікування, більш ефективно...

– Знову? Ви знаєте, що це таке: знову надіятись на магічну силу ефективних лікувань? Це жах! Ви навіть не уявляєте, коли вас просто вивертає, коли ваше тіло після хімії пахне чимось чужим!

Тарас Олегович поглянув на стіл.

«Йому по барабану», – подумала Таня і замовкла. Вона б не змогла працювати лікарем, для цього треба мати черстве серце.

– Які гарантії? – запитала вона.

– Немає гарантій.

– Скільки мені залишилось?

– Ну, якщо ви завтра ляжете в лікарню...

– Ви що, недочуваєте? Я питаю скільки мені, в біса, залишилось?

– Два-три тижні... плюс-мінус...

– Два тижні? – Таня задихалась. – Два тижні, просто чотирнадцять днів... – Вона підвелася.

– Заспокойтесь...

– Мені треба їхати.

– Куди? Ви маєте залишитися тут. Я зберу консиліум, нам треба зв'язатися з німецькими колегами...

– Мені треба йти. Потрібно знайти одну людину.

– Ви що, з глузду з'їхали? Зараз є тільки єдине питання: ваше життя.

– Мені треба йти.

– Якщо ви зараз підете, то важко буде контролювати цю ситуацію.

– Не потрібно нічого контролювати.

Таня вперлась руками в стіл.

– Що контролювати? Кількість мені відведених днів? – Вона взяла статуетку із фарфору, яка стояла на столі.

– Якщо я кину цю статуетку в стіну, ви зможете це проконтролювати?

– Поставте на місце!

Таня замахнулась і кинула статуетку об стіну. Від удару гарна фігурка розлетілась на дрібні друзки. Лікар почервонів.

– Якби не ваша ситуація...

– Я повернусь! Можливо... – крикнула Таня, прямуючи до дверей кабінету. – І відшкодую вам цю кляту фарфорову марничку!

Таня вийшла на вулицю і стала біля своєї автівки. Боялася сісти і зрушити з місця.

...Все почалось, коли Дмитро переїхав на орендовану квартиру. Світ якимось змінився: небо поступово з блакитного перетворилось на сіро-голубе, листя на деревах стало сіро-зеленим, улюблене плаття кольору фуксії втратило колір, немов запилюжилось. Таня подумала: минеться, просто зараз важкий час, вона постійно нервує. Думає про стосунки із сином, стрес...

Вона не дарма так вирішила, вона вже знала: якщо в серці живе біль, то навіть сонце тьмяніє. Це закономірно – коли болить душа, тіло починає хворіти. Треба терпіти і не вдавати із себе солов'я, що заливається співом під час похорону.

* * *

...Вперше сонце потьмяніло, коли Таня назавжди покинула Жовтоводськ. Відтоді минуло багато років, і тільки після того, як вона повісила штори у своїй власній квартирі, розклала на дивані яскраві подушки і вголос промовила: «Це мій дім», – її світосприйняття почало змінюватись і сонце хоч на йоту стало яскравішим.

На щастя, деякі речі залишилися незмінними: жити за графіком і купувати лише доцільні речі; любов до затишку, самотності; добре підібраний функціональний гардероб. Був час, коли співробітники докоряли їй. Одна журналістка якимось затигнула Таню в магазин брендового одягу, і коли Таня спокійно пройшла повз полиці, не

витримала: «У тебе ж є гроші! Витрати їх на себе із задоволенням!» На що Таня відповіла: «Я не отримую задоволення, купляючи непотрібні речі».

Так і не бачила насиченості кольорів, але подумала, що на все свій час, а він, час, – найкращий лікар. Але одного липневого дня вона таки налякалась.

Того дня вона не побачила веселки. Люди дивились у височінь, захоплювалися красою кольорів, а Таня нічого не бачила, окрім сіро-блакитного неба. Вона пішла до окуліста, який виписав їй направлення до невропатолога, а через два тижні вже була на стаціонарному лікуванні. Маленька пухлина в мозку, начебто нічого особливого, але вона закрила перед Танею двері з табличкою «Життя». І немов під ногами з'явилась чорна бездонна яма, з якої віяло страхом і тихими жахіттями. Тихими, як її хвороба.

Гнітила тиша, що була навколо. Тихенька сусідка в палаті, мовчазні медсестри, зовсім не такі пихаті й галасливі, як у пологовому будинку. А от тиша в процедурній була дзвінкою. Таня відчувала її всіма клітинками свого тіла, і на другий сеанс хіміотерапії взяла із собою айфон з навушниками і встигла подивитись шматочок нової французької комедії.

Синові Таня нічого не сказала. Лягаючи в лікарню, вона зателефонувала і повідомила, що їде у відрядження, залишила йому на столі в кухні гроші й попросила поливати квіти. А якщо він хоче, то може пожити вдома, поки її не буде. І все. Він їй не дзвонив, він узагалі їй рідко дзвонив. Після третьої процедури її душа нестерпно боліла, і вона спитала сина, чому він їй не телефонує. Адже він може не помітити, як вона помре... «Якщо ти помреш, мене повідомлять», – без злості сказав Дмитро.

А може, їй здалося, що без злості?

* * *

Від хіміотерапії випало волосся, Таня схудла і постаріла. Правда, вона купила хорошу перуку. Штучне волосся здавалося настільки природним, що всі в один голос казали: «Класно, що змінила зачіску, тобі пасує». На роботі ніхто не знав про Тетянині проблеми, адже лікарняних вона не брала й усі матеріали надсилала електронною поштою вчасно. А коли вже дуже цікавились, чому вона не приходить

на роботу, відповідала, що в неї болить спина. Хтось пропонував купити продукти, провідати, але вона була категорично проти і завжди відмовляла, деколи навіть достатньо різко. Вона добре знала, що чужих у своє приватне життя пускати не можна. У її житті є тільки вона і син, і більше нікого. Варто тільки когось впустити – і люди лізуть, як вірус грипу, їм треба знати все, навіть де ти ховаєш засушену гвоздику, подаровану однокласником на випускному вечорі.

Щоб приховати хворобливий, землистий колір шкіри, Таня наносила макіяж. А як його міг зробити той, хто не бачить колір? Так ставалося, що чоловіки намагались познайомитись із нею на вулиці, чого раніше не бувало. Вона їла багато айви, адже казали, що айва підвищує імунітет, обережно водила автівку і швидко адаптувалась до світлофора без кольорів. Вона боролась як могла за право жити.

Таня навчилася контролювати свої думки. Завжди усміхалась, читала тільки захопливі книжки, дивилась комедії, писала позитивні статті і одного ранку відчула, що стала здоровою, незважаючи на те, що кольори навколишнього світу так і залишались для неї сірими.

Мабуть, її змучена душа потребувала такої самоомани, і десь усередині себе Таня вже чекала на травневі зливи, відчуваючи, що саме в травні все закінчиться.

І ось до травня залишилось якихось десять днів. Невже чуття не підвело? У травні все скінчиться?

Таня сіла в авто і увімкнула ноутбук. Знайшла телефонну книжку, де ще були сховані старі телефони. Їй треба було зв'язатись із Жовтководськом...

– Альо!

– Доброго дня, а можна Романа до телефону?

– Кого?

– Романа...

– Ах ти ж, сучко! Ти до кого дзвониш? Ти до його дружини дзвониш! Щоб тобі світа Божого...

Таня завершила свій дзвінок. Наступний дзвінок був до головного редактора.

– Михайле, мене сьогодні не буде на нараді, і через скайп не зможу вийти на зв'язок, мені треба терміново поїхати. Я повернуся за кілька днів.

– Їдь, якщо треба.

- Дякую.
- Будь обережна. Дзвонив один навіжений, сказав, що вороги крокодила Гени – його особисті вороги.

Розділ 2

Таня забігла додому на п'ятнадцять хвилин. Накинула плащ, узяла гроші, банківські картки, грубий зошит із потертою обкладинкою – і в аеропорт. Літак здійнявся в небо, узявши курс на Київ. Таня раптом подумала: коли вперше дізналась про свою хворобу, то знала, що буде жити, настільки була впевнена в цьому, наче хтось прошепотів їй це на вухо. Що ж не так зараз? Чому вона не бореться за життя? Чому летить у цьому літаку? Чому саме тепер час зробити те, про що вона думала стільки років? Чому?

Тому що далі вже нікуди відкладати.

Біля аеропорту «Бориспіль» Таня взяла авто на прокат. Вона вибрала машину жовтого кольору, принаймні так було написано у квитанції.

– По дорозі в Жовтоводськ, одразу за кільцевою дорогою, є заправка, – сказав працівник прокату, – там хороший дев'яносто п'ятий бензин.

За півтори години Таня доїхала до Жовтоводська, куди останнім часом їй дуже хотілося повернутися незважаючи на те, що повертатись не було до кого. Незважаючи на те, що безжальні міські щелепи перемололи й виплюнули її, не залишивши шансу на повернення.

Не тільки її спіткала тяжка доля провінційних звичаїв. Тут ховали злегка хворого і називали коханцями тих, хто лише усміхався одне одному, змішували з багном слабкого і вихваляли брехуна. Тут жили плітки та інтриги, а якщо хтось намагався боротися з ними – Жовтоводськ роззявляв свою чорну пащу.

Було тут і щось хороше. У Жовтоводську залишився хлопчик Василько, який любив її мовчазною та безкорисною любов'ю. Він був огрядним та незграбним, у класі всі з нього глузували: «Я найтовстіший і найбільший, я найбільший Тетянин друг!» На випускному вечорі він, як і всі, отримав атестат і три гвоздики. Він спустився зі сцени, підійшов до Тані і поклав квіти їй на коліна. А потім вийшов із залу.

Також у Жовтоводську залишилась дівчинка Зоя, із якою Таня одного разу втекла від вовків. Вони бігли босоніж через пшеничне

поле і навіть не відчули, як їхні ноги стерлись до крові. Відчули біль тільки тоді, коли добігли до найближчих будинків Жовтоводська і впали на траву. Відновивши дихання, Зойка сказала, що вовки спочатку з'їли б Таню, а тільки потім її. «Чому?» – здивувалась Таня. «Тому що твій сарафан червоний, а мій зелений».

А ще в місті залишились річка, вулиці, будинки, дерева та криниця, що напоювала найсмачнішою водою.

Таня проїхала лікєро-горілчаний комбінат, бібліотеку, автовокзал, перед кінотеатром повернула ліворуч і зупинилась. Звідси було видно парк, пам'ятник воїнам-визволителям, церкву, магазин, готель і будинок, у якому колись вона мешкала.

Це був елітний будинок. У трикімнатній квартирі на четвертому поверсі останнього під'їзду жив колишній завідувач жіночої консультації з сім'єю, Тетянин вітчим. Тепер він працював на швидкій допомозі, а консультацією завідувала Ганна Михайлівна. Таня прочитала про це в Інтернеті.

* * *

У ті далекі часи бути лікарем-гінекологом, та ще й завідувачем жіночої консультації, – це те саме, що бути богом. Із цим богом – Володимиром Павловичем Слабким – мама познайомилась у гостях, і він провів її додому. Таня з першого погляду відчула неприязнь до свого майбутнього вітчима. Щось у ньому викликало страх, і сам він був якимось сірим і неприємним. Очі, обличчя, волосся – все якесь бліде, немов природа обділила його кольорами. Навіть голос його був монотонним, нудотно-повчальним. І завжди його мова переповнювалася зашкарубленими приказками: «Щоб рибу їсти, треба в воду полізти», «Хто рано встає, тому Бог дає», «Життя прожити – не поле перейти», «Хрін від редьки не солодший». А ще на його нижній губі завжди висіла цигарка, немов приклеєна. У перший вечір, коли «бог» пішов, Таня сказала мамі, що він погана людина, а мама розсердилась і виперла її на вулицю в піжамі й капцях. Це був кінець жовтня. На вулиці йшов дощ. Таня постояла на веранді й пішла в сарай. Накинула на себе старе татове пальто, запхала ноги в старі діряві валянки і заснула на старих лахах, так і не зрозумівши, чому мама не йде за нею. Мама так і не прийшла.

Мама вийшла заміж за три місяці й разом із дочкою переїхала з малесенької хатинки на околиці у величезну квартиру в центрі міста. Тоді Тані було сім років. У вітчима часто гостювали лікарі. Галасливі компанії ніколи не соромились пліток, у своїх бесідах смачно ляялись, голосно кричали. Із часом Таня знала, від кого вагітніла і скільки разів позбувалася вагітності директорка школи, хто був коханкою директора універмагу і що у дружини голови райвиконкому на потаємному місці є родимка. Вітчим називав жінок підстилками. А особливо йому подобалось у присутності Тані розповідати брутальні анекдоти. Вона шарілася й ховала очі, а всі навколо голосно реготали. Мама теж реготала, аж до сліз.

Під кінець першого року одруження мама вечорами була під градусом, незалежно від того, гостював хтось чи ні. А за два роки після народження брата Жені мама частіше була п'яна, аніж твереза.

Саме тоді життя перетворилось на пекло. Вітчим ішов на роботу, а Таня залишалась доглядати брата. Щоб не турбували зі школи, вітчим виписував Тані довідки через знайомих, начебто вона хворіє. Вітчим не переймався, що його жінка постійно п'є, навпаки – приносив додому коньяки-подарунки від пацієнтів і спирт. Таня намагалась хоч якось зупинити маму: по-дитячому, як могла – виливала все в унітаз, за що кожного разу отримувала стусанів від мами і від Володимира Павловича, звичайно ж.

* * *

Біля під'їзду, де жив Роман, сиділи жіночки-квочки, що дивились на Таню і про щось балакали. Коли вона вийшла з авто, вони замовкли.

Двері до під'їзду були відчинені, а звідти віяло холодом, пліснявою і щурами.

– Маринко, ти знову не замкнула двері! – вигукнула одна з жіночок-квочок. – Якого біса збирали гроші на замок?

– Я закливала... – ображено відповіла дівчинка.

– «Закливала» вона! А це що таке? Ходить, хто хоче!

Таня обернулась. На неї дивились розгублені дитячі очі й жіночки-квочки.

На третьому поверсі вона побачила ті ж самі двері. Натиснула на дзвінок. За дверима зачовгали чийсь ноги. Романова мама? Чи та, що

вилаялась по телефону? Таня поправила пасмо волосся і застигла в очікуванні.

Але це була не мама, а жіночка років сорока зі скуйовдженим волоссям і зім'ятим обличчям. Із квартири несло самогонною брагою.

Жінка подивилась на Таню мутними очима й розтулила губи:

– Шо хоч?

– Доброго дня, я Романа шукаю.

– Шукай! – сказала жінка і спробувала зачинити двері, але Таня встигла їх притримати ногою.

– Я викличу поліцію! – прохрипіла жінка, кліпаючи вилупленими очима.

– А може, це мені викликати? Чим тут смердить? Самогоном?

Жінка відпустила двері й прилипла до одвірка.

– Нашо він тобі, той алкаш нещасний? – спитала вона. – Та і не живе він тут. – Вона відчинила двері навстіж. – Іди, шукай собі. Тут навіть трусів його нема.

Таня перейшла через поріг і зупинилась: те, що вона побачила, було якимось неправильним. Неправильним був коридор із витертими шпалерами, світильник із побитим плафоном, брудна підлога. Якими б не були щелепи міста, вони б не змогли так розтрощити Романа.

Її Романа.

* * *

...Це сталося на автобусній зупинці. Таня одразу його побачила, високого і стрункого. Він дивився на неї та усміхався – так відверто і щиро усміхались лише її дідусь і бабуся, але вони давно померли.

В автобусі він підійшов до неї і нахилився:

– Привіт, мене звати Романом.

– Таня, – прошепотіла вона й опустила голову. Її обличчя зашарілось рясним рум'янцем, їй стало ніяково, що її улюбленого kota теж звати Романом. Він був уже старенький, але на мишей іще полював.

– Ти місцева? – запитав він.

– Так.

– І я.

– Я тебе ніколи не бачила.

– Мої батьки звідси, але ми довго жили у Львові, нещодавно повернулись. Мій батько буде працювати на лікєро-горілчаному комбінаті, він уже колись там працював.

Обличчя перестало пашіти, і Таня боязко глянула на Романа:

– До нас у школу приходили і пропонували роботу на комбінаті.

– Не раджу.

– Та я і не хочу, я буду поступати в університет.

– В який?

– В Шевченка. На журналістику.

– Класно! А я зі Львова перевівся в київський юридичний, щоб бути ближче до батьків. Я вже майже на п'ятому курсі. У мене зараз сесія, післязавтра – другий екзамен.

Ось Тетянина зупинка, треба виходити, а немає сил. Їй так затишно і спокійно поряд із хлопцем, він хороший, тому що погані люди так не усміхаються.

– Я виходжу, – сказала Таня.

– Я теж.

Обличчя аж защипало від радості. Роман вийшов першим і подав Тані руку.

– А ти в якому класі вчишся?

– Закінчую школу, через тиждень випускний, – відповіла вона.

Він провів її додому.

– Ти не могла б якось показати мені місто? Я був іще дуже малим, коли ми переїхали звідси.

– Могла б.

– Коли?

– Можна завтра?

– Файно. О шостій вечора підійде?

Вона кивнула головою:

– А що таке «файно»?

– Так у Львові кажуть, коли погоджуються. Тоді чекаю на тебе завтра в парку, біля пам'ятника... Добре?

Таня зайшла в під'їзд і мало не полетіла на майданчик між поверхами. Зупинившись біля вікна, вона проводжала поглядом Романа. Вона не могла відвести очей від його стрункої фігури в блакитних джинсах і білому джемпері. Щойно він завернув за будинок, її немов облили крижаною водою, і вона закрутилась, як спіймане в

клітку тигреня. У груди мов хтось налив важкого металу, і вона притислася спиною до стіни.

Якесь неприємне передчуття заповзало в душу, тремтіли руки, і вона зловила себе на думці, що їй страшно, що вона боїться завтрашнього дня. Якщо вдома дізнаються, що в неї з'явився хлопець, її просто вб'ють. Таня сіла на холодну підлогу, притисла коліна до грудей. Потім підвела голову і рішуче здійнялась на ноги.

Це мало статися, і ось воно – вона ж сама просила долю дати їй можливість утекти від цього нестерпного, страшного сну, який довгі роки тримав її у своїх цупких лабетах. І доля відгукнулася на її прохання. Таня вирівняла спину і відчула щось досі невідоме – воно колело в пальці, губи, розганяло кров. Серце почало битися настільки сильно, що Таня чула кожен його удар. Солодка втома розлилася тілом, щось тепле і ніжне, до сьогодні не знайоме, забилося у її грудях.

За два тижні вони стали коханцями. А за місяць усе пішло на злам.

* * *

– Ну, чого стоїш? – Жінка почухала пухку щічку. – Іди шукай свого Романа, можливо, він у шафу заліз, п'яного дурнувата!

Перед цим відчинились двері квартири навпроти, і на сходову клітку вийшов дід.

– Романа шукаєте? – запитав він, стоячи спиною і замикаючи двері своєї квартири.

– Так, – відповіла Таня, виходячи з коридору.

– Зранку він був біля магазину, ще тверезий, машину розвантажував. Ви з поліції? – Дід повернувся до неї.

– Ні, я його давня приятелька.

Дідуган скривився:

– Що у вас спільного із цим злочинцем?

Тримаючись за перила, він пішов униз сходами.

– Сам ти злочинець нещасний! – крикнула Романова дружина і грюкнула дверима.

Таня вийшла на вулицю. Дід стояв біля лавки.

– Агов! – вигукнув дід до неї, – ви якого Романа шукаєте? Часом не Демиденка?

– Демиденка.

– Я так і зрозумів, – похитав головою дід. – Ви трошки запізнились, Демиденки тут не живуть. Тут тільки та ненормальна. І чоловік її Роман, але не той, що вам потрібен.

Жінки зареготали.

– А куди Демиденки поїхали? – Тетянине серце немов зупинилось.

– В елітний район, на набережну, у них тепер особняк із величезною огорожею. Андрій Петрович теперка олігарх, він уже не директор, а власник комбінату, ось так!

– Їхній особняк нижче від порту чи вище?

– Ясне діло, що нижче. Там, де пляж.

– Номер будинку знаєте?

– Номер не знаю, але запитайте будь-якого собаку – і вам покажуть. Але це марна справа, Демиденків давно ніхто не бачив. Може, на Канарах вони чи на Багамах. Це не справа звичайних людей, як ми. Нас якось не цікавить, чим живуть олігархи. Слухайте! А що це за слово таке: «олігарх»? Майже що патріарх. А насправді – злодій! Скоробагатько! У молодості ми з цим олігархом на риболовлю ходили, дівок мацали, а щойно він украв у народу лікero-горілчаний завод, так здрастуватися зі мною перестав. – Дід махнув рукою. – Та що там казати, хай йому грець! – Дід сплюнув, і його очі зблиснули злістю.

– Дякую за інформацію, – сказала Таня і пішла до своєї автівки.

– Інформація гроші стоїть, – крикнула жінка, що сварила свою дочку.

– Та звідки в неї гроші, ви лише на машину погляньте! – відповіла інша жінка-квочка, і всі знову зареготали.

Знайти особняк Демиденків допомогла балакуча жіночка з дитиною у візку. Провівши Таню до будинку, вона розповіла, що у візочку в неї онук, і чекає вона на чоловіка, а він у неї хороший муляр, та й узагалі будь-який ремонт може зробити, що він будував особняк Демиденку, і шкода, що такий гарний будинок побудували, а Андрій Петрович тут майже не живе. Та й не дивно, адже особняк він має також у Києві.

І справді, ніхто дверей не відчинив. Таня постояла там хвилин із десять і пішла в авто. Взяла телефон, пошукала в Інтернеті номер лікero-горілчаного комбінату й зателефонувала.

– Приймальня, – відповів жіночий голос.

– Доброго дня! Я журналістка з Харкова. Я б хотіла поспілкуватись із Андрієм Петровичем.

– Андрій Петрович рідко буває на комбінаті. Ви з якої газети?

– Журнал «Перша столиця». Ми плануємо велику статтю про комбінат.

– Я можу з'єднати вас із директором – Степанченко Наталею Іванівною.

Таня добре пам'ятала Наталю Іванівну – вона була гарною, стрункою і завжди одягалась, як актриса.

– Слухаю, – почувся голос Наталі.

– Доброго дня, Наталю Іванівно, я працюю в журналі...

– Я в курсі, – обірвала її Степанченко. – На жаль, я не маю можливості виділити для вас час раніше середини наступного тижня. Дзвоніть із понеділка.

– Наталю Іванівно, я б хотіла поговорити з паном Демиденком.

– Не знаю, чим можу вам допомогти.

– Зате я знаю. – Слова мов вискочили з неї. – Зателефонуйте до нього або дайте мені його номер. Або ж запишіть мій мобільний.

– Я перекину вас до секретарки, вона вас запише.

Манера розмови Наталі Іванівни не залишала жодних сподівань.

– Будь ласка, не кладіть слухавки, – сказала Таня, – я до Демиденка не в справах... я його родичка.

– Це немає значення. Залиште свої дані секретарці.

– Зрозумійте, я не можу зволікати!

– Залиште свої дані, – сухо повторила Наталя Іванівна, і в телефоні клацнуло.

Таня продиктувала секретарці свій номер телефону.

– Записала. До побачення. – І секретарка поклатла слухавку.

Сутеніло. Від будинку Демиденків Таня поїхала в магазин. Тепер це була двоповерхова будівля, на якій світилась велика неонова вивіска «Жовтоводськ». Біля дверей стояли порожні візки.

Вона купила велику коробку цукерок і пляшку «Кіндзмараулі». Розраховуючись, побачила однокласницю Галину Шостю, яку всі називали Шоха. Її зустріти Тані хотілось найменше. Ні, найменше вона б хотіла побачити маму і вітчима.

Таня вийшла з магазину, та ще не встигла підійти до авто, як її покликали:

– Танько? Стій!

Таки впізнала... «Ти ходиш, як качка», – одного разу сказала Шоха. Напевно, Таня досі так ходить...

– Оглухла, чи шо?

Галина вже стояла поряд.

– Твоя машина?

Таня мовчки поклала продукти в багажник.

– Що, не рада мене бачити? – насупилась Галина, підперши рукою бік. У другій руці вона тримала важкий пакет із продуктами.

– Не маю часу, – сказала Таня, сідаючи за кермо.

– Слухай, ти чого? Давай сядемо десь, поговоримо, нам є про що! Поставимо крапки над «і»!

Таня завела авто.

– Усі крапки вже давно на своїх місцях, – сказала вона і зачинила дверцята.

* * *

Вітчим та його колеги називали Оксану Прокопівну навіженою – у лікарів на це були свої причини. Оксана Прокопівна мала хворий жовчний міхур, і їй постійно потрібно було сидіти на дієті. Як жінка терпляча і чемна, вона довгими місяцями їла пісну їжу, але як жива людина не менше аніж двічі на рік вона зривалась. У якусь п'ятницю, увечері, вона купувала собі великого жирного оселедця і сповнена радості йшла додому. Розрізаючи рибину, вона щедро посипала її маринованою цибулею, різала тонкими скибками чорний хліб, варила картоплю, усе це викладала на велику тарілку, тарілку ставила на тацю і несла на журнальний столик у вітальні. Потім вона йшла в душ, робила собі зачіску, макіяж, одягала красиву білизну і домашній халат. У невелику сумку складала речі, які будуть потрібні у випадку госпіталізації, ставила це все поряд зі столиком. Потім клала на стіл паспорт, хоча вже давно всі лікарі знали її дані, залишала двері незамкненими, сідала на диван і, не відводячи погляду від оселедця, набирала номер швидкої допомоги.

Чергова лікарка вже не повчала: «Оксано Прокопівно, пожалійте себе, адже колись ми не встигнемо!» – і передавала виклик бригаді. Швидка приїжджала саме тоді, коли жінка від болю не могла навіть говорити. Їй кололи знеболювальне, брали сумку, паспорт, замикали

вхідні двері, і, тихо вилаявшись, везли до лікарні. До понеділка вона оговтувалася і вже зранку була в школі.

Учні не вважали її ненормальною. Вони любили її за доброту і незначну старомодність в одязі, зачісці й манері розмови. Навіть до першокласників вона зверталась на «ви» і ніколи не кричала, а малі негідники часто доводили її до сліз. Що саме вони робили, уже ніхто не пам'ятає, але одного разу Таня добре запам'ятала, як з-під грубесних лінз Оксани Прокопівни викотились сльози, – і весь клас замовк. Після цього випадку знущання припинились, і уроки мови та літератури відбувались у цілковитій тиші. Так було у Тетяниному класі, а як було в інших класах – хтозна...

Натискаючи на дзвінок, Таня раптом подумала, що, можливо, вчительки тут уже немає, що колись швидка могла і не встигнути...

Двері відчинила Оксана Прокопівна.

– Тетяно!?! Це ви? Не вірю власним очам! Проходьте!

Її голос майже не змінився, дзюрчить, як потічок. Окуляри з такими ж грубими лінзами, але волосся вже не каштанове, а біле, та все ще вкладене у дивну зачіску.

– Доброго вечора, вибачте, що не попередила, – сказала Таня, заходячи в маленький передпокій.

– Та не переймайтесь, я рада вас бачити! Скільки ж років минуло? – Вона задумалася на мить. – Двадцять два...

Таня кивнула:

– Двадцять два... без трьох місяців. Це вам. – Вона простягнула пакунок.

– Бачу, що мої заняття були марними, – з докором мовила Оксана Прокопівна.

У школі вона була єдиною вчителькою, яка заборонила дарувати їй подарунки. Інші брали все підряд. Усі обурювались, обговорювали вчителів, але традицію не порушували і чемно скидалися грошима на подарунки для них.

«Найкращим подарунком для мене буде ваше життя, – сказала Оксана Прокопівна на останньому уроці. – Будьте чесними самі перед собою й іншими людьми, робіть добро і зберігайте серця чистими до останнього подиху».

– Ваші заняття не минули дарма. – Таня усміхнулась. – Я тепер журналіст.

– Я знала! – Очі в грубих лінзах розширились до неймовірних розмірів. – Я це відчувала! Мені навіть одного разу снився сон, що ви стали журналістом, – вчителька взяла пакунок.

У Жовтоводську ходили легенди про талант Оксани Прокопівни – розпізнавати в дітях здібності до певних наук, але Таня прислухалась до її слів не через це. Просто вчителька мала те, що так хотіла бачити Таня у своїй мамі: доброту і сердечність. Одного разу Оксана Прокопівна покликala її в куток і прошепотіла: «Я не знаю про ваші плани на майбутнє, але скажу вам свою думку. Ви дуже талановита, поступайте на журфак або філологію, з вас буде хороший журналіст, а якщо ви будете багато і наполегливо працювати над собою, ще й письменником станете».

Незважаючи на поганий зір, учні називали її «сокіл» і жартували, що вона на потилиці має ще одне око. Стоячи спиною до класу, вона могла зробити зауваження і завжди слухно. «Сашко, будь ласка, прокидайтеся», – вона повільно повертає голову і дивиться на Сашка Корсуна, веселого забіяку. Всі теж на нього дивляться. Його сонне обличчя червоніє, він усміхається: «Я не сплю, я мрію». І весь клас заливається реготом. «І про що ви мрієте, Сашко?» «Замовкніть, дурбецели! – обурюється Сашко і надалі серйозно продовжує: – Оксано Прокопівно, я мрію вчителювати, як ви». Всі істерично регочуть, окрім Оксани Прокопівни. Зрештою, трієчник Сашко поступає на філологічний факультет і захищає кандидатську – про це колись Тані розповіла Богдана.

– Ось, бачите, я знала. – Оксана Прокопівна пішла на кухню. – Я знала, що ви станете журналісткою. А де ви працюєте?

Таня простягнула візитку.

– Ладна? – здивувалась вчителька. – Це псевдо?

– Ні, це моє прізвище. Я змінила.

– Ладна. Вам пасує. О, так то ви працюєте у відомому журналі. «Перша столиця»! Я читаю ваш журнал. Гарне місто Харків. Інтелігентне. Я вами пишаюсь.

Брязкаючи тарілками, Оксана Прокопівна щебетала і літала по кухні. Кухня була та сама, акуратна, чиста, лише нові металопластикові вікна і нові гардини. А ще на підвіконні стояла маленька ікона. Скільки вечорів тут бувала Таня, смакуючи пироги й історії улюбленої вчительки!

Спогади перервав дзвінок у двері.

– Цікаво, хто це там? – Оксана Прокопівна простягнула Тані штопор. – Тримайте, а я піду відчиню.

Клацнув замок.

– Галино?

– Доброго вечора, Оксано Прокопівно. Йшла повз дім, побачила біля вашого під'їзду Тетяніне авто. Вона тут?

– Доброго вечора. Так, тут. Проходьте, будемо вечеряти.

– Я на хвилинку.

«На хвилинку, а до кухні пройшла», – подумала Таня.

Вигляд у Шохи був упевнений і рішучий, наче вона з хвилини на хвилину кине́ться на амбразуру. Вона сіла на табуретку і втупилась у Таню. Таня поклала штопор на стіл і огорнула серветкою шийку пляшки.

– Беріть, що ваша душа бажає. – Оксана Прокопівна показала рукою на стіл.

– Дякую, але моя душа бажає з'ясувати певні питання, – процідила Шоха, не відводячи від Тані очей.

– Слухаю вас уважно. – Оксана Прокопівна нахилила голову до плеча.

– Це стосується мене та її. – Галя тицьнула пальцем в Таню.

«Навіщо потрібні друзі? – подумала Таня, дивлячись на великий рот Шохи. – І хто такі друзі? Це друге “я”. “Ти мені ближча, ніж сестра”, “навіть, якщо ти когось уб'єш, я буду тебе захищати”, ля-ля-ля...».

Це була лише дециця того, що колись вилітало з рота Шохи.

– А чого це ми не п'ємо? – запитала Шоха. – Оксано Прокопівно, а що, горілки нема?

– Горілки нема.

– Ну нічо. – Галина схопила «Кіндзмараулі» і налила в келихи. – За зустріч!

Вона випила залпом. Таня навіть не ворухнулась.

– Бридишся пити зі мною? – запитала Шоха, примружившись.

Таня не відповіла.

– Ну що, подруго, поговоримо? – Галя витягнула з кишені кофтини пачку цигарок і запальничку. – Після того як ти поїхала, – розпочала вона, затягнувшись димом, – ти мені нічого не написала, не

подзвонила, а ми ж друзі з пелюшок. Хіба для тебе наша дружба – порожнє місце?

– Галино, я сюди приїхала не для обговорення твоїх рефлексій.

– Моїх рефлексій? А ти знаєш, що я пережила після твоїх вибриків? А звинувачення, що я вкрала твої гроші? Ти все ще вважаєш, що це я їх узяла?

– Це вже не має значення.

– Не має значення? Мене тут з багном змішали, а ти хвостиком махнула – і будьте здорові! До мене приходила Романова мама, а я, дурепа, мовчала як риба. Я думала, ти хоч подякуєш. А ти! – Галя скривила рот. – Ти навіть не уявляєш, що про тебе говорили, а я казала всім, що ти порядна дівчина. – Вона усміхнулась і, подивившись на жевріючий кінчик цигарки, продовжила: – Справа давня... ну, зізнайся, з ким ти була тої ночі? Не з Романом же... – Вона збила попіл на край тарілки.

– Іди, – обірвала її Таня.

– Так це ж не твій дім, – посміхнулась Шоха.

– Галю, я вас благаю, – втрутилась Оксана Прокопівна, – ідіть, дорогенька...

– І ви туди ж! – Галя підвелася і витерла рот серветкою. – Я піду, але дам вам пораду: не залишайте її на ніч, бо зранку вона скаже, що ви вкрали в неї гроші.

Шоха загасила цигарку, взяла з тарілки шматок буженини і, зверхньо поглянувши на Таню, кинула до рота. Голосно плямкаючи, вона пішла в передпокій.

Оксана Прокопівна мовчки пішла за нею. Клацнув замок, і вчителька повернулась на кухню.

– Ви навіть нічого не скуштували, – сказала вона, сідаючи за стіл.

– Я не голодна.

Оксана Прокопівна торкнулась Тетяниної руки:

– Ви нічого не думайте. Я добре знаю Галину. І не вірю її словам.

– Дякую.

– Ну чого ви?

Кілька хвилин вони сиділи мовчки.

– Розкажіть про себе, Тетяно. Я тих, хто тут учився, майже всіх бачу. Ось Світланку Черногуз часто бачу, вона з песиком в парку гуляє, Марійку Ромашко теж зустрічаю. Вона така ж весела, завжди

посміхається... – Раптом учителька замовкла. – Знаєте, а Сашка Корсуна вже немає...

– Як немає?

– Його вбили два роки тому.

– Сашка? За що?

– П'яний родич убив. Сашко хотів його спати покласти, а той його ножем... – Оксана Прокопівна провела рукою по волоссі. – Давайте пом'янемо його, він був хорошим хлопцем. Дивишся, ніби бешкетник, а душа ніжна.

Вони випили і знову замовчали.

– А ви як живете? – запитала Оксана Прокопівна, поставивши келих на стіл.

– Як? Добре живу. В мене є син, йому двадцять один рік, ось у березні виповнився, він закінчує Академію дизайну і мистецтв. Добре малює і цим заробляє.

Таня витягнула з сумки гаманець і показала фото Дмитра. Оксана Прокопівна сплеснула руками.

– Який цікавий молодий хлопець! Він на вас схожий. І на Романа. Точно, підборіддя його! А як там Роман? – Вона усміхнулась та із зацікавленістю поглянула на Таню.

– Не знаю.

– Не знаєте? – Обличчя Оксани Прокопівни витягнулося. – А хіба ви не разом?

– Ні, ми не разом. Я його більше не бачила, ну... з того часу, як поїхала звідси. Я взагалі більше нікого не бачила, тільки Богдану Матвієнко. Ні вітчима, ні маму. І брата не бачила. Це болісно, але так склалося... Вибачте, що мучу вас цим. Нехай це залишиться між нами.

Вчителька кивнула.

– А тепер мені потрібно терміново знайти Романа.

Оксана Прокопівна притисла долоню до щоки і задумалась.

– Він поїхав одразу після вас, – сказала вона після недовгої мовчанки. – Різні плітки ходили. – Вона скривилась і махнула рукою. – Навіть згадувати не хочеться. Але всі думали, що ви змовились і втекли разом.

– Ні про що ми не змовлялись.

– А я думала, що ви – сім'я, – сумно сказала вчителька.

– Ми не сім'я, – відрізала Таня.

Якось Богдана розповіла Тані, які плітки ходили в місті після того, як вона зникла. Емоційна однокласниця була щедрою на інтонації та образи. Слухаючи її, Таня вкотре переконувалась, наскільки можуть виявити свою сутність люди, коли заздять або ж ненавидять, наскільки прозорими вони стають, оголюючи всі свої недоліки, комплекси і нездійснені мрії.

* * *

Ще в першому класі в Тетяну закохався новенький хлопчик, який прийшов наприкінці третьої чверті. Худенький, білявий, блакитноокий хлопчик, який шарівся, коли говорив із нею або тільки дивився на неї, вона теж червоніла. Він приходив у її подвір'я, сідав на лавку і не відводив погляду від Тетянки. У ці хвилини вона відчувала себе найкрасивішою дівчинкою на світі. Вона так вишукано стрибала через скакалку! Намагалась не бруднити одяг, а якщо раптом десь помічала плямку, то одразу бігла додому переодягатись. Діти насміхалися з нього майже тиждень, обзивали, але він мужньо терпів. За що йому помстилися: зірвали з нього черевик і втекли. Він побіг за ними аж до річки, де його черевик викинули у воду. Але не це було найжахливішим у їхньому маленькому дитячому коханні. Найгірше, що могло статися, – це осуд з боку дорослих, які називали цих дітей розбещеними, брудними душею і думками. Ніхто не побачив у цьому дива, ніхто не посміхнувся і не помітив, як з неба зійшов ангел і торкнувся своїм ніжним крилом кохання цих чистих дітей.

Дівчаткам заборонили дружити з Тетянкою, а хлопчика перевели в іншу школу. Минуло кілька років, і коли вони зустрічались у кінотеатрі або ж на вулиці, на секунду перетиналися поглядами, завмирили, але назавжди налякані чужою заздрістю і презирством розбігались у різні боки. І розбіглись назавжди.

* * *

Від Богдани Таня дізналась, що після того, як вона покинула місто, Шоха найбільше сочилась отрутою ненависті. Тетяну це не здивувало, адже вже до того часу вона здогадалась, що Шоха була закохана в Романа. Та хіба вона могла це побачити тоді, ще зовсім юна? У ті часи, коли кохання засліплює очі, хіба існує ще щось навколо? Кохання – це

маленьке беззахисне наївне створіння, яке мислить, що всі навколо такі ж щасливі, як і воно.

Мама Шохи не пошкодувала слів: «Я цю шалаву в хату пустила! Ай-яй-яй, вона могла зіпсувати мою Галинку!»

– Що ж робити? – мрійливо сказала Оксана Прокопівна і поглянула на годинник, – дзвонити ще не пізно.

Вчителька поклала виделку на стіл і вийшла з кухні. Повернувшись вона з блокнотом у руках.

– Тут номери телефонів усіх моїх учнів. – Вона розгорнула блокнот і примружилась. – Ем, ен, о... Панкратов. Це мій учень, Володя Панкратов, він учився в Києві разом із Романом, зараз ми йому зателефонуємо. – Вона взяла телефон.

– Тільки не кажіть, що я тут, – попросила Таня.

– Володю, доброго вечора, це Оксана Прокопівна телефонує. Тут мені зателефонував один мій знайомий, він шукає Романа Демиденка. Має до нього особисте питання. Треба йому адресу, а я не маю ніяких даних. Ви часом не маєте його телефону? Поза зоною? Ой, що ж робити? Хіба немає ніякої можливості знайти його? Що? Його дід? Де, кажете, його дача? Це таке село? Ні, не чула... Монастир? Дякую вам, Володю! До побачення.

Вчителька поклала слухавку і подивилась на Тетяну:

– Не багато... Володя давно не бачив Романа, каже, він не з'являвся в Жовтоводську, спілкувались телефоном, а вже приблизно рік телефон Романа поза зв'язком...

– Чому? – Серце ледь не зупинилось.

– Хтозна... Може, загубив. Але не хвилюйтеся, Володя пам'ятає, що в Романа був дід Максим з боку матері, прізвища не знає. Тільки що дача була в селі Градні, поблизу Києва. Там ще монастир є.

– А де це село?

Оксана Прокопівна знизала плечима.

– Запитаємо в «Гуглі», – сказала Таня.

Вона вийшла в передпокій і повернувшись із ноутбуком.

– Та-а-а-ак. Градно... Ага, ось воно на південний захід від Києва... Кілометрів сто від кільцевої. По асфальту, потім через міст... і ще кілометрів двадцять п'ять ґрунтовою дорогою.

– Як швидко ви знайшли, – зауважила Оксана Прокопівна. – А я ніяк не звикну до комп'ютера.

– Це не складно, варто тільки захотіти.

– Для мене тепер усе складно. Я вже і мріяти перестала.

Оксана Прокопівна стрепенулась, як налякана пташка, і знову замовкла.

– Це ви дарма, – сказала Таня, – мріяти потрібно до останньої хвилини. – Вона посміхнулась і торкнулась її руки. – Як про оселедець.

– Ой, ви це пам'ятаєте? – Вчителька почервоніла.

– Авжеж!

– Ой, Таню, минулого року, на Різдво, ледве Богу душу не віддала, – лікарі не дозволили. Мабуть, треба закінчувати з оселедцем... – Вона задумалась. – Тож... поки ми живі, все можна змінити, нічого не зміниш тільки на кладовищі. Але це не про Жовтоводськ, тут час стоїть.

Торкаючись сивого пасма на чолі, вчителька розповідала про повільне життя Жовтоводська. Тетяна слухала її, і в пам'яті виринали нові спогади з минулого. Про вітчима вчителька нічого не сказала, розповіла тільки про матір Тані: Олена майже рік тому зникла. Казали, що вона покинула чоловіка і втекла з коханцем. Куди – ніхто не знає. Жовтоводськ майже місяць гудів, як бджолиний рій, – стара, і таке учудила. А брат Тетяни Женька поїхав у Київ, працює у будівельній компанії. Кажуть, одружився, може, вже і дитинка є...

Від ситної вечері захотілося спати.

– Ой, забалакала я вас, ви вже окунів ловите, – мовила вчителька.

– Так, мені вже час...

– А в кого ви зупинилися?

– Ні в кого.

– Залишайтесь у мене, – запропонувала Оксана Прокопівна.

– Дякую, мені треба рано-вранці їхати, краще я заночую в готелі.

– Перестаньте, я встаю о пів на шосту. Залишайтесь, я буду рада.

– Не боїтесь? – усміхнулась Таня.

– Знаєте, Тетяно, я прожила довге життя, – знаю, кого боятися, а кого ні. Лягайте спати.

Оксана Прокопівна показала, де лежить іще одне покривало, якщо раптом уночі буде холодно, побажала гарних снів і вийшла з кімнати.

* * *

На добраніч...

Ця ніч не могла бути спокійною. Вперше за багато років Таня бачила вікна квартири, в якій жили ті, що мали бути її сім'єю. У трьох вікнах горіло світло. Крізь фіранку на кухні було видно чийсь силует.

Може, це вітчим? Або мама? Може, вона повернулася? Та ні, вона була нещасливою зі своїм «богом», тому й пила, тому й втекла. Напевно, вона зараз щаслива. Літній вік – це не перешкода для любовних пригод. Одного разу Таня познайомилась із немолодою поетесою, вона приносила до редакції свої вірші, присвячені Харкову. Кілька з них, разом із віршами Чичибабіна та Євтушенка, надрукували в журналі «Харків», присвяченому «Євро-2012». Осока зацікавився і попросив поетесу надіслати щось із любовної лірики. І вона надіслала... То було щось неймовірне! Уся редакція не могла збагнути: у якому віці ця жіночка так закохалася? Вона ж писала про себе нинішню! А про свого коханого – як про неповторного принца, що вже недобачає та шаркає капцями. Про себе ж – «с одной кривой, с другой хромой ногою...». А потім з'ясувалось: їй сімдесят три, а йому – вісімдесят два. Вони були щасливі цілих шість років, а потім він помер. А мамі всього-лишень шістдесят один рік! Хай їй щастить. Хоч їй...

Братик одружився... Так, йому вже двадцять дев'ять років. Чи пам'ятає він, як вони гуляли в парку, катались на санчатах, як купляли в аптеці аскорбінку? Як вона була його коником, як учила вимовляти літеру «р»? Він народився таким розумником! Одного разу вона попросила його: «Скажи: у парку ростуть дерева», а він видав: «У садку стоять дубочки». Усі ці роки вона сумувала за ним, а найбільш диким здавалося те, що її син навіть не знав свого рідного дядька.

Одного разу, коли Таня забрала Дмитрика з дитячого садка, він запитав: «А в мене є тато?» «Є», – відповіла Таня. «А де він?» – «Він живе дуже далеко». – «А чому він живе далеко і ніколи не забирає мене із садочка?» Що вона могла на це відповісти? «Бо так треба». – «Кому треба?» – «Твоєму татові».

Цієї історії вистачало, доки Дмитрикові не виповнилось дев'ять. Хлопчик попросив знайти тата. Таня збрехала, що тато має нову сім'ю і що вони обоє йому не потрібні. Тоді вона була впевнена, що збрехала для його ж блага.

* * *

Вона витягнула з сумки грубий потертий зошит і сіла на ліжку.

Звичка вести щоденник з'явилась у неї під час навчання на журфаці. Один із викладачів розпочинав лекцію з розписування: потрібно було п'ять хвилин писати про все, що спадало на думку, тільки б писати, – і вона писала про Дмитрика. Про те, який він ще маленький, але вже видно, що в нього велике і добре серце, про те, що він ніколи не плаче, не боїться лікарів і мужньо зносить ін'єкції. Про те, як перед сном вона читає йому улюблену книжку «Слідами динозаврів», і він чітко повторює «велоцепратор» і «протоцератопс».

А одного сонячного ранку Таня зрозуміла, що пише не про сина, а про себе, про своє минуле, якого вона боялась, бо знала: настане час, і їй буде боляче. Вона не зводила повітряні замки і не вірила в мантри, що від минулого можна втекти: треба лише поскладати всі спогади на скрипучий віз, підкотити до прірви і промовити «залиш мене», скинувши все вниз. І ось ти вже без минулого, ти смієшся, стрибаєш на одній нозі і б'єш у веселий барабан.

Можливо, це спрацьовує, якщо ти сам на сам з усім світом. А вона не сама, поряд з нею живе і росте маленька людинка, яка кожного дня відкриває для себе щось нове, і так хочеться, щоб ці відкриття не засмучували. Та це неможливо. Він бачить, що мама – це і тато, і дід з бабою, вони всі сплетені в одній її постаті, що вона заробляє, як тато, і читає на ніч казки, як бабуся, що пришиває гудзика, як мама, і ремонтує табуретку, як дідусь. І ще намагається бути гарною і хорошою мамою, навіть коли на це вже не вистачає ані сил, ані часу.

Про заміжжя Таня не думала, вона чітко знала, що вітчим – це не батько. І ще вона знала, що настане час – і Дмитрик буде їй докоряти, що в нього немає тата, дідусів і бабусь, і буде за щастя, якщо він колись пробачить їй цю втрату, пробачить біль, що з дитинства живе в його серці.

Спершу нотатки в зошиті були схожі на безглузді думки, але з часом вони набрали певного змісту – і Таня купила зошит із багатьма аркушами. Вона ще не знала, що цей щоденник стане дуже важливим, вона просто записувала туди все, що спадало їй на думку, і їй ставало легше на душі: думки переносились із голови на байдужий папір.

Час минав, хаотичність невідомим чином складалась у систему. Особливим було те, що про себе Таня писала в третій особі, бо коли

писала від першої особи, дуже боліло її серце, що вона не могла й поворухнутись. Можливо, колись ці записи вона б оформила в новели або роман, але все зупинила її хвороба. Лежачи під крапельницями, Таня вирішила цим щоденником передати синові вибачення. Вибачення за те, що не пояснила, чому вони живуть тільки вдвох, чому вдома ніколи немає гостей, чому вона завжди заклопотана зовсім неважливими, на його думку, справами, а справжнє життя проходить повз них. Чому їй не смішно з того, від чого в усіх аж зводить від спазмів живіт, чому любить тишу, чому довго вбрана в один і той самий одяг. Чому в їхній квартирі немає безглузвих і милих речей, що існують для того, щоб просто тішити око, щоб підкреслювати характер і вподобання. Натомість удома є лише все найнеобхідніше, що розташовано паралельно і симетрично. Чому її не цікавить те, чим цікавляться всі, і чому вона постійно кудись поспішає. Зрештою, чому, розмовляючи з ним, вона запопадливо заглядає йому в очі, а голос її ніби завжди перепрошує, про що б вона не говорила. Чому, коли він розповідає їй щось цікаве, вона раптом перестає його слухати і поринає кудись у себе. І ще сотні «чому», на які вона б мала дати відповідь: «Сину, це все через моє минуле, воно болить, і я відчуваю цей біль у собі щосекунди...». Натомість вона відповідала: «Я не можу тобі цього пояснити, просто я така є». «А ти спробуй, я зрозумію, я не тупий», – нервово пропонував син, і тоді «тупіла» вона. Тупіла до болю в голові, до дзвону у вухах, до сліз від неможливості змінити минуле, від його неминучого впливу на теперішнє і майбутнє, від упевненості, що тільки вона винна в тому, що син віддаляється від неї й став уже майже чужим.

Подивившись на першу сторінку, Таня витягнула із сумки ручку і нахилилась над щоденником.

«Мій дорогенький хлопчику...»

Ні. «Сину...». Ні, він не любить, коли вона так до нього звертається. Він просить, щоб вона називала його Дмитром, а не Дмитриком...

За вікном уже стемніло, а вона так і не написала жодного слова. Усе, про що вона думала, усі слова, які намагалась запам'ятати, щоб потім записати, тепер здавались порожніми і нікчемними.

Таня поклала ручку і перегорнула сторінку...

Розділ 3

– Скільки днів затримки? – хриплим голосом запитала Ганна Михайлівна, сідаючи в старе і потерте крісло.

Почувся скрип, крісло захиталось під її огрядним тілом. Здавалося, що його тоненькі ніжки ось-ось роз'їдуться. Але Ганна Михайлівна, не звертаючи на це уваги, дістала цигарку із пожовтілого портсигара.

Від стійкого запаху тютюнового диму щипало очі. Фіранки на вікнах пожовтіли, а стеля була всіяна закопченими коричневими плямами. На столі стояла попільничка, повна недопалків. На коліна до Ганни Михайлівни стрибнув величезний чорно-білий кіт. Вона потерла коліно, пробурчала, що їй незручно сидіти, що Васька важезний і щось там їй перетискає, тому коліно болить сильніше. Але кота не вигнала.

Таня прийшла до неї, бо до неї ходили половина жінок Жовтоводська, не мало значення, що боліло. Ганна Михайлівна приїхала сюди з першими будівельниками комбінату, і за кілька місяців відбила в усіх місцевих гінекологів клієнтуру. Всі тільки й казали, що таких лікарів уже не буває, що в Гані добре серце, ніжні руки і що вона лікар від Бога. А те, що вічно нахмурена, так у цьому немає нічого дивного – у неї немає своїх дітей. Розповідали, що вона приїхала сама, ні з ким не товаришувала і листів не отримувала. А через півроку, на початку весни, до неї приїхала подруга Фаня: худа, висока і з широкими плечима. «Майже мужик переодягнений!» – шепотіли за спинами.

«Переодягнений мужик» узяла на себе обов'язки вести господарство: рубала дрова, поралась на городі біля вагончика, ходила по магазинах і на риболовлю. Спочатку всі перешіптувались і ніяковіли, хтось плював услід, побачивши Ганну Михайлівну вдвох із Фанею, але до літа вже перестали звертати на це увагу. Та навіть ті, хто ще не заспокоївся, все одно приходили лікуватись до Ганни.

Ганна Михайлівна скривилась і зачовгала в кріслі, кіт при цьому навіть оком не кліпнув.

– Вже більше тижня, – тихо відповіла Таня.

– Тоді ще рано про щось говорити. Завтра приходь до мене на роботу, принось сечу на аналіз.

– Я завтра в Київ їду, в мене іспити.
– Коли?
– О дванадцятій.
– Встигнеш. Приходь на восьму, прийму без черги. Куди хочеш поступати?
– На журналістику.
– Чия дитина?
Таня опустила очі.
– Я лікар і вмю тримати лікарські таємниці.
– Я не можу сказати.
– Ой, Тетяно, тобі ж усього шістнадцять! – зітхнула Ганна Михайлівна.
– Мені сімнадцять через місяць.
– Знаю, – махнула рукою Ганна. – Я пам’ятаю, як ти народилась. Скільки років твоєму хлопцеві?
– Двадцять один.
– Ти народжувати будеш, чи як?
– Звісно, що буду!
– А якщо він тебе кине? Мужики, вони такі... – Лікарка невизначено махнула рукою.
– Він не такий! – крикнула Таня.
– Усі вони не такі, поки свого не отримають. – Ганна Михайлівна погладила сплячого кота. – Отже, ти вчитися хочеш?
– Так.
– Дивись, дитинко, щоб не довелось вибирати між дитиною і навчанням.
– Навіщо вибирати? Багато хто має сім’ю і вчиться.
Ганна Михайлівна затягнулася цигаркою, випустила дим і закашлялась. Кіт підвів голову, але очі не розплющив. І знову занурився в складки кофтини господарки.
– Чула, твоя мама зараз на відпочинку?
– Так, разом із братом...
– А Володимир Павлович працює і працює.
– Ганно Михайлівно, не кажіть вітчиму, добре?
– Не бійся, не скажу. Але тебе могли побачити...
Гримнули входні двері.
– Фаню, це ти? – голосно запитала Ганна Михайлівна.

– А хто ж іще! – пробасила у відповідь Фаня.

– Дякую, Ганно Михайлівно, – сказала Таня, – до побачення.

Опустивши очі, вона прошмигнула повз «переодягненого мужика». І пішла в парк. Там за півгодини вона мала зустрітись із Романом. Таня дуже скучила за ним – його не було цілий день, він їздив до свого діда.

Вона йшла і думала про свою любов до Романа, мріяла про щастя, яке чекає на неї. Він ніколи її не кине, він справді кохає її.

Таня згадала, як їздила до нього в Київ. Він після сесії залишився в столиці, і вони були разом день і ніч. Дома вона сказала, що їздила з Галею до її бабусі.

Роман зняв маленьку квартирку, звідки вони вийшли тільки зранку, щоб поспіяти. Обійнявшись, вони гуляли Хрещатиком, і Таня думала, що коли успішно здасть усі іспити, то буде вчитись і жити в цьому місті разом із коханим.

* * *

У парку пахло свіжоскошеною травою. Біля центральної клумби стояло два дерев'яних вози з квітами в пластмасових горщиках, на асфальті лежали маленькі лопатки і грабельки. Таня нахилилась до квітів понюхати і одразу почула:

– Ей, не чіпай!

Вона підвелася і побачила двох босоногих робітниць парку, що сиділи на землі. Старша тримала в одній руці банку, а в другій ложку і спідлоба дивилась на Таню. Друга їла помідор із чорним хлібом.

Таня повернула на бічну алею і сіла на лавку, пофарбовану в зелений колір. Навпроти стояла жовта лавка, але вони з Романом на неї ніколи не сідали. Таня притисла долоню до плоского живота. Невже в неї народиться малюк? Невже вона матиме щастя? Вона буде найкращою дружиною і мамою, вона буде гарно вчитись, вона все буде встигати. Це дуже легко, адже поряд Роман, вони житимуть для малюка і для себе. У них все вийде, бо вони мають щось таке особливе – їхнє кохання. І більше нічого не треба, тільки кохання дає людям щастя й силу.

Таня думала про те, що в неї є трохи грошей. На перший час вистачить. Вона сама їх збирала – адже давно навчилася плести і брала замовлення. Ще вона вміла готувати і прибирати – цим також можна заробляти. Вона знала, що потрібно додати до дешевого крему і

шампуню, щоб зробити їх корисними. В неї було безліч рецептів, як зі звичайних продуктів приготувати смачну їжу. Вона вміла шити, клеїти шпалери, у школі навчилася штукатурити. В її гардеробі було мало речей, і їй цього було достатньо. Попереду ціле життя – і Таня була сповнена надії. Вона так хотіла мати свій дім, теплий і світлий, щоб у ньому жили щастя і любов, щоб у цьому домі її чекали з радістю. Її, ладну господиню... Ладна... Коли Ромка казав це слово, вона завжди згадувала склянну кулю, яку подарував тато. Усередині кулі були крихітний будиночок із жовтим віконцем і ялинка, а якщо кульку труснути, то здіймалася хуртовина. Але Тані хуртовина не подобалась, вона ставилася до кульки дбайливо і не трясла її. Дівчина клала кульку на підвіконня і годинами дивилася на жовте віконце. І мріяла.

Вона мріяла про свій дім, скільки себе пам'ятала. Малювала його і розмальовувала, коли ще до школи не ходила, і тато обіцяв, що коли виросте, він побудує для неї великий будинок із великими світлими вікнами. Але Таня просила побудувати вже, нехай маленький, з маленькими вікнами, але щоб це був її власний дім. Чому? Бо мама ніколи не усміхалась, побачивши її. Вона і татові ніколи не усміхалася й не запитувала, чи хочуть вони їсти, а просто, гримаючи тарілками з холодною їжею, подавала на стіл і йшла у свою кімнату або ж узагалі на вулицю. Але тато не встиг виконати свою обіцянку, він кудись подівся, і замість будиночка в Тані залишився старий металевий розкладний метр. Одного разу, влітку, Таня подумала, що якщо в сараї звільнити куточок, то там можна жити. Довелось перекладати всі дрова, але це була дрібничка, порівняно з павуками, яких треба було розігнати. Таня знайшла на горищі стару розкладачку і поклала на неї татів старий кожух і ковдру, в яку її колись загортали. Забила цвяшки в стіну та розвісила там свої речі. З коробки від телевізора зробила письмовий стіл і комод. На поламаній пральній машинці вона розмістила дзеркало і поклала щітку для волосся, з дому принесла маленький стілець – для гостей, а на двері повісила фіранку – її Таня теж знайшла на горищі. Тепер до неї зможе приходити мама, яка не буде гніватися, а буде усміхатись, як вона усміхається, коли приходить до когось у гості. І Таня також буде приходити в гості до мами, буде смакувати їжу, як смакують мамині гості, і більше не буде їсти сама за столом.

Увечері Таня з нетерпінням чекала на маму, щоб показати, яка вона вправна господиня, чекала маму, щоб розповісти, що все вона зробила, використовуючи татів складний металевий метр, цвяхи й молоток.

Мама поглянула на куточок Тані, а потім витягнула з пральної машини старий сірий резиновий шланг.

...Так боляче ще ніколи не було. Навіть тоді, коли мама відлущувала її мокрими шерстяними рейтузами за те, що їх не можна було терти руками під час прання, бо вони від того кошлатяться. Тоді Таня думала, що болючіше не буває.

Вона помилялась. Біль від шланга був настільки нестерпним, що неможливо було ані плакати, ані кричати. Все її тіло було пошматоване страшними ударами, якими щедро обсіпала мама зі всіх боків. Таня прикрила руками обличчя, але мама забрала долоні від обличчя, і краєчок резинового шланга пройшовся по правому повіку. В очах заярили іскри, їх Таня бачила вперше. Це були яскраві зірочки, що розсипались навсібіч, спалахували на чорному фоні й миттєво згасали. Здавалось, що праве око втиснулось у мозок. Зі злості Таня кинулась на маму, але її спинив удар по голові... І вона зрозуміла, що мама її вбиває. Це розуміння настільки ясно постало в її голові, що від шоку вона перестала захищатись. І удари теж припинились.

Мама забрала ковдру, дзеркало і вийшла з сараю. Потім повернулась і розтоптала картонну коробку. Схопила кожух і зірвала фіранку. Фіранка зачепилась за цвяхок і мама знервовано розірвала її на шматки. Закінчивши з «будиночком», мама пішла.

Ця ніч змінила Таню. Це була перша безсонна ніч у її житті. Цієї ночі вона перестала боятись павуків і почала боятись людей. Це був перший крок до розуміння того, що рідна людина може зробити дуже боляче, на що не здатний навіть хтось чужий. Тому що він чужий.

Будь-який рух був невимовно болісним, але Таня терпіла. Сліди від побоїв можна було заховати під одягом, але чорно-синє запухле око ніяк не сховаєш.

Одного дощового ранку, коли вона роздивлялась своє пожовтіле око у дзеркалі, в кімнату зайшла мама.

– Чому він тут? – запитала вона, показуючи на металевий метр, що лежав на підвіконні.

Таня одразу заховала метр у шухляду.

– Давай сюди, – сказала мама.

– Це моє! – крикнула Таня, закриваючи собою стіл, колись змайстрований татом за допомогою цього самого метра.

Мама грубо відштовхнула її від столу і висунула шухляду.

– Твого тут нічого нема! – сказала вона, стискаючи метр у руці, і вийшла з кімнати.

Таня побігла за нею.

– Будь ласка, не забирай, він мені потрібен!

– Він брудний!

– Я його помию!

– Іди в кімнату! – крикнула мама і подивилась особливим поглядом, після якого Таня знала, що може статись.

Мама одягнула плащ і взяла парасолю.

...Таня бігла за нею аж до самої річки. Зрозумівши, чому мама туди йде, вона вхопила її за рукав. Мама відштовхнула її і, підійшовши до краю берега, викинула метр у воду. Коли вода проковтнула метр і перестала рябіти, Таня стиснула кулаки і кинулась на маму.

– Тато залишив мені! Мені! Ти погана, ти дуже погана! – Її душили сльози. – Я ненавиджу тебе! Ненавиджу!!!

* * *

Уже сутеніло, і увімкнулись перші ліхтарі на стовпах, а Романа не було. Таня тремтіла. Він не міг обманути її, він просто на це не здатний.

Вона почула кроки, завмерла і витягнула шию. Це він. Тільки він так уміє ходити – легко, немов летить над землею. Таня підвелась і притисла руки до грудей. Побачивши її, Роман поставив сумку на землю і обійняв її.

– Вибач. Автобус поламався. Я знав, що ти не підеш, що дочекаєшся, моя панночко... Тобі холодно? Ти вся тремтиш.

Він зняв куртку і накинув їй на плечі.

– Я думала, що помру, якщо ти не прийдеш...

– Дурненька, я не прийду до тебе тільки в одному випадку: якщо мене забере Бог. Але навіть коли це станеться, я все одно буду поряд, завжди. Ну що, ми завтра вирушаємо?

– Так.

– Я зняв квартиру біля університету. Буду ходити на екзамени з тобою.

– Ой, не треба, я сама.

– Та ясно, що сама! – Роман засміявся. – Я буду сидіти на сходах і чекати. – Він узяв Таню за плечі й подивився їй в очі. – Щось трапилось?

Вона опустила погляд. Казати? Ні, вона скаже йому завтра, коли все стане відомо, бо, може, це просто затримка, яка була в неї, коли їй було дванадцять.

– Я просто переживаю...

– Не переживай! – заспокоїв він. – Ти все здаси! Ти добре вчилась, ти добре пишеш. Усе в нас буде fajно.

Окрилені щастям і любов'ю, вони вийшли з парку.

– Далі я піду сама, – сказала Таня, зупинившись на розі свого будинку.

– Я тебе проведу, – заперечив Роман. – Уже темно.

Він провів її до під'їзду.

– Завтра о пів на дванадцятку я чекаю тебе на вокзалі.

Вона кивнула головою.

– Таню, що з тобою? – Він підняв пальцями її підборіддя. – Ти чимось засмучена?

Вона усміхнулась:

– Не хочу прощатися з тобою.

– А ми не прощаємося, ми просто йдемо спати, а завтра почнемо нове життя. – Він обійняв її.

– Ромо, а якщо в нас буде дитина? – випалила Таня.

– Ну, і класно! Знаєш, коли мій молодший брат захворів і помер, я почав мріяти про сина. Мені було тільки п'ятнадцять років, але деколи мені снилось, що я став татом, тримаю на руках сина. І він дуже схожий на Ігорчика. Наша дитина обов'язково буде на нього схожа.

– А якщо це буде дівчинка?

– Це було б добре...

– Дурненька, яка різниця? Нехай буде дівчинка. Я віддам їй всю ту любов, що не віддав братові. Я так хотів, щоб він одужав. Але ця клята, безжалісна лейкемія була сильнішою за мою любов. Він страждав два роки, так хотів жити! – Рома сховав очі й замовк. – А того ранку... – продовжив він тремтячим голосом. – Того ранку він був такий спокійний... Посміхався і згадував, як батьки водили нас на тістечка в кав'ярню, які неймовірні вишневі штруделі пече мама,

просив переказати коту Боніфацію, що буде дуже сумувати за ним, цього кота Ігорчик знайшов біля смітника, крихітного та ще сліпого. Тато тоді сказав, що Ігорчик невдовзі повернеться додому і сам усе скаже Боніфацію, а він поглянув на нас і попросив обнятись... Потім подякував за любов і терпіння... Вночі він помер... Це було жахливо, я нічого не міг зробити, я не міг його повернути... Страшне відчуття безнадійності, безсилля і любові! Любов рвала мене на шматки. Стільки її було в мені! Тетяно, я все зроблю для того, щоб ми були щасливі, я в собі маю стільки сили, що можу гори звернути... – Раптом він замовк. – А ти що – сумніваєшся? Чому ти про це кажеш?

Таня знизала плечима.

– Просто... подумала... Всяке може трапитись.

Роман усміхнувся, і вона повірила – ніколи ніщо не завадить їхньому щастю.

– Ти навіть не уявляєш, що ти для мене! Як сильно я хочу бути з тобою, все життя, до останнього дня, – прошепотів він.

– Це правда? Ці слова – це правда?

– Дурненька ти моя! – Роман міцно притис її до себе. – Збрехати тобі – це все одно, що брехати самому собі. Ми будемо разом усе наше життя. А тепер заплющ очі.

Таня послухалася.

– Не підглядай!

– Я не підглядаю.

Роман узяв її руку, і щось холодне ковзнуло по її пальцю.

– Дивись.

На її пальці – перстень з блакитним топазом, навколо якого висвічувались маленькі камінчики.

– Це мені?

Роман усміхнувся:

– Такого ж кольору, як твої очі. Я вже давно його замовив, це зроблено за моїм ескізом. Сьогодні забрав, думав, на день народження подарую... але не втримався.

Він поцілував її, і вона пішла додому.

Зайшовши в дім, Таня побігла до вікна. Її серце вистрибувало з грудей, вона дивилась, як Роман із сумкою на плечі йде дорогою, що підсвічується ліхтарями. Раптом він повернувся і помахав їй рукою.

Таня помахала у відповідь, і враз ліхтарі вимкнулись. І майже одразу задзвонив телефон.

Це був вітчим.

– Ти де шлялась?

– Гуляла.

– Брешеш! Ти була в Ганни!

Таня проковтнула язик.

– Чого ти до неї ходила? Кажі! І не думай брехати!

Місячні в Тані почались, коли їй виповнилось одинадцять років і п'ять місяців, день у день. Відтоді вітчим вів календар і казав, що їй дуже пощастило, бо він про неї так дбає. Коли їй виповнилось дванадцять, менструація раптом припинилась на два місяці. Вітчим допик її допитами, примушував у чомусь зізнаватись, не випускав гуляти, підслуховував її телефонні розмови, нишпорив по сумках, шухлядах і кишнях.

– Як ти могла мені брехати? – майже плакав він. – Шльондра ти, як і твоя мати!

Якими знайомими були ці інтонації! Таня вже знала, що на неї чекає, коли цей слізний голос зміниться на скрегіт жовтих прокурених зубів.

Таня кинула слухавку і побігла в кімнату. Схопила свою сумку з надписом «Per aspera ad astra», запхала туди перші речі, які потрапили під руку, зверху кинула зимову куртку і взуття. В іншу сумку покидала книги, конспекти, документи і гаманець. Колись Таня з класом ходила в похід і класна керівничка була здивована, як це в її наплічник помістилось стільки речей. «Таке враження, що твій ранець – це капелюх фокусника. У тебе там часом кролика нема?»

Кролик! Таня висунула шухляду, в якій лежав маленький іграшковий кролик. Його подарувала бабуся. Таня зняла перстень, запхала його в іграшку через дірочку збоку, і поклала в сумку. В коридорі повісила свої ключі від квартири і відчула, як їй в спину хтось дивиться. Це був кіт Роман. Вона присіла і погладила його. Кіт замуркотів і опустил голову. Коли він здійняв очі, Таня побачила в них сльози. Дівчина взяла його на руки і поцілувала:

– Вибач, що не можу забрати тебе з собою.

Кіт жалібно заняв.

– Я дуже тебе люблю, – сказала Таня, притискаючи kota до грудей. – Я повернусь, просто зараз мені треба йти.

Вона вийшла з квартири і захлопнула двері. Притискаючись до стін будинків, ховаючись у кущах, добралась до Галі.

– Ти? Що сталось? – насупившись, запитала Шоха, протираючи очі.

– Ой, слухай! – Таня щосили вдавала переляк. – Ось... виходжу з кухні, а в коридорі повзають великі павуки, не знаю, скільки їх там було. Уявляєш? А мені завтра зранку поїзд до Києва, на екзамен. – Вона виставила сумки. – Взяла речі – й бігом до тебе. Можна, я в тебе переночую? Я додому аж ніяк.

– А де вітчим?

– На чергуванні.

– Ну... заходь. – Галя пропустила Таню в передпокій.

– Доню, хто там? – почувся голос Галиної мами.

– Таня. Вона хоче переночувати в нас, у неї в хаті павуки, а вітчим на нічному чергуванні.

– Павуки? Який жах! – З кімнати вийшла заспана жінка. – Звичайно, залишайся.

Таня все вдало прорахувала. Мама Галі боялась мишей так само, як Таня павуків. Одного разу Таня з Галею прийшли зі школи, а її досить огрядна мама стояла на стільчику і кричала. Як з'ясувалось, вона прийшла додому, а по хаті бігала мишка. Поки Галя стояла поряд із мамою, навідріз відмовившись злізти зі стільця, Таня бігала по квартирі за малесенькою сірою гостею і врешті-решт зловила її відром. Під перевернуте відро вона запхала шматок картону, винесла на вулицю і відпустила маленьку мишку.

– Лягай у вітальні на дивані, – сказала Галя. – Пішли, дам тобі ковдру і подушку.

Таня лягла. Було чути, як поверхом нижче плакала дитина. А куди привезуть її з дитиною? Де вони житимуть? У будиночку, що вона малювала, коли була маленькою? Якби ж...

Навколо тихо і тепло. Вона чує якісь кроки і обертається. Це тато, він іде до неї та усміхається: «Пішли, я покажу тобі твій будинок». Вона бере його за руку, теплу і шорстку, і вони йдуть по високій траві. І раптом, крізь сонячні промені, вона бачить свій будинок. Такий, про який мріяла, а поряд цвіте бузок. «Тату, я люблю тебе!» Вона обіймає

батька, котрий пахне свіжою стружкою. «Клич Романа, він має першим зайти в дім», – промовляє батько і дає їй на руки kota. Кіт роззявляє рот, але замість нявчання вона чує дзвінок.

Таня розплющила очі. За дверима кімнати лунав телефонний дзвінок. Коли підняли слухавку, Таня почула голос Галиної мами:

– Так, вона тут. Добре, зараз розбуджу.

Таня натягнула ковдру до підборіддя. Серце стукало в горлі, було важко дихати. Вона чула, рипнули двері в кімнату, але вдала, що спить. Світло від увімкненої люстри просочилося навіть під заплющені повіки.

– Прокидайся, твій вітчим дзвонив. Ти чому йому нічого не сказала?

Таня прикрила очі рукою:

– Та я ж від павуків втікала...

– Він зараз приїде за тобою.

Таня вилізла з-під ковдри, одягнулась і вийшла з кімнати.

– А сумки? – нагадала Галина мама.

– Я завтра заберу.

– Ні, рибко, забирай зараз.

Перед дзеркалом Таня рукою розчесала волосся і зав'язала хвіст. Взулась і раптом скрикнула, тримаючись одною рукою за поясницю, а другою вперлась до стіни.

– Що сталось?

– Спина... – простогнала Таня.

– Ну... Нехай сумки тут до ранку побудуть.

До передпокою вийшла заспана Галя:

– Що таке?

– Твоя подруга не сказала вітчиму, що ночуватиме в нас!

– І що з того? – Галя позіхнула.

– Зараз Володимир Павлович приїде за нею. Ой, він, мабуть, уже тут. – Жінка полетіла до вікна. – Уже приїхав! Давай виходь! І ще одне, дівчинко... Сама собі давай раду і не вплутуй нас у свої дурні проблеми. Ач, знайшла моду! Катається як сир в маслі, а все одно вибрикує!

І Таня пішла.

* * *

Ніхто ніколи не запитував у неї: «Як тобі живеться?».

А як їй живеться? Усі знають, що ліпше, ніж усім. Бо вітчим бере гроші за пологи, аборти, а їхній дім – повна чаша. А те, що Таня ходить, як злидарка, на це є причини: вона змалечку грубіянить матері. А тепер уже навчилась грубіянити поважному пану, який узяв її у свій дім, перекинувши на себе всі обов'язки з її виховання, одягання і взування. Та вона мала б поклони бити кожен день за те, що він для неї зробив. Але вона не кланяється, мама про це розказує всім, не скупиться на ляпаса. А ще мама називає її козлячим виродком. А одного разу навіть обізвала повією. Чому? Тільки Богу відомо, чому так називають дев'ятирічних дівчаток. Хоча одного разу мама обмовилась, що всі жінки повії, всі продаються, просто в кожній своя ціна. «А тобі ціна гріш, – сказала вона, – і помреш ти на вокзалі».

* * *

Уперше мама обізвала її козлячим виродком, коли вона тільки-но пішла до школи. Чому козлячим? Напевно, тому, що мама називала Тетяниного батька козлом. Це сталось узимку, минуло понад два роки відтоді, як тато зник, вони ще жили в старому дідусевому будиночку. Був сонячний день, і багато снігу. Таня взяла лижі, вийшла за ворота і побачила на лавці дуже худорлявого чоловіка з жовто-сірим обличчям і гострими вилицями, що поросли щетиною. Він сидів, завалившись спиною на паркан.

Побачивши Таню, чоловік обперся рукою об лаву і підвівся.

– Привіт... Давай допоможу застібнути, – сказав він, усміхаючись.

У тій скупій усмішці поєднувалися радість і смуток. Таня одразу це відчула, хоч і була ще зовсім маленькою, але їй стало шкода чоловіка.

– Не треба, вам тяжко, я сама, – відмовила вона, і тут на вулицю вийшов сусід.

– Валентине! Ти? – вигукнув він, підійшов до незнайомця та обійняв його.

Таня розгублено дивилась на них. Валентин... Це її тато? Ні, це не він, тато зовсім інший, він не настільки худий і не такий старий.

– Де ж ти був? Чого такий худий? Ну, розповідай, де ти, як ти?

– Зараз, тільки Тетянці лижі допоможу взути.

Чоловік присів навшпиньки і зашипнув кріплення на черевиках. Увесь цей час Таня не відводила від нього очей.

– Так добре? – запитав він, дивлячись їй в обличчя.

Вона кивнула головою, хоч і не знала, чи зручно її ногам, але її душі стало радісно. У неї було таке відчуття, що вона знає цього чоловіка, знає цю усмішку і ці очі.

– Ви мій тато? – обережно запитала вона.

У його очах щось заблищало. Він став на коліна і рвучко обійняв її. Таня скривилася – обличчя у чоловіка було колючим.

– Ти чого кривишся, це ж твій татко! – сказав сусід.

Татко! Її серце налилось радістю.

– Ти мій тато?

Чоловік кивнув. Таня відщепила кріплення і взяла його за руку.

– Я на тебе чекала, а ти не приходив. Я знала, що ти прийдеш. Ідем додому. Ідем, ти обіцяв навчити мене танцювати!

Усмішка зникла з його обличчя. Сусід посунув шапку на чоло і почухав потилицю. Не підвівшись із колін, тато зняв з плечей рюкзак і поставив на сніг.

– Це тобі, донечко, – сказав він, протягуючи їй два пакунки.

– Додому йдем, – невпевнено сказала Таня, з недитячим сумом розуміючи, що він не піде з нею. – Мама вдома...

Тато притиснув її руку до колючої щоки:

– Пробач мені, моя маленька принцесо, але я не можу...

– Чому? – сльози градом лилися з її очей.

– Настане час, і ти все зрозумієш.

– Я не хочу час, я хочу, щоб ти залишився зі мною. Будь ласка, прошу тебе, не йди, залишися!

Гримнули двері, а потім хвіртка, і на вулицю вибігла мама.

– Залиш її, козел смердючий! – Вона боляче шарпонула Таню і потягнула до хвіртки.

Тато нічого не мовив. Він тяжко підвівся, узяв свій наплічник і пішов геть.

– Мамо, скажи, щоб він не йшов!

– Замокни!

Хвиля гніву здійнялася до Тетяниних грудей. Вона вирвалася і побігла за батьком. Вона не чула криків матері й думала тільки про те: якщо тато не зупиниться, вона більше його ніколи не побачить. Таня

наздогнала його, забігла поперед нього, та він не зупинився. Вона хапала його за руки, за поли пальта, але він ступав, ніби не чув її благань.

І тоді зупинилась вона. Не сказавши ні слова, просто дивилась, як він іде. Сіре осіннє пальто, чорні штани, в'язана шапка. Він ішов, ледве пересуваючи ноги, його спина була зігнута. Під вагою рюкзака чи іншої важкої ноші – цього Таня не знала.

І ще вона не знала, що в ці хвилини в ній вмирає віра в чоловіків, у чоловічу вірність, любов, честь, у те, що чоловік може бути опорою у житті. Усе це буде, але не в її світі.

Таня повернулась до пакунків. В одному були цукерки – вона втоптала їх у сніг. У другому лежала лялька – вона жбурнула її в замет. Поки вона це робила, мама її біла, але боляче не було – Таня була в шубці. Потім мама затягнула її в дім, із несамовитою силою зірвала шубу й шапку, обізвала ще раз козлячим виродком і поставила в куток.

Таня не просилась вийти з кутка, тому що вперше не відчувала своєї провини. Маму це ще більше розлютило. Проходячи повз неї, вона сказала, що в Тані над головою величезний павук плете павутину. Таня стисла долоні в кулаки і замружила очі, але вгору не подивилась. Вночі вона довго не могла заснути. Накинувши на себе ковдру і обхопивши коліна, вона дивилась на зоряне небо, на стовбури дерев, що чорніли на фоні сизого снігу. Тої ночі вона зрозуміла, що таке самотність. Вона згадала діда й бабу, які душі не чули за нею, і просила, щоб вони швидше забрали її до себе на небо, тому що тут їй дуже погано. Таня заснула, коли вже надворі заспівали перші півні, а зранку з ліжка встала зовсім іншою дівчинкою. І якщо б хтось поглянув їй в очі, то злякався б, побачивши ті зміни.

На столі стояла ваза з цукерками. То були ті самі цукерки, які Таня втоптувала в сніг. А ляльку мама подарувала на день народження дочці своєї подруги.

Тані було вісім, коли вона дізналася, що тата вже немає, – сусід сказав із дідусевої вулиці. Він прийшов у школу напідпитку, очі червоні. Мовляв, дзвонила якась жінка, вона знайшла його номер у татовому записнику, ще вона знайшла фото дівчинки в дитячому візку, написано «Тетянка». Сусід часто кліпав і плутано шепотів, що всі потроху загнали тата в труну, що тато був добрим і нікому ані слова

впоперек не мовив. І ще він Таню дуже любив. Чи пам'ятає вона, як тато носив її по садку і знайомив з деревами та пташками? Розмовляв з нею і читав казки, коли вона ще нічого не розуміла, і всім казав, що вона кмітлива. Тому настане час, і вона здогадається, що немає його провини в тому, що все так сталося.

* * *

На вулицю Таня не виходила. Вона піднялась сходами, зупинилася біля вікна і подивилась униз – машина вітчима стояла біля під'їзду. Може, піти на дах і перейти в інший під'їзд? Або заховатися на горищі? А зранку забрати сумки – і шукай вітру в полі.

– Бігом додому! – прошипіло знизу.

Це був вітчим. Він підкрався так тихо, що Таня оторопіла. За два стрибки він уже був біля неї, вхопив за светр і потягнув униз. У його руку також потрапило її волосся.

– Мені боляче, – сказала Таня, втягуючи голову в плечі.

– Це ще не боляче, – прошипів вітчим, бризкаючи слиною на її обличчя, дедалі міцніше стискаючи кулак.

Перед тим як вийти з під'їзду, вітчим прислухався.

«Боїться скотина, що побачать», – подумала Таня і знову спробувала вирватись, але він намертво тримав її.

Як тільки вони вийшли на тротуар, з вікна гукнула Галина мама.

– Володимире Павловичу, чи все гаразд?

– Так, дякую.

Вітчим повів Таню до машини.

– Сідай, і тільки спробуй втекти – розмажу по асфальту, – процідив він крізь зуби і відчинив передні двері.

Таня мовчки сіла в машину.

– Пристебни ремінь! – наказав вітчим, сідаючи за кермо.

Вона пристебнула пасок безпеки.

– Руки сюди!

– Навіщо?

– Замокни! – гавкнув він і зв'язав Тетяні руки мотузкою для білизни.

Кінці мотузки Володимир Павлович прив'язав до ременя безпеки.

– Я бачу ти підготувався, – з ненавистю сказала вона.

Вітчим заїхав у гараж, зачинив ворота, пересадив Таню на заднє сидіння і сів поряд. Руки він їй не розв'язував.

Він сопів і мовчав. Це, зазвичай, триває хвилини дві, після чого він буде кричати і бити її. Такий передбачуваний! Таня подивилась на нього зверхньо та зневажливо. Він замахнувся і рукою вдарив її по обличчю.

– Не дивись на мене!

– Ненавиджу! – закричала Таня. – Проклинаю тебе, сволото! Збоченець!

Навіть при блідому світлі лампи, що освітлювала гараж, було видно, як він зблід і як затремтіла його щелепа.

– Що ти накоїла? – У його очах з'явилися сльози. – Я дбав про тебе, ти була такою чистою... Що ж тепер робити? Ти все зіпсувала. – Його погляд став скляним. – Як ти посміла? Як? – Він нахилив до неї своє сіре обличчя і пробурмотів: – Не розумію... Я завжди стежив за твоєю білизою, вираховував місячне... – Він боляче стиснув її за плече і закричав, порскаючи слиною в обличчя: – Коли? Хто він? Відповідай мені, ти, брудна шльондро! Відповідай!

Вітчим знову її вдарив, і вона відчула в роті присмак крові. Декілька хвилин він сидів, мов статуя, і раптом, завив, як баба, і витягнув щось із кишені. То був пістолет. Вітчим притис дуло до її живота.

– Суко невдячна, – мовив він плаксивим тоном. – А я тобі вірив...

Він знову завив і ще сильніше втиснув дуло їй у живіт. Таня не могла відвести очей від пістолета.

– Не роби цього, – прошепотіла вона.

– Що? Щоб я через тебе...

З його рота вилітали незрозумілі слова, а потім він замовк і витягнув її з машини. Поклав її на підлогу і скотчем заклеїв рот. Роздягнув її, ноги запхав під машину і сів їй на груди. Різко зняв скоч і рукою розтиснув щелепу.

Булькаючи, горілка полилась їй до рота.

* * *

Хтось лизав її вухо. Таня розплющила очі. Було досить видно, не розібрати, чи то ранок, чи то вже день. Над собою вона побачила двох великих кудлатих псів. Таня примружила очі, а потім знову їх

розплющила. Собачі морди зникли, натомість над нею було двоє однакових бородатих обличч з окулярами на широких м'ясистих носах.

– Це ж треба до такого докотитися! – в один голос мовили бородані й також зникли.

Таня сіла. Її нудило. Здавалось, що коли вона хоч трохи поворухне важкою свинцевою головою, то та відірветься і впаде на квіти. На квіти, які ще вчора працівники парку забороняли їй нюхати. Ще вчора прекрасний аромат сьогодні здавався нестерпним. Вона ковтнула, зібралась силами і підвела голову.

Навколо клумби стояли люди і з цікавістю розглядали її. Їх було багато. І дерев також було багато, більше, ніж зазвичай.

Натовп і дерева рухались і гуділи. На неї тицяли пальцями. Таня подивилась на свої ноги, живіт, груди і оторопіла – вона була голою.

– Де мій одяг? – запитала Таня.

Кожне слово відбивалось у голові, немов удари дзвона. Язик займав увесь рот. Гул дужчав. Вона ледве звелась на ноги і попленталась у кущі.

– Куди? Чого ховаєшся? Ми ще не все роздивились! Га-га-га!

Хтось свистів. Ой, як їй зле! Зараз виблює. Таня пірнула в кущі, і напад блювоти повалив її на коліна. Замість квіткового аромату, вона відчула сморід сивухи.

– Ну і сучка! – почувла вона, і хтось штовхнув її ногою в сідницю.

Таня підвела голову, повернулась і побачила жінку.

– Але ж ти, тварино безсоромна! – крикнула жінка, спускаючи рукав кофтини на кисть.

Криво нахилившись, жінка метушливо оглядалась. Спостерігаючи за нею, Таня сіла. Витерти обличчя не було чим, і вона зірвала кілька листочків з куща. І раптом плече немов окропом ошпарило, потім – шию, спину...

Це була кропива. Рукою, замотаною в кофту, жінка тримала кропиву. Таня не встигла оговтатись, як жінка замахнулась і шмагнула кропивою по обличчю. Таня закричала від болю, але жінка продовжувала її бити. І раптом, немов чорт вселився в неї, і вона кинулась на жінку. В одну мить вона вчепилась їй у волосся і роздерла нігтями пухкі щоки.

– Допоможіть, убивають! – заверещала жінка, намагаючись відірватись від здичавілої дівчини.

Підоспілим міліціонерам теж не одразу вдалось зупинити Таню. І коли врешті вони її вгамували, в руках Таня тримала жмут волосся.

Шкіра горіла і покривалась пухирями. Найбільше боліло обличчя. Здавалось, що повіки і губи роздуваються до неймовірних розмірів. Хтось, накинувши їй на плечі міліцейській піджак і штовхаючи в спину, посадив у «козел».

Машину трясло, і Таня весь час боляче билась об жорстку спинку сидіння хребтом і ребрами. «Козлячого виродка везуть на “козлі”», – подумала вона. Так скаже її мама, коли про все дізнається. І ще її мама буде задоволена, що нарешті дочка напилась до чортиків.

Коли Тані виповнилось чотирнадцять, мама поставила перед нею на стіл чарку горілки. Вона відмовилась. Мама розлютилась і обізвала її надто розумною. «Я ніколи не буду пити!» – сказала Таня. Більше мама не пропонувала випити, але постійно принижувала на людях. Ноги криві, зуби гнілі, руки – граблі... Та найчастіше мама вихвалялась, що Таня стане п'янотою і шльондрою.

А коли Таня навчалась у восьмому класі, на свято річниці школи сталось найгірше. Уже коли всі вмостились у залі й стихли розмови, вона почула кроки і завмерла. Вона почула б ці кроки, навіть коли б усі кричали. Це були кроки її п'яної мами. В горлі пересохло. Здавалось, що всі дивляться на двері, з яких має з'явитись дружина місцевого бога. Хотілось лягти на підлогу і поповзти геть від цих людей, назавжди. Навіщо мама так чинить? Їй мало, що все містечко тільки й говорить, що вона випиває всі пляшки, які приносить чоловік, ще й докуповує спирт у сусіда, котрий працює на комбінаті?

Побачивши маму, Таня відчула полегшення – мама була п'яною, але на тій стадії, яку могла помітити тільки вона і яку не помічали ті, хто ніколи не жив поряд із алкоголіками. Коротенька норкова шубка була розстебнута, під нею виднілась чорна кофтина у золоті смужки. Червоні облягаючі штани були заправлені в чорні чоботи на шпильці. В руках мама тримала золоту дамську сумочку. В ній, ясне діло, була фляжка. Хвилин за двадцять вона піде в туалет, а звідти повернеться з нерухомим обличчям, і тоді...

– Де моє місце?

У Тані аж мороз пішов по шкірі. О Боже, як вона могла забути зайняти мамі місце! Вона інстинктивно втягнула голову в плечі, аж раптом підійшла директорка.

– О, шановна Олено Сергіївно, я так рада вас бачити! Ви сама? – Вона вдала, що розчарована.

– Так, Володимир Павлович на роботі, ви ж знаєте його.

– О, звичайно! – Директорка склала долоні, як до молитви. – Він лікар від Бога! Ідемо, ваше місце в першому ряду.

Таня не могла відвести погляд від високої маминої зачіски, яка хиталась і завмирала, і нахилялась до гладенько зачесаної голови директорки.

На середині одного із виступів мама вийшла із залу. Час став в'язким. Таня дивилась то на сцену, то на двері. Під серцем занудило, коли в зал зайшла збентежена прибиральниця і, пройшовши по рядах поглядом, помахала шкільній медсестрі. З залу вони вибігли разом. Таня вийшла за ними.

Те, що вона побачила, перетворило її на камінь. Її мама лежала в коридорі на спині у власному блювотинні, гикала і бурмотіла щось незрозуміле. Золоті смужки ходили ходором на животі, і він стирчав як гора.

Чиясь насмішка за спиною назавжди відрізала Таню від тих, хто вийшов із залу після неї. Вона з жахом дивилася, як під мамою розходиться мокра пляма. Зашуміло у вухах і від потилиці вниз по спині пробіг холод.

Навіть багато років по тому Таня не змогла забути цей стан на межі з божевіллям – хотілось плакати, кричати і одночасно реготати. А ще хотілось зникнути, розчинитись у повітрі, стати невидимою, вмерти, тільки б не бачити ці незліченні очі, що дивились на неї, як дула пістолетів. Вона невпевнено ступила вперед. Натовп немов ножем розрізало, і він розділився на дві рухливі багатоголові частини. Обережно ступаючи, немов на мінному полі, Таня пішла між тими частинами, спустилася сходами на перший поверх, і спазматично хапаючи повітря ротом, вибралася на вулицю. Раптом небо закружляло, асфальт підскочив, і ось вона вже сидить, а обидва коліна здерті до крові.

Після того випадку хтось бритвою порізав її пальто, яке висіло в роздягальні, а на її кріслі намалював вульгарний малюнок. Коли вона була на уроці фізкультури, з її шкільної форми позрізали всі гудзики. На перерві її не пустили в туалет. Одні дівчата стояли перед дверима, інші тримали двері зсередини і пропускали тільки «своїх». «Йди туди,

де твоя мати обісцялась, там і сци!» – сказали їй. Довелось шукати куточок поза школою – і Таня спізнилась на урок.

Вона часто згадувала один випадок: згряя голубів клює і виганяє голуба з кривою ніжкою. На землі хоч і повно крихт від хліба, але кульгавого ніхто до них не підпускає. Зрештою, він полетів геть. Таня дивувалась зграї голубів і намагалась зрозуміти, чому його вигнали. Він же також птах, у нього є крила, і не так важливо, які в нього лапки, бо він усе ж літає.

Тоді вона ще не знала, що означає бути не такою, як усі.

* * *

Двері камери відчинились – і зайшов друг вітчима, голова районного відділення міліції. У руках він тримав пакет.

– Ну, привіт...

– Доброго дня, – відповіла Таня, червоніючи по самі вуха.

– Отже, правди не хочеш сказати? – запитав він, похитуючись на підборах.

Таня різко поглянула на нього:

– Я вже все розповіла!

– А потерпіла написала на тебе заяву. Ти її сильно подряпала. Ну, покажи вухо.

Притримуючи великий сірий халат, який дали замість міліцейського піджака, Таня дивилася вперед.

– У тебе все вухо в пухирях, ти бачила?

– Мені байдуже.

Насправді їй не було байдуже: шока, вухо і все тіло так пекли, що хотілось плакати.

– Довго ще я тут буду? Дядько Семене, у вас що інших справ нема?

Міліціонер зітхнув, і на його обличчі намалювалось невдоволення:

– Тетяно, я не знаю, які таргани живуть у твоїй голові, але не можна ось так починати життя.

– Я і не починаю.

– А це як назвати? – Він тицьнув пальцем у халат. – Ти неповнолітня, розумієш? Ти в камері попереднього ув'язнення, і я маю щось із цим робити.

– Робіть, що хочете, але відпустіть мене, будь ласка. Дядьку Семене, мені в Київ треба, у мене екзамени.

Він зітхнув і подивився на стелю:

– Знаєш, років тридцять тому була така організація молодих стиляг у Харкові – «Блакитна кобила». Члени тої організації закладались на гроші, хто зможе голяка пройтись по вулиці.

– Я ні з ким не закладалась.

– Тоді чому гола в парк прийшла? Ми все обшукали, але так і не знайшли твій одяг.

– Я не пам'ятаю. – Таня схилила голову.

– Дивно, що не пам'ятаєш. – Міліціонер вступився в неї. – А з ким пила, пам'ятаєш?

Вона схилила голову ще нижче.

– Твій аналіз крові показав, що ти випила надто багато. Ти пила не в парку, пляшок ми теж не знайшли, отже, хтось тебе приніс або привів. Згадуй! – Це звучало по-дружньому.

Таня спідлоба поглянула на нього і знову нахнюпилася.

– Будемо бавитись у мовчанку? А я гадав, що з тебе люди будуть. – Міліціонер невдоволено махнув головою. – Знаєш, це може погано закінчитися.

– Я вже це чула.

– Ой, відлупив би я тебе зараз, так, по-сусідськи. Ось, тримай. – Він простягнув Тані пакет. – Вдягни це; не супермодні шмотки, але тобі ж треба в чомусь іти. Вдягайся, я зараз повернусь.

Він зупинився біля дверей і, не обертаючись, мовив металевим голосом:

– Ось що я тобі скажу: якщо не хочеш зіпсувати мені статистику, то тікай із Жовтоводська і не повертайся. А якщо повернешся, то я сам спіймаю тебе і відішлю кудись на задвірки.

Таня розкрила пакет, коли двері камери гучно зачинились. Там був спортивний костюм і домашні капці. Виявилось, що костюм досить таки завеликий, а правий капець спереду мав величезну дірку. Таку дірку можна було протерти хіба дуже великим нігтем.

Дядько Семен повернувся швидко, як і обіцяв. Прямуючи за ним коридором, стіни якого були помальовані в сірий колір, Таня спіймала себе на думці, що їй абсолютно байдуже, як на неї дивитимуться на вулиці.

Вийшовши з райвідділка, вона пішла до Галі. Галя її в дім не пустила. Гримнула дверима перед носом, потім знову відчинила двері

й віддала сумки.

– Ну і мармиза в тебе! – насмішкувато мовила вона.

– Можна мені в душ?

– Мама заборонила тебе в хату пускати. Вона вже все знає.

– Нічого вона не знає! – спересердя крикнула Таня. – Будь ласка, Галю, мені треба помитись.

Галя мовчки зачинила двері. Таня пішла на горище і переодягнулась.

На зустріч Рома не прийшов...

До під'їзду, де він мешкав, вона прибігла на одному диханні. Подзвонила у двері його квартири, але ніхто не відчинив.

Цілий день вона просиділа на лавці біля дитячого майданчика, але Романа так і не побачила. І за весь час до неї не підійшов ніхто з дорослих, лише малі діти підбігали і дивились із цікавістю. Бабки біля під'їзду час від часу кидали на неї зверхні погляди, а Таня у відповідь показувала язик. У животі бурчало від голоду. Не було сил поворухнутись, і тяжко було думати.

Таня витягнула з сумки годинник, який подарувала бабуся. «Коли я помру, він буде твій», – якось сказала вона. «Та він і копійки не вартий, – зауважила мама, – його носити соромно».

Одягнувши годинник, Таня озирнулася довкола і побачила машину Романового батька. Вона підбігла до неї:

– Андрію Петровичу, доброго дня, ви не знаєте, де Роман?

– Тримайся подалі від мого сина! – прошипів він, прямуючи до під'їзду.

– Благаю вас...

– Щоб я тебе більше не бачив!

Кілька хвилин дівчина незворушно дивилась на двері під'їзду. Потім пішла до лавки, забрала сумки і рушила на вокзал. Біля каси вона побачила, що в її гаманці немає грошей. Вона перетрусила всі свої речі: конспекти, книжки, одяг, але грошей не було.

Стрімголов полетіла до Галі. Двері відчинила її мама.

– Що хочеш? – злісно запитала вона.

– Мої гроші... – Таня тримала гаманець у тремтячих руках. – У мене були гроші...

– І що?

– Вони зникли.

– А чому ти сюди прийшла?

– Вони були в гаманці, а гаманець у сумці... – безпорадно шепотіла Таня.

Жінка вийшла на сходову клітку, вперши руки в боки:

– Хочеш сказати, що я їх вкрала?

– Я... Я не можу купити білет... Будь ласка...

– Ану вали звідси, шльондро!

Навпроти відчинились двері.

– Чого так кричите? – запитав чоловік у майці.

– Ні, ну послухай! – закричала мама Галі. – Ця шльондра каже, що я вкрала її гроші! Та я ні копійки ні в кого не брала, все своїм горбом заробила!

Хотілось плакати. Думки заплутались, і тільки одне вона розуміла: гроші, які вона збирала кілька років, зникли, і їх потрібно повернути за будь-яку ціну.

– Будь ласка, запитайте в Галі, у мене більше нічого немає... мені треба їхати... у мене екзамени...

Таня ще щось бурмотіла, але з кожним словом вона дедалі більше розуміла, що гроші їй не повернуть. Без сумніву, гроші взяла Галя, це не вперше...

Одного разу Таня прийшла додому з Галею і побачила на столі записку і дрібні гроші – мама просила купити чотири кіло цукру, молоко і сметану. Таня швидко переодягнулась, схопила гроші й разом із Галею побігла в магазин. Як вона здивувалась, коли побачила, що грошей вистачило тільки на два кілограми цукру! Вона ж бачила – там було більше грошей, хоч і дрібними купюрами! Галя сказала, що, можливо, гроші випали з кишені. Вони пішли назад тією ж дорогою, дивлячись під ноги, а Галя все теревенила, що навіть коли б гроші випали, їх уже хтось собі забрав. Розуміючи, що поводитьсь по-дурному, Таня обдивилась кожен куточок у хаті, навіть у духовку заглядала. І весь цей час почувалася незручно, дивне недобре передчуття змушувало її раз у раз поглядати на подругу. Вона жахалась, помічаючи на Галиному обличчі щось чуже і неприємне. Щойно їхні погляди зустрічались, Галя супилась і всоте заглядала під ліжко та переставляла на підвіконні горщики з квітами.

Увечері Таня сказала мамі, що вона залишила недостатньо грошей. Мама заперечила, що залишила стільки, скільки потрібно, і

влаштувала дочці традиційне покарання.

Мабуть, треба було не дружити з Галею, але щось заважало. Це щось було щирістю, яка час до часу виринала у словах Галини, в її вчинках, у міміці й усмішці. У такі хвилини перед Тетяною немов відкривалася завіса, де вона бачила справжній внутрішній світ, не брехливий, не цинічний, і вона хотіла взяти подругу, теж не надто щасливу дівчинку, за руку і піти в цей незнайомий світ разом.

– Ви чули це? Ця нікчема стверджує, що я вкрала у неї гроші! – кричала Галина мама. – Іди звідси! Бачу, тобі мало перепало!

І з її уст посипалась брудна лайка. З поверхів почувся шум, прибігли сусіди.

– Мені треба поїхати на екзамени... – усе ще бурмотіла Таня.

– Іди в парк підзароби! Ти що, цієї ночі нічого не заробила? – Мама Шохи подивилась на сусідів переможним поглядом.

Таня взяла сумки і пішла вниз.

Вона стояла біля стіни в залі очікування, коли до неї підійшов черговий міліціонер і попросив показати білет на проїзд. Таня розгубилась і заплакала, і раптом жінка, що стояла поряд, сказала, що Таня їде з нею. Жінка була трохи п'яною, але міліціонер чомусь цього не помітив і залишив Таню. Їй хотілося втекти на край світу, але втікати не було куди – вона вже була на краю світу. Жінка поглянула на неї каламутним поглядом і запитала, куди вона їде.

– Нікуди... я загубила гроші.

– А куди тобі треба?

– У Київ.

– Скільки тобі років?

– Сімнадцять за місяць.

Жінка усміхнулась і сказала, що купить білет на поїзд, який від'їжджає за сорок хвилин, а Таня відпрацює вартість білету в кафе офіціантом. Таня погодилась.

– Є прикраси? – запитала жінка, коли вони сіли в потяг.

– Ні, – відповіла Таня.

Жінка потягнула комір кофтини:

– Навіть ланцюжка немає?

– У мене немає прикрас.

– А що маєш на завдаток?

Таня знизала плечима:

– У мене нічого немає, відпрацюю.

– Я й не сумніваюсь, але завжди беру завдаток, – невдоволено відповіла жінка. – Знімай годинник.

– Це годинник моєї бабусі, вона померла. Він нічого не вартий, це лише пам'ять.

– Знімай.

Уночі вони приїхали до тієї жінки. В брудній квартирі топталась кілька жінок, яким ще тридцяти не було, на підлозі валялись недопалки, у кухні стояли порожні пляшки з-під пива і горілки та трилітрова банка, майже до половини наповнена каламутною речовиною. Коли власниця квартири наказала показати паспорт, Таня покопирсалася в сумці й вигукнула: «Ой, я забула його вдома! Що ж мені тепер робити?!» Тоді власниця сама обшукала сумку, покрутила в руках іграшку (Таня аж дихати перестала!), перевернула всі книжки і конспекти, повивертала кишені й навіть перевірила стару потерту косметичку.

Паспорт був саме в тій косметичці, під підкладкою. Колись Таня бачила у кіно, як це робиться – треба вивернути косметичку навиворіт, підрізати підкладку і запхати туди паспорт. Потім закрити його картоном, з іншого боку теж запхати картон, ніби він там завжди був, і зашити підкладку – і ось надійний сховок готовий.

Жінка дала Тетяні холодні склеєні макарони. Сама налила в стакан рідини з банки і запалила цигарку. А потім наказала лягати на брудну розкладачку і не рипатись. І ще вона сказала, що допоки пухирі з обличчя не зійдуть, вона буде готувати, мити і прати. І нікуди з хати не виходити, все одно спіймають, бо всю міліцію вона, начебто, купила.

Таня не заперечувала – вона давно мріяла прилягти. Макарони впали у шлунок, як камінь, а сталеві повіки самі злипались. Поклала сумку з речами під голову, лягла на бік і обхопила руками сумку з конспектами. Крізь дрімоту вона чула, як жінки гелгочуть і сміються на кухні – п'ятика тривала. Нарешті компанія розійшлась. Трохи зачекавши, Таня прочинила двері до сусідньої, суміжної кімнати. Там на дивані п'яним сном спала господиня, а поряд на підлозі лежала її сумка.

«Заворушиться – задушу!» – З таким настроєм Таня витрусила на підлогу все, що було в тій сумці, і забрала свій годинник. На ньому була сьома ранку.

Жінка не прокинулась. Таня взяла свої речі, тихо відчинила засиджене мухами вікно і вистрибнула на вулицю. Зустріла двірника і запитала, як їй потрапити до університету і за десять дев'яток вже була під його дверима.

- Що з вашим обличчям? – запитали в приймальній комісії.
- У кропиву впала.

Її поселили в кімнату ще з трьома дівчатами. Завдання не лізли в голову. Таня намагалась учитись, але погано розуміла зміст прочитаного. Дівчата тримались від неї осторонь, і тільки одна з них запитала, чому вона нічого не їсть. Таня відповіла, що її гроші вкрали, і дівчина поділилась із нею їжею. Про пухирі вона нічого не питала. І це було добре.

Уночі перед першим іспитом Тетяні не спалося. Снівся вітчим, що кричав і хотів її побити, але між ними наче стояла скляна стіна. Ще снились павуки, що повзали навколо неї та шипіли, як змії. До екзамену залишалась іще година, Таня вийшла з гуртожитку та сіла на лавку навпроти університетського корпусу. Вона вже хотіла заходити в корпус, аж раптом побачила вітчима. Він ховався за одною з колон біля входу.

Не відчуваючи землі під ногами, Таня полетіла в гуртожиток, збрала речі й сіла в перший автобус на зупинці. Вийшла на останній зупинці. Це був аеропорт.

Стискаючи в руках маленького іграшкового зайчика, вона підійшла до каси.

– Мені дуже потрібен білет, але я не маю грошей. – Вона простягнула у віконце перстень.

Касир задумливо поглянула на неї.

– Підійди до синіх дверей, я зараз вийду, – сказала жінка і гримнула віконцем.

Сині двері відчинились, і касир вийшла до залу. Таня знову простягнула їй перстень.

– Заховай, – мовила жінка. – Куди ти зібралась?

– Не знаю.

– Зрозуміло... Скільки тобі років? У тебе є паспорт?

– Є, мені сімнадцять за місяць.

Касир сумно похитала головою:

– Хто це тебе так?

– Вітчим, – відповіла Таня, дивлячись касиру в очі.

За годину дівчина вже була в літаку, в останньому ряді. Перстень був знову в кроликовому животу, а в гаманці лежало трохи грошей. Стюардеса доторкнулась до її плеча:

– Ти колись літала?

– Ні.

– Не бійся, все буде добре.

Таня вже не боялась, тепер уже все буде добре. Вона в це вірила. А як можна було не повірити, коли незнайома людина повела її в кафе і нагодувала, а потім посадила на літак і сказала, що в Харкові її зустрінуть добрі люди і допоможуть?

Її зустріли і допомогли, і вона стала жити своїм життям, про яке завжди мріяла.

Сумувати за містом, яке її пережувало і виплюнуло, у неї не було бажання. Ностальгії по Жовтоводську не було.

Кажуть, що ностальгія – це поклик води, в якій купають немовлят. Та вода потрапляє до рота, в очі, немовля її п'є, і вона стає його частинкою. Кажуть, що потрібно вертатися до цієї води хоч інколи, щоб усе було добре.

Навіть у найстрашніших снах Таня не могла уявити, що повертається у Жовтоводськ. Для неї харківська вода, не найкраща на землі, стала рідною – це був присмак свободи і щасливого майбутнього, і вона любила її запах. Так після червневого дощу пахне каміння на березі річки. Цей аромат літає в повітрі, допоки каміння мокре, а потім сонце забирає його, залишаючи по собі тепло.

Але у воду Жовтоводська вона не повернеться ніколи.

* * *

Одного разу Тетяна сиділа в човні, прив'язаному ланцюгом до великого корча, і дивилась на річку. І раптом почула дитячі голоси і якийсь вереск. Вона обернулась. Попереду йшла дівчинка, вона зупинилась, поставила кошик і нахилилась до нього. І раптом, у воду, де річка була глибокою, один за одним попадали троє малесеньких кошенят. Все, що запам'ятала Таня, – це сміх і знуцання дітей, каміння, що летіло в тих нещасних, які бовталися у воді й відчайдушно боролись за життя.

Таня стрибнула у річку. І мало що пам'ятала потому. Вона тонула і ловила кошенят, аж поки хтось не захопив її за комір. Це був сусід, котрого всі називали Шпаком, він повертався на човні з риболовлі. Діти порозбігались. Дядько Шпак сказав, що тут завжди топлять кошенят. Усіх їх, порятованих, Таня принесла до себе в сарай, і молоко для них брала в бабусі з сусідньої вулиці.

Кошенята зміцніли, двох вона віддала, а рудого Ромку залишила собі, бо відчувала, що він єдиний у цілому світі, хто її любить.

Любий Ромко... Звісно, його вже немає...

* * *

Таня згорнула щоденник. Спати зовсім не хотілось. Притискаючи зошит до грудей, вона підійшла до вікна. Будинки, занурені в сон, майже голі дерева, дитячий садок, автомобільна стоянка – усе це було, як у дитинстві, але жодних емоцій не викликало. Байдуже вона поглянула на вікна квартири вітчима і подумала, що зараз для неї важливим є цей щоденник, бо зможе розповісти її синові більше, ніж вона сама.

Вона розгорнула зошит, узяла ручку й написала:

«Вибач мені, сину, я нічого не могла змінити. Я люблю тебе».

Ось і все. Більше немає слів.

Дивно – спочатку думаєш, що сказати, а коли настає час, розумієш: слова не потрібні. Якими б вони не були змістовними чи привабливими, вони не можуть передати болю. Особливо болю, назбираного роками, коли позаду ночі без сну, зачинені перед носом двері, порожні та байдужі очі тих, хто за покликом крові й сумлінням був зобов'язаний підставити плече.

Розділ 4

На стіну падали сонячні промені. Таня подивилась на годинник. Десять хвилин по сьомій.

Оксана Прокопівна вже давно поралась на кухні. Таня замоталась у рушник і вийшла з кімнати. Вчителька тримала в долоні якісь капсули.

– Доброго ранку! Ось, п'ю від тиску і остеопорозу. Не допомагають, а я все ж п'ю, дурнувата стара!

– Ви не стара. – Таня усміхнулась. – Ви доросла.

Та що можна сказати жінці, яка о такій порі вже із зачіскою та макіяжем?

– Тетяню, ви йдіть у ванну, а я приготую кави.

Таня швидко прийняла душ, розчесала перуку, одяглася і зайшла до кухні, де вже пахло кавою.

– Сідайте. – Оксана Прокопівна пригубила гарячий напій і поставила горня на тарілочку. – Я рада, що пам'ятаєте мене, що приїхали. Я півночі не спала, згадувала... – мовила вона. – Ох, життя-буття...

– Оксано Прокопівно. – Таня взяла горнячко. – Я хочу вас попросити, щоб ви нікому не розповідали, що я була тут.

– Ви могли б і не просити, я все розумію. Але Галя, вона все розкаже...

– Та до біса її, – перебила Таня вчительку.

– Ви зараз до Градна поїдете?

– Так.

– Тетяню, я... – Оксана Прокопівна опустила очі. – Я що хочу запитати... Вибачте, може, я помиляюсь, але мені здається, що ваша душа хворіє. Я зараз іду на утреню, може, підете зі мною? Ви давно в церкві були?

– Думаю, ще тоді, коли мене хрестили.

– А хрестик ваш є?

– Був колись у бабусі, а потім зник...

– Підемо разом? Бог милосердний, він вам допоможе, і ви з чистою душею поїдете далі.

– Бог милосердний? – із насмішкою в голосі запитала Таня. – Якби він був милосердним або якби взагалі був...

Оксана Прокопівна перехрестилась і боязко прошепотіла:

– Не кажіть так, він усе бачить і чує.

– Тоді він іще й жорстокий, а жорстоких я зневажаю.

Обличчя вчительки витягнулося:

– Не кажіть так, на все Божа воля. Ви не знаєте його планів.

– Не знаю? Ось що я вам скажу: не вірте вашому Богові, він злодій. Він просто кидає кості, кому і як жити, і байдуже йому, добрий ти, поганий чи злий. – Таня подивилась на годинник. – Мені час іти.

Оксана Прокопівна розтулила рот і закліпала очима.

– Тетянко, якщо хочете щось сказати, я вас вислухаю.

– Дякую, Оксано Прокопівно, але мені справді треба йти.

На якусь секунду Таня завагалась – у ній змагались два почуття: бажання довіритись живій людині, а не щоденнику, і необхідність негайно їхати.

– Є така народна мудрість: невимовлена таємниця – це смертельна хвороба... Можете мені довіритись, – запропонувала вчителька.

Її слова боляче стиснули серце.

– Вже надто пізно, – сказала Таня, підводячись з-за столу.

– Ви про що? – захвилювалась вчителька.

– Мені час їхати.

– Ось, я зібрала вам у дорогу, – з розчаруванням сказала Оксана Прокопівна.

На підвіконні стояв одноразовий контейнер, три його відділення були заповнені бужениною, шматочками помідорів і млинцями. Поряд лежали два солодких сирки, плитка шоколаду, яблуко, одноразові виделка і ложка, серветки і пакетик із зубочистками.

– Дарма ви, я б могла все собі купити.

Оксана Прокопівна усміхнулась:

– Ви заїдете по дорозі назад?

– Не знаю.

– Тоді зателефонуйте мені, коли повернетесь додому.

Таня дістала свій мобільний:

– Продиктуйте номер.

Виходячи з дверей, вона зупинилась.

– Оксано Прокопівно, вибачте, я не хотіла вас образити. – Таня змовкла, намагаючись знайти потрібні слова. – Ви чудова, все відчуваєте без слів. Так, у мені живе біль, який ніколи не зникне, але поділитись ним неможливо. Вибачте мені.

– Усе добре. І я маю надію, що ми ще побачимось. Ви хороша людина, хоч і не вірите в Бога.

Навколо було порожньо. Десь поряд гавкало цуценя. Таня роззирнулася довкола, але нікого не побачила. Вона витягнула із сумки ключі від автомобіля і поглянула вгору – у квартирі вітчима було відчинене вікно.

На капоті темніли сліди від котячих лап, під двірником стирчала кольорова реклама. Таня зім'яла папір і кинула на землю.

Коли вона прищепляла ремінь безпеки, побачила худорлявого і блілого чоловіка років тридцяти з маленьким собакою на повідку. Спираючись на палицю, він підняв зім'яту рекламу і, кульгаючи, попрямував до смітника. Вона вийшла з авто.

– Ти двірник?

Кульгавий зупинився.

– Я тебе питаю! Ти – двірник?

Весело гавкаючи, песик побіг до Тані, але кульгавий притримав повідець.

– Доброго ранку, – сказав він, кидаючи папірець до смітника.

– Учити мене зібрався? – І хвиля гніву, спричинена соромом, накрила Таню.

– Та ні, що ви, я тільки прибрав сміття.

Раптом їхні погляди зустрілись – і гнів розбився на друзки, залишивши в Таниній душі гірку піну.

Ну чому місто дитинства викликає в ній таку злість? Здавалось, що повітря було отруєне ненавистю до людей, добра, усього людського. Чому лише за секунду воно розбудило в ній звіра, що був готовий кинутись у бійку? Вона проклинала себе – вона зовсім не хотіла когось образити.

Чоловік усміхнувся:

– Ви не виспались? Нічого страшного, сонце зійметься вище – і настрій покращиться. Я люблю прокидатися рано, особливо у вихідний день. Бачите, навколо, крім нас, більше нікого немає. Це добре...

Собака, махаючи хвостом, дивився то на свого господаря, то на Таню.

– Так, я не виспалась. Я журналіст, працюю до ночі.

– А-а... – Він присів на лавку. – Ви в місцевій газеті працюєте?

– Ні, я з Харкова.

– А я з Києва. Ми з мамою приїхали сюди нещодавно. Так сталося, що мене збила машина і мамі довелось продати квартиру, щоб оплатити лікування. Я живий. – Він радісно усміхнувся. – Це чудово, бути живим.

– Так, це чудово...

– Ви у Жовтоводську в справах?

– Та ні... Я тут мешкала, дуже давно, в дитинстві. Приїхала подивитись.

– Я вас розумію, я теж люблю приїздити в Київ, дивитись на вікна свого дому, гуляти у дворі. Дитинство неповторне, правда? Ви за дитинством сюди приїхали?

– Ні, я приїхала просто подивитись, – уперто повторила Таня.

– Я двічі був у Харкові, – сказав чоловік. – Гарне місто, особливо пам'ятник Шевченкові. Та й харків'яни відрізняються від киян.

– Чим? – запитала Таня більше із ввічливості, аніж із цікавості.

– У вас багато гарних жінок, особливо на Сумській вулиці. І багато інтелігентів. Як вам у Харкові?

– Краще, ніж тут.

– Справді? – Він зацікавився. – Я теж вважаю, що Жовтоводськ – якесь незграбне і незатишне місто, тут є щось таке, що заважає жити. Ми тут уже майже десять років, а друзів так і не знайшли. Кажуть, що кожне місто має своє обличчя, у Жовтоводська воно недобре. У мене склалося враження, що я тут, як незваний гість. Мама зі мною погоджується, зараз підшуковуємо квартиру в Києві. Нехай маленьку, але в Києві. Ви не знаєте, чому тут так погано?

– Тут мало любові, – відповіла Таня. – Щиро бажаю вам повернутися додому.

– Дякую. І вам усього найкращого.

Собака гавкнув, і Таня сіла в авто.

Залишаючи місто дитинства, вона все більше розуміла, що немає у світі місця, де б вона могла, затамувавши подих, промовити: «Тут минуло моє дитинство». У старенькому будинку, де почала пізнавати

світ, вона відчувала постійну провину. Перед ким? Цього вона так і не зрозуміла, але їй ніколи не хотілося пройти поряд із тим будинком чи позаглядати в щілини, зайти і почути, як скриплять двері. Годі вже й казати про помешкання вітчима – уособлення небезпеки і зла. Там вона завжди почувалась, як у потязі: все готувалась вийти на зупинці з назвою «Щастя», все чекала, що ось-ось оголосять станцію. Але її так і не оголосили, довелось стрибати під час руху. І ніхто не помітив, як вона стрибнула. І ніхто не зауважив, що вона могла стрибнути на землю і більше не звестись.

Що ж таке притягує до рідних стін? Що змушує із хвилюванням дивитись на вікна і торкатись поручнів у під'їздах, у дворі шукати стару лавку, на якій бавилась ляльками? Любов, ніжність, турбота і хвилювання в очах мами. Без цього все тьмяніє, без цього немає дитинства, немає щастя, все чорне. Скільки вона чекала, що мама скаже: «Я люблю тебе», – обійме, подарує відчуття, що вона потрібна їй, що своїм народженням вона ошчасливила маму. Це ж не тяжко – сказати: «Я люблю тебе», – і вдячне дитяче серце від щастя вискакуватиме з грудей.

Термометр показував, що на вулиці чотирнадцять градусів. Варто купити светр. О дев'ятій ранку Таня зателефонувала синові, але він не відповідав. Наступний дзвінок був головному редакторові.

- Михайле, я, можливо, не повернусь до понеділка.
- Добре. У тебе все йде за планом?
- Так.
- Моя допомога потрібна?
- Ні, дякую. Мені просто потрібен час.

На заправці вона залила повний бак у авто, а потім виїхала на окружну. За шістдесят кілометрів повернула на сільську дорогу, всю в ямах і калюжах; чорно-сіра смужка вигиналась поміж чорними, тількино обробленими полями. Ані будинків, ані людей, тільки два лелеки у великому гнізді на сухому дереві. В кінці смужки, якщо вірити «Гуглу», має бути міст.

Але моста не було. Не довіряючи власним очам, Таня вийшла з машини. Колись тут таки був міст, про що нагадували дерев'яні стовпчики, що стирчали з води. На другому березі, поряд із величезним пеньком, дном догори лежав човен.

Тані здалось, що вона заблукала, тому повернулась на трасу і зупинила автобус.

– Міст був, – сказав водій. – Але його знесло брилою льоду, ще не відновили. Грошей нема. Місцеві винні, берег тут увігнутий, щовесни затори. Раніше лід спилювали, а тепер нема кому. Дачники спилювати не будуть, це ж усе лаве, – уїдливо додав він. – Ось і мають тепер холеру.

– А як іще можна потрапити до Градна?

Водій знизав плечима:

– Ніяк. Місцеві ченці на човні пливуть, коли їм треба в райцентр. Попросіть, вони вас перевезуть, не відмовлять, вони не дачники. Але їх ще дочекатись треба.

– А де вони переправляються?

– Та там, де був міст, де ж іще!

– Я бачила човен на іншому березі. Може, це їхній?

– Може, й їхній...

– А об'їхати ніяк? Довго їхати?

– Годин шість... якщо проїдете. Там зараз хіба трактором або панцирником, а ваша машина і сто метрів не проїде.

Автобус рушив, залишаючи по собі куряву їдкою диму. Таня підняла комір плаща, але це не врятувало від раптового подуву холодного вітру. Як вона могла забути про светр? Ні, чорт забирай, вона не забула – на заправках не продають светрів, а звертати з дороги часу не було. Заховавши змерзлі руки під пахви, вона ходила по дорозі туди-сюди, допоки не намочила ногу в калюжі.

Зла на свою безпорадність, вона копнула колесо, наче воно винне у всіх її бідах. Плакати не хотілося, кортіло лягти на землю і забутись. Але не назавжди, адже ще не все завершено.

Вона сіла в авто і зняла взуття. Вилаяла себе, що нелогічно було брати в дорогу взуття на підборах, витерла ноги серветкою і взулась.

Отже, потрібен човен. Де його знайти? Йти вздовж берега полем по багнюці? Божевільне рішення, та єдине можливе. Вона повернула ключ, натиснула на газ і знову поїхала до знесеного моста.

Роззулася. Пройшовши босоніж в обидва боки не менше кілометра і не побачивши жодного човна, вона повернулась до авто.

Чому життя зажди пропонує їй такий вибір? Чому не залишить її у спокої зараз, коли вона вже не той гравець? Вона поїдала очима другий

берег і вдивлялась у далечінь – раптом хтось побачить її й прийде на допомогу? Але навколо не було нікого.

Вона сіла в авто і увімкнула кондиціонер. Солодка втома розлилась по тілу, очі заплющились. Таня згадала, що вночі не стуляла очей, і, вибачаючись сама перед собою за свою малодушність, прошепотіла:

– Я змушена поспати... півгодинки... я всю ніч не спала.

У голові крутилась думка: «Не можна спати, ти втрапиш час, якого у тебе немає!»

Вона вимкнула обігрів і вийшла з автомашини. Ні, спати вона не буде, вона відпочине потім. Це не вперше – не спати по кілька ночей, цього разу вона теж не здасться. Тільки потрібно перейти на другий берег. Це ж дрібниця! Це не те, що з фурами – вона не ризикує, хіба що здоров'ям, яке вже нічого не варте.

Таня підійшла до стрімкого берега. Два метри висоти, річка метрів сімдесят, течія досить сильна. Іще б! По річці досі сплавають ліс. Температура води, мабуть, градусів п'ять. Від протилежного берега до Градна близько двадцяти п'яти кілометрів, вона пішки пройде їх за п'ять-шість годин. Про все дізнається і повернеться назад.

Вона сіла в авто і поїхала на заправку. Там купила поліетиленові пакети, мотузку і канцелярський ніж. Повернувшись до річки, захала п'ять пакетів один в одній. Сумку заховала в багажник, швидко роздягнулась і поклала одяг і взуття в п'ятишаровий пакет. Також спакувала туди контейнер Оксани Прокопівни, телефон, ключі від авто, гроші й кілька разів перемотала пакунок мотузкою. Холоду вона не відчувала, тому що була сконцентрована на бажанні досягнути своєї мети.

Таня прив'язала пакет до плечей, як рюкзак, і, притиснувшись животом до землі, ковзнула з берега у воду. На метровій глибині вперлась ногами у виступ. Вода не була холодною – вона була крижаною. Настільки крижаною, що обпікала. Таня присіла і, набравши повітря в груди, відштовхнулась від виступу.

Течія тягнула вліво, але Таня відчайдушно протистояла натиску. Не відводячи погляду від човна, вперто гребла до берега. В якийсь момент здалося, що вона не проплила й десяти метрів. І в ту ж хвилину все її тіло зібралось у пружину, і жінка наввимашки пододала відстань, стала ногами на дно. Не відчуючи ані втоми, ані пронизливого холоду, Таня ступила на берег і дістала одяг із «рюкзака». Одяг був сухим.

Вона одягнулась, витягнула пакети, чотири натягла на туфлі, а краї зав'язала на ногах.

Полонені німці на вулицях Сталінграда! Різниця тільки в тому, що на їхніх ногах замість пакетів були шмати. Заховавши до кишені телефон, гроші й ключі від авто, Таня знову зробила з пакета рюкзак, запхала туди їжу і вийшла на ґрунтову дорогу.

До першого хутора вона дісталась за годину. Там було з десять напіврозвалених хат, що стояли з обох боків дороги – п'ять з одного і п'ять з другого. На будинки ці будівлі не були схожі. На лавці сиділи бабуса і великий сірий кіт.

– Доброго дня! – сказала Таня, – Градно там? – Вона вказала рукою вперед.

Бабуса усміхнулась і закивала головою.

Коли позаду залишилось вже три хутори, горизонт розколола блискавка і над головою загриміло. Таня пішла швидше, шукаючи очима сховок, але нічого в полі не було видно. Сильний вітер притис до землі високу траву, і вона побачила щось зовсім не схоже на навколишню природу. Дрібний дощ зірвався з неба, коли вона добігла до дугоподібної залізобетонної конструкції завдовжки в три метри і заввишки в півтора. Дощ линув, тільки-но вона встигла сховатись. Він лив як з відра. Присісти ніде було – дуга стояла на ріллі. На стелі чорніли сліди від сірників. Такі сліди в дитинстві на стінах і стелях під'їздів залишали хлопчачки – запалювали сірник і кидали в стіну, перемагав той, чий сірник приклеювався першим. Отже, це обжите місце, тож потрібно вважати, щоб у щось не стати. Вона розирнулась навколо, але ніяких купок випорожнення не знайшла.

Присіла навпочіпки і втиснулась підборіддям у коліна. Дощ був затяжний, він міг іти увесь день і всю ніч, а парасолька залишилась у сумці. Задряпало в горлі. Таня кашлянула і притисла долоню до чола. Чоло було ще холодне, але нючий біль розливався м'язами і поясницею. Це віщувало температуру. Вона зняла з плечей пакет і витягнула їжу.

Їжа... Вона могла бути засобом маніпулювання, приниження і підпорядкування, тому Таня не любила цирк. Стрибнеш з тумби на тумбу – отримаєш шматочок цукру, не стрибнеш – не отримаєш.

* * *

У перший вечір у квартирі вітчима вона захотіла пити і пішла на кухню. Ще не встигла підійти до холодильника, а вітчим уже тут:

– Що ти тут забула?

– Хочу пити.

Він взяв склянку і набрав води з крану. А в холодильнику були пакети з соком, Таня бачила.

Зранку вона пішла в школу без сніданку, оскільки вітчим і мама спали. А ввечері, коли вона була сама вдома, дуже захотілось їсти, тож відчинила холодильник. І раптом на голову впав будильник. Як він там опинився? Таня зібрала уламки і залишила їх у кухні на столі.

Вона вже спала, коли вітчим і мама повернулися додому. Вітчим увірвався до її кімнати і мовчки висипав уламки будильника їй на голову. Зранку знову Таня пішла, не поснідавши.

* * *

Подумки вона подякувала Оксані Прокопівні – сама б вона і не подбала б про їжу. Треба з'їсти лише млинці... ну, можливо, ще яблуко. Повітря, незвичне своєю свіжістю, стимулювало апетит, і руки самі потягнулись за бужениною.

Таня побачила, що майже все з'їла, залишилися тільки один солодкий сирок і шоколад.

Від сидіння навшпиньках ноги заніміли. Дощ усе лив. Вода вже підтікала до ніг. Спираючись руками об стіну, вона перейшла ближче до середини, і вода одразу заповнила сліди від взуття.

Чи є сенс ховатись? Скоро ноги будуть у воді. Треба йти. Таня запхала залишки їжі в кишеню плаща і вийшла зі сховку.

З кожним кроком одяг дедалі важчав. Намагаючись заспокоїтись, вона рахувала кроки, збивалася з рахунку і починала спочатку.

«Я сильна, мені все вдасться», – подумки казала Таня, уже не витираючи воду з обличчя.

Один подвійний пакет зірвався з ніг разом із туплею, другу вона зняла сама і зупинилась. Немає краю цій дорозі, вона йде в нікуди! В нікуди!

– Боже, чому ти такий жорстокий?! Що я тобі зробила? – закричала Таня.

Загриміло, і яскрава блискавка розрізала небо.

– Хочеш добити мене? Бий сюди! Чого чекаєш? – Вона вдарила кулаком собі в груди. – Сюди! Давай!

Блискавка засвітилась ще раз, але далеко, і дощ несподівано вщухнув.

За ялинником дорога пішла вгору. Стало легше йти – ґрунт був змішаний з піском. На вершині гори Таня сіла на звалений стовбур і палицею зішкрябала бруд зі взуття. Сонце пригріло, повітря стало п'яним. Хотілось спати, очі самі заплющувалися. І склепилися...

Вона прокинулась від шуму. До неї йшла кобила зі скрипучим возом. Поводи тримала жінка у вітрівці та джинсах. Поряд з нею сидів охайний дідусь у грубому светрі й штанях. Його волосся було легке як пух, ворушилось від найменшого подуву вітру. Він усміхався і дивився повз Тетянину голову.

– Стій! Тпр-р-р! – Жінка натягнула поводи. – Доброго дня!

– Доброго, – відповіла Таня, ледве тримаючи голову вертикально.

Сон ще тримав її.

– Ви ж зовсім промокли! Куди це ви прямуєте?

– В Градно.

– Сідайте. – Жінка махнула на віз. – Нам по дорозі.

– Дорога туткайво одна, – хихикнув дід.

Таня сіла.

– Ну, пшла! – Батіг свиснув у повітрі, і кобила повільно зрушила з місця. – Під брезентом є ковдра, вона стара, але зігріє, – сказала жінка. – І кофта там є. Одягніть, якщо не бридितесь. Не бійтесь роздягнутись, тато погано бачить.

Таня зняла плащ і поклала на бік возу. Жакет і спідниця були мокрими до нитки, вона їх теж зняла і вдягнула грубу в'язану кофтину. До поясу закуталася в ковдру і лягла на брезент.

– У вас там дача? – запитала жінка, не обертаючись.

– Ні.

– Ви до когось приїхали?

– Так.

– А звідки?

– З Харкова.

– Ну, тут не Харків, тут треба гуляти в іншому взутті.

– Я не гуляю, я тільки-но приїхала.

– Тільки що?

– Так, тільки що.

– З Харкова і без речей?

– Моє авто залишилось з того боку річки.

– А сюди як потрапили? Ченці перевезли?

– Ні, сама переплила.

Жінка і дід повернулись одночасно.

– Так вода ж кришана! – прошамкав дід.

Таня не відповіла, і вони знову вступились у дорогу.

– Заради чого ви так ризикували? – запитала жінка після тривалої мовчанки. – Отак у гості?

– Я шукаю одну людину, його звати Максим, прізвища не знаю, – відповіла Таня, дивлячись на конячий хвіст. – Знаю, що у нього є дочка Ольга і онук Роман.

– Максим? – перепитала жінка. – Він у Градні живе?

– У нього там дача.

– А скільки йому років?

– Думаю, за сімдесят.

– Що ще знаєте про нього?

– Його зять був директором Жовтоводського лікєро-горілчаного комбінату.

Дід ожив:

– Лікєро-горілчаного? Во жа кого треба було виходити, доню, а то пішла жа голь прикатну. І де він тепер? Шукай вітра в полі.

– Жив у Градні один Максим, – сказала жінка. – Відлюдкуватий був і дуже поважний, але він, здається, помер.

– Той, шо супроти продуктового мешкав? – запитав дід.

– Так.

– Звісно, вмер. Тіки його, кажись, не Максимом звали. Хоча, кажись, Максимом...

Таня повернулась на спину і потупила погляд у рвані хмари. Якби не біль по всьому тілу, вона б злізла з воза і пішла пішки – краще пішки йти, аніж отак теліпатись. Та і кобила йшла повільніше, аніж найлінівiша людина.

– Ось, приїхали, – нарешті повідомила жінка.

Таня підвела голову і побачила кілька будинків, що стояли по один бік дороги. З другого боку чорніло оброблене поле. Біля поля стояв трактор, який обсіли ворони, а навколо трактора ходили кури.

– Ось наша хата, з флюгером. Ну як, перепочили?

– Так, перепочила, – збрехала Таня.

Здавалось, коли вона стане на землю, то ще буде теліпатись, як у возі. Кобила пішла швидше і зупинилась біля воріт.

– Скотина, а свою хату знає! – засміявся дід і закректав, коли злізав із воза. – Пішли в хату, треба вас нагодувати, потім до свого Градна пійдете.

– Я дуже вам вдячна, але не маю часу.

– Часу нема? – дід засміявся. – Молода – і туди ж! Часу нема! Шо мені тоді казати? – Розтираючи поясницю і трясучи головою, він пішов до воріт.

Плащ зовсім не підсох, спідниця і жакет були мокрими і бридкими на дотик. Від однієї думки про те, що це треба вдягнути, Таня аж затрусилась.

– Вам треба переодягнутись, – сказала жінка. – По радіо передавали, до вечора буде холодно, навіть мороз може бути.

– Але в мене нічого нема, – зітхнула Таня, вдягаючи плащ.

– У мене є. Як вас звати?

– Таня.

– А мене Лариса. Ось і познайомились. Я чай приготую, вип'єте з малиновим варенням, а то, дивись, і захворієте. У вас губи сині.

Таня подивилась на телефон, вже було по четвертій.

– Дякую, але мені треба йти.

– Як знаєте, – знизала плечима Лариса. – Ходіть, одяг пошукаємо, у нас із вами один розмір.

Стара платтяна шафа із потьмянілим від часу дзеркалом пахла лавандою.

– Здається, вас врятує плетена шерстяна сукня. – Лариса взяла з полиці полотняний мішок. – Десь я маю ще светр з шерсті, напевно, в скрині.

Вона відчинила скриню, і аромат лаванди ще більше вдарив у ніс.

– Мені б взуття зручне, розмір тридцять восьмий, – попросила Таня.

Лариса вийшла з кімнати і повернулась із чоловічими черевиками, плетеними шкарпетками і спортивними штанами.

– Ось, це речі мого сина, все чисте. Він зараз у Києві мешкає, а я ніяк не викину старі лахи. Все думаю, а раптом треба буде. Ось і

настав їхній час. Ну, чого стоїте? Вдягайте плаття, у ньому не змерзнете. Светр поки не треба, а то зіпрієте, він теплий, мама додала до нього собачу шерсть. Чекаю вас на подвір'ї, а я тим часом дам кобилі води, а тоді відвезу вас.

– Дякую, я дійду сама, – сказала Таня, одягаючи сукню.

– До Градна не так уже й близько: одинадцять кілометрів. Кобила моя, звісно, стара, ледве йде, але їхати – то не йти.

– Дякую, але у возі дуже теліпає. Вона і справді тепла. – Таня розправила рукава сукні, – і зовсім не кусюча. О, тут і кишені є!

– Матуся плела. Вона була знана майстриня, їй замовлення навіть із Києва приходили. – Лариса зачинила скриню. – Вам вирішувати, як добиратись, але пішки далеко, понад дві години.

– Нічого, дійду. – Таня поклала телефон, ключі, гроші та залишки їжі до кишень. – Ви можете позичити мені парасолю?

Лара зняла з вішака стару чорну парасолю, і вони вийшли надвір. Холодний вітер колихнув дерева.

– Шкода, що ми човен не встигли зробити, – мовила Лариса. – Він у затоці, це поряд. Градно вниз за течією, ми швидко б дістались... – Вона спинилася. – Отже, йдіть дорогою і нікуди не звертайте. Пройдете яр, а коли підніметесь на вершину пагорба, то внизу, біля річки, побачите ваше село. Чекаємо вас на зворотній дорозі. А речі я висушу, не бійтесь, з ними нічого не станеться.

– Я не боюсь.

Вітер дужчав, і з кожним поривом ставав дедалі холоднішим.

– Вечір у квітні завжди такий, навіть сніг може впасти, а зранку і сліду немає. – Лара подивилась у небо. – Не схоже, щоб цієї ночі холодно було. Йдіть, а то до сутінків не встигнете.

Таня подивилась на дорогу. Її сіра звивиста смужка втікала за горизонт.

– Тут у когось є машина? – запитала вона.

– Є, але зараз до заправки не дістатись. У мене є «Жигуль», і що з того? Ось і доводиться кобилкою їздити, її бензином не заправиш... Знаєте, все ж таки светр одягніть. Давайте вашу торбинку потримаю.

Таня віддала Ларисі свій рюкзак і взялась одягати светр. Чи вона різко поворухнулась, чи горловина стиснула голову, але вона раптом відчула різкий біль у потилиці. Вона зняла светр з голови і вхопилась рукою за огорожу.

* * *

Таня стояла на вершині пагорба і роззиралась навколо. Вона не могла зрозуміти, як сюди потрапила. Ну, це, мабуть, перший провал у пам'яті. І, звичайно ж, не останній. Парасолі й рюкзака не було, кишені були порожні. Вона поглянула навколо, шукаючи очима речі, але нічого не знайшла.

Неподалік пагорба текла річка. Вздовж берега стояли дво-і триповерхові особняки, а поміж них виднілись пристані з катерами. З іншого боку річки будинків не було, і аж до виднокола тягнувся густий сосновий ліс. Сонце вже торкалось верхівок дерев.

Таня пішла вниз і раптом почула: «Доброго вечора», – і озирнулась.

Їй усміхався високий сивий чоловік. Йому було за шістдесят років, можливо, навіть за сімдесят, – він із тих чоловіків, яким вік тільки додає чарівності. Одягнутий у плямисту армійську куртку, заправлену в штани з широким шкіряним ременем. Масивну бляху прикрашав тризуб. Взутий він був у високі військові берці, а на голові – франтівський фетровий капелюх. На плечі висіла мисливська рушниця, на прикладі якої вився викарбуваний візерунок. Біля ніг його сиділа шотландська вівчарка.

– Доброго здоров'я, – мовив він, піднявши капелюх.

Риси його обличчя були чимось знайомі.

– Доброго вечора, – відповіла Таня.

– Краса навколо, правда? – сказав він, дивлячись на річку. – Казкова місцина. Все ніяк не можу залишити це місце.

– Так, справді гарно, – підтакнула Таня. – Це Градно?

– Так.

– Ви місцевий?

– Так.

– Ви можете допомогти мені знайти одну людину?

Чоловік уважно її вислухав і, поправивши капелюх, сказав:

– Зрозуміло, вам потрібен он той дім з червоним дахом з черепиці, п'ятий від кута. – Він показав на двоповерховий будинок, оточений соснами. – Там ви знайдете те, що шукаєте.

Він знову підняв капелюх, попрощався і пішов по траві геть від дороги. Граційно перебираючи лапами, колі побігла попереду господаря.

Таня спустилась з пагорба і зайшла в село. Тут дорога була асфальтована і чиста, немов її хтось помив.

«Вулиця Дачна», – минаючи квартал, прочитала вона табличку на стіні кутового будинку, але дачників не було видно. Вулиця зяла порожнечою, тільки ворони каркали і від річки кілька разів пролунало гукання сови.

Таня повернула на вулицю, пройшла чотири будинки і ось перед нею саме той, з череп'яним дахом – вулиця Дачна, тридцять два.

«Зайти у двір, звісно ж, неможливо», – подумала вона і натиснула на ручку металевої хвіртки.

Хвіртка відчинилась без скрипу. Широка стежка, викладена тротуарною плиткою, вела за будинок, до річки. Звідти віяло ватрою, і внизу, над самою землею, повз її дим.

«Ти побачиш, яка там краса. За річкою будинків немає, тільки густий ліс. Коли сонце ховається за верхівки дерев, а над водою здіймається пара, я сідаю біля річки і мрію. Знаєш, про що я вчора мріяв, коли отак сидів?» – запитав Роман. «Ні». – «Я мріяв про те, щоб об'їздити з тобою увесь світ, а подорож наша розпочнеться з дідової дачі».

– Агов, тут хтось є? – Прислухаючись до тиші, Таня стала на стежку. – Аго-о-в!

Біля будинку вона знову зупинилась і прислухалась. Ще раз крикнула: «Агов!» – і пішла до річки.

Біля ватри, спиною до неї, стояв чоловік. Під її ногою тріснула гілка, і чоловік обернувся.

Тремтячою рукою Таня провела по обличчю, волоссі, поправила светр, плаття. Кров відійшла від голови. Ледве втримавши рівновагу, вона затамувала подих.

Скільки разів вона уявляла собі цю зустріч! Її уява завжди малювала галасливу вулицю, вона виходить із дорогої машини, вона гарно одягнена, чудово виглядає, вона – це уособлення успішної жінки. І раптом вона бачить Романа. Їхні погляди зустрічаються, він усміхається, біжить до неї. Він неймовірно щасливий її зустріти, а вона холодна як лід. Вона проводить по ньому байдужим поглядом і холодно відповідає на його запитання.

На неї дивився Роман. Він усміхався. Та ж сама усмішка, яку вона згадувала мало не щодня. Прямі темні пасма падали на високе чоло і

обрамляли його тонке обличчя. Роман попрямував до неї. Що ж робити? Допоки вона збирала свої думки, він уже був поряд.

– Таню! – видихнув він. – Тетянко... привіт.

– А тут справді гарно. – Вона ступила вбік і попрямувала до берега. – І вода така чиста і прозора, хоч напийся. Не думала, що ще є такі річки. – Вона підійшла до дерев'яної пристані, біля якої стояв катер із темною смужкою збоку, і роззирнулась навколо. – Це ж треба, міст зрізало, а пристань не зачепило. Напевно, крига сюди не доплила?

– Таню, – покликав її Роман, але вона не озирнулась і пішла по пристані.

На краю вона зупинилась – далі не було куди йти, а так хотілось! Хотілось утекти від його погляду і неминучої розмови. О, якби не ті обставини, вона б ніколи так не принизила себе, ніколи б не ступила сюди зі своїм божевільним проханням! Він вислухає її і відмовить, без сумніву. Звісно ж, він одружений і ніколи не візьме на свої плечі такий тягар. А ще... Після того ранку він ніколи не повірить, що Дмитро – його син. Це закономірно, ніхто б на його місці не повірив.

Таня продовжувала говорити дурниці про пейзаж і повітря, коли Роман підійшов до неї. Він узяв її за плечі і розвернув до себе. Кров застукала у скронях і кінчиках пальців, немов усередині хтось завів механізм, що відраховував секунди. Вона дивилась у його очі, і з кожним рахунком з пам'яті витирались нагромадження фраз, що готувала вона довгими ночами для цієї зустрічі. П'ять... чотири... Зникав осад, образа, один за одним згасали софіти, що освічували сцену, на якій вона неодноразово прокручувала цей епізод. Три... два... В душі виростало щось велике, що колись спресувалось у найвіддаленіші куточки. Один.

У серце гарячою хвилиною полилось минуле, і Таня зі здивуванням знайшла там лише щасливі спогади. І жодного сумного, немов пам'ять оберігала її душу. Раптом вона захотіла мовити до Романа тільки найніжніше. Ті слова, які вона шепотіла, коли він приходив у її сни.

– Я так довго шукав тебе...

Але вона все ще боялась обійняти його.

Таня поглянула на будинок, галявину.

– Ти сам?

– Так.

Вона подивилась на своє недолуге взуття.

– Я залишила речі у знайомих на хуторі, довелось переодягнутись, перевзутись. Це не мої речі, мої змогли. Моє авто... з прокату авто залишилось на другому боці річки.

Роман не зводив з неї очей.

– Якби ж ти знала, який я щасливий тебе бачити, – прошепотів він.

Його очі розповідали більше, ніж усі слова на світі. Напевно, саме за це вона покохала його так сильно, як тільки могло її серце. Йому неможливо було не вірити, він був єдиною людиною, яка їй ніколи не брехала – вона відчувала це з першого погляду, інтуїцією маленької жінки. І вона відчула це зараз. Але...

Життя навчило її жити минулим, обдумувати кожне слово, кожен учинок, щоб раптом не оголити свою правду, не сказати зайвого. Навіть під час звичайних розмов, Таня чула у собі голос, який редагував усе, що вона хотіла сказати. Цей голос був присутнім завжди і всюди. Він виснажував і вимотував, бо часом бували хвилини, коли хотілось відкрити душу і скинути важку ношу. І коли та, жадана, фраза вже майже злітала з уст, голос одразу ж нагадував, що вона пошкодує про це. І вона замовкала, з гіркотою розуміючи, що руйнує крихкі мости між собою і навколишнім світом. «Ти якась відгороджена», – одного разу сказала їй співробітниця на корпоративі. Відтоді Таня дедалі менше відвідувала такі заходи. Чоловіки залицялись, але все закінчувалось після першого-другого побачення. Вони всі були інакшими, не такими, як Роман. Вони мали інакші руки, волосся, запах, голос, усмішки, вони ходили не так, як він, і розмовляли по-іншому. І як не намагалась вона знайти в комусь хоча б щось схоже, їй це не вдавалось.

– Ти вся тремтиш. Ходімо, я розпалю камін. – Роман обійняв її та повів до будинку.

Прислухаючись до шарудіння трави під ногами, Тетяна вперше не захотіла чути внутрішнього голосу, що постійно бубонів: «Не піддавайся, це лише миттєва слабкість! Ти ще пошкодуєш!»

«Пошкодую? – запитала вона. – Я не матиму на це часу, я не маю майбутнього – лише спресоване в лічені дні, воно вже не належить мені. Я хочу жити теперішнім, цією хвилиною, хочу насолоджуватися скупими моментами, що подарувала доля».

Голос замовк, і Таня немов знову стрибнула у воду. Але цього разу вода не обпекла її нестерпним холодом, вона була теплою і ласкавою.

Таня відчула себе живою і справжньою. Вона обійняла Романа, обійняла його так, як ніколи нікого не обіймала – тепер вона мала право на щастя, нехай крихке, але це щастя її, до останнього подиху. Вона дивилась коханому в очі, і в її серці прокидалась любов.

– Невже це справді ти? – Він дивився на неї і, здавалося, не вірив.

Таня засміялась.

– Ти смієшся. – Роман усміхнувся. – Мені часто сниться, що я чую твій сміх, але тебе не бачу. Я шукаю тебе і не можу знайти. Це так важко. А тепер ти знайшла мене... Панночко моя, якби ти знала, який я щасливий!

– І я... я теж щаслива, мій любий.

– Ти зашарілась, як тоді, в автобусі. – Він поцілував її в скроню. Його дихання було гарячим. – Ти пам'ятаєш, як ми зустрілись?

– Так.

– І я пам'ятаю. Це було немов учора... ти стояла поряд, така тендітна, ніжна. Пам'ятаю, як ти показувала мені Жовтоводськ, як ми їли піріжки, сиділи в парку на зеленій лавці. А потім лив дощ, а ми заховались під листям густого дуба. Пам'ятаєш веселку після дощу?

– Звісно, що пам'ятаю... Веселка... Неймовірна краса.

– Я пам'ятаю, як уперше поцілував тебе. Я думав, отримаю за це ляпас, натомість ти лише притулилася до мене. Твоє волосся пахло сонцем, і раптом я зрозумів, що ти не така, як усі. Ти здавалася такою маленькою і безпорадною, а я вперше відчув себе великим та сильним. Я прийшов додому і довго не міг заснути, я мріяв про наше спільне життя – як буду захищати тебе від усього світу. Кохана, я пам'ятаю кожну хвилину, яку ми були разом, кожен наш день і кожну ніч. Пам'ятаю, як ми поїхали в Київ і цілу добу були в орендованій квартирі, а коли повертались додому, ти задрімала на моєму плечі. Твоя слина попала на мій коричневий светр, і на сорочці залишилась коричнева плямка. Я потім ще довго одягав ту сорочку.

– Я теж усе пам'ятаю, – луною відізвався Таня. – В автобусі по радіо грала пісня крокодила Гени, і ти сказав, що не любиш її, бо вона недобра. Тоді я заперечила тобі, але зараз усе інакше. А пам'ятаєш, як ти поїхав до Львова і передав поштою бірюзову сумку у чорну смужку? Вона лежить у моїй шафі, її ручки потріскались, але я не можу її викинути. Відтоді я купую лише бірюзові сумки. І червоний спортивний костюм усе ще лежить.

– Я побачив його на манекені й уявив, як ти втішишся моєму подарункові, яка струнка і гарна ти будеш у ньому. Це був неймовірний період у моєму житті, бажання бути з тобою було найсильнішим.

Вони обійнялись і завмерли, кожен згадував щось найважливіше. І чим більше згадували, тим сильніше притискалися одне до одного.

...Вогонь у каміні поїдав дрова. Вони тріскали, вистрілювали іскри, які падали на підлогу і одразу згасали. Таня лежала на плечі Романа і слухала його серцебиття. Його рука стискала її плече.

– Я чую твоє серце, – прошепотіла вона.

Він поцілував її в маківку.

– Ти, мабуть, зголодніла?

Таня звелася на лікті:

– Так, я шалено голодна. – І поцілувала його в губи.

– Бешкетниця! Я про їжу!

Таня засміялась і вкусила його за підборіддя. У відповідь Роман почав її лоскотати. Регочучи, вони впали з матрацу. Він закинув голову, і вона побачила свіжий шрам у нього на чолі, біля коренів волосся.

– Звідки в тебе це?

– Я впав.

Раптом вони перестали сміятись.

...Коли вони замовкли, іскри вже не вистрибували з каміна, а за вікнами була чорна ніч.

– Ромо...

– Так, кохана.

– Я хотіла тобі сказати...

– Кажі.

Він забрав пасмо волосся з її обличчя і поцілував у губи. Таня подивилась на годинник, що стояв на полиці над каміном: пів на другу.

– Це дідів годинник, він завжди поспішає на чотири хвилини. Що ти хотіла сказати?

Раптом у потилицю немов хтось налив окропу. Вона застогнала від болю.

– Що з тобою? – запитав Роман.

Вона вхопилася рукою за потилицю і примружилась.

– Тетяню, що трапилось?

Вона ледве розтулила повіки, які раптом стали сталевими.

– Буває, – прошепотіла вона.

– Що буває? Як тобі допомогти, не мовчи!

– Не хвилюйся, зараз минеться...

Кожне слово відлунювало гострим болем у голові. Роман узяв її за руку, і раптом біль став стихати.

Хтось сказав, що ми віримо словам любові, коли промовляють очі. У Романових очах Таня бачила безмежну любов. Вона стиснула його руку. Було страшно, що наступний напад буде сильнішим, і вона вже не встигне нічого сказати.

* * *

Ще перед першим етапом лікування її попередили, що результат може бути нульовим.

– І що тоді? – запитала вона.

– У всіх по-різному, але все відбувається швидко. Хворий непритомніє і більше не прокидається.

– Ніколи?

– Ніколи.

* * *

Таня глибоко вдихнула.

– Уже легше. – Вона спробувала усміхнутись, але Романове обличчя було схвильоване. – Все добре.

Він притис її руку до колючої щоки.

– Тетяню, рідненька. – У його очах блищали сльози.

– Твої руки... тивилікував мене, – сказала вона, відчуваючи, що біль стихився наполовину.

– Може, ти хочеш їсти? Я принесу. – Роман спробував підвестися.

– Не треба, не йди, будь поруч! – крикнула Таня.

– Не бійся, кохана, я не йду, тільки принесу нам щось поїсти.

– Ні, не йди. Мені страшно, я дуже боюсь!

– Чого ти боїшся?

– Боюсь відпустити тебе, боюсь, що ти не повернешся. Вийдеш із цієї кімнати і більше не вернешся.

– Дурненька, це неможливо, жодна сила не змусить мене цього зробити.

– Ти казав так тоді, в парку, і я повірила. Я вірила тільки тобі, і більше нікому, але ти кинув мене. Ти був потрібним мені, без тебе я

вмирала. Я цілий день сиділа біля твого під'їзду, а ти так і не з'явився. Чому? Чому ти не прийшов?

– Я не міг.

– Не міг?

– Так, не міг, мене не було вдома!

– Не було вдома... – мляво повторила Таня. – Чому?

Роман підвівся і підкинув дрова у камін. Вогонь спалахнув із новою силою.

– Мене вивезли.

– Вивезли? Хто міг тебе вивезти?

– Мій батько. Я спав, коли він увірвався до моєї кімнати. Він сказав, що тебе знайшли в парку, голу і п'яну. Я хотів бігти до тебе, але він замкнув мене в кімнаті. А потім приїхали його «друзки» і вивезли мене. Він жорстока людина. Директор лікєро-горілчаного комбінату не може бути інакшим. – Роман знову сів на матрац. – Це не інститут шляхетних панянок, це особливий світ. Того вечора я провів тебе, повернувся додому, а він запитав, де я так довго швендяв. Ну, я сказав, що ми з тобою поїдемо разом, що я тебе кохаю, що ми одружимося. Він відповів, що поговорить зі мною завтра. – Роман зітхнув. – А завтра мене вивезли до будинку мого дядька, там триметрова огорожа і охорона. Мене зачинили в лазні, але я все ж таки втік і дістався автостопом до Києва, гроші я мав. А в університеті дізнався, що ти зникла. Я подумав, що ти повернулась у Жовтоводськ через ці... обставини... і теж повернувся додому. А там батько нервує, мама за серце хапається... Я ходив до твого вітчима, він навіть слухати мене не захотів. Попросив тільки сказати тобі, що випише тебе з квартири.

– Випише з квартири? – здивувалась Таня. – Це ж треба, які думки...

– А ще додав, щоб ти не верталась.

– Я і не збиралась повертатись.

– Я це зрозумів... Тобі було соромно, і ти просто втекла на край світу. Я був сам не свій, я так мучився! Про тебе говорили стільки бруду, але я не вірив жодному слову. Я впевнений, що ти не винна, що тебе напоїли. Ти б не напилась перед від'їздом, та й взагалі... Ти не казала, але в містечку всі знали, що твоя мама пила, і вітчим любив випити. Я не знаю... я не питаю, що тоді сталось, але ти в цьому не винна! Думаю, у вітчима була п'янка... Ти не хотіла сваритись,

випила... А скільки тобі треба? Пішла гуляти по вулиці, а вулиця... це ж така справа... нарвалася на когось... Кохана, мені навіть боляче подумати про те, що ти пережила! Але ти не винна. Я коли зрозумів, що ти залишила всіх... і мене теж, я так напився! Посварився з батьком... це він винен, він мене замкнув! Я поїхав до Києва, винайняв житло. Деколи цікавився, чи ти не з'являлась у Жовтоводську, але ти не з'являлась. Я шукав тебе по всьому Києву, але марно...

– Я змінила своє прізвище.

– Навіщо?

– Я хотіла назавжди позбутись свого минулого.

– І мене теж хотіла позбутись? – сумно запитав Роман.

– Я думала... Ні, я була впевнена, що ти назавжди викреслив мене зі свого життя. Наступного року, у травні, я приїхала в Київ і прийшла до твого інституту. Я чекала на тебе і побачила з дівчиною, яка йшла з тобою поряд.

Таня притисла руку до потилиці – там назривала нова хвиля болю.

– І що? Ти побачила мене невідомо з ким і забула про все, що я тобі говорив? Ти що, не вірила мені?

– Розумієш, мене надто багато зраджували...

– Але не я! Я кохав тебе і кохаю!

– Розумію, але тоді все було інакше.

Біль у потилиці дужчав і ставав нестерпним.

– Ромо, дай води, – прошепотіла вона.

Кожне слово відлунувало в голові, немов хтось стукав молотком.

– Тетяно, що з тобою? Це я винен, що накинувся на тебе. Вибач, рідненька...

Вона скривилася від болю.

– Я хочу пити...

Гримнули двері – і Роман повернувся зі склянкою води. Притримуючи склянку, він допоміг їй напитись.

– Дякую, – ледве вимовила Таня.

– Що з тобою? Що у тебе болить? Чим допомогти?

– Дай руку, – попросила вона.

Притискаючи до грудей найніжнішу руку, Таня лягла на подушку і заплющила очі.

– Ромо, в мене... в нас...

Дихання збивалось, голова налилась вогнем, думки плутались.

– Ромо, допоможи нашому...

Вона не встигла договорити. Язик затвердів і раптом почав наповнювати увесь рот. Таня розтулила висохлі губи, і їй здалося, що він випаде з рота, як підняте тісто з баняка.

– Кому я маю допомогти? Що з тобою?

Таня намагалась відповісти, але її язик не слухався. І раптом годинник на каміні почав роздуватись, немов це не годинник, а повітряна куля. Він збільшувався, ставав прозорим і, душачи все на своєму шляху, заповнив собою кімнату. Під натиском стеля випнулась, заскрипіла і потягнула за собою стіни. Розтягуючись, немов жуйка, стіни ставали тоншими, аж поки крізь них вона не побачила небо, усіяне яскравими зірками.

...Зірки теж щезли, лишивши її в темряві.

Розділ 5

У роті пересохло. Таня ковтнула і закашляла. У горлі так пекло, немов хтось там пройшовся наждаком, а зверху присипав перцем. Чийсь турботливий руки повернули її на бік. Вона розплющила очі й побачила Ларису і, перелякавшись, відвернулася від неї.

– Це я, Лара, ти що не впізнаєш мене?

Таня спробувала підвестися, але сили не було.

– Хочеш у туалет? – запитала Лара.

Таня поглянула навколо і побачила діда. Він сидів на низькому стільчику, сонце за його спиною було таке яскраве, що було боляче дивитись.

– А де Роман? – прохрипіла вона.

– Роман? – здивувалась Лара. – Тут немає жодного Романа. Ну і голос у тебе. – Вона взяла горня з тумби. – Ось, випий води.

Таня оперлась на лікті, й одразу ж впала назад на подушку.

– Давай допоможу сісти вище.

Лара поставила горня і хвацько підсунула під спину дві великі подушки.

– Так зручніше?

– Так, дякую.

– Сама втримаєш чи допомогти?

– Сама, – прохрипіла Таня і одним духом випила всю воду.

– Ну ось, ти вже краще виглядаєш, – задоволено промовила Лариса.

– Я хочу встати.

– У туалет?

– Ні.

– Тоді лежи, тобі не можна вставати, треба берегти сили.

Але Таня не слухала її й спустила ноги з ліжка.

– Ну, що ж ти робиш? – перелякано сказала Лара. – Куди тебе чорти несуть?

Тримаючись за меблі й стіни, Таня якось дійшла до дверей, але відчинити їх не змогла – не було сил.

– Відчиніть двері! Відчиніть двері... – прошепотіла вона і сіла на підлогу.

Лариса кинулась до неї.

– Тату, допоможи мені!

Вона підхопила Таню попід руки...

– Я хочу до Роми. Пустіть мене...

Але вони повернули її на ліжко.

– Тату, принеси монастирської води!

– Я не хочу води! Де Рома?

Дід почовгав у кухню і повернувся.

– Ось, випий. Це особлива вода, з монастирської криниці, тобі полегшає, – мовила Лариса.

– До біса воду, ти не відповіла, де Рома.

– Та немає тут жодного Роми, заспокойся! Пий!

Таня захитала головою.

– Може, поїси? – запитала Лариса.

– Ні.

Лара поправила ковдру і сіла на край ліжка:

– Поїсти треба. Ти цілу добу і рісочки в роті не тримала.

– Та що ти кажеш? – заперечувала Таня, дивлячись на змучене обличчя Лариси.

– Я знаю, що кажу.

– Я була не тут, я була в Градні, з Романом.

– Послухай, – сказала Лариса таким тоном, як розмовляють із маленькими дітьми або старими божевільними, – тобі все наснилось. У тебе була висока температура, ти марила. Ти весь час кликала якогось Рому, але це був сон.

– Неправда, я його бачила, як зараз тебе бачу, – сказала Таня і подивилась на діда. – Ваша правда, будинок Максима стоїть навпроти продуктового магазину, вулиця Дачна, тридцять два.

– Послухай, – знову почала Лариса, – всю ніч у тебе була температура сорок один і п'ять. Ти розумієш це? Ми відпоювали тебе відварами, двічі замотували в простирадло, вимочене в оцті.

Вона приклала долоню до Тетяниного чола.

– Ну ось, чоло вже холодне, а ще дві години тому ти вся горіла...

Таня добре знала, що таке висока температура. І в простирадло з оцтом її вже загортали.

* * *

Бабуся і дідусь забороняли їй куштувати сніг, але він же був таким смачним! А бурульки, що звисали з дахів, були ще смачнішими. Вона нічого не пам'ятала про ту ніч, що мало не стала для неї останньою, але згодом почула розмову бабусі з сусідкою.

– Я мало не померла, бачачи, як вона мучиться. Що для дитини сорок один і п'ять? – Бабуся схлипнула. – Ой, як згадаю, аж серце розривається! Ми з нею розмовляємо, а вона марить. Ми їй таблетки, а вона не ковтає. Ми відвар їй, а вона не п'є. Взяли ми з дідом простирадло, змочили в оцті, загорнули в нього Тетянку, а потім ще й ковдрою обмотали. Дід так усю ніч і просидів з нею на руках, тому що в ліжку вона крутилась. А вона притислась до нього і заснула.

– Треба ж таке!

– Я теж задрімала, а прокинулась – вона вже співає!

– Нічого собі!

– Співає, усміхається і діда по обличчю гладить. Ми її переодягнули і поклали в ліжку. Вона як лягла, одразу ж попросила свого Ромку принести. А ми їй розповідаємо, як він усю ніч біля неї просидів. Дивний кіт, наче людина. Буває, як погляне – аж мурашки по шкірі, – немов що сказати хоче.

* * *

Таня опустила очі – вона була одягнена в нічну сорочку з вишивкою на грудях.

– Це моя сорочка, – сказала Лара. – Гарна, правда?

– Як так могло статись? – запитала Таня. – Я була в Градні, я все пам'ятаю...

– Не були ви в Градні, – мовив дід, підводячись із табуретки. – Ви весь час були тут.

– Це неправда!

Він махнув на неї рукою:

– Доцю, я в сарай піду, корову провідаю.

– Йди, тату, йди.

Коли двері за ним зачинились, Таня вхопила Ларису за руку:

– Лара, я бачила Рому, я спала з ним, повір мені! Я пам'ятаю його запах, я знаю, як пахне його дім, я все пам'ятаю... – вона замовкла. – Як я сюди потрапила?

– Ми зустрілися з тобою на дорозі.

– На якій дорозі? Я була сама?

– Ти сиділа на зваленому дереві, твій одяг промок до нитки. Ти розповіла, що йдеш до Градна, і ми тебе підвезли. Ми приїхали сюди, ти переодягнулась у мої речі, взула черевики мого сина, а коли вийшла за ворота, впала. Ми з татом притягнули тебе в будинок. – Лара знизала плечима. – Ось і все. Всю ніч тобі було зле, а півгодини тому ти прокинулась.

– Котра година?

Лара подивилась на маленький годинник на руці:

– П'ять хвилин на одинадцяті.

– Де мій одяг?

– Плащ на вішаку, все решта – на стільці біля пічки. Я її розтопила, щоб висушити речі. Я нічого не прасувала, боялась зіпсувати. Туфлі теж сухі, я їх натерла касторовою олією. – Лара нахилилась і витягла з-під ліжка туфлі.

Вони були як нові.

– Твій телефон дзвонив кілька разів, та я не відповідала. Подумала, коли отямишся, передзвониш. А зранку він розрядився. Пищав, пищав і погас.

– Мій телефон? Я ж загубила його.

– Нічого ти не загубила.

Лара висунула шухляду. Там лежав телефон, ключі від машини і гроші.

– А парасоля? – розгублено запитала Таня.

– Яка парасоля?

– Та, яку ти мені давала.

– Висить на вішаку.

– Але ж я її теж загубила...

– Як ти могла її загубити?

– Дорогою в Градно.

– Ну, я не знаю, які тобі докази навести...

– Не потрібно ніяких доказів. – Таня сіла на край ліжка. – Я все сама перевірю.

– Як?

– Повернуся в Градно і перевірю.

– З глузду з'їхала? Подивись на себе, ти немов з хреста знята!

– Мені треба йти.

Щойно Таня звелась на ноги, підлога захиталась і перед очима все попливло.

– Лягай у ліжко, ти ніде не була! Це маячня!

Таня вперто захитала головою.

– Ти казала, що в тебе є авто? – спитала вона.

– Є, а бензину немає.

– Зовсім нема?

– Ну, не зовсім...

– Ларисо, будь ласка, завези мене в Градно, я дам гроші. Благаю тебе!

– Добре. Тільки випий бульйон, я зранку приготувала. Він стоїть у пічці, на тебе чекає.

Дивлячись на жовті кружальця жиру, що плавали на поверхні бульйону, Таня думала про те, що не сказала Роману найважливішого.

* * *

У «Жигулях» трясло не менше, аніж на возі. Одинадцять кілометрів ґрунтового шляху вони проїхали хвилин за двадцять, не промовивши ані слова. За пагорбом машина виїхала на асфальтову дорогу.

– П'ятий будинок праворуч від перехрестя, вулиця Дачна, тридцять два, – сказала Таня.

Лариса тільки гмикнула.

– Ось тут. – Таня показала на металеву хвіртку.

– Сама підеш, чи як? – запитала Лара, зупинивши авто.

– Сама піду, – відповіла Таня і вийшла з машини.

Вона розстібнула жакет, поправила спідницю і підійшла до хвіртки. Хотіла постукати, але хвіртка раптом сама відчинилась.

Точніше, її відчинила маленька дівчинка.

– А ви хто? – запитала вона.

– Мені потрібен Роман, – відповіла Таня, поглянувши на стежку.

– Мамо! – озирнувшись, крикнула дівчинка.

З-за будинку вийшла висока жінка років тридцяти, одягнена у спортивний костюм.

– Доброго дня! Кого ви шукаєте?

– Романа, – відповіла Таня.

– Ви помилились, тут немає Романа.

– Неправда, – сказала Таня, зазираючи жінці за плечі, – це його дім.

– Це мій дім! – заперечила жінка.

Але Таня вже зайшла у двір.

– Стійте, ви куди? – закричала жінка. – Вертайтесь негайно!

Не слухаючи її, Таня стрімголов побігла до річки. Насправді, вона не бігла, а ледве пленталась, і пристань наближалась дуже повільно.

– Це катер Романа, – сказала вона.

– Це катер мого чоловіка!

– Рома ваш чоловік?

– Йдіть звідси, ви лякаєте дитину! – Жінка притисла до себе дівчинку.

Але Таня продовжувала торочити своє:

– Він у будинку?

– Йдіть негайно! Борю!

Таня кинулась до будинку. Двері відчинились у неї перед носом. На порозі стояв високий чоловік. У руках він тримав бейсбольну биту.

– Що відбувається? – запитав він, дивлячись на Таню зверху вниз.

Дівчинка підбігла до батька. Жінка помітно осміліла.

– Вона каже, що тут живе якийсь Рома.

– Або ж ви зараз забираєтесь звідси, або я вас спроваджу, – сказав чоловік, насупивши густі чорні брови.

– Я все можу пояснити...

Біля хвіртки з'явилась Лариса.

– Борю, Лено, привіт! – крикнула вона, наближаючись до будинку. – Все добре, вона зі мною.

– З тобою? – Чоловік не зводив з Тані очей. – Ненормальних треба тримати у психлікарні.

– Ходімо, – сказала Лариса і потягнула Таню за рукав.

Таня відштовхнула руку.

– Можливо, на перший погляд я ненормальна, але я точно знаю, що цієї ночі була в цьому будинку. У великій кімнаті є камін, перед ним решітка, на поличці стоїть годинник, який поспішає на чотири хвилини...

Коли вона це розповідала, обличчя жінки і чоловіка витягувались.

– Ларо, хто вона така? – прогрімів Борис, бавлячись битою. – Мені це не подобається.

– Я потім все поясню. – Лара знову вхопила Таню за рукав. –
Ходімо!

Таня запхала пальці під перуку і зняла її.

– Я вам не ворог, – тихо мовила вона. – Я приїхала сюди, щоб
знайти батька моєї дитини. В мене в голові пухлина, я вмираю. Мій
син залишиться сам, у нього нікого немає, тільки я і Роман. Я знайшла
Рому тут, він палив листя, в цьому будинку ми були вночі.

– Що? Це мій дім, і цю ніч в ньому був я, а ось як ви туди
потрапили – це вам доведеться пояснювати! – Борис блиснув очима на
дружину. – Лєно, я казав тобі не пускати до хати чужих? Казав?

– Я її вперше бачу, – тремтячим голосом відповіла дружина.

– Вперше? Ми ще про це поговоримо. Ларо, забирай свою хвору,
інакше я за себе не відповідаю.

Таня притисла перуку до грудей.

– Благаю вас, вислухайте мене!

– Забирайся, поки я не проламав твою лису башку!

– Борю, будь ласка, людина хвора, – заступилась дружина.

– Хвора? Я теж зараз погложуся налісо і піду по хатах винохувати,
що де стоїть. Звідки вона знає про годинник? Геть звідси! – гаркнув
він, наближаючись до Тані.

Від відчаю хотілось кричати. Лариса вже сіла в машину, а Таня
продовжувала стояти на дорозі й дивитись на будинок. І раптом з
хвіртки вибігла дівчинка. Вона підбігла до Лариси, дала їй якийсь
папірець і сіла на лавку біля огорожі. Таня підійшла до машини.

– «Зателефонуйте об одинадцятій сорок п'ять», – прочитала Лара. –
І номер телефону. Це тобі від Олени. Напевно, щось хоче розповісти,
щоб чоловік не чув. Дякую, – сказала вона дівчинці.

– Котра година? – запитала Таня, прочитавши записку.

– Майже пів на дванадцятю.

Таня сіла в авто:

– Скажеш, коли буде за п'ятнадцять. – Дивлячись у дзеркало, вона
натягла перуку.

– Добре. – Лариса повернула ключ, і двигун зі стуком завівся.

– Ти дозволиш подзвонити з твого телефону?

Лара заперечно похитала головою:

– На моєму «МТС» копійки залишились, а в Лени «Київстар».

– Я заплачу.

– Звісно, заплатиш, а як мені рахунок поповнити? В яке місце я запхаю твої гроші?

Лариса розвернула машину і мало не збила собаку. Собака заскавчав і кинувся до сходинок магазину.

У масті собаки можна було побачити якісь риси від породи колі.

– Стій! – закричала Таня.

– Я її навіть не зачепила!

– Зупинись!

Лариса натиснула на гальма. Таня вискочила з авто, і в ту хвилину з магазину вибігла жінка у білому фартуху з мереживом.

– Ларко, ти шо? З глузду з'їхала? Мало скотину не вбила! – Вона погладила собаку по голові. – Налякали тебе, мій хороший! Ну нічого, зараз ми тим паскудам покажемо!

– Ви в магазині працюєте? – запитала Таня.

– А шо, не видно?

Жінка продовжувала заспокоювати собаку.

– Скажіть, а хто тут має чистокровну колі?

Продавщиця задумалась.

– Чистопородну? А нашо вам? Песики потрібні?

– Ні, мені не потрібні цуценята. Вчора ввечері, ось там, на пагорбі, я зустріла сивого чоловіка років сімдесяти, з колі. Ви не підкажете, де він живе? Мені треба його знайти.

Жінка випросталась:

– Чистокровної колі тут ні в кого нема, дачники вибирають ротвейлерів або вівчарок.

– Може, хтось у гості приїздив?

– Не знаю... – Вона подивилась на собаку. – Та раз ця псіна така, значить, була тут колі, а в кого – не знаю. – Вона нахилилась до пса. – Але ж ти ладний у мене!

Собака гавкнув і замахав хвостом.

– Але я вчора бачила чоловіка з колі, він місцевий.

– Вчора? – перепитала продавщиця, затуляючись рукою від сонця. – А який він на вигляд, той ваш мужчина?

– У плямистому костюмі, такі військові носять, в армійському взутті, фетровий крислатий капелюх, із мисливською рушницею, з карбованим візерунком на прикладі.

– Піжон, значить, – усміхнулась продавчиня. – Такого чепуруна я коли б побачила, то вже ніколи не забула. Ні, не бачила. Це ж треба, в капелюсі!

До ганку підійшла жінка, і продавчиня повернулась у магазин.

Таня задумливо дивилась їм услід.

– Ну, їдемо чи будемо стояти? – незадоволено запитала Лариса.

– Мене всі обманюють, або я збожеволіла... – пробурмотіла Таня.

Проїхавши ще одну калюжу, Лариса простягнула телефон:

– За п'ятнадцять дванадцята. Давай, дзвони. Але багато не балакай, у мене мало грошей на рахунку.

Таня набрала номер Олени.

– Доброго дня, це – Таня.

У відповідь вона почула шепіт:

– Запишіть номер.

– Ларо, запиши номер. Лено, почекайте.

Лариса зупинила машину і витягнула з бардачка шматок олівця і потерту карту доріг.

– Кажі.

Таня продиктувала номер, і Лара записала його на берегах карти.

– Це номер жінки, яка продала нам будинок, – тихо продовжила Олена, – її звать Ольга Максимівна Демиденко. Сусіди казали, що в неї є син Роман.

– Лено, дуже дякую.

– Хай щастить.

– Чий це номер? – запитала Лариса.

– Ольги Демиденко, це мама Романа. Я мушу їй зателефонувати!

– Але ж це не мобільний номер, а стаціонарний. – Лара невдоволено поморщилась. – Усі мої гроші згорять.

– Я заплачу!

На щастя Лариси і нещастя Тані, на дзвінок ніхто не відповів.

– Ларо, допоможи мені дістатись до свого авто. У мене кожна година на рахунку...

– Як я допоможу? В об'їзд не вийде, дорога не для моєї тарантайки, та в мене і бензину забракне...

– Перевези мене на човні.

– Я ж казала тобі, що мій човен іще не готовий, його треба обробити смолою.

– На березі є човен ченців.

– Ну, знаєш, я не беру чужого, не спитавши.

– Перевези, Ларо, я тебе благаю! Я не тільки заплачу тобі, а й бензин наллю, там літрів п'ятдесят. Собі залишу тільки, щоб до заправки доїхати. А ти візьми із собою каністру.

Лариса невдоволено нахнюпилась, подумала і зітхнула:

– Нехай, помагати, так помагати.

Коли вони під'їхали до будинку Лариси, її тато підвівся з лавки біля воріт.

– Ви що так довго? – обурився він. – Обід уже давно охолов.

– Ти ж знаєш нашу дорогу! – відповіла Лара.

– Я її ще з дитинства знаю, гарніше не стала. Щас ворота відчиню.

– Я не буду заїжджати, я відвезу Таню.

– Кудюю це ти її повезеш?

– Кудюю-кудюю! До річки. Їй додому треба.

– Мат-т-ти рідна! – Дід сплеснув руками. – Та в неї вночі температура була за шорок, кудюю вона поїде?

– Тато, не чіпайте її, я потім усе поясню, – сказала Лара, прямуючи до сараю.

– Ну, раш так. – Він махнув рукою. – Поїмо і поїдемо. І я з вами прогуляюсь.

Після обіду Таня поклала на стіл гроші:

– Це вам, дякую за все.

Лариса взяла папірці, перерахувала, і задоволена пішла в іншу кімнату.

– Ларо, дай мені, будь ласка, папір, мені треба номер телефону переписати, – крикнула їй вслід Таня.

* * *

Втрюх вони штовхнули човен у річку. Лариса ступила перша.

– Сідай, – сказала вона і поклала руки на весла.

Дід витер піт із чола:

– Шашливо тобі, доцю, не поминай лихом.

Таня обійняла його, зняла туфлі й ступила в човен.

– Нехай вибачать мені брати-ченці, що взяла без дозволу, – сказала Лариса і почала гребти, керуючи човен до протилежного берега.

Авто було цілим, неушкодженим і вимитим дощем. Лара спритно запхала гумовий шланг у бак. Коли дві дванадцятилітрові каністри наповнились, вона витягнула шланг, струсила й обережно повісила на каністру.

– Вибач, коли що не так, ми народ простий, – сказала вона, витираючи руки об кофтину.

– Ти теж мені вибач, стільки клопотів зі мною.

Вони обійнялись, і Лара поплескала Таню по плечах:

– Ну, час рушати.

Таня витягнула з багажника сумку.

– Який гарний колір, я такої бірюзи ще не бачила! – вигукнула Лара. – Певно, дорога?

Таня не відповіла.

– Я питаю, сумка дорога?

Таня кивнула.

– Скільки коштує?

– Не пам'ятаю.

– Не пам'ятаєш! – хмикнула Лара. – А ким ти працюєш?

– Я журналіст.

– А-а, ну, так вам багато платять.

– Не всім.

– Слухай, а ти дійсно бачила свого Рому?

– Так, я його бачила, – відповіла Таня, витягаючи годинник з-під сидіння.

– Таню...

– Що?

– Ти, справді, скоро помреш?

Таня вдягнула годинник на руку і промовчала.

– Може, треба операцію зробити?

– Може, і треба, – нервово відповіла Таня.

– А чому в тебе такий старий годинник? Це ж неподобство.

– Для мене він безцінний.

– А-а... подарунок, мабуть?

– Так.

Лара зажурилась.

– Ти зараз до Харкова їдеш?

– Ні, я їду шукати Рому.

– Жартуєш?

– Я ніколи не жартую.

Лариса шморгнула носом і незграбно торкнулась рукою Тетяниного чола:

– Знову гаряча! Як же ти поїдеш? Боже, що ж мені з тобою робити? На, тримай. – Вона зняла кофтину. – У мене таких багато, бери.

– Не треба, тобі буде холодно.

– Бери, у моєму багажнику повно всякого барахла, я знайду чим завітись, а в тебе нічого немає. Ввечері холодно буде. Бери, кажу!

– Не треба, в машині є кондиціонер.

– А, ну да, я забула. А в моїй таратайці пічка ледве працює.

Авто завелось із першого разу. Таня поставила телефон на зарядку і хотіла зачиняти двері, але Лариса зупинила її.

– А ось ще... – Вона запнула. – Може, тобі треба приїхати в монастир? Його тут не просто так побудували, тут було багато дивного, такого, що важко пояснити. Віряни приїжджають здалеку, щоб вилікуватись...

– Я не вірю в Бога, – перебила її Таня. – Дякую тобі за все, але мені треба їхати, – вона стримувала в собі бажання накинутись на Лару, бо та забирає в неї безцінний час.

– Послухай. – Голос Лари тремтів. – Ти така молода, за що тобі таке?

– А ти запитай у свого Бога.

Таня розвернулася і поїхала до шосе. Вона ще довго бачила в дзеркалі заднього виду темну постать. Лариса самотньо стояла посеред темного поля і махала їй рукою.

Таня продивилась повідомлення на телефоні. Сім разів дзвонив Осока. Вона набрала телефон сина, але Дмитро не відповідав.

– Я люблю тебе, – сказала вона, слухаючи гудки.

Завтра об одинадцятій відкриття виставки, і вона повинна туди потрапити.

Таня різко загальмувала і зупинилась на узбіччі. Так різко, що їй посигналили. Усі, мабуть, крутять пальцями коло скроні й показують непристойні жести. І жодному не спала думка, що їй стало зле.

Вона довго боролася свій відчай і сльози. Але поборолася. Сама, як завжди.

Потім знову зателефонувала Ользі, і знову ніхто не відповів. Пошук в Інтернеті адреси за прізвиськом і номером телефону нічого не змінив, і вона подзвонила Осоці.

– Де ти? – вигукнув він. – Я вже другий день телефоную, а ти поза зоною.

– Я під Києвом. Мені потрібна твоя допомога.

– З радістю допоможу тобі.

– Запиши, будь ласка, телефон. – Вона продиктувала номер.

– Чий це? – запитав Осока.

– Ольги Максимівни Демиденко. На дзвінки ніхто не відповідає. Мені потрібна адреса.

– Ти в Інтернеті дивилась?

– Так, але там нічого немає.

– Окей, я спробую пробити по своїх каналах.

– Я дуже сподіваюся на тебе.

– Дай мені п'ятнадцять хвилин.

Таня заправилась і поповнила рахунок Лариси. Коли вона виїхала з заправки, задзвонив телефон.

– Записуй, – сказав Осока. – Цей номер зареєстрований на Максима Роя за адресою: Київ, селище Золоте, вулиця Полтавська, одинадцять.

– Отакої... Це, мабуть, дідусь Романа.

– Якого Романа?

– Не має значення, є номер квартири?

– Це приватний будинок. Золоте – одне із елітних селищ під столицею.

– Знаю.

– Коли будеш у Харкові?

– Сподіваюсь вилетіти сьогодні нічним рейсом.

– Бажаю успіху!

– Дякую, Осоко, він мені зараз дуже потрібний, як ніколи.

* * *

«Жовта преса» писала, що Золоте – це велика кількість приватних ворожих фортець, що змушені стояти поряд. Огорожі в селищі такі високі, що за деякими не видно навіть дахів будинків.

На розі вулиць Полтавської та Зеленої Таня повернула ліворуч і через дві ділянки опинилась біля будинку номер одинадцять із

височезним парканом і автоматичними воротами. Вона вийшла з авто і натиснула на дзвінок. Почекала, знову натиснула, але тиша за огорожею була незмінна.

Вона вкотре набрала номер телефону, але ніхто не відповів. Перейшла на протилежний бік вулиці, щоб побачити бодай щось, але побачила лише верхівку темного даху. Таня думала над тим, що ж їй робити далі, аж раптом біля воріт із табличкою «Полтавська, 13» зупинилось авто.

Таня побігла до нього. Скло опустилось, і вона побачила вгодоване жіноче обличчя.

– Чого треба? – невдоволено запитало воно.

– Я шукаю Максима Роя і його дочку Ольгу, вони ваші сусіди...

– Не знаю таких, – відрізала жінка і підняла скло.

– Мені дали ось цю адресу: Полтавська, одинадцять. – Таня не відходила від авто, що заїжджало у двір.

Скло знову опустилось.

– Геть з моєї території, зараз собак спущу!

– Будь ласка, допоможіть мені, – молила Таня. – Я приїхала з Харкова...

Але її слова нічого не змінили на ворожому виразі обличчя жінки.

– Мені плювати, звідки ти приїхала, хоч із того світу, – сказала дама, вивалюючись із машини. Під пахвою вона тримала болонку з пишним бантом на голові. Болонка піддзявкувала. – Тобі теж плювати, моя дівчинко, – сюсюкала дама і цілувала собаку в маківку. – Зараз ти поїси, моя лялечко, – заголосила вона і, важко перевалюючись з ноги на ногу, пішла до будинку. – Светка! Ми збираємось їсти!

На порозі вже стояла дівчина у фартуху з мереживом.

– Доброго дня, Анжеліко Іванівно!

– Обід!

– Хвильку, Анжеліко Іванівно!

– Ворота зачини!

– Хвильку!

– Вибачте, я шукаю Максима Роя і його доньку, – сказала Таня, коли служниця підійшла.

– Знати нічого не хочу. Вийдіть за ворота!

– А хто може знати?

– Кінь в пальто!

Таня дивилась, як зачиняються ворота, аж раптом її хтось покликав.
– Агов, панянку, кого шукаєте?

На протилежному боці вулиці, біля огорожі, стояв, пахкаючи сигаретним димом, літній опасистий чоловік у ратиновому пальті й каракулевій шапці-вушанці.

– Максима Роя і його дочку Ольгу.

– А навіщо вони вам?

– Насправді, я шукаю Романа, ми разом учились. Улітку буде зустріч випускників, усіх знайшли, а його ніяк не можемо. Я в Києві у відрядженні, ось і вирішила заїхати.

Чоловік кинув недопалок на землю:

– Максим помер п'ять років тому, у жовтні. Я й сам не одразу дізнався. Тут зараз яка мода? Нікому нічого не казати. Під'їхав до воріт, натиснув кнопку – і шмиг у двір! Раніше такого не було, раніше у Роїв життя кипіло, гості приїжджали, шумно було. А тепер тиша. Ось скажіть, як можна було такий будинок покинути? Жили, жили, аж раптом гоп – і все! У них там бур'ян – осььо який! Мені ось так буде, – він провів по горлу кривим пальцем.

– І ви не знаєте, де вони зараз?

– Мені вони не доповідали. Я хто такий їм? Біднота, вони й ніколи не віталися зі мною. Вони багаті, а я осьь. – Він тицьнув пальцем за спину, де стояв старий пошарпаний будинок. – Я тут усім як кістка в горлі. Але я свою землю не продам, мій батько тут помер, і я тут помру, і нічого вони мені не зроблять, ці олігархи і депутати!

– Це ваше право – жити там, де ваше серце.

Чоловік примружився:

– А ви розумієте, що до чого.

– А з ким Рої віталися?

– Ні з ким, – заперечно махнув головою. – Тут ніхто ні з ким не вітається, а тим більше Рої. – Він підвів указівний палець. – Максим був великою партійною шишкою. Кажуть, він Горбачова знав особисто, а ця Анжеліка вирішила, що коли влада комуністів закінчилась, то Рої вже бідні й продадуть їй будинок. Пішла вона до них і сказала, що купить. А її так послали, що вона два дні на прислугу кричала, дівки боялись слово сказати. Дурепа вона, не розуміє, що Рої ніколи не збідніють, – він засміявся. – Чорта їй лисого, а не дім

Максима, їй до гробу жити в будинку номер тринадцять. Ви б оселилися у будинку з номером тринадцять?

– Навряд чи.

– Вона і до мене підкочувалась, мовляв, продавай, зараз ніхто грошей не має, а в мене є! Але мене не купиш, я їй так і сказав.

Таня подивилась на годинник.

– Дякую, мені треба їхати, усього вам найкращого, – сказала вона і пішла до авто.

– Агов, ви куди?!

Вона повернулась:

– Мені треба встигнути на літак.

Чоловік підійшов до неї:

– Я ще не все вам розповів. – Він багатозначно закашляв і зашепотів. – Минулого травня там стріляли. – Він показав на будинок Роїв.

– Стріляли?

– Ага, вночі. Три постріли, один за одним, і з різної зброї. Ось після тієї ночі стало тихо, немов будинок вимер.

– А хто стріляв і навіщо? – запитала Таня.

Чоловік знизав плечима:

– У цьому селищі все шито-крито... І мало не в кожного зброя є. Раніше як було? Душа і ворота відчинені – заходь хто хоче, все про всіх знали, нічого не приховували. Весілля всією вулицею святкували, і в останню дорогу всі проводжали. Ось у старшого сина Роя, Васьки, було кохання із дівчиною з цього будинку. – Чоловік показав на високу огорожу, поряд із його хатиною. – Усі думали, що одружаться, весілля чекали. А вона раптом гоп – і за іншого заміж вийшла. Прожила з ним трохи, років п'ять-шість, а потім захворіла і померла. Ось так... Пліткували, що відтоді життя Васьки пішло шкереберть. Не в сенсі грошей, звісно...

– А де він живе?

– Не знаю я, це ж давно було, років сорок тому. Знаєте, хто тут жив? – пожвавився чоловік, показуючи пальцем на ворота Анжеліки. – Міністр! – Він знову звів указівний палець. – А тепер? Тьфу! Баба без роду без племені, але з доларами. Так... Як розвалили Союз, сюди понаїхав бандитський непотріб із мандатами і понастроював мури...

– А поліція приїжджала після тієї стрілянини? – продовжувала випитувати Таня.

– Приїжджала. Певно, хтось подзвонив.

– І що? Що дізналась поліція?

– Так вони ж мені не звітували! Приїхала одна поліцейська машина, тихенько, без сирен, не так, як у кіно показують. За нею прикотилась чорна машина, велика, як грузовик. – Чоловік задумався. – Ну, ця, така широка, на ній в кіно мафія їздить... А ще артист американський по своїй дачі катається.

– Який артист?

– Той, що губернатором був.

– Шварценеггер?

– Так, він.

– Машина, може, «хаммер» називається?

– Так-так, «хаммер». Із нього вийшов Васька, син Максима, постояв із ментами, вони про щось розмовляли, недовго. Потім він загнав машину в двір, а ті поїхали. І все – тиша. А потім дивлюсь – виїжджає Романів «мерс» і цей «хаммер». Тільки вони зникли з виду, а он із тієї огорожі. – Чоловік показав на будинок поряд. – Хтось відліпився – і шмиг за ріг. Двері хлоп, мотор загудів – і все. Знову тиша. Ось така історія.

– Я дуже вам вдячна, дякую, – сказала Таня і відчинила дверцята авто.

– І вам дякую, хоч із живою людиною побалакав, а не з телевізором. Бажаю успіхів у пошуках, – чоловік підняв шапку-вушанку.

По дорозі до аеропорту було багато фур, вони їхали в два ряди, і Таня пленталась за ними зі швидкістю не більше сімдесяти кілометрів за годину. Нарешті, після дороговказу «Бориспіль – 50 км» фури з'їхали з траси на північ. Потім спустився густий туман, у якому майже не було видно ані автівок, ані заправок, ані дерев на узбіччі.

У вухах шуміло, повіки і чоло горіли вогнем. У голові свердлила надокучлива думка про те, що вона обов'язково має потрапити на відкриття виставки.

«Якби я тоді плюнула на роботу і приїхала в школу, все було б інакше», – подумала Таня.

І одразу безліч «якби» почали штовхатися в її голові, й кожне з них кричало, що воно найголовніше.

Раптом в очах потемніло, вуха різонув вереск гальм. Світло фар засліпило, і Таня з жахом зрозуміла, що їде по зустрічній смузі й машини сахаються від неї. Вона повернулась на свою смугу і зупинилась на узбіччі.

Ось вона, мовчазна нещадність найстрашнішого ката – совісті. Її можна ігнорувати, можна закатати під асфальт черствості, але вона все одно знайде слабке місце і вилізе на поверхню. І скільки б шарів черствості зверху не клав, вона однаково їх проломить.

Все було б інакше, якби...

* * *

Дмитрику було півтора року, коли він упав спиною на камінь. Таня багато років возила його по лікарях, переживаючи, що в нього виросте горб. Цей страх будив її посеред ночі й змушував бігти в синову кімнату. Але ще більший страх змушував її віддалятися від нього – вона чекала більшої кари.

Вона знала свою провину.

* * *

Живіт уже був досить великим. Голодна і знесилена, Таня йшла з роботи в гуртожиток, і раптом їй спало на думку: треба позбутися дитини, тоді все буде добре. Вона пришвидшила ходу і за кілька хвилин уже стояла на трамвайній зупинці. А за півгодини вона сиділа біля кабінету гінеколога, з болем спостерігаючи інших щасливих мам. Багато з них були з чоловіками.

– Я не хочу родити, – сказала Таня, зайшовши до кабінету.

Лікар уважно подивилась на неї та усміхнулась:

– Це вже від тебе не залежить.

– Зробіть аборт! – крикнула Таня.

– Надто пізно.

– Я відмовлюсь від нього!

– Це твій вибір. – Лікарка знизала плечима. – Але ти до останнього подиху не пробачиш собі цього. Ти навмисно мучиш себе голодом? Сподіваєшся, що дитина помре?

– Ні, я не хочу, щоб він умирав.

– Тоді чому ти така худа? – Лікарка розгорнула медичну карту. – На шістнадцятому тижні ти важила п'ятдесят чотири кіло, на двадцятому – п'ятдесят один, на двадцять четвертому – сорок дев'ять. Ти розумієш, що робиш?

– Мені бракує грошей.

І раптом дитина поворухнулась. Так, як ніколи раніше, – він бився як птаха в клітці. Таня притисла руку до живота.

– Що з ним? – перелякано запитала вона, дивлячись на лікарку.

– Він усе чув, – відповіла лікарка. – Він боїться тебе. Хоче вибратись із тебе і втекти.

Стільчик під Тетяною став мокрим, а під стільцем розплилась калюжка.

– Що це? – запитала Таня, здивовано дивлячись на калюжку.

– Води відходять!

Після цих слів лікарка відчинила двері:

– Терміново швидку! Передчасні пологи!

– Ти сама прийшла? – запитала лікарка.

– Сама.

– Де твоє пальто?

– На стільчику в коридорі, – відповіла Таня, прислухаючись до себе. – Чому мені холодно? – запитала вона, час від часу смикаючись.

– Заспокойся, – командувала лікарка. – Зараз за тобою приїдуть.

Швидка відвезла Таню в пологовий. Її не оглядали, а поклали в порожню палату і пішли. Спазми були слабкі, десь хвилин по п'ять, і раптом зупинились. Таня притиснула руки до живота – дитина не рухалась. Зайшла медсестра і дала їй термометр.

– Моя дитина не рухається! – закричала Таня.

Сестра кинула на неї байдужий погляд і вийшла. Притримуючи низ живота руками, Таня вийшла в коридор.

– Ану, пішла звідси, ще тут народиш! Я тільки підлогу помила! – Санітарка в брудному халаті замахнулась шматкою.

– Він не рухається, – прошепотіла Таня, і, тримаючись за стіну, пішла вздовж коридору.

Санітарка промовчала.

Таня штовхнула двері кабінету лікаря, але там було порожньо. Вона зайшла в кабінет і сіла на стільчик. І раптом побачила телефон.

Слухавку підняв вітчим.

– Це я, – сказала Таня. – Будь ласка, врятуй мою дитину.

У відповідь не почула ані слова.

– Я в пологовому, у Харкові, моя дитина не рухається. – Таня заплакала. – Подзвони сюди, будь ласка, врятуй мого малюка! Благаю тебе!

– Ти сама справляла свої весілля, от сама і розбирайся, – почула вона материн голос. – І не дзвони нам. Інакше ми зробимо так, щоб ти і твій виродок здохли.

Слухавка випала з Тетяниних рук.

О пів на другу ночі вона народила Дмитрика. Народившись, він навіть не запищав. Акушерка сказала, що він якось дивно усміхнувся, ніби просив пробачити його. Він мав руденьке волоссячко, і його назвали Сонечком, бо він не плакав. Він боявся плакати. Він боявся, що мама не буде його любити, що вона його залишить. А він так хотів сподобатись їй і цілому світові! На третій день Тані дозволили подивитись на сина. Вона нахилилась над ліжечком і побачила, що ліву частину малесенького обличчя перекосило. Тремтячими руками, вона розгорнула пелюшки і закричала – ручки та ніжки дитинки хапали судоми, він хрипів і синів.

Хапаючись за кінець пелюшки, вона бігла за лікарем.

– Куди ви його несете? – Вона забігала наперед і заглядала лікарю в очі.

Біля дверей із табличкою «Реанімація» Таню зупинили чийсь міцні руки, а лікар з її сином зник за білими дверима.

– Вам туди не можна, – почула вона.

– Там мій син. – Вона не відводила очей від дверей.

Двері відчинились, і вона побачила маленьке крихітне тіло на операційному столі. У голові і п'ятці малюка стирчали великі голки. Він не плакав. Таня закричала і шарпнулась до нього, але міцні руки продовжували її тримати. Раптом у плече вкусив комар.

– Все добре, – почула вона віддалений голос.

Язик став ватним. Таня притиснулась спиною до стіни і з'їхала на підлогу.

Потім були ще інші лікарні, в яких вона бачила те, про що важко говорити.

...Коли їхні із сином стосунки стали нестерпними, вона вирішила, що це все разом – передчасні пологи, викликані жахливими словами,

які вона промовила в кабінеті гінеколога. Вона перечитала купу медичної літератури і дійшла висновку, що Дмитрик чув їх і вони міцно засіли в його свідомості. Треба забрати ті слова звідти – і тоді все буде добре. Як потопельник, що хапається за кожну соломинку, вона привела сина в психоневрологічний диспансер, де його лікували таблетками, гіпнозом, різними ваннами і масажем. Він не хотів, але вона його примушувала. Сказала, що в нього невроз. Щоправда, жодних відхилень у нього не виявили, але Таня наполягала, щоб його лікував відомий психіатр. І його поклали у психлікарню.

Таня їздила до нього щодня. Ноги не йшли, очі боялись, серце завмирало. Так, що і не чути його було. Щодня вона довго розмовляла з лікарем, не вірила, що її син здоровий. І щодня вона готувалась розповісти лікарю ті слова, але так і не наважилась. Приїжджаючи до Дмитрика, вона бачила в коридорі худорлявого виснаженого хлопчика, він завжди стояв на одному місці і притулявся щокою до кривої фарбованої стіни. Щойно двері відчинялись, він здіймав гострі плечі і, засунувши руки до кишень курточки, ішов назустріч відвідувачу. Таня дивилась на нього і холола від жаху, оскільки знала, що до нього ніхто не приходив. І ще вона бачила серед відвідувачів лише одну жінку, що з любов'ю дивилась на свою дитину. Решта були знервовані й хотіли якомога швидше залишити це незатишне приміщення. Це було зрозуміло: рідко яка мама визнає, що вона винна у хворобі своєї дитини.

А дітей було багато. Мовчазні і балакучі, веселі і сумні, вони так само, як і народжені глухими, сліпими і безногими, не були винні у своїх недугах, але чомусь від них відвернулись рідні.

А душа в них насправді сонячна і добра, як душа новонародженого, що вірить у те, як усі навколо будуть радіти його появи на світ.

На прохання сина забрати його звідти, Таня відповідала, що це на його користь, і не потрібно жалітись: він має окрему палату і його лікує один із найкращих психіатрів країни. «Я здоровий!» – заперечував син. «Ні, ти не здоровий. Здорова людина не може так ставитися до своєї мами», – відбивалася вона.

Виписавшись із лікарні, Дмитро сказав, що хоче жити сам. Коли він учився на другому курсі, його картини вже успішно продавались. Він відмовився від її допомоги і сам розрахувався за ремонт у своїй

квартирі. Він не дарував їй свої картини, і Таня могла бачити його роботи тільки у Фейсбуці.

* * *

Вона стискала кермо і думала про те, що так і не наважилась про все розповісти синові.

У вікно постукали – і Таню осліпило світло ліхтарика. Вона опустила скло.

– Доброго здоров'я, сержант Гринчук. Документи, будь ласка.

Вона витягнула із сумки документи і простягнула сержанту. Той оглянув їх і сказав:

– Надійшов сигнал, що ви створили на трасі аварійну ситуацію.

– Це так, але все сталось несподівано.

– Все стається несподівано, особливо на дорозі, – суворо відповів інспектор.

– Вибачте, більше такого не повториться. Випишіть штраф, я заплачу.

Певний час він дивився на неї мовчки.

– З вами все гаразд?

Вона кивнула головою.

– Ви нездорово виглядаєте.

– Мені довелось річку перепливати, застудилась, – відповіла вона, – температура була за сорок. Та і зараз не по собі...

– Річку перепливали? – Його очі вилізли з орбіт. – Але навіщо?

– Треба було.

– Ах, треба було... – протягнув Гринчук. – І куди ж ви тепер прямуєте?

– В аеропорт, мені потрібно летіти в Харків. Авто взяла у прокат, біля аеропорту. Я на літак спізнююсь!

– Отак... – усміхнувся сержант, – Левченко, йди-но сюди! – крикнув він у бік патрульної машини.

Звідти неквапно вийшов напарник.

– Зараз вирішимо вашу проблемку. – Гринчук повернув Тані документи і поглянув на напарника. – Отже, я сяду за кермо цієї машини, а ти дуй за нами.

Левченко підозріло поглянув на Таню:

– А куди ми поїдемо?

– У Бориспіль, – відповів Гринчук.

– Слухаюсь, – неохоче відповів Левченко і пішов до патрульної машини.

Інспектор поглянув на Таню. У його очах було помітно тривогу.

– Так... Не жалієте ви себе. Моя дружина теж себе не жаліла...

* * *

«Пожалій мене», – каже дитина мамі, коли боляче забиває коліно. Мама обіймає її, а вона плаче або пхінькає, залежно від того, наскільки сильно болить у неї коліно і наскільки сильно їй себе шкода. Дитина виростає і пам'ятає відчуття цього жалю.

А вона не пам'ятала. Проте вона дуже добре пам'ятала, як це – просиш пожаліти, а тебе відкидають, як кошеня, долю якого вже визначено. Їй було п'ять, коли мама сказала, що візьме її з собою на море. Це було незабутнє очікування, але зранку Таня прокинулася, а мама вже поїхала без неї. Щоб якось її розвеселити, дід пішов у магазин і купив гарну ляльку. А увечері вона чула, як дідусь із бабусею сварились, що дозволили мамі поїхати без Тані.

* * *

– Що означає – не жаліла? – запитала Таня.

– Те й означає, – буркнув Гринчук. – Допоки півень не клюнув в одне місце, вона нікого не слухала. – Він збільшив швидкість і обігнав автобус. – Стала слухати, тільки коли захворіла. Але вже пізно. В неї рак.

– У мене теж, – мовила Таня.

– О Боже, – видихнув Гринчук і поглянув на Таню. – Що ж це таке робиться на світі білому?

Більше вони ні про що не говорили.

У прокаті Таня здала машину, сіла в патрульну, і її завезли до терміналу.

– Я вас проведу, – сказав Гринчук, коли вони приїхали в аеропорт.

Левченко залишився в машині, а Гринчук повів Таню в зал. Він постійно йшов попереду, немов хотів розчистити їй дорогу. Прощаючись біля каси, сержант стиснув її руку у своїй руці, побажав не сумувати і пішов.

* * *

Таня зовсім не очікувала, що в Харкові її зустрінуть. Осока підійшов до неї, тримаючи в руках букет невеличких троянд:

– З поверненням!

– Ти? Дякую. – Вона взяла троянди. – Ти дуже уважний.

– Я радий, що ти вдома, чесне слово. – Осока притиснув долоню до серця і усміхнувся.

– Ти п'яний?

– Так, трошки, я був у гостях. – На його обличчі бігала нетвереза усмішка. – Де твій багаж?

– Я без багажу.

– Ходімо до таксі, допоки люди не збіглись. Я без авто.

– Не потрібно, моє тут, на стоянці.

Коли вони зайшли на паркінг, Михайло запитав:

– Ти знайшла Ольгу Демиденко? Я дав правильну адресу?

– Адреса правильна, але я нікого не знайшла.

– Чому?

– Вдома нікого не було.

– Може, треба ще раз поїхати, я складу тобі компанію.

– Краще б ти зараз не приїжджав, – різко мовила Таня.

– Чому? – розгубився Осока.

– Бо ти п'яний!

Вона пришвидшила ходу, Михайло майже біг за нею. Раптом вона зупинилась і розгублено подивилась навколо.

– Щось не так? – співчутливо запитав Осока.

– Я не пам'ятаю, де залишила авто.

– Не проблема, дай талончик.

– Талончик? Який талончик?

– Паркувальний, – сказав Осока, уважно вдивляючись їй в очі. – З тобою все гаразд?

– Та все добре зі мною! – огризнулася Таня.

Раптом земля захиталась, машини підскочили і, блимнувши вікнами, гірляндю застигли в повітрі. Щось шорстке торкнулось щоки.

Це був асфальт. Таня спробувала підвестися, але асфальт знову втік з-під ніг.

– Таню!

Михайло ще щось кричав, а можливо, то був не він – вона чула голоси, немов потрапила під воду. Пил лоскотав ніздрі, було тяжко дихати. Хтось підняв її за плечі і посадив. Сидіти було незручно, у спину впиралось щось тверде. Це було колесо автомобіля. Панчоха порвалась, коліно було вимашчене чи то брудом, чи то кров'ю, але болу Таня не відчувала.

– Що з вами? Я лікар, – почувала вона.

Таня підвела голову і побачила стурбоване жіноче обличчя. Ця стурбованість її розсмішила. До такого сміху, що її почало розривати на частини. І вона засміялась. Спершу тихо, а потім сильніше. Вона сміялась, і з кожним нападом сміху в потилиці наче щось росло. Тепер це «щось» хотіло вибухнути в черепі й видавити очі.

Мабуть, «йому» це вдалося. Обличчя лікаря було останнім, що вона бачила.

* * *

До відкриття виставки залишалось дві хвилини, але мами не було. Це засмутило Дмитра. Він був упевнений, що мама приїде, незважаючи на те, що він її не запросив. У Фейсбуці вже давно висіло оголошення, ректорат розіслав батькам запрошення, але особисто мамі він нічого не казав. Він узагалі давно їй нічого не казав.

Під час церемонії відкриття Димко був неуважним і шукав її очима. Увечері хотілось зателефонувати і дорікнути, але вона ж скаже: «Ти мене не запросив». І що він на це відповідь?

Чому йому раптом захотілось її побачити? Можливо, тому що він покохав, а навпроти, смакуючи піцу, сидить кохана?

Розділ 6

Мабуть, у жодному місті немає лікарні з назвою «Помірки». «Я лежу в Помірках», – каже хворий, і напрошується порівняння: потьмяніти, померти. Кожен харків'янин здригається, коли чує це слово, оскільки в цій лікарні лежать онкохворі. Та й у назві немов ховається холод вічної ночі: «Сизі померки ночі... Нехай його важка покриє хмара, і померки наповнять його страхом».

Михайло Осока відчинив багажник і взяв букет троянд.

З аеропорту він разом із Тетяною поїхав на кареті швидкої допомоги. В Помірки. Довго чекав у вестибюлі, але його до неї не пустили – вона так і не прийшла до тям. Наступного дня він приїхав з білими трояндами, його впустили, він просидів біля неї, говорив усе, що спадало на думку, і вірив, що вона його чує і це допоможе їй прокинутись. Він познайомився з лікарем, і той сказав, що у палаті не можна тримати квіти, але Михайло знову приніс троянди. Ну і нехай вони собі стоятимуть на столі чергової медсестри – Тетяна, напевно, все чує, і їй приємно.

Він ішов коридором і згадував незворушне обличчя Тані, її тремтячі повіки. Здавалось, що вона ось-ось розплющить очі, але цього не відбувалося. І ще він згадав вираз її обличчя, коли вона сказала: «Ти п'яний», – він був настільки злий, що по його тілу побігли мурашки.

Чим ближче він підходив до палати, тим страшніше йому було від усвідомлення, що насправді сталося. Одна мить – і людина, яка ходила, говорила, чула, бачила, усміхалась, сумувала, любила, ненавиділа, надіялась, мріяла і сама керувала своїм життям, раптом стає безпорадною. Добре ще, що він був поряд. Йому було нелегко, він дуже налякався, але допомогла невідома жінка-лікар, яка казала, що йому робити.

* * *

– Покладіть її в машину, – сказала лікар.

Михайло взяв Таню на руки і поклав на заднє сидіння авто.

– Не так далеко, нехай ноги залишаться ззовні, – скомандувала лікарка. – Сідайте біля голови і підсуньте під голову подушку.

– Яку? – розгубився Осока.

– Та ось вона, на сидінні!

Михайло взяв надувну подушку, запхав Тані під голову руку, щоб підвищити, і раптом волосся з'їхало їй на чоло. Від несподіванки він підскочив і вдарився головою.

– Перука? – запитала лікар, просуваючи голову в машину.

– Здається, що так.

– Не бійтесь, знімайте.

Михайло дивився на голомозу Тетянину голову.

– Чого розсілись? Шукайте документи! – крикнула лікар, розстібаючи верхні гудзики на Тетяниній сорочці. – Мгм... в неї висока температура.

Він почав порпатись у сумці й знайшов баночки з капсулами.

– Що це? – запитав він.

– Погані справи, – відповіла лікар, примружуючи зір на баночки. – Вона онкохвора.

– Що ви сказали? – перепитав Михайло, чудово розуміючи, про що йдеться.

– Документи шукайте! – блиснула очима лікар.

Осока простягнув водійські права Тані. Лікар кудись зателефонувала і за кілька хвилин повідомила, що Таня стоїть на обліку в онкологічній клініці.

– Її треба везти в Помірки, – завершила вона, повертаючи Михайлові ліки і водійське посвідчення. – Зараз викличу швидку.

* * *

Таню поклали в палату, вікна якої виходили на берег озера, за озером стояв густий сосновий ліс. Осоці сказали, що вона вже лежала тут минулого року і зараз у неї рецидив.

– Доброго дня.

Таня розплющила очі.

Обличчя Тараса Олеговича наблизилося:

– Як ви почуваетесь?

Його холодні пальці стиснули зап'ясток.

– Я в лікарні...

– Так.

Таня перевела погляд на стіну. Вона вже була в цій палаті – колись на протилежній стіні висіло щось невелике і прямокутне. Можливо, картина або фото. Її забрали, дірку в стіні майстерно замазали, але залишилась світла пляма. Це було помітно, тільки коли лежиш. Раніше біля вікна стояв стілець, а тепер там було крісло з дерев'яними підлокітниками. А ще на консольному столику біля дверей з'явилася скляна ваза з кульками.

– Я вже тут лежала.

– Так, це та сама палата. Вона була вільна, коли вас привезли.

– Привезли? Хто мене привіз?

– Швидка допомога, з аеропорту. І ваш друг вас супроводжував, Осока.

– З аеропорту? Котра година?

Лікар поглянув на зап'ястя:

– Пів на десяту.

– Чудово, я ще встигну. – Таня втерла зіпріле чоло і сіла. – Тарасе Олеговичу, мені треба поїхати, я ненадовго. У сина відкриття виставки.

– Коли?

– Об одинадцятій. – Вона звисила ноги з ліжка.

Стіни захитались, але Таня не впала, встигнувши спертись на плече лікаря. Він підтримав її і допоміг стати на ноги.

– Зі мною все гаразд, – промовила вона, поборюючи шалену неміч.

Ноги тремтіли і підломлювалися, груди стисло, не даючи вдихнути, миттєво заболіли всі м'язи спини, плечі, руки, немов вона цілий день тягала щось важке.

– Мені треба їхати, – прошепотіла вона і знесилена впала на руки лікаря.

Він поклав її та накрив ковдрою.

– Мені треба їхати... Відкриття виставки, він не пробачить мені.

Тарас Олегович сів на край ліжка.

– Таню. – Його обличчя стало надто серйозним. – Який сьогодні день?

– Який? Звісно, понеділок.

– Сьогодні середа.

– Середа? Яка середа? Що ви таке кажете? Сьогодні понеділок. Я прилетіла в Харків у неділю вночі.

– Сьогодні середа, – вперто повторив лікар, – двадцять сьоме квітня.

– Двадцять сьоме квітня? Я вам не вірю! – Таня сіла і знову спробувала встати, але він грубо захопив її за руку.

– Якщо ви будете так поводитись, я випишу вас до бісової мами!

Вона знесилено впала на подушки і стулила повіки. Лікар знову накрив її ковдрою.

– Ви знущаетесь над собою, як остання... як остання ідіотка!

– Не кричіть на мене!

– Знаєте що, Тетяно, змініть собі лікаря. – Він здійняв обидві руки. – Я погоджуюсь. Ви не хочете лікуватись, ви нічого не хочете, а я не хочу битись головою об стіну. І не хочу виглядати непрофесіоналом. Все, крапка!

Тарас Олегович хотів підвестися, але Таня захопила його за рукав:

– Зачекайте... як таке могло трапитись? Більш ніж дві доби...

– Дуже просто. У вас двостороння пневмонія, висока температура. Ви були непритомні, вас ледве привели до тями.

– Але при пневмонії не непритомніють...

– Так, це правда, але ваша пухлина нікуди не зникла. – Лікар забрав руку, підвівся і пройшовся палатою. – Ви хотіли, щоб я вам казав правду. Так ось. – Він заклав руки за спину і похитався на каблуках. – Така довготривала непритомність свідчить про незворотні процеси, але розпочати лікування я не можу і не хочу. Нехай цим займаються інші, – нервово закінчив він.

– Чому?

– Чому? – Його погляд налився злістю. – Я не можу так працювати, я не розумію, що відбувається. Ви завжди слухали мене, боролись, тому минулого разу ми перемогли. А зараз я розмовляю з глухим пацієнтом. Ви розумієте, до чого це призведе?

– Розумію. Пробачте мені...

Тарас Олегович насупив брови, щось пошукав поглядом на підлозі й зітхнув:

– В інституті нам розповідали історію: під час війни в одній палаті лежали два солдати одного віку і з однаковими пораненнями. Один одужував, а інший марнів на очах. В кінцевому результаті вижив тільки один. Знаєте чому? – Він зробив багатозначну паузу. – Бо він хотів жити.

– Я хочу жити.

– Тоді якого біса ви втекли? Що мені тепер робити, чорти б вас забрали! – Тарас Олегович повернувся до Тані спиною і обперся руками об підвіконня.

– Мені треба було знайти одну людину, – пояснила Таня.

– І що, знайшли?

– Знайшла! – з викликом відповіла Таня.

– Я радий, – відповів лікар, але радості в його голосі не було. – Мені потрібно їти.

Коли він пішов, Таня набрала номер учительки.

– Оксано Прокопівно, це Таня.

– Ой, яка я рада вас чути! Ви знайшли Рому?

– Так, я бачила його, але потім ми знову загубились. Сама не знаю як...

– Загубились? Треба ще раз шукати! – жваво відповіла Оксана Прокопівна.

– Поки що це не просто. Я трішки застудилась.

– Ну, як ви так, дівчинко моя, – дорікнула вчителька. – Треба тепло вдягатись, погода тепер примхлива. Треба себе шанувати!

Таня усміхнулась:

– Оксано Прокопівно, в житті буває різне... буває, нема бажання себе шанувати. Як із вашим оселедцем.

Вчителька відповіла не одразу:

– Так, Тетяню. Мені соромно, але це зовсім інше, це непереборне бажання. На щастя, воно в мене одне.

– Ось і в мене було єдине непереборне бажання.

– Якщо єдине, тоді не все так страшно. До речі, Галя приходила, вибачалась. Я розказала їй, де ви працюєте. Це її засмутило. Мені її справді шкода.

– А мені ні, – сказала Таня. – Оксано Прокопівно, я дуже хочу спати, я вам ще зателефоную. До побачення!

– До побачення, моя люба! Бережіть себе!

Таня поклала телефон, повернулась обличчям до стіни і почала провалюватись у сон.

* * *

Михайло зайшов у палату і обережно зачинив за собою двері. Таня лежала на спині і, здається, спала.

– Привіт, – тихенько промовив він і подивився на температурний аркуш. На ньому було чотири записи, останній з яких – «39,2», що був півгодини тому. – Це пурпурові троянди, – продовжив Осока, намагаючись приховати своє хвилювання. – Ти пам’ятаєш пурпуровий колір? Моя секретарка завжди з такою помадою, це жахливо, а вона не розуміє. І ніхто їй навіть не натякне про це. Дивно, правда? Я теж їй нічого не кажу, але, мабуть, треба сказати.

Осока підійшов до консольного столика, на якому стояла велика скляна чаша, на дві третини заповнена кольоровими кульками. Поклав троянди поряд. Узяв жменю кульок і почав їх розглядати.

Рука затремтіла – і кульки зі стуком посипались на підлогу.

– Чорт! – крикнув він, розгублено спостерігаючи, як вони розбігаються по палаті.

– У цій палаті надто часто згадують про чорта, – зітхнула Таня.

– Ой, привіт! – Михайло намагався ногами зупинити кульки.

– До біса їх! – Вона замружилась і поклала руку на чоло.

Осока підійшов до ліжка.

– Мені казали, що ти приїхав разом зі мною на швидкій.

Михайло кивнув головою.

– Тепер тобі все відомо.

Він знову кивнув.

– Це ти розповідав про Індію?

– Так. Ти чула мене?

– Так, чула, але не могла поворухнутись.

– Нічого, скоро будеш бігати і зможеш поїхати куди завгодно.

– Ні, я вже нікуди не поїду. Хіба на крилах полечу. – Таня закашляла. – Де моє авто?

– Тут поряд, на стоянці. Я вчора пригнав.

– Я дуже вдячна тобі.

– Не варто... А хто такий Рома? Ти кілька разів повторювала це ім’я, ну... коли була непритомна. І коли по телефону зі мною розмовляла...

– Роман – це батько Дмитра. – Таня закашляла. – Я полетіла в Київ, щоб його знайти.

– Знайти? Ти не знаєш, де він? Ви що, не спілкуєтесь?

– Ні.

– Знайшла?

– Не вийшло.

– А хто така Ольга Демиденко?

– Романова мати. У його батьків є будинок у Жовтоводську, я там теж була, але нікого не знайшла. Мені сказали, що їх давно ніхто не бачив. – Вона замовкла і подивилась Осоці в очі. – Осоко, мені знову потрібна твоя допомога, мені більше нема кого попросити.

– Будь ласка, Ладно, я все зроблю, що зможу.

– Знайди Рому. Поїдь до Києва, до Жовтоводська, знайди його. Я вмираю, я не можу залишити Дмитрика самого.

– Досить! Я не хочу про це чути!

– Дай сказати! – Таня знову закашляла, немов хотіла виплюнути свої легені.

Осока витягнув блокнот і ручку:

– Мені потрібні прізвища, адреси, телефони. Все, що тобі відомо.

Він записував, розпитував і знову записував, і весь час ловив себе на думці, що він теж сам, що йому скоро тридцять дев'ять, а не має дітей. Що він утомився від Софії, що вона тримає його залізною хваткою, спекулюючи тим, що він її жаліє. Він слухав Таню, і чим більше вона говорила, тим більше він хотів мати власних дітей, щоб так, як вона, переживати за них, страждати і перед обличчям смерті думати не про себе, а про дітей.

– Ніби все, – сказала Таня, і після короткої паузи промовила: – Ні, ще одне... Моє прізвище Зоріна. Я змінила його.

Михайло згорнув блокнот:

– Я все зрозумів. До Києва полечу завтра, а поки що пошукаю щось у Неті і зателефоную до одного хлопця, він мені винен. Він обожнює перетрушувати спідню білизну непростих людей і їхніх нащадків. А Рій, виходить, був непростим дядьком.

Таня звелась на подушки і схопила Михайла за руку:

– Ти знайдеш його, я вірю.

Вона заглядала йому в очі, немов там ховалась відповідь на найважливіше питання в її житті. Потім відпустила його руку і дістала із сумки гаманець.

– Ось, візьми, – Таня простягнула Осоці банківську картку, – тут достатньо грошей.

– Розуму позбулась? Я не братиму.

Осока нахилився і поцілував її в щічку.

– Я зроблю все, що зможу. Тримайся, я не дозволяю тобі розкисати. Коли я приїду, щоб ти була як огірок! – Він подивився на підлогу й усміхнувся. – Уявляю, як буде сваритись санітарка, збираючи ці кульки.

Він уже виходив із дверей, коли Таня покликала його.

– Якщо я тебе не дочекаюсь... ось, – Вона витягнула із сумки грубий зошит. – Це мій щоденник, віддаси його сину.

Михайло насупився:

– Не смій так казати, не смій втрачати надію, це злочин проти твого сина. А ще ти обіцяла стати моїм замом! – Він погрозив Тані пальцем.

В якусь мить в її очах загорілась іскра надії – і одразу ж згасла. Такі малесенькі вогники спалахують в очах дітей, які ще вірять у казки і чари.

– Я тобі телефонуватиму, – сказав Осока і вийшов з палати.

Щойно двері за ним зачинились, Таня подзвонила лікарю.

За кілька хвилин Тарас Олегович стрімко зайшов до неї.

– Давайте швидко, маю багато справ, – сказав він.

* * *

Найбільше дратувала в лікарні квапливість лікарів. І хірурги серед них найбільше поспішали. Таке враження, що десь на них чекає щось значно важливіше, аніж пацієнт зі своєю хворобою. Це «щось важливіше» таїться у неквапних теревенях із гарненькими медсестрами, у розгляданні каталогу з автомобілями за горнятком кави, у балачках по телефону з ландшафтним дизайнером. Чи може дорівнятись до цього пацієнт? Він же лише машинка для друку грошей.

Одного разу Таня йшла коридором і побачила розгублену жінку. Її голова була забинтована, а в долоні вона тримала таблетки й капсули.

– Вам допомогти? – запитала Таня.

– Їх так багато, – сказала жінка, дивлячись на свою руку. – Я не знаю, що з ними робити...

– А лікар дав вам схему приймання ліків?

– Ні.

– Хто ваш лікар?

– Симоненко.

Таня прочитала всі інструкції та на аркуші накреслила таблицю. Вертикально розмістила назви ліків, а горизонтально – години прийому. Із цією табличкою вона пішла в ординаторську. Там був майже весь персонал і стояв неймовірний гомін.

– Почекайте за дверима, – поважно сказав Симоненко, навіть не поглянувши на таблицю.

Таня вийшла з ординаторської і залишила двері відчиненими. Стоячи до дверей спиною, лікар продовжував розповідати про переваги свого нового авто. Потім обернувся і з невдоволеним обличчям хотів зачинити двері. Але Таня його зупинила.

Вона зайшла в ординаторську і сказала Симоненкові, що він безсердечна істота, що не має права називатися лікарем, і що його пацієнтка, яка чекає на його допомогу, вклала вагому частину у його новий триклятий автомобіль. І хоча б із цієї причини він повинен приділити їй більше уваги. Гомін затих. Лікарі один за одним вискочили з ординаторської, а Симоненко вткнувся носом у таблицю.

* * *

– Обережно, – сказала Таня, – на підлозі кульки.

Тарас Олегович із невдоволеною гримасою подивився спочатку на підлогу, а потім на квіти:

– Це ваш редактор буянив? Я ж сказав, що квіти приносити не можна... – він схилив голову до плеча. – Слухаю вас.

– Маю до вас прохання...

Таких прохань Тарасу Олеговичу чути ще не доводилось. Вислухавши хвору, він вийшов у коридор, тихенько зачинив за собою двері в палату і задумано підійшов до вікна. Внизу він бачив Осоку, той розмовляв по телефону і ходив туди-сюди біля машини. Проходячи повз сестринський пост, Тарас Олегович наказав забрати квіти із палати Ладної та пішов далі по коридору.

Він давно так не бігав, і за дві хвилини опинився внизу. Осока вже сідав у авто.

– Ей! – закричав Тарас Олегович. – Зачекайте!

Михайло зупинився.

– Ви добре знаєте сина Ладної? – запитав лікар, підійшовши до нього.

– Не більше, аніж дітей інших співробітників.

– Скільки йому років?

– Здається, трохи за двадцять. Студент...

– Де він живе?

– Тут, у Харкові.

– У Харкові? Дивно, вона вже лежала тут, а він жодного разу не приходив. Ви не знаєте, які в них стосунки?

– Чому ви ставите такі питання мені? Запитайте в Ладної, вона ж мама.

– Не можу. Річ у тім, що вона щойно попросила мене у випадку її смерті не повідомляти синові, спалити тіло в крематорії, а прах зарити під лавкою у парку, в Жовтоводську, це під Києвом. Вона намалювала план парку, лавку вказала. – Лікар розгорнув складений вчетверо папір. – Гроші залишила. І тільки після цього можна сказати синові про її смерть, ось його номер телефону. Вона категорично заборонила дзвонити йому до того...

Осока подивився на папір і промовчав.

– Я вважаю, що це недобре – не казати синові, – мовив Тарас Олегович. – Думаю, ви єдиний, хто може якимось вплинути на неї.

Осока скуйовдив волосся і пробурмотів:

– Дурня якась...

– Це не дурня, це хвороба, – зітхнув він, – і медицині вона не під силу, в її мозку вже відбулися незворотні зміни. Може, зателефонувати її синові, нехай прийде? Це ж для нього буде такий удар...

– Удар? – не приховуючи єхидства перепитав Михайло. – Його мама хворіє, а він жодного разу не прийшов! Та пішов він знаєте куди!? Вона не хоче його бачити, і крапка! Слухайте. – Осока боляче стиснув плече лікаря. – Мені треба зараз їхати... це її бажання... це для неї. Зробіть усе можливе, аби вона мене дочекалась, прошу вас.

– Це від мене не залежить.

– Прошу вас!

Тарас Олегович побачив в очах Осоки сльози.

До вхідних дверей лікар розмірковував про ситуацію, що склалася, але тільки переступив поріг, як одразу про все забув.

Якби не такі властивості характеру, він би вже давно збожеволів у стінах цієї клініки, яку всі називали «Помірки».

* * *

Аеропорт «Бориспіль» зустрів Осоку мжичкою і сильним вітром, але це не зіпсувало його настроїв – у Київ він прилетів не з порожніми руками. Осока вже дещо дізнався. Щоправда, це «дещо» було нечітким, і заради уточнення він мусив зустрітися з одним журналістом.

– Вулиця Володимирська, 51, – сказав Михайло, сівши в таксі. – Скільки звідси їхати?

– Зараз заторів немає, за годину доїдемо, – відповів таксист.

– Чудово. Я можу найняти вас на цілий день?

– А куди вам ще потрібно?

– Можливо, у Жовтоводськ.

– Я не проти.

– Чудово.

Осока дивився у вікно і спіймав себе на думці, що такого з ним ще не було: жодна жінка, окрім мами, не змушувала його так хвилюватись.

* * *

Якщо ви прийшли в редакцію о дев'ятій годині ранку і бачите на робочому місці журналіста, це означає, що він просидів тут усю ніч.

Вигляд у Олесь Марценюка, штатного працівника газети «Сьогодні», був ще й який: пожований, розтріпаний і злий. Ноут, що лежав на столі, розповідав про колотнечі, в які потрапляв його власник: на полірованій кришці було жорстко надряпано непристойне слово з п'яти букв. На огорожах і в під'їздах воно красується у варіанті з трьох букв, а тут до нього додали закінчення «ло».

– З'явився – не запилився, – буркнув Олесь, скривившись.

«Печія в нього, чи шо?» – подумав Осока, зняв плащ і кинув на спинку стільця.

– Ми тут говорити не будемо, – сказав Олесь. – Пішли.

Він запхав ноутбук під пахву, цигарку в зуби, штовхнув ногою двері й пішов до запасного виходу в кінці коридору. У коридорі пахло хлоркою і на підлозі ще були де-не-де мокрі плями. Біля сірих

металевих дверей, що вели до сходів, стояло чотири пластмасові стільці.

– Бери, – сказав Олесь і схопив крайній стілець із наклейкою «Сьогодні» збоку.

Михайло послухався і взяв такий самий стілець. На двох інших була наклейка «Громада».

Вони піднялись сходами, і Олесь штовхнув білі фанерні двері. Зайшли у маленьке порожнє приміщення з брудним вікном – у курилку.

– Сідай, – сказав Марценюк, відчиняючи вікно.

Михайло поставив стільчик на підлогу, застелену старим потрісканим лінолеумом, і сів.

– Хто замовив статтю? – запитав колега, струшуючи попіл у старе емальоване медичне судно, що стояло на підлозі. Емаль з країв була відбита, всередині лежало кілька недопалків і обгорілий сірник.

– Я не можу цього сказати.

– Можеш не казати, але май на увазі, що замовник тебе підставляє, – багатозначно сказав Олесь. – Він добре платить?

– Ні, це інше, я йому винен. – Михайло зробив наголос на «я».

– А-а! Нюхом чую, твій замовник чудово знає, куди ниточка веде. Йому не потрібен Рома Демиденко, йому потрібний хтось інший. Демиденко не та пташка. – Олесь гидливо скривився. – Дурний ти, раз впутався.

Його злісна інтонація зачепила Осоку.

– Слухай, не треба свою злість на мені зганяти, – сказав Михайло. – Давай те, що потрібно, і я поїду далі.

– Не кип'ятись, просто ти задзвонив – і все сплигло. – Олесь зіщулився, вдавив худі лікті в плаский живіт і нервово затягнувся. – Ти не знаєш, у що вскочив. Це небезпечно.

– Я колись казав тобі: «Це небезпечно, не втягуйся»? Я просто давав інформацію, а ти робив з нею все, що хотів.

– І що в тому хорошого? Подивився на мене: я що, схожий на успішного журналіста? Мені сорок два роки, а я сиджу в цій смердючій багатотиражці й колупаюсь у лайні найлайновіших людей країни. – Марценюк похитав головою. – Якби ж ти знав, скільки навколо гівна! – Він кинув недопалок у судно. – Нехай, як знаєш. – Олесь витер долоні об штани і розгорнув ноутбук. – Розпочнемо з

покійника. Рій Максим Степанович, тисяча дев'ятсот двадцять шостого року народження, освіта вища технічна... Біографія потрібна?

– Давай усе, – Михайло простягнув флешку.

– Так, я скидаю все, що маю, решту розкажу. Дай телефон.

Осока витягнув із кишені телефон.

– У тебе один?

Михайло ствердно кивнув.

– Вибач, дорогий, – сказав колега, – дружба дружбою, а ноги порізно.

Він вимкнув телефон, витягнув акумулятор і все це повернув Михайлові.

– Що, все так серйозно? – запитав Осока.

– Я тебе попереджав. – Марценюк усміхнувся, показуючи жовто-коричневі зуби. – Мені за ту стрілянину в Золотому мало башку не відбили. Не жарти, знаєш. І ось, на пам'ять залишили. – Він тицьнув пальцем у лайливе слово на ноуті.

Його рука помітно тремтіла.

– Мстивий, сволото, – процідив Олесь і сплюнув у судно.

– Хто?

Олесь не відповів.

– Ну, давай викладай! – сказав Осока.

Марценюк закурив нову цигарку, випустив кільця диму, почекав, допоки воно розпливеться і, дивлячись кудись поперед себе, розпочав:

– Було це вночі з восьмого на дев'яте травня. Мені подзвонив знайомий мент і сказав, що в Золотому стріляли. Ну, я в машину – і туди. Машину залишив на розі. Підібрався до воріт, а там менти з кимось перешіптуються. Темно було, світло біля воріт не світило... Потім бачу: якась машина у ворота заїхала, а менти розвертаються і їдуть. Я перебіг на інший бік, там якісь кущі, напіврозвалена хата. Телефоную своєму менту, питаю, а він: «Йди звідси». Як так? А отак! Ну, я вирішив: як приїхав, то вже посиджу. Ну, досидівся – ворота відчинилися, а звідти, одна за одною, дві машини. Повз мене проїхали. Очі мої вже звикли до темряви, тому я їх роздивився. Перший «мерс», а за ним «хаммер»...

– Позашляховик?

– Ага. Їх, знаєш, небагато в Україні: раз, два – та й годі. Я обидві машини сфоткав. У мене такий апарат, що в негра в дупі все зафіксує,

– з гордістю сказав Марценюк.

– І чії то машини?

– «Мерс» належить Роману Демиденку. Після тієї ночі Рома твій розчинився у повітрі, зник, про нього ні слуху ні духу. А ось «хаммер»... Сидячи в кущах, я ще не знав, наскільки влип...

– А чому ти влип?

– Не поспішай. – Олесь сильно затягнувся і знову почекав, поки дим не розвіється. – У що я влип, я побачив потім, на фото.

– Що ти побачив? – нетерпляче запитав Михайло, чудово розуміючи, що запитаннями нічого не пришвидшить – така вже була у Олесья манера викладати інформацію.

Марценюк застукав по клавіатурі:

– Я попрацював і отримав номер «хаммера». Ось він.

Осока подивився на текстовий файл.

– А де фото? – розчаровано запитав він.

– Ти що, ніц не второпав? – Колега втупився в Осоку червоними очима. – З ноута все стерли, все, розумієш? Уся робота коту під хвіст. Вся! Архіви, фото, інтерв'ю. Добре, що ноут не розбили. Пожаліли, суки. А цю херню залишили. – Він знову тицьнув пальцем у непристойне слово на кришці. – Я номер з пам'яті записав. Ой, я мало тоді з глузду не з'їхав.

– А ти що, копії не робиш?

– Ні.

– А я кожного вечора роблю дві копії.

– Це ти в нас такий розумний. – Колега блиснув очима і вставив флешку в ноут. – Ось, тут усе, що потрібно.

Він повернув флешку Михайлові.

– А що ти записав? – запитав Осока. – Ти ж кажеш, що все стерли.

– Все, але не все, – самовдоволено відповів Олесь.

– Так чий був «хаммер»?

Олесь знову дістав цигарку і прикурив від попередньої.

– Одного крутого типа, – сказав він. – Знаєш, це єдина справа, у якій я не просунувся ні на йоту. Тільки-но я з'ясував з «хаммером», як до мене зателефонували і попросили не пхати носа не в свої справи. Я, звичайно, розумію, сьогодні всіх підслуховують, але мене це так зачепило! Я розізлився і поїхав у Золоте. Кілька років тому я там за одним суддею полював, на мене навіть собак нацьковували, але це

нормальне явище для Золотого. – Він замовк. – Ну, приїхав я, і що? Нічого не дізнався, тільки з сусідом поговорив. Він сказав, що було три постріли, і про мене розповів, як я бігав по вулиці. Я, звісно, не зізнався. А ввечері їду додому, мене під хатою підрізають, витягають з машини... – Його руки знову затремтіли. – Суки!

– І що?

– А ти як думаєш, вони мені реверанси робили, коли ось це писали? – Марценюк знову тицьнув пальцем у лайливе слово. – Вони мені фінгал поставили під оком! Скло порозбивали, фари... Я стільки часу на цю справу витратив! – Він схопився за голову. – Я копав, як шахтар, і ось за це такий облом!

– Ну, не так уже й багато ти накопав...

– Що? Це був «хаммер» Васі Тіка! Ясно?

– Тіка? Який він має стосунок до Роя?

– Це його син.

– Мати рідна! – Осока роззявив рот.

– І я про це ж! Тепер зрозуміло? Пінкертон, бляха!

Михайло послабив краватку. Найменше йому хотілось зустрітися з Васею Тіком – людиною з кримінальним минулим, що удостоїлась такого прізвиська, бо в неї постійно смикалися щоки.

– Що, жаром сипнуло? – глузливо запитав боржник.

– Нічого не розумію... – пробурмотів Осока. – Прізвище Тіка Караваєв!

– А що тут розуміти?! Коли Ваську затримали перший раз, ну, він одному мужику руку покалічив, кажуть, відірвав, батечко його до смерті перелякався, що свого крісла позбавиться – одначе, не Щербицький. І добре, що злякався. У нього були дуже великі неприємності, він заледве втримався на партійній роботі, добре, що мав солідних покровителів у ЦК. Саме тоді Вася і записався на прізвище мами – Караваєв. А до того він був Роєм. Тому ваш відомий харківський авторитет Караваєв – це син Максима Роя і дядько твого Ромки.

– Це погані новини...

– Погані? – перепитав Олесь. – Скоро й не таке заспіваєш. Ну, дорогенький, я тобі все сказав, що знав. Коли що, ти мене не бачив і нічого я тобі не розповідав.

Він підвівся і струсив попіл зі штанів.

– Міг і не попереджати, ми з тобою не перший рік працюємо.

– Але таких людей ще не чіпали. Стільчик візьми.

– А ти скинув мені, де я можу знайти Тіка?

Олесь застиг зі стільчиком у руках:

– Бачу, ти не зрозумів моїх слів. Точних координат у мене немає і бути не може.

– Мені треба обов'язково знайти Романа Демиденка, розумієш?

– Дивись, щоб той Рома тобі кісткою в горлі не став. Я багато чого тобі дав. Читай, вивчай, аналізуй... Було б цікаво дізнатись, чим закінчиться твій аналіз. – Олесь штовхнув ногою двері.

Михайло подякував колезі й повернувся в таксі. Сів на задне сидіння і розкрив ноутбук.

Жоден із файлів не давав інформації про те, де живе Вася Тік. А жити він міг, за версіями журналістів, у Харкові, Києві, Стокгольмі, Монте-Карло – усього Осока нарахував вісім міст.

Він проглядав файли, фотографії, і раптом побачив фото ресторану в центрі Харкова, на набережній. Текст під фото повідомляв, що ресторан належить Караваєву і в ньому – нелегальне казино. Це було вже щось – Михайло знав адміністратора того ресторану. Вони разом учились у школі, а шкільні зв'язки бувають дуже міцними.

* * *

– Привіт! – сказав Осока, почувши діловий бас однокласника. – Мені треба дещо дізнатись у тебе. Ти можеш за кілька хвилин перевірити пошту?

– Звичайно.

– Зараз надішлю листа.

«Я розшукую Васю Тіка, – написав він. – кажуть, ресторан, у якому ти працюєш, належить йому. Будь другом, мені треба з ним зв'язатись, від цього залежить життя однієї дуже хорошої людини. Надішли телефон, адресу – все, що може мені допомогти».

Він перечитав повідомлення і натиснув: «Надіслати».

За хвилину надійшла відповідь із номером і приписом:

«Я знаю лише цей номер, це в Харкові».

«Дякую. Якщо ще буде якась інформація, надішли».

«Вибач, більше нічого не знаю і не дізнаюсь».

«Окей. Успіхів!»

* * *

На дзвінок Михайла відповів поважний чоловічий голос.

– Доброго дня, – сказав Осока. – Вибачте, що турбую, мені потрібно якомога швидше зв'язатися з Василем Максимовичем Караваєвим.

– Назвіться.

– Михайло Осока.

– Хто дав вам цей номер?

– Це я скажу особисто Василю Максимовичу.

– Хто дав вам цей номер? – спокійно повторив запитання чоловік.

– Я що, на допиті? – Михайло почувався як на гарячій пательні. Голова горіла, і жодна розумна думка не приходила до неї. – Передайте добродію Караваєву, що від нашої розмови залежить доля однієї хорошої людини. – Він подумав і додав: – Його родича.

– Номер, з якого ви дзвоните, ваш?

– Так, мій.

– Вам передзвонять, – сказав співрозмовник, не змінюючи інтонації.

– Тільки якнайскоріше, благаю вас. Це дуже серйозно.

Чемний голос не попрощався і поклав слухавку.

Михайло склав ноутбук і запалив цигарку. Водій ходив вздовж машини і теж курив.

– Які плани? – запитав він.

– Поки стоїмо, – відповів Осока, вийшовши з авто.

Задзвонив телефон, номер був невідомий. Михайло притис телефон до вуха і відійшов подалі від таксі.

– Ви дзвонили Караваєву Василю Максимовичу, – сказав той самий поважний чоловік. – З'єдную вас.

Далі Осока почув хрипкий голос:

– Караваєв слухає. Ти хто такий?

– Михайло Осока.

– Це я знаю. Хто ти такий?

– Я головний редактор журналу «Перша столиця».

– І що ти від мене хочеш, головний редакторе?

Михайло набрав у легені побільше повітря:

– Василю Максимовичу, ви повинні мене вислухати.

– Я винен тільки мамі, але вона на небі, – спокійно відповів Караваєв.

– Мене попросила про зустріч Тетяна Лад... Зоріна. Вона дала мені ваш номер телефону, – збрехав Осока.

– Хто така Тетяна Зоріна?

– Журналістка. В неї є син, студент...

– І що?

– Вона каже, що його батько – Роман Демиденко.

Запанувала тиша.

– Мало що баба каже. Що вона хоче?

– Вона хоче знайти Романа.

– Чому сама не задзвонить?

– Тому що лежить в лікарні, в Харкові, вона тяжко хвора. А я зараз в Києві.

– Сьогодні я буду в Києві, зустрінемося, побалакаємо.

– Коли ви будете?

– Тобі зателефонують і скажуть.

– Добре, я чекатиму.

Осока видихнув з полегшенням, кинув на землю зітлілу цигарку і підійшов до таксиста:

– Здається, я знайшов те, що потрібно.

– Це добре. Куди їдемо?

– Дякую, більше нікуди їхати не треба.

Він розрахувався з таксистом і роздивився навколо. За його спиною був маленький парк, ліворуч, через дорогу, – ресторан. Побачивши його вивіску, Михайло згадав, що останній раз їв ще вдома перед тим, як поїхати в аеропорт, а на годиннику вже був початок на дванадцятку.

Він доїдав другу страву, коли задзвонив телефон. Це була Таня.

– Вибач, що не дзвонив, – сказав Осока, нанизуючи на виделку шматок риби. – Я знайшов родича твого Роми.

– Ой! Ти навіть не уявляєш, наскільки це для мене важливо! Хто це?

– Один досить відомий персонаж, Вася Тік. Він, виявляється, син Максима Роя.

– Вася Тік? Харківський Вася Тік?

– Так, саме він.

– Так його прізвище... Зараз згадаю...

– Можеш не згадувати. Його прізвище Караваєв, це по мамі. Раніше він був Роєм.

– Це ж треба... Караваєв... ти знаєш, де його знайти?

– Я знайшов один його номер телефону і вже розмовляв із ним.

– І що він сказав?

– Що сьогодні буде в Києві і ми зустрінемося. Ось, сиджу чекаю дзвінка.

– Це добре! Це так добре!

– А ти як? Як температура?

– Та до біса її! Михайло, благаю, зв'яжи мене з ним!

Осока почув сигнал і подивився на екран.

– Таня, мені телефонує Тік, почекай на лінії. Так, слухаю!

– Плани змінились, – сказав «поважний». – Вас чекатимуть сьогодні в Харкові о восьмій вечора.

Він передав розмову Тані, розрахувався і вийшов із ресторану.

– Таксі? – запитав швейцар.

Михайло ствердно кивнув.

Квитків на рейс не було. Скільки Осока не тикав касиру посвідчення журналіста, вільні місця не з'являлись. Злий, як чорт, він сів у таксі і поїхав до найближчого прокату авто.

Розділ 7

Осока летів зі швидкістю сто тридцять кілометрів за годину, коли почув сигнал і подивився у дзеркало заднього виду. За ним їхала машина ДАІ.

Михайло скинув швидкість і зупинився на узбіччі. Даїшники об'їхали його і теж зупинились.

– Доброго здоров'я, – козирнув даївець, підійшовши до машини. – Сержант Гринчук. Документи, будь ласка.

– Пане сержанте, – сказав Осока, вийшовши зі своєї машини, – я дуже поспішаю.

– Ви перевищили швидкість, – відчеканив сержант, продивляючись документи.

– Я ніколи не порушую правила, але зараз просто зобов'язаний!

Сержант не реагував і продовжував вивчати документи.

– Випишіть штраф, тільки швидше, будь ласка.

– Що означає «швидше»?

– Те, що я поспішаю, і поїду далі з такою ж швидкістю, допоки не приїду туди, куди треба!

– Ви серйозно?

– Дуже серйозно.

– Тоді ви поїдете з нами.

– Вибачте, пане сержанте, я пожартував.

Гринчук суворо поглянув на Осоку:

– Більше так не жартуйте. Що у вас трапилось?

– Мені треба встигнути в Харків до восьмої години вечора, я виконую прохання однієї молодої жінки. Допоки ми тут з вами розмовляємо, вона може померти.

– Щось вас багато розвелось, що спішать у смертельно важливих справах. – Гринчук простягнув Осоці документи. – Я зателефоную на пости, щоб вас не зупиняли.

Михайло вибалушився на сержанта з широко розплющеними очима.

– Їдьте, у вас мало часу, – сказав той і віддав честь.

Напарник підбіг до Гринчука, як тільки Осока від'їхав.

– Ти що, відпустив його? – запитав він, дико поводячи очима.

– Так, відпустив, – буркнув Гринчук.

– Ти здурів?!

Гринчук сів у машину і завів двигун.

– Слухай, з такими даними ми преміальні ніколи не отримаємо, – не міг заспокоїтись напарник.

Гринчук не відповів і поїхав.

– Я не зрозумів, ти що, зі мною не розмовляєш?

– Це був знак, – сказав Гринчук.

– Який ще знак?

Гринчук натиснув на гальма і повернувся до напарника:

– Ти віриш у добро?

Напарник форкнув і зробив дурнувату гримасу:

– В добро? Ти про що?

– Про те, що живе ось тут, – Гринчук тицьнув пальцем у серце.

– Ну, ти гониш, – напарник знову форкнув і втупився в дорогу. – Тобі час до нашого психолога.

– Слухай, моя дружина після операції не поверталася до тям. В суботу сказали, що це все...

Напарник зробив співчутливе обличчя і кивнув.

– У мене ось тут все стало іншим, – сержант притис руку до грудей. – Я не знаю, що це, але я почав щось відчувати... Те, чого раніше не відчував... Немов щось нове поселилось у мені. А в неділю жінка виїхала на зустрічну, я підійшов до неї, взяв документи, і раптом чую, що не дарма ми зустрілися.

– А я думав, що Левченко брехав зо п'яну. Мовляв, ти ту бабу і до каси в аеропорту проводив, і сам штраф заплатив. Але ж ти дивак!

– Може, і дивак, але зранку в понеділок я прийшов до дружини, а мені кажуть, що вночі вона прийшла до тям. – Гринчук усміхнувся. – Їй стало краще, усі дивуються, а я ні. Треба випускати добро зі свого серця, тоді все буде по-людськи.

Напарник махнув рукою:

– Та вже роби як знаєш. А того мужика що? Він теж хворий?

– Ні, він виконує прохання хворої жінки.

Гринчук увімкнув рацію і повідомив постам на трасі Київ – Харків, щоб не зупиняли сірий «форд»...

* * *

По мірі того як Осока наближався до Харкова, його запал згасав. У Пісочин він заїхав упевнений, що його чорт збаламутив і що йому дуже хочеться додому. Він дорікав собі за те, що так і не навчився керувати миттєвими емоціями, і ще за те, що не послухав Софію.

– Ладна – потаємна людина, – сказала вона, почувши, куди і навіщо Михайло збирається. – Ти колись чув щось про її батьків, родичів, друзів?

– Ні. Тільки знаю, що в неї є син.

– Тоді подумай – чому так?

– Ой, та всяке буває!

– Якби вони всі померли, вона б про це розповіла, – багатозначно завершила дружина. – Чує моє серце, ти вскочиш у халепу.

Ідіот! Замість того щоб послухати жінку, яка його кохає, він пішов за своїми емоціями. І, звісно ж, того давнього бажання отримати Тетяну.

На Холодній горі почався дощ. Задзвонив телефон.

– Осоко, ти де? – запитав поважний голос.

– Під'їжджаю до Південного вокзалу.

– Тепер так: їдеш до головного входу в парк Горького і чекаєш. Я зателефонує рівно о восьмій.

Дощ перейшов у грозу. До восьмої залишалось двадцять хвилин, і Михайло втратив надію встигнути в парк, бо траплялись тільки самі затори і червоне світло на світлофорах, що вечорами паралізують Сумську, на якій і є той головний вхід у парк.

Дивно, за дві хвилини восьма він був на місці, але припаркувати машину не було де. Він повернув до іподрому, але й там всі місця були зайняті. Осока продовжував лаяти себе, мріяв про м'яке крісло, пиво і велику смажену відбивну і відчував себе слабким і незахищеним. Ну, чого він уплутався в цю авантюру? Ладна дуже хвора, і навіть коли вона одужає, він ніколи не займеться з нею сексом – напевно, це небезпечно. Треба було залишитись удома, поряд із Софійкою, і не піти на роботу. А Тетяні сказати, що, мовляв, їздив і нічого не знайшов.

Стискаючи кермо, Осока намагався зрозуміти, що на нього найшло. З ним ніколи таке не траплялося. Стоячи біля світлофора, він вагався, куди повертати: ліворуч, додому, чи праворуч, до парку, але замість нього рішення прийняв телефон.

– Як справи? – почув слабкий голос Тані.

– Та ніяк! Кружляю перед парком Горького, нема де приткнутись! –
Із цими словами він знову повернув до парку.

– Тобі що, призначили зустріч у парку?

– Ні, – різко відповів Осока. – Вони сказали стояти і чекати дзвінка, але ж де тут стати?! Ось що, Ладно, я і так на межі. Я сам тобі зателефоную, коли будуть якісь новини.

– Добре, я не буду тебе турбувати. Дякую тобі за все.

– Дякую за все, – передражнив її Осока, вимкнувши дзвінок. – Ідіот! Олесь мав рацію: моя цікавість погано закінчиться, це вже точно. Все, забираюся звідси, – буркнув він і знову почув дзвінок.

– Їдь у Сокольники. В'їзд за заправкою, ти в курсі?

– Ні.

– Тепер у курсі. Черговому скажеш, що до Караваєва. Він скаже, куди тобі.

Осока зупинився біля шлагбаума і повідомив черговому, хто він і куди їде. Кутаючись у дощовик, черговий повернувся в буди і кудись подзвонив. Потім пояснив, куди їхати, і пропустив машину. Керуючись указівками, Осока проїхав повз червону огорожу і зупинився біля темно-сірих воріт. На воротах не було жодного замка. Не минула й хвилина, як ворота відчинились, і Михайло заїхав у двір. Об'їхав невеличку копію римського фонтана Треві, що відрізнявся від оригіналу хіба тим, що там не було дівчат у нішах, і зупинив «форд» біля чоловіка в темному двобортному костюмі з великою парасолею в руках.

– Василь Максимович зараз зайнятий, ви мусите зачекати, – сказав чоловік, накриваючи Михайла від дощу. – Прошу йти за мною.

Вони піднялись на ганок і зайшли в будинок. Чоловік залишив парасолю на стійці біля вхідних дверей і провів Осоку через великий хол зі статуями Посейдона та Афіни. Повернувши у вузький коридор з масивними двостулковими дверима обабіч, він зупинився біля третіх дверей ліворуч.

– Чекайте тут, за вами прийдуть. – Чоловік показав на двері. – Будь ласка, ваші телефони.

Михайло віддав телефон і пішов у кімнату. Це була більярдна з вікнами до підлоги. За терасою було видно сад, підсвічений яскравими ліхтарями. У центрі кімнати на відстані приблизно трьох метрів одне

від одного стояли два більярдних столи з кулями. Одна куля на задній відмітці столу, решта п'ятнадцять були зібрані в піраміду. Вздовж стін розміщувались старовинні шафи з киями, зі стелі звисали дві п'ятиплафонні люстри.

Одне вікно було відчинене, і звідти тягнуло прохолодою. Михайло сунув руки в кишені піджака і вийшов на відкриту терасу. Він хотів підійти до парапету, але раптом почув скрипучий чоловічий голос:

– Давай сюди того Кулібіна.

Це був голос Тіка, він лунав з відчиненого вікна ліворуч від Осоки. Обережно ступаючи, Михайло підійшов ближче і збоку заглянув у вікно.

У кріслі, боком до столу сидів худий лисий чоловік років шістдесяти з гачкуватим носом. Його обличчя було настільки зношеним, що коли б його переодягнути у порвані лахи, він би був схожим на безхатка. І хоча він був одягнений у білу сорочку і темні штани, все одно відрізнявся від того франта, що красувався на фото, розміщених в Інтернеті. І тільки ямка на підборідді була така сама, як і на зображеннях. За його спиною застиг квадратний чоловік із квадратною щелепою. Між вікном і старовинним буфетом стояв хворобливий чоловік із жіночною фігурою, гострим обличчям, слизькими очима і залисиною на яйцеподібній голові. Гримнули двері.

– Доброго здоров'я, – сказав Вася Тік, почухуючи одноденну щетину. – Чого ти прийшов до мене?

Того, хто зайшов, Михайло не бачив.

– Василю Максимовичу, я щодо проекту. Ну, того, на якому ви заробите дуже великі гроші і поділитесь зі мною.

– Золоті слова, – посміхнувся Тік. – А я думав, будеш розказувати, як комунізм будувати, цим багато хто грішить. Душнуватого... Я зніму сорочку, не маєш нічого проти?

Невідомий не заперечував. Тік зняв сорочку – його плечі і руки були всіяні наколками. На шиї висіло золоте масивне розп'яття.

– Скільки тобі років? – запитав Тік, чухаючи волохатий живіт зі шрамом навскіс і груди в дзвонах.

– Сорок п'ять.

– Золотий вік. Мені шістдесят чотири. Я всю ніч із бабою був, а ти?

– На жаль...

– Ну й дурень. – Тік махнув рукою. – Давай, ліпи про свій проект.

– Василю Максимовичу, але я вже розповів вашому помічникові.

– Моєму помічникові? – вилупив очі Караваєв.

– Так. Два місяці тому я передавав для вас усю документацію через Миколу Григоровича, але відповіді досі не отримав. Ось і вирішив зайти до вас.

– Я нічого не бачив і не чув. І що Микола Григорович ліпив тобі ці два місяці?

– Гроші просив.

– Які такі гроші?

Відповіді Осока не почув, але побачив, що Тік насупився.

– Дай пива, – крикнув він у повітря.

Жінкоподібний кинувся до старовинної шафи, що виявилась холодильником, і витягнув звідти заприлу пляшку. Відкоркував, обернув у серветку і простягнув босові. Випивши пляшку, Вася відригнув і щось прошепотів квадратному. Той мовчки вийшов. Осока подумав, що квадратний пішов за ним, і повернувся в більярдну. Але там ніхто не з'явився, і Михайло знову підкрався до прочиненого вікна.

До кімнати Тіка знову хтось зайшов. Щоб побачити його, Осока обережно відсунув гілочки дикого винограду. Поряд із квадратним стояв тремтячий чоловік у дорогому костюмі. Він вивертався, як змія, – здавалось, ось-ось вислизне з костюму.

– Васю, брехня це все, я нічого не просив, я просто забув про цей проект.

– Забув?! Я міг бабло скосити, а ти забув?

«Чоловік-змія» часто закивав:

– Біс поплутав, пробач...

– Ах, біс тебе поплутав. – Щока Тіка затіпалась. – А чому я маю тобі вірити? Ти мені не мама.

– Васю, ми ж не один рік разом, служу вірою і правдою...

Чоло «чоловіка-змії» укрилось потом, і він зацьковано втупився в боса. Тік гидливо зморщився:

– Ти служиш за бабки.

– Та я за тебе голову покладу!

Тік скочив на ноги і лівою рукою вдарив його кулаком у зуби:

– Голову покладеш?! Ти моє бабло собі до кишені всунути хочеш, тварюко! Ти здихав, щур смердючий, а я тебе підібрав! – він знову

вдарив.

Той обличчя не затуляв. Витираючи закривавлену слину, він щось белькотів, а Тік продовжував його бити.

– Все, змучився, тепер ти, – сказав він квадратному.

Квадратний бив, допоки «чоловік-змія» не впав на коліна.

– Ось воно, життя, ось так доводиться працювати, – зітхнув напівголий Тік, витираючи чоло. – Заберіть це гімно.

Зайшли двоє, взяли побитого попід руки і поволочили геть із кімнати.

– Що ви тут робите? – почув Осока жіночий голос і повернувся.

На нього дивились великі розкосі очі. Неприродно великими були і губи в цієї жінки років тридцяти, дуже схожої на ляльку із секс-шопу.

– Васю! – закричала вона, просвердлюючи Михайла поглядом. – Я спіймала шпигуна!

Першим на терасу вийшов квадратний, за ним Тік, а потім жінкоподібний.

– Цікавому цими днями притисли носа дверима, – крізь зуби процідив Тік, тримаючи руки в кишенях штанів. – Знаєш, що за таке буває?

– Я не цікавий, мене тут залишили і сказали чекати.

– Хто тебе тут залишив?

– Не знаю, він забрав телефон і пішов.

Тік блиснув очима:

– Ти журналіст?

– Так. – Михайло витягнув із кишені візитку і простягнув Тікові.

Тік навіть не подивився на неї і передав жінкоподібному:

– Читай.

– Михайло Осока, головний редактор, – прочитав той. – Журнал «Перша столиця», Харків.

– Щось не тягнеш ти на головного редактора, дуже пом'ятий у тебе вигляд.

– Зранку літаком у Київ, потім машиною назад. Змучений.

– Буває. Ну, заходь, головний редакторе, як прийшов уже. – Тік відсторонився.

Не зводячи погляду з квадратного, Михайло зайшов у кімнату.

– Сідай, – Тік показав на диван. – А ти йди, я поміркую та знайду тебе, – сказав він вишукано одягненому чоловікові.

– Я залишу вам папери. Ознайомтесь, проект вартий вашої уваги, – сказав той.

– Залиш... І йди...

Осока сів і поглядом оглянув кімнату. Біля стіни стояв завдовжки десь два з половиною метри і заввишки в півтора акваріум. Важко було пригадати назви риб, що там плавали, – це були повноцінні риби, схожі на тих, що він бачив у морі під час відпочинку в Єгипті. Між акваріумом і буфетом-холодильником стояла скляна шафа з двома десятками колекційних рушниць, а на великих фотографіях, що займали простір між буфетом і шафою, були чоловіки в армійському одязі з рушницями. На кожному фото біля ніг чоловіків лежали трофеї: лось, кабан, зайці, – а на найбільшій фотографії мисливець уперся ногою в тушу великого бурого ведмеда.

– Марш на терасу, і двері зачиніть! – наказав Тік.

Квадратний і жінкоподібний вийшли.

– А ти оживи мене своїми рученятами. – Він усміхнувся губатій жінці і сів у крісло.

Розкоса встала позаду Тіка і почала масажувати його голі плечі. Тік заплющив очі. Невдовзі його щока перестала сіпатися. Поглядаючи на Осоку, жінка масажувала лису голову Караваєва.

– Настю, ніжніше! – Тік скривився і розплющив очі. – Що, вражає? – самовдоволено запитав він у Михайла, показуючи рукою на акваріум.

– Такий великий я бачив в Будапешті, у тропікаріумі.

– Це персональне замовлення, везли з Іспанії, а риб збирав по всьому світу. Тобі душно? – несподівано запитав Караваєв.

– Ні, – відповів Осока.

– А мені душно. – Тік покосився на кондиціонер. – Не вмикаю цю коробку, в мене на нього алергія, чхаю як Бивалій в «Операції “И”». – Він поплескав губату по пухкій руці й усміхнувся. – Вона така молода, що навіть Бивалого не знає. Ти любиш попаритися, редакторе? – Це знову пролунало несподівано.

– Попаритися? – здивувався Осока. – Ні, не люблю.

– Ось і я не люблю. А раніше – ой, як любив. Особливо в лазні. Тато мій на дачі сам лазню побудував на березі річки, сам квас робив, віники березові в’язав. Тепер уже немає тієї лазні. Ти воду любиш?

– Я люблю в морі купатись, а в річці не люблю.

– І я люблю море... Тато мене з дитинства на море возив. – Його бліді щоки зашарілись. – Я виріс у хорошій, освіченій сім'ї. Татові, царство йому небесне, – Тік перехрестився, – було двадцять два, коли я з'явився на світі. Мій батько був міцним дідуганом, він помер у вісімдесят із чимось, а виглядав краще за мене. До останнього дня сам на полювання ходив. Око орлине! Без дувала... ну, без здобичі, не повертався. Таке ж око в мого зятя, а ось я стріляю погано. Ну як, подобається колекція?

Осока кивнув.

– Не соромся, дивись, мені не шкода.

Осока підійшов до шафи ближче. Навіть йому, дилетанту, було зрозуміло, що колекція складалась із рідкісних і дуже дорогих екземплярів.

– Це ще мій прадід почав збирати одразу після Першої світової. Дід і тато продовжили, ну, і я додав хороші екземпляри. Тут не все. Досить, дівчинко моя, йди, відпочинь від мене. – Караваєв поплескав дівчину по руці.

Настя поцілувала Тіка в чоло і вийшла з кімнати.

– А в руках потримати можна? Ось це. – Осока показав на рушницю з прикладом, оздобленим кованим візерунком.

– Хочеш мені ріпу продірявити?

– А вона що – заряджена?

Тік усміхнувся:

– Якщо на стіні висить рушниця, то вона може вистрілити. Так Чехов писав?

– Але ж це не за правилами, – обережно підмітив Михайло.

– Затям собі, Осоко, я живу за власними правилами. – Караваєв попрямував до буфету. – Що будеш пити?

– Я за кермом. – Осока повернувся на диван.

– Не переживай, у Харкові тебе ніхто не зачепить, гарантую.

– Якщо можна, мінеральну воду.

Караваєв витягнув із холодильника півлітрову пляшку мінеральної води і кинув Михайлові. Він схопив її в повітрі. Тік налив собі півбокала коньяку і знову сів у крісло.

– А тепер давай викладай, чого прийшов.

Осока розстібнув піджак і послабив краватку.

– Знімай, не встидайся.

Михайло із задоволенням скинув піджак і поклав на диван. Подумав і зняв краватку.

– Василю Максимовичу, – розпочав він, – мене попросила...

– Це можеш не повторювати, у мене чудова пам'ять.

– Тетяна Ладна – найкраща журналістка нашого видання.

– Я радий, що найкраща, продовжуй.

– Тетяна Ладна... Зоріна сказала мені...

– Так Ладна чи Зоріна? – перепитав Тік.

– Коли вона познайомилась із Романом Демиденком, у неї було прізвище Зоріна.

– Ладна – це прізвище чоловіка?

– Ні, вона не одружена, вона просто змінила прізвище.

– Прізвище змінюють у двох випадках: щоб щось приховати або коли прізвище, наприклад, Смердючка. – Тік примружився і ковтнув коньяку. – Ну, а ти чого так сіпаєшся? Ти її коханець?

– Ні, я не коханець.

– Добре, не кип'ятись. Де вона взяла мій телефон?

– Не знаю, – збрехав Осока.

– Де вона познайомилась із Романом?

– У Жовтоводську.

– Коли?

– Якщо Дмитрові двадцять один або двадцять два, то самі порахуйте...

– Ти не знаєш, скільки хлопцю точно років?

Михайло знизав плечима:

– Та мені це якось не важливо. Мені взагалі мало що відомо про її особисте життя.

– А чому це вона тобі відкрилась?

– З безвиході.

– Цікаво... Отже, вона хвора?

Осока кивнув:

– Це рецидив, вона вже лікувалась, у неї пухлина в мозку, волосся повністю повипадало.

– Вона лежить у Помірках?

Осока знову кивнув.

– Син тут живе?

– Так, у них квартира на Сумській. Але Дмитро, здається, має свою.
– Ой, цікаво дівки скачуть, по чотири штуки в ряд... – мрійливо сказав Тік. – І що, вона впевнена, що то син Романа?

Михайло вкотре кивнув.

– А Дмитро працює, чи як?

– Так. Він вчиться в академії дизайну і мистецтв... Зараз там виставка, можна його роботи побачити.

– Побачимо... А ця Зоріна-Ладна шукала колись Рому? Ну, хоча б раз?

– Вона розповіла мені про останню поїздку до Жовтоводська, минулого тижня...

Осока розповів Тіку про те, як Таня їздила в Градно і в селище Золоте.

– Я не розумію, чому вона не взяла у Романа номер телефону. – Михайло знизав плечима. – Це ж так просто. Зараз вона місця собі не знайде. Бачили б ви, як вона просила мене поговорити з вами. Маю надію, ви мене зрозумієте.

Тік наче змінився на обличчі:

– Чому це я повинен тебе розуміти? Соплива історія, майже індійський двосерійний фільм. Пургу несе твоя Зоріна-Ладна.

Михайло закусив губу.

– Ось, що я тобі розповім, головний редакторе: Романа в Градні не було, бреше твоя Зоріна. А доручення брехунів виконувати не можна, призведуть до неприємностей. Вона не просто так тебе попросила – боїться, що я розкрию її задум.

– Ні, що ви, вона не тому мене відправила. Їй просто вже навіть ходити важко.

– Навіть так? – Тік звів брови. – Ну добре, я не лінивий. Перевірю, чия кров тече в жилах пацана. – Він знову підлив собі коньяку.

– Василю Максимовичу, перед смертю людина не стане брехати.

Каравасєв відмахнувся від цих слів, як від надокучливої мухи:

– Ще як буде! Тільки питання, навіщо, яка їй з того користь? – Він почав ходити по кімнаті, попиваючи напій. – А ось яка. – Тік зупинився. – Я людина багата, Роман – мій племінник, отже, теж не бідує. Ось Зоріна і вирішила прилаштувати синочка. Але я не лох, я все перевірю, зарубай собі на носі. Їй не вдасться обвести мене навколо пальця.

Квадратний і жінкоподібний стояли на терасі і, дивлячись у кімнату, про щось розмовляли.

– Ой, цікаво дівки скачуть, по чотири штуки в ряд... – знову пробурмотів Караваєв, чухаючи дзвони на грудях. – Отже, так, всі розмови після того, як я отримаю папірець, на якому чорним по білому написано, що Дмитро – Романів син.

– Який папірець? – здивувався Михайло. – Свідоцтво про народження?

Тік подивився на Осоку, як на недоумка. Деякий час він дивився на нього своїми маленькими очима, потім поставив келих на буфет, склав руки за спину і нахилився вперед:

– Ти про аналіз ДНК чув?

Михайло кивнув і запитав:

– А як ви отримаєте той папірець?

– Це вже моя справа. І ось ще, Михайло Осоко, запам'ятай: усе, що тут було сказано, залишається між нами, інакше голову відкручу.

– Добре, – сказав Михайло, дивлячись на те місце, де нещодавно валявся «чоловік-змія». – Але Зоріна... вона знає, що я тут. Вона хоче поговорити з вами по телефону.

– Мало що вона хоче, – усміхнувся Тік. – Головне – чи хочу я. – Він подивився на Осоку, не кліпнувши. – Розумієш, я не довіряю ані тобі, ані твоїй Тетяні. Я взагалі нікому не довіряю, тільки мамі, а вона на небі. Тому мовчи про нашу розмову, як мої рибки.

– Зрозумів, – сказав Осока.

– Де, кажеш, вчиться Дмитро?

– В академії дизайну і мистецтв.

– Його прізвище Ладний чи Зорін?

– Думаю, Ладний.

– Все ти думаєш! – знервовано відповів Тік. – Ти прийшов до мене, не підготувавшись. Так не годиться, моїм людям багато роботи. Номер його мобільного ти, звісно ж, не знаєш...

– Я можу спитати Тетяну. Ще він є в її лікаря.

– Не треба. А ікона Дмитра в тебе є?

– Ікона? – розгубився Михайло.

– Ну, фотка.

– Ні.

– А Тетяни? Хотілося б знати ворога в лице.

– У телефоні має бути. – Осока поліз у кишеню.

– Твоя мобіла в охорони, – нагадав Тік.

– Отак, я забув...

– Жорику! – крикнув Караваєв.

Квадратний забіг до кімнати.

– Принеси його мобілу.

Жорик пройшов повз Осоку, за ним повіявся аромат хороших парфумів. Повернувшись, він простягнув телефон Караваєву.

– Дай редактору, – наказав Тік.

Михайло відкрив фотогалерею і знайшов одну з останніх фото. Хоча Таня там була і не на першому плані, але її обличчя було добре видно.

– Ось, друга праворуч – це вона.

Тік надів окуляри.

– Нічого лялька. Скільки їй років?

– Тридцять вісім чи тридцять дев'ять.

– Нічого не знаєш! – розізлився Тік. – Жора, перенеси ікону в мою мобілу.

Осока мовчки спостерігав, як квадратний своїми товстими пальцями майстерно оперує телефоном.

– Усе, готово. – Жора простягнув обидва телефони Караваєву.

– Йди, – кинув Тік, і квадратний повернувся на терасу до сумуючого напарника. – Ти теж іди, я сам тебе знайду, коли що, – сказав він Осоці. – Хоча зачекай. Дай мені номер Тетяни.

Продиктувавши номер, Осока взяв піджак і краватку і попрямував до виходу. Але, не дійшовши до дверей, зупинився:

– На рахунок аналізу ДНК... Розумієте, хлопець не знає про мамину хворобу. Зробіть так, щоб...

– Як це не знає? – здійняв брови Тік.

– Вони не спілкуються.

– Не спілкуються? А чому?

– Не знаю.

– Знову ти нічого не знаєш! Все, йди, ти мені набрид! – гаркнув Тік.

І раптом Осоку прорвало:

– Слухайте, не треба на мене кричати! Я прийшов до вас не з цікавості, я прийшов за проханням людини, яка помирає, розумієте?

По-ми-ра-є! Я розумію, що для вас її життя – що життя комара, але я не вимагаю чогось надзвичайного, просто не кажіть її сину, що вона хвора. Це її бажання!

Квадратний і жінкоподібний перестали розмовляти і наблизились до вікна.

– Ідіть до чорта! – прикрикнув на них Тік, і вони покійно вернулись на терасу. – Це моя справа, кому і що говорити, – сказав він Осоці. – Все, йди і помовчи.

– Василю Максимовичу, а де Роман? – запитав Осока, дивлячись Тіку в очі.

Очі Караваєва звузились.

– Я сказав: іди, – прошипів він, – інакше я за себе не відповідаю.

Щойно двері за Осокою зачинились, татуйований чоловік перестав бути Васею Тіком і став самотнім дідуганом. Дід пошаркав до піджака, що лежав на спинці стільчика, і взяв з кишені портмоне. Витягнув звідти маленьке чорно-біле фото і підніс до очей.

...Скільки щасливих моментів вони пережили! Він пам'ятав Катю світловолосою дівчинкою з веснянками, що поселилась у Золотому в будинку навпроти, пам'ятав, як зрадив, що вона перейшла в його клас. А коли дізнався, що її батьки загинули в автокатастрофі, вирішив навіки стати другом і захищати її. Він проводжав її зі школи, вони разом робили уроки, разом бігали на річку і таємно від її бабусі рвали зелену полуницю. Вони мріяли завжди бути разом і померти в один день. Одразу після того, як Вася закінчив школу, батьки відправили його на два тижні в Болгарію, до моря. Він дуже сумував за Катериною, а коли повернувся і зателефонував їй, вона відповіла: «Більше не телефонуй». Він розказав усе сестрі, попросив піти до Каті, вмовити вийти до нього, але Оля відповіла: «Забудь її, вона нам не рівня, треба брати дівчинку з нашого кола», – і відмовилась виконати його прохання. Він чатував на Катю, намагався зрозуміти, що сталося, яка муха її вкусила, але Катя виривалась із його рук і втікала.

За півроку вона вийшла заміж. «Ось в чому річ!» – вирішив він. Ця подія підкосила його: він годинами не виходив зі своєї кімнати, перестав відвідувати інститут, дома почалися сварки. Він зібрав речі й поїхав на Північ – працювати на нафтовому родовищі Самотлор.

Вахтовий метод дозволяв йому досить часто приїздити до Києва – і одного разу Вася зустрів її на вулиці. Це не була випадковість, він

дізнався, де живе Катя, де працює, і вичекав її, коли вона поверталась додому. Він запросив її в кафе, і по її очах зрозумів, що вона теж його кохає.

Про минуле – ані слова. Нібито й не було його. Вона не питала, і він теж – а навіщо? Це ж минуле, воно вже далеко...

Так розпочались їхні побачення. Зупинявся Василь у готелі «Україна» на розі Пушкінської та бульвару Шевченка – зарплата дозволяла, – і Катя приходила до нього... Вони віддавались коханню, а за вікном падав сніг або дощ і шаруділи машини. Але вони цього не помічали. Вони слухали і чули тільки себе і кохання, що повернулось у їхні серця. Вони були чистими і вірними своїм бажанням і мріям, як маленькі діти.

– Так буде завжди, – шепотів він, – я більше ніколи тебе не залишу...

– Я твоя... назавжди... допоки дихаю... – шепотіла вона.

«Я подала на розлучення», – червневого дня сказала Катя, і Тік, неймовірно щасливий, поїхав на своє родовище.

І раптом усе зникло, залишивши по собі відчай і гіркоту. Вона померла від саркоми.

Він годинами сидів на її могилі, і одного разу зрозумів, що більше ніколи не покохає так, як кохав, а інакше йому і не треба – він уже пізнав любов, що дзвенить, як туго натягнута струна в радості і горі, пристрасті і відчаї, надії і втраті.

Її чоловік після похорону відіслав сина до бабусі в Золоте, у той самий будинок, біля якого як і раніше росте полуниця, і зник. Першу відсидку Вася отримав за те, що покалічив бригадира, з яким весь час зачіпався, і не просто покалічив, а тому ампутували руку по лікоть. До того Вася приходив до Катиного хлопчика, давав гроші, приносив гостинці. Коли він повернувся з тюрми, ані хлопчика, ані його бабусі в Золотому вже не було, і всі пошуки виявилися марними.

Караваєв поклав фото Каті в портмоне.

Невже у Роми є син? Боже, зроби так, щоб це було правдою.

Він вдягнув сорочку і помахав пальцем квадратному, що спостерігав за ним через скло.

– Не витріщайся, я не стриптизерша, – нервово сказав Караваєв. – Я жерти хочу. Іди дізнайся, що там з хавкою.

Жорик зник за дверима і невдовзі повернувся.

- Вечеря готова, – сказав він, вірно дивлячись на господаря.
- Ось що, – сказав Тік, – завтра завезеш мене до губернатора, а сам поїдеш в академію цього... дизайну і мистецтв.
- Куди-куди?
- Не закудикуй! Академія тут така є.
- Нашо?
- Нашо-нашо! Мені треба ще подумати, нашо, а ти поки приготуй лахи скромніші. Щоб в очі не кидатись.
- Нормальний костюм, – сказав Жора, розгладжуючи піджак, – від Армані. Може, одягнути від Ферагамо?
- Ага, від Ферагамо, – нервово кинув Тік. – Ти ще від Версаче одягни. Я сказав: скромніше!
- У мене інакших нема, – розгублено розвів руками Жора.
- А ти піди і знайди!

Після вечері Караваєв вийшов на терасу. Жорик пішов за ним.

– Здається, я обжерся. – Пожовуючи зубочистку, Тік поглянув на зірки. – Піду прогуляюсь. Принеси мій моб, – сказав він, спускаючись сходами в сад.

Знизу, з яру, віяло холодом. Караваєв зацепнув пальто і підняв комір.

- Ваш телефон, – почув він за спиною.
- Ти знайшов лахи?
- Знайшов, – невдоволено буркнув Жора. – Куховарка принесе, у її брата такий же розмір, як у мене.
- Ось і молодець, – сказав Тік і набрав номер Андрія Демиденка. Андрій не відповів.

Тік вилаявся і пішов до гостьового будинку в кінці території. До будинку залишалося метрів п'ятдесят, коли задзвонив телефон.

- Чого тобі? – почувся заспаний голос зятя.
- Виходь, розмова є.
- Я вже в ліжку. Сам заходь, двері відчинені.
- Бігом вилазь зі своєї конури!

Свиня, засрав затишний дім, засмердів перегаром і цигарковим димом, сам не миється, не голиться! Як швидко людина може впасти! Думаючи про це, Тік вдихав свіже повітря, сповнене дощем, на повні груди.

Андрій Демиденко з'явився раніше, ніж Тік дійшов до дверей. Від нього несло перегаром.

– Тобі бухати не набридло? – зневажливо запитав Караваєв.

– А що мені ще робити? – заперечив Андрій. – В казино ти мене не пускаєш!

Тік перемістив зубочистку з одного кутка рота в інший, подивився на місяць, що вийшов з-за хмари, і сів на ковану лавку.

– Сідай, але подалі, щоб я твого смороду не чув, – сказав він, гидливо поглядаючи на голі ноги Демиденка, що стирчали з-під плаща.

Андрій опустився на край лавки, закинув ногу на ногу і витягнув пачку цигарок.

– Що сталося? – запитав він, випускаючи дим.

Тік сунув йому під ніс телефон із фотографією на екрані.

– Ти знаєш когось на цьому фото?

Андрій примружився:

– Ні, нікого. Це що, нові працівники мого комбінату?

– Ні, це не твої працівники, – сказав Тік і збільшив обличчя Тетяни Зоріної. – А ось ця жінка тобі знайома?

– Ні, я її не знаю. А що, повинен знати? – дзвінким голосом запитав Демиденко.

– Не тільки повинен, але і знаєш. Розумію, що ти міг пропити весь свій мозок, але ім'я Тетяни Зоріної тобі знайоме.

Рука Андрія здригнулася, і з кінчика цигарки впала іскра. Тік подивився на зятя з неприхованою цікавістю – Андрій настільки зблід, що його обличчя немов було виліплене з гіпсу.

– Бачу, знайоме, – повільно, з передчуттям насолоди від допиту, мовив Тік.

Андрій ковтнув, і це було досить голосно.

– Хто тобі наплів про неї?

– Не має значення. Мені цікаво, що ти наплетеш.

– Це все брехня, я тоді ще по термінах рахував! – запищав Демиденко. – Не виходить! Вона мені не дочка!

Тік завмер від подиву:

– Ти про що?

Андрій повернувся до нього обличчям:

– А ти про що?

Караваєв подивився на нього одним зі своїх вироблених поглядів, і Демиденка здуло з лавки.

– Це все брехня! – викрикнув він, боязко дивлячись на Тіка. – Сам подивись, вона копія мами, мого там нічого нема!

В'яле обличчя Демиденка затремтіло. Потім затрусилась і руки, і потім він весь трусився, як листок на дереві перед штормом.

Караваєв спостерігав за зятем із неприхованою цікавістю.

– Теж мені аргумент, – усміхнувся він. – Багато дочок є копіями своїх мам, і що з того?

– Васю, ну подумай, з якого щастя ця Зоріна – моя дочка? – прогудів Демиденко.

– З якого? Це ти мені зараз сам розкажеш, – відповів Тік, відчуваючи, як засіпалась щока.

Демиденко невпевненим кроком ступив до лавки.

– Васю, я їй не батько, ось тобі хрест! – він розмашисто перехрестився. – Я чистий перед Ольгою. – Він часто закліпав, але пустити сльозу, певно, не вийшло. – Васю, люди заздрять нам, ось і хочуть розбити нашу сім'ю. – Він помітно посмілішав і підійшов до лавки впритул. – І зараз... Тобі наплели, що Таня моя дочка, а ти повірив.

– Повірю, коли перевірю, – відрізав Тік.

– Як ти перевіриш?

– Буду робити експертизу ДНК, – сказав Караваєв, дивлячись у скляні незворушні очі Демиденка. – Якщо вона не твоя донька, чого тоді нервуєш? А хто ж мама тієї Тетяни?

– Як хто? – запитав Демиденко. – Ти не знаєш?

– Знаю, – збрехав Тік. – Але мені цікаво від тебе почути.

– Олена Слабкая... Раніше вона була Зоріна.

Від несподіванки Василь мало не проковтнув язик.

– Ой, цікаво дівки скачуть, по чотири штуки в ряд, – погрожуючи пробурмотів він, стискаючи кулаки.

– Васю, ти чого? Все позаду...

– Позаду? За кого ти мене маєш? А якщо вона виявиться твоєю дочкою? Ти розумієш, що накоїв? Що Богу скажеш, коли ласти склеїш?

– Та не моя вона дочка, кажу тобі! Тут я чистий!

– Ага, як новий посуд. – Тік виплюнув зубочистку.

Демиденко притис руки до грудей і повторив:

– Не моя вона донька!

– Голову даєш на відсіч?

Андрій зблід іще більше.

– Ось бачиш. – Тік підвівся з лавки. – Не даєш. Якби я тоді термін не мотав, я б кістки поклав, але Олю б розлучив із тобою, – прошипів він, стримуючи бажання вчепитись руками в горло зятю.

– Я завжди кохав Олю, – сказав Демиденко, боягузливо втискаючи голову в плечі.

– Брешеш, скотино смердюча! Ти не Олю кохав, ти посаду нашого папаші кохав.

– Неправда, я любив і поважав покійного тестя, я його кожен день оплакую.

– Шкода, що не кровавими сльозами, – процідив Тік крізь зуби. – Ану, стань рівно!

– Васю, не треба. – Захищаючись, Андрій викинув уперед обидві руки.

– Стій!

Демиденко опустил руки, і Тік з розмаху вдарив його в щелепу. І одразу почув кроки Жори.

– Все нормально, – кинув він через плече.

Розтираючи кулак, Караваєв ходив туди-сюди перед Андрієм, що скорчився на лавці.

– Але ж ти сволота, – сказав він, дивлячись на голі тремтячі коліна Демиденка. – Таку сволоту навіть на зоні мало коли зустрінеш. Жоро, дай цигарку.

Жора підбіг і простягнув пачку цигарок.

– Розумієш, Андрійку, – сказав Тік, закуривши, – ті кілька разів, що ти борюкався з Оленою в ліжку, за сорок років розбили нашу сім'ю!

– Е, оце не треба, я Олену в Золоте не запрошував, вона сама в усьому винна. – Андрій рукавом витер криваву слину.

– Я не про те, – прошипів Тік. – У Тетяни Зоріної є дитина, можливо, від Романа. Сину двадцять один рік. Якщо це правда, нам потрібно буде щось із цим робити.

Спочатку Караваєв почув булькання, а потім – хрип, після чого Андрій почав гикати. Він намагався щось сказати, але в нього нічого не виходило, та й Тікові було вже байдуже, що скаже Андрій.

Караваєв кинув недопалок у смітник. Перед тим як повернутись у будинок, він довго дивився на гикаючого зятя. І згадав, як колись на зоні один чоловік сказав, що в нього, Тіка, нюх на потвор, а їх треба позбуватися будь-якою ціною. Він завжди знав, що зять – потвора, але так і не зміг позбутися його, тому що будь-якою ціною була любов сестри.

Наближаючись до ганку, Тік подзвонив Осоці:

– Де лежить Зоріна?

– Ладна?

– Не нервуй мене!

– У другому корпусі. Четвертий поверх, палата двадцять шість. А що трапилось?

– Нічого не трапилось, але вона нічого не має знати. Ясно?

Тік віддав Жорику пальто і зайшов у вітальню. Настя сиділа на дивані, підібгавши ноги. Побачивши Караваєва, вона вимкнула телевизор.

– Чому ти так довго гуляв? Прохолодно, ти міг застудитись.

Тік підійшов до столу з напоями, налив у бокал коньяку і, дивлячись на Настю, залпом випив його.

«Справді переживає, – подумав він. – Що вона знайшла в мені? Старий, лисий, діабетик, ноги хворі...»

Гроші? Не виходить – у нього було багато жінок, закоханих лише в його гроші; всі вони здавались на початку другого року стосунків і викладали все, що в них наболіло: і що вони його ледве витримують, і що їх нудить від нього. І що він скупий і страшний. Багато чого ще вони казали, але він не злився – адже кожна віддавала йому шматочок своєї молодості. Він одразу ж знаходив їм заміну – це було схоже на покупку вітамінів, але вже інших. А з Настею якимось одразу налагодилось. Вона нічого не просила – ані грошей, ані дорогого одягу. Це насторожило Тіка: чи не хоче вона одружити його на собі, потім відправити до Бога чи чорта і заволодіти всім, що він мав? Таке трапилось із одним його другом.

Минуло вже чотири роки, а вона досі поряд – ніжна, тиха і чуттєва. І нічого не просить, і усім задоволена. Вона робить йому ін'єкції інсуліну, кожного дня вимірює тиск, а якщо він далеко, то вимагає, щоб це робив Жора. Слідкує, щоб він не їв шкідливого, щоб у міру пив – щоправда, це їй не дуже виходить. Вона перебрала його гардероб, і

тепер він виглядає як солідний чоловік шістдесяти років, а не як старий-малий. Усе це, звісно, добре, але його не полишає думка, що настане час – і Настя теж його покине. Можливо, не так, як інші, але все ж таки покине. Він колись жартував на цю тему, але Настя суворо заборонила йому це говорити. Він подарував їй квартиру, сказав: «Якщо хочеш, можеш в тій квартирі відпочивати від мене», – так вона жодної ночі там не залишилась. Він подарував їй машину – так вона ображається, що його возить Жора, а не вона. Він намагався дарувати їй поїздки за кордон, але вона без нього відмовляється їхати. Вони давно разом, і йому страшно навіть подумати, що може її втратити. Але вона ніколи не зможе замінити Катю.

Каравасєв сів на диван поряд із Настею, поцілував і взяв її за руку:

– Мені треба поговорити з тобою.

Він розповів їй про зустріч з Осокою, і очі Насті налились сльозами.

– Ти чого? – здивувався він.

– Мені шкода Тетяну, не дай Боже помирати в таких муках. – Настя перехрестилась.

– Ну-ну, моя хороша, не вистачало ще плакати за чужою людиною. Кожну хвилину хтось ласти склеює...

Каравасєв подумав і розповів їй про розмову з Андрієм. І запитав:

– Знаєш, чому в Англії багато психічнохворих людей?

– Ні.

– Тому що там були дозволені шлюби між двоюрідними братами і сестрами. Це ж механізм уповільненої дії. Перша дитина може бути нормальною, та й хіба до певного віку. А нащадки! – Тік сплеснув руками і вирячив очі. – Я на одному англійському курорті такого надивився! Тепер вони, здається, заборонили це неподобство. А тут кровні брат і сестра! Мати рідна!

Він скочив і почав ходити по вітальні.

– Васю, заспокойся. Давай зробимо аналіз ДНК Тетяни і Андрія, а потім будемо нервувати.

Тік зупинився:

– Я вже подумав про це, я знаю, де вона лежить. А як це зробити? Як ти уявляєш взяти у Тетяни зразок?

– Дуже просто, – впевнено відповіла Настя. – Поїду в лікарню і домовлюсь з медсестрою. Теж мені, проблема! Довірся мені.

Тік знизав плечима.

– Чудово! – вигукнула Настя. – Завтра зранку я поїду в Помірки. Ти вже лягаєш?

– Ні, я ящик покладаю, хочу відключити мозок, бо скоро закипить.

– Добре, сиди клацай, а я подивлюсь в Інтернеті, що треба для аналізу ДНК.

Караваєв уже куняв носом, коли зайшов Жора:

– Я потрібний, шефе?

– Ні, можеш відпочивати, – відповів Тік, дивлячись на екран телевізора. – А, ще одне, в академію ту поїдемо разом.

– А до губернатора?

– До чорта губернатора. Настя поїде в Помірки, а ми завалимося до тих... мордомазів.

– А в Помірки навіщо? – Очі Жори округлились. – Щось трапилось?

– Нічого не трапилось, я хочу бабу одну провідати.

– Фух, – видихнув Жора. – А я вже подумав...

– Ну й дурний, що подумав! – без злості сказав Тік і позіхнув. – Усе, йди, завтра важкий день.

– На добраніч, шефе.

Тільки-но Жора пішов, як двері відчинились і в кімнату влетіла Настя з айпадом у руках.

– Васю, я все дізналась! – Вона підбігла до дивана. – Можна зробити аналіз за кров'ю, потом, слиною, волоссям, – читала вона з екрану, – але волосся треба вирвати з корінцем.

– Не вийде, – заперечно махнув головою Караваєв. – Осока казав, що вона лиса.

Настя задумливо опустила на диван.

– Тоді... тоді я щось придумаю на місці, – упевнено заявила вона і провела пальцем по екрану айпада. – Ось, дививсь, це Дмитро Ладний, це його сторінка у Фейсбуці, студент Академії дизайну і мистецтв, п'ятий курс, група п'ятдесят два.

Серце Караваєва здригнулося – щось дуже знайоме і рідне було заховане у кутиках очей і усміщці. Він вихопив айпад із рук Насті, сказав: «На добраніч», – і вийшов із кімнати.

Уже світало, коли Василь вимкнув айпад. Він знову хотів закурити, але в пачці було порожньо, а попільничка по вінця заповнена

недопалками.

Розділ 8

Осока не відповідав ані на дзвінки, ані на смс. Стискаючи в руках телефон, Таня залізла під ковдру.

«Все буде добре», – прошепотіла вона, вдивляючись у зірки за вікном і відчуваючи, що холодний страх заповзає під ковдру.

Зараз вона засне, і завтра все буде добре, просто Михайло десь запхав свій телефон. А може, й взагалі загубив? Таке ж буває. Тоді він завтра прийде до неї і про все розповість. Вона так хотіла в це вірити!

Давно, коли Дмитрик іще був маленький, Таня повірила, що від Роми має надійти лист. Щодня вона, затамувавши подих, зазірала у поштову скриньку, але листа там не було. «Він надійде завтра», – казала вона собі і вірила в це! Минуло два роки, і вона перестала чекати на лист, але раптом зрозуміла, що ця віра навчила її терпіти.

Засинаючи, Таня була впевнена, що побачить Осоку ще до полудня. А якщо не побачить, то поговорить із ним по телефону. Вона заплющила очі, і до неї прийшов спокій, на межі із байдужістю.

Зранку вона прокинулась і підійшла до вікна. Сонце кидало промені на берег озера і газони з молодою травою. Садівник збирав до купи минулорічне листя.

– Доброго ранку! О, ви вже на ногах?

Таня повернулась і побачила медсестру з пластиковим контейнером у руках.

– Розпочнемо із вимірювання температури. – Вона простягнула термометр.

Морозило, чоло було гарячим. Коли медсестра пішла, Таня закуталась у халат, поклала термометр у кишеню і відчинила вікно. Аромат соснового лісу заповнив кімнату. Позаду знову зашаруділи двері. Вона відвернулась від вікна.

На порозі стояв виснажений чоловік. Це був вітчим. З-за його плечей виглядав Тарас Олегович.

– Доброго ранку! – так само бадьоро, як і медсестра, привітався лікар. – У вас відвідувач. Володимире Павловичу, заходьте, чого ви!

Вітчим зробив невпевнений крок до палати і зупинився.

– Привіт, – сказав він, кинувши на Таню погляд.

Таня не відповіла – не тому, що не хотіла, а тому, що не могла поворухнути ані рукою, ані головою, ані язиком. Здавалось, що кров перестала текти по жилах, і серце зупинилось. Воно дійсно зупинилось на мить...

– Поверніться в ліжку, – сказав Тарас Олегович, пильно дивлячись на неї.

– Все гаразд, – не одразу відповіла вона, спираючись рукою на підвіконня.

Володимир Павлович усміхався і з перебільшеною цікавістю оглядав палату.

– У вас тут все за новітніми технологіями, – мовив він.

– Це американське обладнання, поставили півроку тому, – пояснив лікар.

Вітчим нахилився над кардіографом.

– Купили за двадцять тисяч доларів, – з гордістю вимовив Тарас Олегович.

Вітчим розпрямився і поклав руки на те місце, де колись у нього стирчав живіт.

– А в нас усе старе. Ваш головний лікар – справжній герой, на таких, як він, тримається українська охорона здоров'я.

– Ну, що ж, я вас залишу, – мовив Тарас Олегович. – Тетяно, ви міряли температуру?

– Ще ні, збиралась, – відповіла Таня, витягаючи з кишені термометр.

– Негайно зробіть це.

– Так, звичайно, – сказала вона і запхала термометр назад у кишеню.

– Володимире Павловичу, зайдете потім до мене.

Щойно двері за лікарем зачинились, вітчим сів у крісло. Він сильно постарів. Хоч і тоді, коли йому було під сорок, він не виглядав бравим хлопцем, багато курив, любив випити і добре поїсти, а тепер його обличчя було схоже на зморщене яблуко, з якого стирчав гострий ніс. Волосся порідшало, і крізь рідкі пасма просвічувалась шкіра. Він схуд і змарнів, костюм сидів на ньому, як на вішаку.

Вітчим знову ковзнув поглядом на Таню, потер руки і вперся ними в коліна.

– Ну, ось і зустрілись, – мовив він, дивлячись у підлогу. – Мені дуже шкода, що в тебе... цей...

Таня провела рукою по лисій голові і сіла на ліжко.

– Чого мовчиш? – запитав вітчим. – Багато років минуло, вже можна було б забути минуле.

Таня запхала термометр під пахву.

На кілька хвилин запанувала тиша. Вона витягнула термометр і примружилась.

– Скільки? – запитав вітчим.

– Не має значення, – відрізала вона.

Він посовався в кріслі й розстібнув піджак:

– Ми довго тебе шукали.

– Як мій брат?

– Добрий хлопець! – пожвавився вітчим. – Займається будівельним бізнесом у Києві, одружений.

– Я рада за нього.

Знову запанувала тягуча тиша.

– Ти нічого не хочеш запитати?

– Ні. – Таня заперечно похитала головою.

– А я думав...

– Дарма думав. – Вона подивилась вітчиму в очі і не побачила там ані нахабства, ані самовдоволення, лише сум і безнадійність.

На якусь секунду їй стало шкода його, але вона впоралась із жалістю та підвелася з ліжка. Володимир Павлович скочив з крісла.

– Ти куди? – з неприхованим хвилюванням запитав він.

– Мені треба вийти. А ти йди, нам немає про що розмовляти.

– Послухай, я...

Вона зупинилась, не дійшовши до дверей, і подивилась йому в очі.

– Я приїхав подивитись на тебе, просто переконатись, що ти жива, здорова. Я думав, що здорова. Галя сказала, що ти чудово виглядаєш. Це вона розказала, де ти працюєш.

– Ти був у мене на роботі?

– Ну, так. Там я дізнався, що ти в лікарні. Чому не зайшла до мене, у свій дім, а тільки до вчительки?

– У свій дім? – Таня звела брови. – Ти про що?

Вітчим склав руки на грудях, і сум зник з його очей.

– А в тобі нічого не залишилось від блакитноокої дівчинки, – з докором сказав він.

– А в тобі нічого не залишилось від людини. У тобі ніколи нічого людського не було. Йди.

– Ну навіщо ти так? – він вишкірився, показавши жовті зуби.

– Йди! – голосно сказала вона. – Я буду кричати.

– А ось цього не треба, – він погрозив пальцем і прислухався. У коридорі було тихо.

Якби на Тетяниній голові було волосся, воно б заворушилось: за кілька секунд вітчим став тим, якого вона знала все життя.

– Не треба кричати, це зайве, – сказав він. – Я піду, а тобі тут лежати, люди будуть перешіптуватись.

– Мені плювати на людей.

– Ти завжди така була, тобі на всіх плювати.

Тані по шкірі пройшовся мороз.

– Йди!

Вітчим знову ковзнув поглядом по палаті.

– Ну так-так, дуже не затишна остання пристань, а могло бути інакше. Скажи, чого ти досягнула, покинувши рідний дім?

– Про який рідний дім ти несеш?

– Про мій, звісно. Я дав тобі дах над головою, я годував тебе, одягав...

– Давай завершимо цю розмову. Мені зле.

– Зле? Шкода... Мені справді шкода, що ти так нічого і не зрозуміла в цьому житті. Але це і не дивно: тобі немає чим розуміти, в тебе немає душі, серця нема, ти жодного разу не подзвонила своїй мамі. Мені розповіли про твої стосунки з сином. Я не здивований, інакше й бути не могло, ти дочка своєї мами, і нікуди від цього не дінешся, це карма. Знаєш, Олена не згадувала тебе, навіть коли була твереза. Спочатку я думав, що вона не вміє бути відвертою, а потім зрозумів, що це через жорстокість. – Його голос затремтів, і обличчя змінила маска страждання. – Боже! – Він стис голову руками. – Я все життя прожив із жінкою без серця, я віддав їй свою любов, я тебе прийняв, як рідну, а ви обидві кинули мене! – Він театралью заламав руки.

Завершивши комедію, вітчим витріщив очі і втупився в Таню.

– Ти і це переживеш, – спокійно мовила вона.

– Переживу? Я сам, розумієш? – крикнув він. – Я любив твою маму, я все їй вибачав, я мав надію, що вона кине пити, гуляти. А вона втекла до коханця. Знаєш, я так зрадів, коли Галя зателефонувала мені й сказала, що бачила тебе! Я думав, ти повернешся, ми знову будемо жити разом і в мене буде сім'я.

– Сім'я? Ти хворий. Іди, – зі зневагою сказала Таня.

Але вітчим не пішов. Він схопив її за плечі і, бризкаючи слиною, зашипів:

– Не смій так до мене говорити! Думаєш, я тобі все пробачу? Ніколи! Ти скоро здохнеш, а я прийду до твого сина і все розповім. Йому буде цікаво послухати, що його породила брудна шльондра. – Він захникав і повис на ній, усією вагою тіла притискаючи до консольного столика.

Таня схопила вазу з кульками і щосили вдарила вітчима по голові. Він закричав і вхопився за голову. У руці Тані залишився уламок скляної ніжки, і вона продовжувала завдавати удари по його руках і обличчю. Він кричав і бив її кулаками, але вона не відчувала болю, вона вчепилась у нього, як кішка, а кров лише розігрівала її спрагу помсти. Вітчим закричав і попустив хватку. Таня скочила на ноги і побігла до дверей. Відчинивши двері, вона впала на руки незнайомій жінці.

Стискаючи в руках закривавлену носову хустинку, Настя вийшла з палати і, намагаючись не стукати підборами, побігла по коридору – її розпирало бажання якнайшвидше зателефонувати Василеві. Всі, хто йшли назустріч, із жахом дивилися на неї, а вона усміхалась на всі кутні. У машині вона одразу зняла шерстяну кофту і оглянула криваві плями. Вони були всюди – на комірі, рукавах, грудях. Але найціннішим досягненням був носовичок. Настя витягла з бардачка вологі серветки, витерла кров з шиї, рук і взяла телефон.

– Коханий, мені пощастило, у мене є кров! – з гордістю крикнула вона, почувши голос Василя.

– Не зрозумів!

– Що ти не зрозумів? Я маю кров Тетяни.

– А... А як тобі це вдалось так швидко?

– Уявляєш, вона побилась із якимось мужиком, це було щось! Вона його добряче порізала!

- Порізала?
- Так, я хотіла зайти, але раптом двері відчинилися, і Таня мало не збила мене з ніг. Вона була вся в крові.
- А якщо це кров того мужика?
- Ні, кров текла з її носа. Вона мені всю кофту залила. Я дала їй свій носовичок, щоб напевне. Можеш дзвонити в лабораторію. Фух, ти знаєш, я не бриджуся, але вона того мужика добряче взула.
- Чорт з ним. Давай їдь в лабораторію, я зараз туди зателефоную і домовлюсь, щоб тебе зустріли.

* * *

Каравасєв зателефонував у лабораторію, запхав телефон у піджак і знову вступився в картини.

- Нормально малює, паскудник, – сказав Жора.
- Тік не відреагував. Він дивився на картини, що були підписані «Дмитро Ладний», і жодна думка, окрім «Мій хлопчик – не мій хлопчик?», у його голові не виникала.
- Ну, як Рембрант, – продовжив Жора. – Я й не знав, що у студіків бувають виставки. Думав, тільки справжні художники виставляються.
- Дмитро вже справжній мордо... е-е... художник. – Каравасєв заклав руки за спину, і, кинувши погляд на порожній зал, скося зиркнув на Жору. – В дешевих лахах ти змахуєш на шкільного завгоспа.
- Не смішно, шефе, – булькнув Жора. – Я переодягався в гаражі, щоб хлопці не бачили. Засміють.
- А що це за скрипучі шкари? – Тік кивнув на Жорине взуття.
- Взяв у садівника. Ви ж сказали виглядати непомітним.
- Ну, це вже дуже непомітно. Добре, повернімося до наших баранів. – Тік подивився на годинник. – Перерва за десять хвилин. Нагадай, куди ти маєш іти?
- Третій поверх, аудиторія номер тридцять сім, там займається група номер п'ятдесят два. Чекаю, поки вийде Дмитро, а там як карта ляже.
- Ти добре запам'ятав, який він на вигляд?
- Рудий, високий, худий, що ще?
- Шо ще! – передражнив Тік. – Ти маєш дивитись на мене, а я дам тобі знак, ясно? І дивись мені, дуже не штовхайся, бо твоя карта

погано ляже. – Караваєв притис руку до щоки, яка почала смикатись.

– Та не хвилюйтесь, нічого вашому Дмитрику не буде.

– Ще не відомо, чи мій він, – похмуро сказав Тік.

У зал зайшла жінка у сукні-балахоні мишачого кольору.

– Це ще що за споруда? – процідив Тік крізь зуби.

– Доброго дня! – вигукнула жінка, наближаючись швидким кроком. – Бачу, вас зацікавили роботи наших учнів.

– Так, певною мірою, – відповів Тік.

– Ви відвідувачі чи тут вчиться ваш родич?

– І те, і інше, – сказав Тік, чухаючи підборіддя.

– Вам щось впало в око?

– Шо ви маєте на увазі?

– Ну, якщо вам сподобалась картина, ви можете її купити.

– Та? Це цікаво.

– Бачу ви вподобали картини Дмитра Ладного? Він дуже талановитий, він лівша, як Леонардо да Вінчі.

– Це ж треба! – Тік поглянув на Жору. – А ти казав Рембрант! Не Рембрант він, а Леонардо да Вінчі. І куди підуть баб... гроші, якщо я придбаю картину?

– Сімдесят відсотків академії, тридцять автору.

– Це ж гоп... е-е... грабіж.

– Зовсім ні, це допомога студентам.

– Ну нічого собі, допомога! Жора, ти колись чув про таку допомогу?

– Це грабіж, – підтакнув Жора і насупився.

Тік знову поглянув на годинник.

– Все, досить ганяти повітря, – буркнув він і пішов до виходу.

Пані розчаровано дивилась йому вслід.

На третьому поверсі Караваєв став навпроти аудиторії номер тридцять сім. Невдовзі з-за повороту з'явився Жора, в руці він тримав морозиво на паличці. Тік ствердно кивнув, і Жора зупинився біля дошки оголошень.

Пролунав дзвінок – і в коридор вийшли студенти. Притискаючи руку до щоки, Караваєв не відводив очей від дверей.

Дмитро вийшов разом із дівчиною, вони про щось розмовляли.

Серце Тіка зойкнуло – у ході цього хлопця було щось знайоме, а що, Тік не міг зрозуміти, і це його розізлило. Насупивши брови, він

подав Жорі знак, і той попрямував до Дмитра. Зрівнявшись із ним, охоронець перечепився, замахав руками, і вже розтоплене морозиво впало юнакові на голову.

– Вибачте. – Жора витягнув із кишені носовичок і почав витирати морозиво з волосся і плечей хлопця.

Він говорив усілякі нісенітниці і стрибав навколо потерпілого, що втиснув голову в плечі. Дівчина і решта студентів спостерігали за цією картиною.

– Як це я так, ну і дурне! – Жора витягнув ще одну хустинку і знову почав витирати волосся хлопцю. – Я погано бачу, треба окуляри купити. – Із цими словами він підійшов упридул...

– Боляче! – вигукнув хлопець, відскочивши від Жори і притиснувши руку до голови.

– Ще ось тут, трошки, – Жора повитирав Дмитрові вухо. – Здається, все, – він оцінив поглядом свою роботу. – Вибачте, – витягнув із кишені папірець номіналом п'ятсот гривень і простягнув хлопцю. – Це на хімчистку.

Скривившись, Дмитро тер голову, а дівчина швиденько вирвала гроші з пальців Жори і, схопивши за рукав спантеличеного приятеля, відтягнула його до вікна.

Жора поглянув на Тіка і, самовдоволено всміхаючись, пішов до сходів.

– Давай смаркальник! – вимагав Тік, сівши до машини.

Він надів окуляри і обережно розгорнув носовичок.

– Жоро, ти молодець! – вигукнув він, дивлячись на руді волосинки. – Тепер поїхали до Андрія.

– А може, ну його, того смердюка? Я тільки вчора чистив салон. Давайте, я йому просто носа розіб'ю – і будемо мати ще одну хустинку для аналізу.

Караваєв задумався.

– Домовились, тільки бурун йому не зламай. – Він пристебнув пасок безпеки. – Хоча ні, не треба. Горбатого могила виправить. Доведеться тобі потерпіти його сморід. – Тік засміявся і одразу став серйозним. – Жоро, за скільки часу ти метнешся в Бровари?

– Туди й назад? Ну... – Жора почухав чоло. – Годин одинадцять, якщо гнати.

Тік подивився на годинник:

– Тоді зробимо так: їдьмо додому, я сам повезу Андрія в лабораторію. А ти давай у Бровари, до Олександра Гавриловича, нехай дасть тобі кров Роми.

– Скільки?

– А я звідки знаю! Скажеш, для аналізу ДНК. Тільки Олі ні слова!

* * *

Пізній сніданок занесли в палату. Поснідавши, Таня довго телефонувала Осоці на мобільний, але він не відповідав. Секретар стверджувала, що його немає на місці, а коли буде – невідомо.

Таня жалкувала, що зранку все дійшло до бійки, коли до палати зайшов Тарас Олегович.

– Вибачте, що не запитав вашого дозволу на візит вітчима. Це помилка, яка більше не повториться. Знаєте, коли ви прийшли до мене вперше, я був неприємно здивований, що вас ніхто не навідує. І, звичайно, я зрадів, коли до вас прийшов родич...

– Навіщо ви розповіли йому про мої стосунки з сином?

– Вибачте, я хотів якнайкраще, – тихо мовив Тарас Олегович після мовчанки.

– Я хочу побути на самоті.

– Добре, я зайду пізніше.

Голова гула від запитань. Ні, Таня не думала, що на неї чекає смерть – всі думки, весь її смуток були занурені в сором. Не той, підлітковий, що змусив її втікати світ за очі з Жовтоводська, а інший, жорстокіший. Він не змушував серце калатати сильно, він зупиняв його. Він холодив душу, але від нього не втечеш – це те ж саме, що втікати від самої себе. Таня здивувалась – вона була впевнена, що сором давно покинув її, що немає йому місця в душі, яка подорослішала, але досить було з'явитись вітчиму, людині з минулого, і сором знову ожив, як хвороба, що з'їдала мозок. Що буде після того, як Дмитрик прочитає щоденник? Але ж вона писала там лише правду, не вигадувала, не прикрашала факти. Що, коли вітчим справді обмовить її перед сином? І чим допоможе мертве слово щоденника супроти живого слова вітчима?

Вона витягла зошит із шухляди і підвелася з ліжка. Садівник уже розпалив вогонь, і дим тягнувся над озером. Таня накинула плащ і

вийшла з палати.

– Ви куди? – медсестра відірвалась від комп'ютера.

– Я хочу вийти.

– Але вам не можна, – стрепенулася дівчина.

– Я хочу, отже, вийду!

Дівчина розгублено знизала плечима і промовчала.

Таня привіталась із садівником, а він продовжував свою справу. Стоячи біля вогню, вона виривала з зошита сторінки і кидала їх у полум'я. Вона пішла тільки тоді, коли груба обкладинка зошита згоріла до останку.

Повертаючись до палати, Таня раптом чітко згадала ту ніч у Градні. Вогонь у каміні був кольоровим. І сорочка Роми, що висіла на стільчику, була в червоно-синю смужку. Як це могло бути? Як вона могла бачити кольори?

Годинник вже показував майже полудень. Чекаючи на Жору, Тік сам із собою грав у «американку» – із усіх видів гри в більярд ця подобалась йому найбільше. Перших вісім куль уже були у своїх лузах, і він прицілився забити дев'яту, коли в двері постукали.

– Заходь!

Він знав, що це Жора, – тільки йому було дозволено турбувати Тіка. Одразу після сніданку Жора поїхав у лабораторію і повинен був повернутися з результатами аналізів ДНК. Всі решта ховались від гніву господаря. Дісталось навіть Насті, і вона в сльозах поїхала, щоб прогулятися по магазинах.

Жора зайшов без взуття, із чорною шкіряною папкою в руках.

– Чого це ти в одних шкарпетках? – запитав Тік, забираючи в нього папку.

– Натер ноги.

– У тебе що, нема грошей на шкарпетки?

Тік витягнув із папки два однакових конверти. На кожному з них було написано: «Для В. М. Караваєва», тільки різними фломастерами, червоним і синім. Червоний – висновок Тетяни, синій – висновок Дмитра, так він домовився із завідувачкою лабораторії.

– Я майже тиждень мучусь, а ви тільки зараз помітили, – ображено відповів Жора.

– Із чим мучишся? – розгублено запитав Тік, дивлячись на конверти.

– Ви ж змусили мене вдягнути бозна-що. І ось, я навіть тапки не можу взути.

– Я змусив? – запитав Тік, повільно відкриваючи червоний конверт. Тік витягнув із конверта складений вдвоє аркуш паперу.

– Добре, йди, потім поговоримо.

Жора вийшов, щільно зачинивши за собою двері. Тік підійшов до вікна і надів окуляри.

– Акт висновку про біологічне батьківство... четверте травня... Ладна Тетяна Валентинівна, імовірний батько Демиденко Андрій Петрович... м-м-м... – Він ковзнув очима по тексту в пошуках головного припущення і побачив після слова «результат». – Біологічне батьківство Демиденка Андрія Петровича щодо Ладної Тетяни Валентинівни цілком виключено. Виключено, – повторив Караваєв і сів на диван.

Він ще раз прочитав акт від початку до кінця, немов не міг повірити власним очам.

«Тобі пощастило, Андрійку, інакше я б тебе вдушив, сволото...»

Він узяв другий конверт.

– Акт висновку про біологічне батьківство. – Його руки тремтіли. – Біологічна мати Ладна Тетяна Валентинівна, дитина Ладний Дмитро Романович, передбачуваний батько Демиденко Роман Андрійович. Результат... біологічне батьківство Демиденка Романа Андрійовича щодо Ладного Дмитра Романовича не... – він запнувся, – не може бути виключено. – Караваєв підніс папірець до очей. – Імовірність батьківства...

Дивлячись на цифри, Тік підвівся, зняв окуляри і потер пальцями очі. Потім знову надів окуляри і повернувся на диван.

– Імовірність батьківства – дев'яносто дев'ять... один... два... вісім дев'яток після коми... це ж... сто відсотків! – він зняв окуляри. – У мене є... Дмитрик... хлопчик мій, – прошепотів він голосом, що от-от надірветься, а потім закричав: – Жоро!

Двері одразу ж відчинились.

– Так?

Жора вже був у капцях.

– Давай збирайся.

– Куди?
– Куди треба! Дмитрик – наша дитина.
– Ух ти! – Жора почухав бриту потилицю. – А я його морозивом по голові. Він мені не пробачить.
– Пробачить...
Тік подивився на ноги Жори:
– Ще одне, спочатку заїдемо в крамницю за шкарами, а потім в академію. – Тік запхав обидва висновки у внутрішню кишеню піджака. – Я хочу купити всі картини Дмитра Ладного, але на інших умовах.

* * *

– Мені по барабану, які тут у вас правила, – продовжував наполягати Караваєв, ідучи вздовж стіни.
Пані в балахоні йшла за ним.
– Я хочу купити ці картини у автора, а не в академії. А це що таке? – Тік зупинився біля трьох невеликих картин, що висіли поряд. – Вчора їх не було.
На табличках під кожною було підписано: «Дмитро Ладний. 5 курс».
– Вчора купили дві роботи, – пояснила пані.
– Ладного?
– Ні, іншого студента. Тут висіли пейзажі, ви не пам'ятаєте?
– Не пам'ятаю, – невдоволено буркнув Тік. – Я не люблю пейзажів. Він скривився, ніби в нього заболів зуб.
– І ми ось виставили роботи Дмитра, – продовжила пані.
– Я беру всі роботи Ладного, – сказав Караваєв, приклавши руку до щоки, що смикалась.
– На ваших умовах це неможливо, – пані стисла безбарвні тонкі губи.
– Ідіть і запитайте в начальства, ви тут не головна, – сказав Тік, – а ми зачекаємо.
Пані нервово понизила плечима і, клацаючи каблуками, як солдат на плацу, попрямувала до дверей.
– А давайте знімемо їх і заберемо, – запропонував Жора, заглядаючи під одну з картин. – Тут все дуже просто.
Із цими словами він зняв картину зі стіни.

– Бачите, жодних дротів, ніякої охорони. – Жора широко усміхнувся.

– Не чіпай, – миролюбно сказав Тік. – Я все одно без них не піду, ти мене знаєш.

– Звичайно, шефе, – кивнув Жора і повісив картину на місце.

Пані повернулася з чоловіком, схожим на висушену гілочку. Скоріше, на лісовика, яких малюють у мультиках: з ручками-гілочками, ніжками-гілочками і замість голови – жолудь. На жолуді були пухнасті волосинки і стирчали вуха, на які спиралась дуги від масивних окулярів.

– Ось, Кириле Івановичу, ці два добродії...

– Ці добродії хочуть купити ці картини. – Тік показав рукою на стіну. – Але...

– Я все знаю. – Лісовик поворушив пальцями-гілочками. – Розумієте, ми не можемо ось так, відразу, змінити умови продажу. Є певні правила...

Тік скривився і виставив поперед себе руки:

– Все, досить, я вже наївся ваших дурних правил! Заведіть мене туди, де я можу заплатити. Жоро, стій тут і чекай на мене!

За півгодини всі дев'ять картин дбайливо загорнули в білий папір і завантажили в машину.

Спостерігаючи, як Жора носовичком витирає непомітний пил з нового взуття, Тік узяв телефон:

– Алло, Ніно! Привіт, дорогенька! Мені треба два квитки до Києва, на сьогодні. Ага, дякую. Зараз заїду.

– Хто їде в Київ? – запитав Жора.

– Ми з тобою, і не їдемо, а летимо. І картини з нами.

– А коли з Дмитром зустрінетесь? – запитав Жора, милуючись своїми черевиками.

– Потім. Спершу в Київ, нехай Ольга побачить, який в неї талановитий онук.

– Тоді навіщо летіти? Давайте я сфоткаю і надішлю їй.

– Я хочу, щоб вона своїми очима побачила.

– Навіщо? – запитав із цікавістю Жора.

– Ну, подивись, – буркнув Тік. – Тобі що не так?

– Мені? Все так.

– Ти що, думаєш, я шизик?

– Нічого я не думаю, Василю Максимовичу.
– Тоді закінчуй зі шкарами і поїхали.
У машині Караваєв знову дістав телефон:
– Олю, я сьогодні буду в Києві. Приїжджай на п'яту на Прорізну, і не змушуй мене чекати, у мене мало часу.
– У мене теж мало часу, я можу завтра.
– Я сказав – сьогодні! Шо там у тебе? Шопінг? Перенесеш свій шопінг, нічого з тобою не станеться, сестричко. Все, бувай!

* * *

Караваєв любив Київ за те, що колись був щасливим у цьому місті. Але після смерті Каті він намагався не вечеряти там, де вони вечеряли, не ходити тими вулицями, які нагадували йому про минуле.

Деколи, неочікувано навіть для самого себе, він раптом опинявся біля будинку, у якому колись мешкала Катя, заходив у її улюблене кафе або сідав на їхню улюблену лавку – зараз навпроти неї стояв пам'ятник Паніковському, – і потім у Тіка довго боліло серце.

І зараз він сказав Жорі, щоб той їхав на таксі в подвір'я, а сам пішов до Паніковського. Лягнув його по руці, трошки посидів на лавці і, піднявши комір плаща, попрямував у арку будинку. Біля під'їзду на нього чекав Жора з картинами.

Двері квартири відчинила покоївка.

– З приїздом, Василю Максимовичу.

Вона допомогла йому зняти плащ.

– Ольга Максимівна чекає на вас у кабінеті. Коли будете вечеряти?

– Трошки пізніше. Жоро, неси картини в кабінет.

Тік пригладив біля дзеркала останнє волосся і пішов за Жорою. Сестра стояла біля вікна і курила.

– Я ж просив тут не курити, – накинувся він на Олю і навстіж відчинив вікно.

– Навіщо ти мене кликав? – нервово запитала вона, викинувши у вікно недопалок.

– Постав їх біля дивана і можеш відпочивати, – сказав Тік Жорику.

– Папір зняти?

– Не треба, я сам.

Після того як Жора вийшов з кімнати, Тік витягнув із шафи пляшку і бокал, налив коньяку і залпом випив.

– Ти що, не міг по телефону сказати, що трапилось? – запитала Оля.

– Замовкни і сядь, – відповів він, просвердлюючи сестру очима.

Оля скривилась і витягнула цигарку.

– Ти багато куриш, – підмітив Тік.

– А ти п'єш, як швець, – огризнулася сестра і клацнула запальничкою.

– Перестань мене нервувати! – закричав Тік, вириваючи з її рук цигарку і запальничку. – Я ваше гімно прикриваю, а ти мені тут театр влаштовуєш!

Він осікся, побачивши в її очах сльози.

– Ти не знаєш, як мені тяжко. Мені важче за всіх. – вона часто закліпала і почала смикати гудзик на кофтині.

«Розмовляти далі немає сенсу», – подумав Караваєв.

Зараз вона почне схлипувати, потім розплачеться, потім ридатиме, а вже після цього з нею можна буде поговорити, але тільки про погоду.

Оля дістала носовичок і схлипнула.

– Я так змучилась! – сказала вона, сідаючи на стілець.

Тік сів у крісло і почав вивчати свій ідеальний манікюр.

– Олю, можна сьогодні без сліз?

Сестра смикнула плечима.

– Зберись, нам треба серйозно поговорити.

Сестра перестала схлипувати, зім'яла носовик і запхала в рукав кофти. Тік зморщився.

– Вибач, – мляво промовила вона, – я знаю, що це дурна звичка. – Вона витягнула хустинку з рукава і заховала до сумочки. – Про що ти хотів поговорити? – Вона дивилась на годинник.

Найбільше Тіка дратувало, коли в його присутності хтось дивився на годинник, і Оля це чудово знала.

– Ну, ти зовсім з'їхала з глузду! – крикнув він. – Ти стала нестерпною!

– Я нестерпна? А ти сам? Ведеш себе, як клімактеричка! Хустину не пхай, на годинник не дивись – набридло! – В очах сестри блиснула злість. – Ти не знаєш, як мені! – Її підборіддя затремтіло.

Тік зірвався з крісла і побіг до картин. Він обережно зняв з них папір і поставив у ряд на дивані та вздовж стіни. Став збоку і урочисто подивився на сестру:

– Ну, як тобі це?

– Це? – сестра скривилась. – Ніяк. – Вона витягнула із сумочки люстерко і помаду. – Мені плювати на всі картини світу, мені на все плювати. Я нічого не хочу бачити, не хочу нічого чути. – Вона мазнула помадою по губах, клацнула люстерком і кинула назад в сумку. – Мені плювати на те, що ти задумав, – сказала вона, підводячись. – Все, мені час.

– Сядь! – гаркнув Тік, підійшовши до неї впритул.

Ольга повернула до нього гордовите обличчя:

– Не смій на мене кричати!

– Ах, не кричати?! – Караваєв махнув руками. – Ні, ну ви чули? Я не смію на неї кричати! – сказав він у стелю. – В тебе щось із башкою, дорогенька сестричко, – Тік показав указівним пальцем на чоло Ольги. – Дивись, щоб мені терпець не урвався.

– До біса все! – закричала Ольга. – Краще вбий мене, я не можу більше так жити! Не можу! Це нестерпно, – прошепотіла вона і замовкла, втиснувшись обличчям у груди братові.

Він поплескав її по плечах:

– Ну, досить тобі, досить... – Тік почекав, допоки сестра заспокоїться. – Олю, ці картини намалював твій онук.

– Онук? Який ще онук?

– Син Романа, йому двадцять один рік. І один місяць, – додав Тік.

– Син? Який син? – У голосі сестри зазвучали істеричні ноти.

– Який-який? Справжній син!

– Ти що, Васю? З глузду з'їхав?

– А що тебе так дивує? Роман – чоловік, він що, не може мати дітей?

– Мій син ніколи нічого не приховував від мене!

– Ой, не починай, – скривився Тік.

– А хто мати? – запитала Оля після паузи.

– А ти не здогадуєшся? Ти ж кажеш, що Рома тобі все розповідав. З ким він зустрічався двадцять два роки тому? А?

– Двадцять два роки тому? Та була одна шльондра.

– Таня Зоріна?

Зіниці сестри звузились:

– Так, Таня Зоріна. Не дай Боже, коли це її дитина.

– Чому це?

– Ти хоч знаєш, хто вона, ця Зоріна?

– Знаю, вона жила у Жовтоводську...

– Нічого ти не знаєш! – перебила його Оля. – Вона донька Андрія! Ось така історія, братику.

– Помиляєшся, ніяка вона не дочка твого козла. Точняк! Я зробив аналізи ДНК і точно знаю, що Андрій і Таня чужі, так що запхай свого язика сама знаєш куди.

– Ах, так, аналіз! – з іронією вимовила Ольга і нахмурилась. – А з чого це ти раптом почав її розшукувати? Мене хотів потішити? Так ось, братику, запам'ятай: мені ніхто не потрібний, мені потрібний мій син! Мені потрібний мій Рома!

– Я нікого не шукав, це Тетяна прислала людину.

– Тетяна? Ти ба, скільки років не показувалась, і ось на, маєш! Хитра сучка, вся в маму. Їй, звичайно ж, гроші потрібні?

– Ні, їй не потрібні гроші, вона сама достатньо заробляє. Вона, бач, смертельно хвора, ось і вирішила знайти нас... для сина.

– А що з нею?

– Пухлина в мозку.

– Та-а-а... – кивнула Ольга. – Це не лікується. І що, вона стверджує, що цей її... як його звати?

– Дмитро.

– Що цей Дмитро – Романів син?

– Я взяв кров Романа і волосся Дмитра, все зійшлося на дев'яносто дев'ять відсотків, і ще купа дев'яток після коми. Аналіз деенка!

Очі брата і сестри зустрілись, і настала тиша. Ольга перша порушила мовчанку:

– Так скільки йому років?

– Двадцять один рік і один місяць.

– Збігається, – сказала вона після недовгої паузи. – Де він живе?

– У Харкові.

– У тебе?

– Ні, у своїй квартирі.

– Ну, і як ви познайомились?

– Ніяк. Я ще з ним не говорив.

– Не говорив? Чому?

– Я хотів упевнитись. Ось, зранку отримав. – Тік простягнув сестрі конверти з червоним і синім надписами.

– Що це?

– Висновки за аналізами.

Сестра махнула рукою:

– Я не хочу читати.

– Не хочеш – не треба, – сказав Караваєв і запхав конверти до кишені.

– Він схожий на Романа? – запитала Ольга, відвернувшись.

– Так, дуже. – Тік усміхнувся. – Навіть ходить, як Роман. А особливо тут схожий. – Він провів рукою по щоці і підборідді. – Усмішка така ж, вуха трошки стирчать. – Він знову усміхнувся, згадавши налякане обличчя хлопця. – Очі великі. Високий, стрункий... Симпатичний.

– І що, він заробляє цим? – гидливо запитала Оля, кинувши погляд на картини.

– Зараз він закінчує Академію дизайну і мистецтв. І, скажу тобі, він дійсно заробляє цим.

– Його мати заміжня?

– Ні.

– Отже, його прізвище Зорін?

– Ні, Ладний.

– А чому це раптом інше прізвище?

Тік знизав плечима:

– Тетяна змінила. Навіщо – не знаю, можливо, щоб гарніше було.

– А по-батькові він...

– Романович, звичайно ж.

– Романович, – повторила сестра і замовкла.

Караваєв теж мовчав.

– Васю, що мені робити? – тихо запитала вона після тривалої паузи. – Як жити далі?

– Ось це вже інша розмова. – Він узяв сестру за руку. – Покладись у всьому на мене, і все буде добре. Раніше ж усе було добре, правда? – Тік підійшов до дивана. – Відвези картини Роману, нехай у нього повисять.

– А навіщо вони Романові?

– Роби те, що кажу!

– Мені не дозволять.

– Ще як дозволять, – заперечив Тік. – Дам знати цьому недоростку... Олександрю Гавриловичу, він мені не відмовить.

– Відмовить!

– Олю, перестань мене сердити. Роби те, що я кажу.

– Ти мучиш мене!

– Я?! – несказанно здивувався Тік. – Ти бігаєш по подружках і по магазинах, а я все тримаю під контролем! Не твій чоловік, а я!

Ольга похилилась:

– Андрій уже знає про Дмитра?

– Поки знаємо тільки ми з тобою і Жора, але він не свій.

– І Танька.

– Ну, вона знає, від кого завагітніла.

– Твоя Танька спала зі всім містом.

– Олю, давай про неї або добре, або ніяк.

Сестра підійшла до вікна і витягнула цигарку. Тік подумав і не заборонив їй курити.

– Васю, – сказала вона після кількох затяжок, – я не хочу бачити того хлопця.

– Не розумію. Він міг би зменшити твій біль.

– Ніхто цього не зробить, – тихо сказала Оля і кинула недокурену цигарку у вікно. – Тобі він теж не потрібний, це примха.

– Ні, це не примха. Від Дмитра я не відмовлюсь, доля змилювалась наді мною під кінець життя. Тепер я маю про кого піклуватись.

– Тобі мало Насті? – іронічно зауважила сестра.

– Настя мені не донька.

– Звісно, вона тобі за онуку буде. – Оля зачинила вікно. – Сьогодні зранку був консиліум. – Вона провела рукою по чолі.

– Це вже дванадцятий?

– Так, – вона зітхнула.

– І що на цей раз? Знову хочуть здихатись Романа?

– Не знаю, – махнула головою Ольга. – Я не дзвонила. Вони знову скажуть, що ми повинні, нарешті, прийняти рішення...

– Зараз я скажу їм своє рішення! – крикнув Тік і витягнув із кишені телефон. – Олександрю Гавриловичу, доброго дня. Сестра сказала, що сьогодні був сходняк... е-е... тобто консиліум. Так ось, плювати я на нього хотів. Я вам плачу, щоб ви не розмірковували, а діяли! Шукайте спеціалістів по всій планеті, на Місяці можете шукати, на Марсі, але

якщо Роман не встане, то зляжете ви! – Карваєв потрусив кулаком. – Маю надію, ви мене зрозуміли?

– Василю Максимовичу, я розумію ваші емоції, але погрожувати мені не варто.

– Я не погрожую, я попереджаю.

– Василю Максимовичу, вислухайте мене уважно. Ми спілкувались із німецькими і швейцарськими колегами, вони вважають...

– Плювати мені на те, що вони там вважають. Шукайте інших!

– Василю Максимовичу, дайте домовити. Ми консультиємось із найкращими спеціалістами по всьому світу. Минув рік, а покращень немає...

– Це означає, що ви погані спеціалісти!

– Дайте домовити!

Тік чмихнув і промовчав.

– Ви слухаєте мене? – запитав лікар.

– Так, я вас уважно слухаю.

– У вашому місті, в Харкові, працює лікар, який спеціалізується на апаллічному синдромі, й він розробив свою методику...

– То якого біса ви тільки зараз про це говорите? Не хотіли втратити хорошого клієнта?!

– Хворий – не клієнт, і гроші тут ні до чого.

– Так я вам і повірив!

– Та почекайте!

Тік видихнув:

– Нехай... вибачте...

– Його прізвище Табачний. Ми співпрацюємо, і тільки зараз можемо сказати, що він отримує хороші результати.

– Тоді нехай він лікує Романа.

– Справа в тому, що для цього пацієнта треба перевезти в Харків.

– Раз треба – значить треба!

– Приїдьте – обговоримо.

– Добре, зараз буду.

Карваєв забрав телефон і повернувся до сестри:

– Олю, він каже, що Романа треба перевезти в Харків, там його можуть вилікувати. Поїхали до Олександра Гавриловича.

Оля не відповіла і підійшла до фарфорових статуєток.

– Ти що, оглухла? Поїхали!

– Можеш узяти мою машину, я не поїду. – Вона переставила дві статуетки. – Кого тільки не привозили до нього! Дарма ти метушишся, вже нічого не змінити.

– Дурна ти, Олю! – сказав Тік і вийшов у коридор. – Жоро, ми їдемо! – крикнув він і зняв з вішака свій плащ.

Жора вибіг із кухні з набитим ротом і почав узуватися.

– Поїдемо на Олиному авто, – сказав Тік, одягнувши плащ.

– Вона точно скоро помре? – почув він голос сестри і повернувся.

– Я не пророк.

З кухні вийшла покоївка:

– Василю Максимовичу, а вечеря?

– Потім. – Караваєв відчинив вхідні двері. – Жоро, забери картини, в папір не загортай, немає часу. А ти чекай нас, – сказав він Олі й вийшов з квартири.

* * *

– Що це? – здивовано запитав лікар, дивлячись на картини.

– А ви що, не бачите? – запитанням на запитання відповів Караваєв.

– Навіщо вони?

– Щоб Роман дивився і радів.

– Але...

– Ніяких «але». Вони висітимуть тут. – Тік показав на стіну.

– Але ви ж повезете його в Харків.

– Так, повеземо, але не цієї миті?

– Ні, звичайно, – знітився Олександр Гаврилович. – Нам треба щонайменше три дні для того, щоб підготувати пацієнта.

– Ну, ось, три дні він буде дивитись на них.

– Дивно...

Тік підійшов до лікаря і, дивлячись на нього зверху вниз, повільно промовив:

– Ви вірите в... – Караваєв затнувся і махнув рукою. – Ну... в існування душі?

– Це делікатна тема.

– Ясно. – Караваєв склав руки на грудях. – Знаєте, коли стається біда, це питання перестає бути делікатним.

– Добре, – лікар звів обидві руки, – я здаюся. Ми повісимо ваші картинки.

– Це не картинки, це картини художника Дмитра Романовича Лад... Караваяєва! Мого онука! Ось так!

Спостерігаючи за лікарем, що схилився над моніторами біля Романової голови, Караваяєв узяв телефон. Оля не відповіла на дзвінок.

– Ну і навіщо людині мобільний? – пробурмотів він і знову натиснув кнопку виклику. – Передай Ользі Максимівні, що я їду додому, – сказав він, почувши голос служниці. – Будемо вечеряти.

– Ольга Максимівна пішла.

– Давно?

– Одразу після того, як ви поїхали.

– Ось неслухняна баба, – пробурмотів Тік і заховав телефон у кишеню. – Отже, так, шановний, – звернувся він до лікаря, – готуйте Романа, а мені дайте координати цього, як його, Тютюнника чи як там його?

– Табачного.

– От-от.

Караваяєв поїхав тільки після того, як картини повісили на стіни.

– Я вийду біля Паніковського, – сказав він Жорі, – а ти швиденько віджени машину до сестри.

– Швиденько? А якщо затори?

– Вона живе за рогом!

– Не за рогом, а на Хмельницького, – пробурмотів Жора.

Тік узяв телефон, щоб повідомити сестрі, що Жора зараз прийде, але Оля знову не відповіла. Не відповідала вона і з домашнього телефону.

– Знову пішла шопінгом лікуватись! Жоро, зупини машину біля гаража і одразу сюди. Погамаємо – і в Харків, нам тут більше немає чого ловити.

Вже в аеропорту Тік урешті додзвонився до сестри.

– Але, ти, блін, сердечна мамашо! Я їй кажу, сина можу вилікувати, а вона шасть – і в магазини! Чому не відповідаєш на дзвінки? Отже, так: зв'яжешся з тим Олександром Гавриловичем, і коли він скаже, везеш Романа в Харків! Ясно?

– Ти впевнений, що...

– Та замовкни вже, дурна жінко! Чекаю вас у Харкові!

Розділ 9

Караваєв потягнувся і прислухався до хрускоту в плечі.

– Треба було на ніч залишитись у Києві, – поскаржився він, обережно підвівшись із ліжка.

Одягнув халат і пішов у їдальню. Жора, поголений, одягнений і в краватці, лежав на дивані. Побачивши Тіка, він швидко підвівся.

– Доброго ранку, Василю Максимовичу!

– Уже не ранок, а пів на дванадцятку.

– Як це вже не ранок? – заперечив Жора. – У Великій Британії до полудня заведено казати «доброго ранку».

– Ти що, у Великій Британії? Ти в Харкові, у Сокольниках, – мляво промовив Тік, чухаючи щетину.

Двері відчинились, і зайшла заспана Настя.

– Уже прокинулись? – запитала вона, позіхаючи.

– А що, не помітно? – усміхнувся Тік.

– Треба було заночувати в Києві, – дорікнула вона. – Якого біса так перенапружуватись? Тобі вже не двадцять п'ять років! Ти що, хочеш зробити мене молодою вдовою? – Вона насупила брови і суворо подивилась на Тіка.

– Я був зайнятий дуже важливою справою.

– Пообіцяй, що більше не повториться таке, пообіцяй, що лягатимеш спати одночасно з нормальними людьми і тваринками!

– Ти про себе? Я завжди готовий, – коротко сказав Караваєв.

– Ой, який ти нечемний, – вона поцілувала Тіка в чоло. – А ти чого дивишся? – накинулась вона на Жору. – Я тебе просила берегти його?

– Але я ж не можу заперечувати...

– Йому не можеш. Треба було подзвонити мені і доповісти! Я б не дозволила робити такі кінці за один день! Снідати будете?

Тік кивнув. Настя вийшла і гримнула дверима.

– Чого либишся? – запитав Тік у Жори.

Обличчя Жори одразу закам'яніло.

– Я? Нічого.

Жора не витримав і пирснув у кулак.

– Гріх сміятися над закоханим старим дурнем, – без злості мовив Тік.

– Ви зовсім не старий!

– Це правда, я ще доживу до того дня, коли ти попадешся на гачок ось такій... Я тоді тобі все нагадаю. Ти вже гамав?

– Так, – відповів Жора і подивився на годинник. – Але це було давно. Вже час перекусити що-небудь.

– Добре. Перекусимо, а потім в академію. Почекаємо, коли в хлопця закінчатся пари.

Допиваючи каву, Тік знову подзвонив сестрі. Вона не відповіла.

* * *

– Доброго дня. – Тарас Олегович одною рукою пересунув стілець ближче до ліжка і сів. – Ми отримали результати стереотаксичної біопсії і одразу зібрали консиліум. Більше чекати не можна. Ми прийняли рішення про радіохірургічне втручання.

– Це допоможе? – запитала Таня.

Лікар зітхнув:

– Ви просили казати вам правду. Так ось – цього ніхто не знає. Антибіотики, які використовуються для лікування пневмонії...

– До біса ваші пояснення! Коли операція?

– Післязавтра.

– Як післязавтра? А запалення?

– Я ж сказав: немає часу чекати. Я запросив оперувати професора Шустова з інституту онкології, він має час тільки післязавтра, сьомого травня.

Таня розгубилась:

– У мене ще... мені треба... Давайте відкладемо.

– Знову ви за своє! – люто крикнув лікар. – Уже відкладали, як могли! Досить!

– Мені треба побути наодинці, – сказала Таня.

Тарас Олегович поставив стілець на місце.

– Я скажу, щоб вам укололи заспокійливе, ви зможете відпочити. А завтра вас підготують до операції.

Щойно Тарас Олегович вийшов, Таня відкинула ковдру і сіла. Здавалось, що замість легень у неї в грудях була колюча зім'ята фольга, настільки боляче було дихати. Намагаючись заспокоїтись, вона

дивилась на свої сухі руки, не розуміючи, що це її руки. І гострі коліна, що були вкриті зморщеною шкірою. Все тіло було якимось нереальним і чужим.

Таня висунула шухляду і взяла свій паспорт. Вона довго дивилась на фото і на дату народження і думала про те, що їй ніколи не виповниться сорок років. А залишилось лише три місяці. І ще вона подумала про те, що ніколи не святкувала день народження. Точніше, її розучили його святкувати.

Вона добре пам'ятала, коли це сталося.

* * *

Уранці дідусь погодував її та сказав, що сьогодні їй виповниться п'ять років, що це її перший ювілей. «А коли буде другий ювілей?» – запитала вона у дідуся, котрий прасував на кухонному столі її яскраву жовту сукню. «Через п'ять років, коли тобі виповниться десять, – відповів дідусь. – А тепер скажи мені, коли буде твій третій ювілей?» Таня вже вміла рахувати і без проблем відповіла на запитання. Усміхаючись, вони разом порахували до сотні. «Обіцяй, що ти завжди святкуватимеш свої ювілеї», – попросив дідусь, надягаючи не неї сукню. «Обіцяю», – весело сказала вона, і вони пішли до мами на роботу. Дорогою зайшли в магазин, і дідусь купив їй велику ляльку, про яку Таня мріяла ще взимку. Щаслива і горда, вона зайшла в кімнату, де працювала мама, і раптом мама схопила її за руку і потягнула в коридор. У коридорі вона почула, що її сукня погано попросована, що дідусь неправильно зав'язав бант на голові, і що вона ганьбить маму перед людьми. Дорогою додому дідусь зажурився, що бабуся зранку пішла на базар, а він, старий пеньок, не вмів прасувати і зав'язувати банти. Вдома вже чекала бабуся з обідом і тортом. Вони з дідусем випили по чарочці червоного вина, а для Тані відкоркували пляшку лимонаду. Потім бабуся прибрала, а дідусь ліг на диван читати книжку. Таня вклала ляльку спати, коли прийшла мама. На вулиці було вже темно. Вона дорікнула дідові, що той купив дуже дорогу ляльку, і теж пішла спати. Скоро бабуся померла, дідусь пішов слідом... І якось сталося, що більше в Тані не було днів народження. До тих пір, поки вона не почала працювати у видавництві. А який день народження на роботі? У всіх усмішка до вух, очі холодні, вітання завчені. Гидко.

* * *

Таня поклала паспорт назад до шухляди, узяла телефон і подзвонила Михайлові. Осока не відповідав, як і минулого тижня. Вона набрала номер його секретарки.

– Він знає, що я вже цілий тиждень йому дзвоню?

– Я казала, – відповіла секретарка.

– І що?!

– Тетяно, ну звідки я знаю, що в нього на думці?!

– Тоді передай йому, що він сволота!

– Добре, так і скажу.

Після цього Таня зателефонувала синові, але Дмитро теж не відповідав. Вона надіслала йому смс, де написала, щоб він негайно їй зателефонував, кинула телефон на ліжко і відчинила шафу. Хвилин за десять вона вийшла з палати. На щастя, в коридорі нікого не було. Вона повернула ліворуч, щоб оминати сестринський пост, і бічними сходами спустилась у напівпідвал. Таня добре знала всі виходи – коли лежала в лікарні вперше, вона, бувало, під час тихої години пробиралася до автостоянки, щоб хоч ненадовго забути про хворобу і проїхати вулицями Харкова. Або пройтися лісопарком, подивитись на щасливих і здорових людей. Вона не гуляла біля озера з пацієнтами клініки, тому що там навіть повітря було сповнене безвиході.

Таня вийшла з півпідвалу, обійшла будівлю і швидким кроком попрямувала до стоянки. Своє авто вона знайшла одразу.

* * *

Побачивши Дмитра, що вийшов з академії, Жора підвівся з лавки.

– Привіт, – сказав він, усміхаючись.

Дмитро сторожко поглянув на нього і відійшов убік.

– Як костюмчик? Хімчистка допомогла? – чемно запитав Жора.

– Що вам треба?

– Мені, – Жора тицьнув пальцем собі в груди, – нічого, але шанувальник твого таланту хоче побалакати з тобою.

– У мене багато шанувальників.

– Цей особливий, він купив усі твої картини.

– А, цей? – вигукнув Дмитро. – І про що він хоче поговорити?

– Слухай, хлопче, моя справа – довести тебе до автівки, а там усе дізнаєшся.

Хлопець озирнувся.

– Он та, чорна. – Жора показав рукою на «хаммер», у якому сидів Караваєв. – Пішли, він не любить чекати.

«Він ходить, як Роман», – подумав Тік, дивлячись, як підходив Дмитро з наплічником на спині, і послабив краватку.

Дверцята відчинилися, і він сів поряд. Декілька хвилин молодий і старий чоловіки вивчали один одного, і Тік знову задоволено зазначив, що хлопчик схожий на чоловіків їхнього роду.

– Доброго дня. – Він благодушно усміхнувся і простягнув руку. – Караваєв Василь Максимович.

– Доброго дня. – Дмитро потис руку. – Мені не треба розказувати, хто я, я так розумію?

– Не треба, Дмитре Романовичу, я тебе знаю.

Хлопець потер ніс:

– Отже, це ви купили мої картини. Дякую.

– Не варто, – махнув рукою Тік. – Ти в курсі, що твоя академія тебе обкрадає?

– Ви про що?

Тік витягнув із внутрішньої кишені піджака білий конверт:

– Це тобі за картини, вони чудові.

– Але ви вже заплатили!

– І ти вважаєш платою ті копійки, що отримав від альма-матер? Не треба так мілко плавати, синку. Ось... – Караваєв потрусив конвертом, – ось тут твої роботи по справжньому оцінені. Тримай, не встидайся, ти заробив.

Дмитро скупно усміхнувся, мовив «дякую» і заховав конверт у кишеню куртки.

Тік повернувся до нього впівоберта:

– Ти лівша?

– Так.

– Це добре. Я теж лівша, отже, ми в чомусь схожі. Ось що, Дмитре, маю до тебе важливу розмову.

– Хочете, щоб я намалював ваш портрет?

– Так, ти влучив. І саме зараз пропоную разом пообідати і обговорити діловий аспект питання.

– Ну, я не знаю...

– Ти зараз зайнятий?

- Та ні... Просто я не обідаю з замовниками.
- Дмитре. – Тік нахилив голову до плеча. – Я не пі... я не голубий і приставати до тебе не буду. Я хочу, щоб ти ще портрет моєї дружини намалював, і вона зараз вдома, чекає нас на обід.
- А де ви живете?
- У Сокольниках.
- Дмитро подивився на годинник:
- Ну, якщо не довго...
- Не люблю, коли дивляться на годинник, – зморщився Тік. – Твою відповідь можна зараховувати, як згоду?
- Хлопець кивнув.
- Жоро, поїхали, – сказав Тік і відкинувся на спинку сидіння.
- Зачекайте, мені треба подзвонити... моїй дівчині.
- Дзвони.
- Але я вийду.
- За хвилину Дмитро знову сів до авто.
- Ну, то як? Відпустила тебе? – з іронією поцікавився Тік.
- Ми одне одного на повідку не тримаємо, – відповів хлопець. – Я просто попередив її.
- Не тримаєте, кажеш? – усміхнувся Караваєв. – Ну-ну...

* * *

- Вдома сина не було, на жоден із дзвінків він не відповів. Таня надіслала ще одне смс, вийшла з під'їзду і сіла в авто. Шкіра під перукою засвербіла. Таня зняла перуку і почала чухати їжачок нігтями.
- Телефон, що лежав на сидінні, засвітився.
- Привіт, ма. Давай швидко, я зайнятий.
- Швидко не вийде, мені треба тебе побачити.
- Я зайнятий, звільнюсь пізно. Можу завтра.
- Завтра я не можу, мене будуть готувати до операції.
- Якої операції?
- Будуть видаляти пухлину з голови.
- Пухлину?! Чому ти мені нічого не сказала?
- Я намагалась, але ти не відповідав на мої смс та дзвінки.
- Та я ж навіть не здогадувався! Чому ти не написала: «У мене хвороба»?
- Не вважала за потрібне.

– Не вважала за потрібне?! Я ж твій син!

– Так, син... Але так сталося, що я не потрібна тобі.

– Не потрібна?! А кому ж ти тоді потрібна? – виправдовувався Дмитро. – Мамо, слухай, я... – Він затнувся. – Я хочу сказати, що зараз все по-іншому. Ти повинна довіряти мені... Чуєш?

Що відповісти? Так, вона чула його. Але чи зможе тепер довіритися? Це ж так важко... Важко тому, що боїться наразитися на його байдужість. Таня чула у слухавці дихання сина, і її обгортало дивне, приголомшливе відчуття. Це була не безнадія, не безвихідь, це було смирення. Раніше вона думала, що смирення – для слабких, але зараз вона розуміла: щоб бути смиренною, треба бути сильною. Раптом вона зрозуміла, що слова вже нічого не змінять. Нічого. Він має рацію – вона збудувала між ними стіну. Саме таку, яка постала між нею і матір'ю.

* * *

Тані було дев'ять, коли вона довірилась мамі. Вона сказала, що вітчим обіймає її.

– І що? Він твій батько!

– Він обіймає не так, як тато. Будь ласка, скажи йому, щоб він так не робив!

У відповідь мама замахнулась і вдарила Таню по обличчю – це був не ляпас, це був удар. За півтори години мама вже була п'яна як чіп. Зранку Таня пішла в туалет, і раптом побачила нерухому маму в коридорі на підлозі в калюжі крові – кров маленьким потічком текла у неї з рота. Мама схлипувала і здригалася, її очі були нерухомі. Таня в паніці зателефонувала вітчиму, а після цього намочила рушник і кинулась витирати кров з обличчя мами. Саме з обличчя, а не з шиї, плечей, рук. Вона не помітила, як у коридор зайшли, і продовжувала витирати. Її попросили відійти, але вона дуже хотіла, щоб мама була чистою. Але кров вже підсохла біля волосся за вухом. Таня побігла у ванну, щоб знову намочити рушник, але більше її до мами не пустили. Коли маму забрали, Таня довго мила підлогу, їй постійно здавалось, що у квартирі пахне кров'ю. Зранку вона прийшла в лікарню, і їй сказали, що в мами розірвалася якась судина, і кров потекла в шлунок.

Вітчим не розмовляв із Тетяною, тільки сказав, що це все через неї, і мама не хоче її бачити, але через два дні вона не стерпіла і пішла в

лікарню. Їй дозволили зайти в палату і сказали, що мама ще слаба, що вона весь час спить і що Таня може просто посидіти біля неї.

Таня невпевнено зайшла і зупинилась біля ліжка. Вона дивилась на сплячу жінку і не вірила, що це її мама – такою безпорадною і рідною вона була в ці хвилини. Таня доторкнулась до її руки, і мама не забрала руку, Таня погладила її волосся, і мама не кинула на неї погляд, переповнений гніву. Вперше в житті вона перестала боятися своєю маму. І раптом зрозуміла, що мама може померти, і вона ніколи не розповість їй про те, як любить її і сумує за тією мамою, якою вона була колись. Про те, як вона маленькою лежала біля сплячої мами і вдихала повітря, яке вона випускала, як чекала її кожного вечора, як насолоджувалась її красою. Про те, як рахувала дні до маминого приїзду з відпустки, як чекала автобус, який привезе маму, як не відпускала її руку, бо боялась, що вона знову поїде. Як була чемною і вчилась на самі п'ятірки, тільки щоб потішити маму. Вона не розповість, що один мамин малюнок ще досі лежить у її столі – чорно-білий, зроблений невмілою рукою, але для Тетяни він буй найкращим у всьому світі.

– Мамусю, я люблю тебе, будь ласка, не вмирай, – сказала Таня і погладила мамину руку.

І мама розплющила повіки. Затамувавши подих, Таня дивилась, як до неї повертається свідомість. Але замість любові в очах мами виростала і міцніла непроникна та прозора стіна, повністю просякнута нелюбов'ю. Скільки разів Таня наштовхувалась лобом на цю клятву стіну! Скільки разів душа розривалась на шматки від відчаю. А одного разу вона побачила таку ж стіну у фільмі «Вій»: між Хомою та мертвою панночкою. Хома сам зробив цю стіну, намалювавши крейдою коло на підлозі. І зрозуміла – стіна насправді є, бо мама сама її створює.

– Пішла звідси, – почувла вона голос вітчима за плечима і обернулась.

Він схопив її за плече і вивів з палати.

– Запам'ятай! – Він майже торкався вказівним пальцем її носа. – Ти винна в тому, що твоя мати тут. – Його палець показав на двері, що вели на сходи. – А тепер забирайся звідси, і щоб я тебе більше тут не бачив.

– Я не винна! – крикнула Таня. – Це неправда!

Вітчим узяв її за руку і потягнув по коридору. Біля виходу на сходи він зупинився, знову підвів палець до її носа і прошипів:

– Ти довела свою маму до смерті!

– Неправда!

– Вона може померти, – злісно сказав він.

– Неправда! Вона не помре! Ти брешеш!

Вітчим повернув її обличчям до вікна:

– Бачиш це? – Він показав на каталку у дворі.

На каталці лежало щось довге, вкрите сірою ковдрою. Поряд із візком курил санітар.

– Бачиш це? – повторив вітчим, штовхаючи її в спину.

Вона кивнула.

– Під ковдрою лежить покійник, його зараз повезуть у морг. Якщо твоя мама помре, її також повезуть у морг і розріжуть. – Він притис палець до горла Тані. – І до сюди. – Натискаючи, вітчим провів пальцем до низу її живота.

Звідкись Таня взяла сили вирватись із рук вітчима і втекла.

* * *

Звісно, те, у чому докоряв їй син, відрізнялось від того, в чому вона дорікала матері, але стіна була, яку міг розбити лише час, котрого вже не було.

Слова ж зрушити стіну не зможуть – вони відлетять від цієї стіни як горох, і скільки б вона не повторювала: «Вибач мені», – він не почує її, допоки не настане час. Він не почує: «Пробач, якщо любила не так, як би ти хотів, – моя здатність любити була викривлена з народження. Вибач, що забрала в тебе батька – я вирішила, що ти йому не потрібний». У життєвих буднях їй не подумалося, що син страждає так само, як страждала вона. Що він чекає появи батька так само, як вона чекала, що він вдивляється в обличчя чоловіків на вулиці, як вдивлялась вона – із трепетом у серці, що йому боляче дивитись, як інші хлопчики гуляють з татами – їй також бувало боляче. Чому вона ніколи не подумала про те, що син – така ж людина, як вона? Що, як і будь-якій людині, йому буває сумно і весело, він страждає, мріє і хоче бути щасливим? Як могло так статись, що вона, бажаючи сину тільки найкращого, позбавила його найважливішого – сім'ї?

Одного разу Дмитрик запитав: «Мам, а ти знаєш, де мій тато?» – «Ні». – «А давай знайдемо його, а?» І вона відповіла: «Ми йому не потрібні». Відповіла – як відрізала, знаючи наперед, що він не буде наполягати, не буде шукати сам, тому що ще маленький, та й не знає, де його шукати. А достатньо було просто сісти і подумати, чи правильно вона робить, нав'язуючи свою волю дитині.

Усе можна було виправити. Можна було не ховати від сина свій сум і сльози, а довіритись йому, просто сказавши: «Мені потрібна твоя допомога». Він стільки разів запитував: «Тобі щось потрібно?». На відчуття, як сліпе кошеня, він шукав шлях до її хворої душі, а вона його відштовхувала. Тому що та, хто мала відповідати любов'ю і радістю на її перший крик, відповіла ненавистю і назавжди забрала її здатність щиро любити. Мовчазна чорна ненависть злякала новонароджену душу, і та до кінця своїх днів буде здригатись: її покликали в цей світ – вона прийшла, а на неї ніхто не чекав!

Її порятунок був зовсім близько, мав гострі плечі і руде волосся, що завжди буде найріднішим у цілому світі.

«Вибач, що забороняла тобі кататись на велику, – я боялась, що ти розіб'єшся або потрапиш під авто. Вибач, що не була поряд, коли ти пізнавав цей світ, – я працювала на твій завтрашній день.

Вибач за те, що боялась тебе виховувати, – я боялась помилитися. Вибач за те, що замкнулася в собі, – мені так було простіше жити. Вибач за те, що наш дім був постійно порожнім, – я боялась людей.

Вибач за те, що не просила в тебе прощення за все це і, напевно, багато іншого, чого я не пам'ятаю, та, напевне, пам'ятаєш ти. Я боялась побачити у твоїх очах найстрашніше – непростення».

Вона не скаже синові цих слів, вона залишила йому листа у конверті. А зверху написала: «Прочитати через рік». Це важливо: не зараз, а згодом, коли настане час...

А ще її зупиняв момент прощання. Яким він буде? Вона притисне сина до своїх грудей, потім обійми розтулить і він промовить: «Тримайся, все буде добре, завтра я приїду». Після цих слів він повернеться до неї спиною, дійде до дверей, озирнеться, мовить: «Бувай», – і вийде, зачинивши за собою двері. Таня уявляла це, і їй здавалось, немов із кожним його кроком усі невидимі нитки, що їх зв'язували, натягувались і тріскались, боляче б'ючи по обличчю. А коли він зачинить двері, зв'язок між ними обірветься, і її життя теж.

А як могло бути інакше? Хоча багато років тому і різали пуповину, але вони залишилися зв'язані нею навіки, і вона надто пізно зрозуміла, що коли їй боляче – йому теж боляче, якщо вона плаче – він теж плаче.

Ні, вони не будуть прощатися. Вона прийняла це рішення, і раптом їй стало легше, немов тягар впав із плечей. І, найдивніше, Таня відчула, що не боїться смерті. Це було не спонтанне відчуття, що схоже на легковажну відмовку від неминучого – це було щось незрозуміле, хвилююче і не страшне. Щось на рівні інтуїції, немов хтось невидимий, кому вона вірила, шепотів їй: «Не бійся, смерть – це зовсім не те, що ти думаєш, це зовсім не таке...»

* * *

– Алло, мамо, ти де? – запитав Дмитрик.

Таня доторкнулась до чола – воно горіло.

– Я тут...

«Дмитрику, обідати. – Почула вона жіночий голос у телефоні сина. – Ти не бачив Василя Максимовича?»

– Він на другому поверсі, – відповів син.

– Хто це? – запитала Таня.

– Знайома.

– Я не про жінку. Хто такий Василь Максимович?

«Дмитре, он ти де! – Це був скрипучий чоловічий голос. – Досить балакати, йдемо за стіл».

– Василь Максимович – мій замовник. А що?

– А яке в нього прізвище?

– А навіщо тобі?

– Будь ласка, скажи.

– Караваєв.

– Караваєв?!

– Так, а чому ти так здивована?

– Він більше нічого тобі не сказав?

– Ні. А що він має мені сказати?

– Що він твій родич.

– Мій родич?

«Дмитре, з ким ти розмовляєш?» – запитав Караваєв.

«З мамою, вона каже, що ви мій родич...»

«Будь ласка, скажи мамі, що ти їй зателефонуєш пізніше».

– Мамо...

– Дай слухавку Караваєву!

«Василію Максимовичу. – У голосі сина звучала розгубленість. – Мама хоче поговорити з вами».

«Скажи, що я їй зателефоную».

– Мамо...

– Нехай він відповість! – вимагала Таня.

– Тетяно, це Караваєв. Я зателефоную вам пізніше.

Ось, у сина є родич. Але, дивно, краще їй від цього не стало. Їй було тривожно і боляче, і щось смоктало під серцем. Хотілось плакати, і було страшно – якщо почати плакати, то вже можна не зупинитись, а потім стане зовсім порожньо!

Вони будуть обідати...

* * *

Можливо, за столом, що схожий на той старовинний, овальний, що стоїть посеред кімнати, заставленої меблями? Вона до сих пір пам'ятала той обід: спочатку курячий бульйон із половинкою крутого яйця і зеленою петрушкою у глибокій білій тарілці з золотою обвідкою. Потім котлети з салатом із капусти у такій самій тарілці, але меншій, а на завершення – домашнє безе і чай, налитий у горнятко через витончене сито. Столові прибори лежали на скатертині, а одним кінчиком спирались на срібну підставку, що схожа на козлів, на яких дідусь пиляв колоди на дрова. Думаючи про це, вона раптом почула запах тієї кімнати, неповторний, далекий, що став рідним: у ньому була гіркота полину, гілочки якого валялись по кутках кімнати – вони наче оберігали господиню від собачих бліх, що мучили стару підсліпувату дворнягу, що неспокійно лежала тут, біля ніг господині.

– Їж, дитинко, не соромся, у голоду немає сорому, – гарним мелодійним голосом мовить господиня.

Її голову увінчує корона з товстих сивих кіс, на чолі майстерно викладені сиві буклі. Таня боїться стукнути ложкою по тарілці й поглядає на книги в антикварній шафі: Мопассан французькою, Гете німецькою, Шекспір англійською. Поряд із шафою старовинне піаніно зі стосом потріпаних нот на кришці.

Її звали Надія. Вона прийняла Таню, як рідну, і вони жили у суміжних кімнатах пліч-о-пліч сім років. Ці дві кімнати в комунальній

квартирі на Москалівці були для Тані справжнім раєм, не дивлячись на шістьох сусідів, один із яких був божевільним і коли лягав у лікарню, просив Таню у його відсутність доглядати за рибками. Надія, незаміжня і бездітна, займалась Дмитриком, і якби не вона, той би не виріс таким розумником. Деколи спокій порушувала племінниця Надії – вона приїжджала з Києва і намагалась показати, що Таня тут усього лише квартирантка. Також вона ретельно перевіряла рахунки, які, за договором Надії, оплачувала Таня.

Вони познайомились у черзі за молоком, Таня щойно приїхала до Харкова і мешкала у родичів касирки з київського аеропорту. Надія запропонувала допомогу і влаштувала її у складальний цех із виготовлення електричних бритв, до свого колишнього учня, і зробила так, що Таню прописали в гуртожитку заводу. Таня пропрацювала там до того, як піти в декрет. Після народження Дмитрика Надія раптом узяла їх до себе – мовляв, їм обом так буде легше. Так і було. Надія увесь час наполягала на тому, щоб Таня пішла вчитись. «За що я буду жити?» – запитала Таня. «Поступиш – тоді вирішимо». Таня вступила на журфак університету. Прочитавши своє ім'я у списку, вона зі страхом подумала про найближчі п'ять років, але вдома її побоювання розвіялись: за овальним столом сидів симпатичний дідусь у рогових окулярах, а увесь стіл був завалений паперами з текстами, надрукованими на машинці. «Надія сказала, що ви мрієте про професію журналіста?» «Мене вже зарахували», – відповіла Таня. «Я не сумнівалась», – додала Надія. Дідусь поправив окуляри, що сповзли на край носа: «Якщо так, це все тепер ваша робота», – він показав руками на папери. І Таня почала корегувати різні тексти, точніше, вичитувати помилки – до коректора їй було ой як далеко. Спочатку було дуже важко, довелось перечитати масу літератури, але вже через рік їй платили вдвічі більше, а на третьому курсі вона редагувала технічні тексти, а згодом і художні. Пізнього вечора, коли Надія, Дмитрик і собака спали в маленькій кімнаті, вона працювала за овальним столом, одягнувши перстень із сапфіром. І часом їй здавалось, що це її дід, а за дверима сплять її син і мама. Зранку Надія накривала стіл гарною скатертиною, і за стіл сідала вся їхня маленька сім'я...

* * *

– Василю Максимовичу, мама правду сказала?
Дмитро дивився йому в очі, і Караваєв почувався, як на пательні – почалось!

– Тільки не хвилюйся, – сказав він.

– Як це – не хвилюватись? – скрикнув хлопець. – Це правда чи ні?
Замість відповіді Тік дістав із кишені висновок експертизи:

– Ось, почитай.

– Що це?

– Почитай, тоді дізнаєшся. – Тік сів на диван і схрестив руки на грудях.

Дмитро крутив конверт у руках.

– Не бійся, це не вибухівка, – сказав Тік. – Хоча... кому як.

Дмитро розгорнув листок, пробігся очима, усміхнувся і знову почав читати, але уважніше. Читаючи, його обличчя ставало дедалі серйознішим. Він потер долонею щоку і чомусь поглянув на зворотній, чистий бік аркуша.

– А ви хто? – запитав він після короткої паузи.

– Я твій... – Слова застрягли, наче кістка в горлі, і Тік ще більше послабив краватку. – Я твій дід – двоюрідний. Я рідний брат твоєї бабусі Ольги.

Дмитрові руки, тонкі, з довгими пальцями, тремтіли.

Караваєв підвівся з дивана:

– Ходімо похава... поїмо.

Хлопець не ворухнувся.

– Ходімо, чого стоїш?

– Василю Максимовичу, мені треба побачити маму. Ви ж чули, що вона хвора.

Тік тяжко зітхнув:

– Я все знаю. Я знаю, де вона лежить, Жора відвезе тебе. Я обов'язково зателефоную твоїй мамі, я повинен подякувати їй за те, що зараз розмовляю з тобою.

– Це мама знайшла вас? Вона мені нічого не казала. Вона все від мене приховує!

Вимірюючи кроками кімнату, Тік почав розповідати про те, як його знайшов головний редактор, як він, Караваєв, придумав фокус із морозивом, щоб отримати волосся для аналізу, і як здивувався,

побачивши його картини. Він не хотів, щоб Дмитро йшов, і продовжував говорити. Він розповідав про своє дитинство, про юність, дещо приховуючи, дещо прикрашаючи. З кожною хвилиною йому все більше хотілося сісти з хлопцем за сімейний обідній стіл, з'їсти запашного борщу з пампушками, обгризти кісточку з відбивної, запиваючи терпким червоним вином, і балакати про все на світі. Як це було з Романом.

* * *

Побачивши машину Осоки біля під'їзду його будинку, Таня вилаялась і витерла з чола краплі поту. Ставши на тверді ноги, вона гримнула дверцятами авто і попрямувала до ганку. Подолавши чотири сходинки, Таня хотіла натиснути номер квартири на пульті охорони, але двері відчинились, і на неї мало не налетів маленький собачка. За собакою вибігла дівчинка.

Тримаючись за поручні, Таня дійшла до ліфта. У дзеркалі на стіні кабіни вона побачила своє відображення і відвернулась – її жахливий вигляд не рятувала навіть яскрава помада.

Таня подзвонила у квартиру Осоки, але їй не відчинили, і тоді вона почала гримати кулаком.

– Михайле, відчини, – крикнула вона, але це був не крик, а скрипучий шепіт, що викликав кашель.

Таня думала, що виплюне легені, коли двері відчинила Софія.

– Тетяна? Боже! Що з тобою?! – Вона підхопила Таню під лікті та затягнула до квартири.

– Де твій чоловік? – запитала Таня.

– Михайле! – гримнула Софія. – Допоможи мені!

Осока вийшов із кімнати:

– Ладна? Звідки? – На його обличчі гуляла дурнувата усмішка.

– Допоможи мені! – сказала Софія. – Ти що, не бачиш, їй зле! Таню, ходімо в кімнату, на диван, ляжеш.

– Ні, мені не можна лягати. – Таня сіла на диван. – Мені треба їхати. – Вона знову закашляла.

– Можна чаю... гарячого... солодкого? – Вона заплющила очі.

«Головне – не лягати», – подумала вона, але слабкість зтягувала її в теплу легку безодню.

– Агов! Таню, твій чай, – почувла вона Софіїн голос.

– Тобі допомогти? – Тримаючи горня, Софія сіла поряд.

– Дякую, я сама.

Гарячий напій полегшив біль.

– Михайле, мені треба адресу Караваєва, – сказала Таня, віддавши горня Софії.

Осока витягнув губи рурочкою і схрестив руки на грудях.

– Мені потрібна адреса! – повторила Таня.

Осока захитався на п'ятах:

– Я не маю адреси.

– Тоді скажи, де його дім. Ти ж був там!

Осока захитав головою:

– Я дав слово.

– Кому?

– Караваєву. Я пообіцяв чекати його дзвінка.

– Чекати дзвінка? А якщо він ніколи не зателефонує? Що тоді?

– Тетяно. – Він покірно скинув руки. – Я зробив усе, про що ти просила, навіть більше. Я знайшов родича твого Романа, я дав йому твій телефон і більше я нічим допомогти не можу. Я шкодую, що вплутався в цю брудну історію, мені треба було відвалити, тільки-но я вийшов від цього бандита! Ти хоч знаєш, хто він такий?

– Так, я мала час дізнатися, але в Інтернеті немає його адреси. Михайле, де він живе?

Осока підійшов до дверей і зупинився.

– Розмову закінчено, – сказав він, стоячи спиною до Тані. – Знаєш, мені ще жити в цьому місті, а Караваєв – людина небезпечна.

– Отже, мені тут не жити? Так? Мій син зараз у Караваєва, а я нічого про це не знаю. Мені ніхто не телефонував, немов мене взагалі не існує. Я не розумію, що відбувається! Про що ви говорили з Караваєвим?

– Я пообіцяв, – кинув Осока через плече.

– Ти чого повторюєш, як папуга! Про що ви говорили? Ти дізнався, де Роман?

Михайло повернув до неї здивоване обличчя:

– Ти що, не розумієш? Я дав слово.

– Дай номер його телефону.

– У мене немає його номеру.

– Ти брешеш!

– По-перше, я не брешу, а по-друге, таким тоном зі мною не треба розмовляти. Ти не уявляєш, в яку історію мене втягнула!

– Так розкажи!

– Ні, дорогенька, я нічого тобі не скажу. Все! До побачення!

– А як щодо ешафота? Може, збігаєш хоч раз у житті?

Михайло зблиснув очима і вийшов.

Софія мовчала, понуривши погляд у порожнє горня.

– Навіщо ти брехала мені, що його немає вдома?

Софія витягнула губи в рурочку, так само як її чоловік, і промовчала.

Зібравши в кулак останні сили, Таня вийшла з кімнати. Осока стояв у передпокої.

– Він живе в Сокольниках, в'їзд за заправкою, – сказав він. – Якщо запитає, хто сказав адресу, не здавай мене! Скажи, що все місто знає, де він живе.

* * *

Тік перестав ходити кімнатою і зупинився навпроти хлопця:

– Ось, тепер ти хоч щось знаєш про свою родину.

– Василю Максимовичу, ви нічого не сказали про мого батька. Де він?

Тік схрестив руки на грудях і продовжив міряти кроками кімнату.

– Чому ви мовчите? – запитав Дмитро, тремтячим голосом.

Караваяєв не відповів, тільки притис руку до щоки, що сіпалась.

– Що ви приховуєте від мене? Мій батько не хоче мене знати? – Його голос зривався на фальцет.

– Він дуже хоче тебе бачити, – відповів Тік і зупинився.

– Тоді чому його немає тут?

– Тому що все відбулося дуже швидко. Щойно підтвердилось, що ти Романів син. Я навіть не знав, що Роман знався з твоєю мамою, не знав, що ти народився. Не хвилюйся, твій батько скоро приїде.

Дмитро похитав головою:

– Сумніваюсь.

– Чому?

– Тому що він ніколи не шукав мене. Я йому не потрібний, у нього, напевно, є сім'я, діти, я йому як кістка в горлі.

– По-перше, у твого батька немає ані сім’ї, ані дітей, а по-друге, знайти тебе не було жодної можливості – твоя мама змінила прізвище.

– Змінила? Вона мені не казала про це.

– Не хотіла.

– Навіщо вона це зробила?

– Запитай у неї.

– А яке в неї було прізвище?

– Зоріна. Це дівоче прізвище, а по батькові ти Демиденко.

– Демиденко? – Дмитро насупився. – Василю Максимовичу, все так несподівано. Вибачте, мушу йти, мені треба побачити маму... Вибачте.

Він узяв наплічник.

– Я не хочу, щоб ти йшов, – сказав Тік, забравши долоню з щоки. – Ось... я нервую. Ми так і не пообідали... Але ти маєш рацію, ти мушиш побачити маму. – Він захвав руку до кишені. – Ось тобі моя візитка, подзвониш мені, я чекатиму.

– Добре, я подзвоню.

Тік розвів руки і усміхнувся:

– Може, обіймеш мене?

Декілька секунд Дмитро дивився йому в очі, а потім рвучко обійняв його і прошепотів:

– Я... я зателефоную, – і звільнився з міцних обіймів Тіка.

– Жора тебе відвезе.

– Не треба, я сам, тут недалеко.

– У нашому селищі пішки не ходять, – сказав Каравасєв, – можна втрапити у халепу.

* * *

Під’їжджаючи до шлагбаума, Таня зателефонувала сину.

– Мамо, я зараз приїду до тебе, – сказав він. – Ти в Помірках?

– Ні, я стою на в’їзді в Сокольники. А ти ще в Каравасєва?

– Так.

– Це добре, – зраділа Таня. – Скажи йому, що я приїхала.

– Василю Максимовичу, – сказав Дмитро, – мама тут, поряд.

– Де?

– Вона стоїть... Мамо, де ти стоїш?

– Біля шлагбаума, біля заправки, – відповіла Тетяна. – Дай телефон Каравасєву.

– Тетяно, я ж сказав, що зателефоную вам, – почула вона скрипучий голос. – Я своє слово тримаю.

– У мене немає часу чекати, – сказала Таня.

– Це ваші проблеми. Дмитра зараз привезуть до вас.

– Василю Максимовичу, я не розумію, чому ви відмовляєтесь поговорити зі мною? Що, ваша сім'я мене так ненавидить?

З обличчя хлопця Караваєв зрозумів, що він чує їхню розмову.

– Ви помиляєтесь, – відповів він.

– Помиляюсь? – вигукнула Таня. – Мені залишилось жити лічені години, а ви не можете поговорити зі мною?

– Ми можемо поговорити по телефону.

– Добре. Скажіть, де Роман?

– Він далеко.

– Дайте номер його телефону.

– Там немає роумінгу.

– Він що, на іншій планеті?

Тік не відповів.

– Ідіть до біса! – крикнула Таня. – Дайте телефон синові.

– Добре, дам, але хочу запитати: це редактор вам розказав, де я живу?

– Який редактор?

– Осока, який ще?!

– Нічого він мені не казав, він навіть на мої дзвінки не відповідає.

А знайти вас не так уже й складно – ви особистість достатньо відома.

– Відповідь вичерпна, – сказав Тік і передав телефон Дмитрові.

– Мама, зачекай, я тобі передзвоню.

Хлопець вимкнув телефон і подивився на Караваєва.

– Чому ви не хочете побачитися з мамою?

– Розумієш, мій хлопчику, бувають обставини...

– Ні, не розумію. Не буває обставин, через які можна відмовляти хворій людині. Я не думав, що ви такий.

– Який?

– Безсердечний. Я йду. – Дмитро швидким кроком попрямував до дверей.

– Дмитре, стій! – крикнув Тік, але хлопець не обернувся.

Караваєв вибіг за ним у коридор:

– Зачекай, кажу! Добре, я зараз передзвоню, і маму пропустять сюди. Та зачекай ти! Дай слухавку!

Дмитро зупинився і віддав телефон. Тік одну руку тримав біля серця, а другою притискав телефон до вуха:

– Охорона? Караваєв турбує. Там біля вас жінка ще стоїть? Дмитре, яка у мами машина?

– Світло-сіра «інфініті».

– На світло-сірій «інфініті», – повторив Тік. – Пропустіть її... Треба зав'язувати з бухлом, – сказав він, скривившись.

* * *

Таня в'їхала на доріжку, і ворота за нею зачинилися.

Перед будинком красувався величезний фонтан.

«Десь я бачила щось схоже», – подумала вона, але не хотіла згадувати – будь-яке напруження посилювало біль у голові і наче вмикало маленький молоток, що гулко стукав по тімені.

З дверей будинку вискочив Дмитро, махнув їй рукою і збіг з ганку. Таня зупинила авто. Син відчинив дверцята і подав їй руку. Спираючись на неї, Таня вийшла і побачила невисокого худого чоловіка, що спускався сходами.

Підійшовши ближче, він усміхнувся і простягнув руку:

– Караваєв. Радий познайомитись.

Таня потисла йому руку:

– Я теж рада.

– Запрошую до будинку. Ми саме збирались обідати.

– Я б хотіла поговорити і поїхати.

– Навіть не думайте! – вигукнув Караваєв. – Ми повинні сісти за сімейний стіл, ми з вами не чужі, нас об'єднує цей чудовий хлопець. – Одною рукою він обійняв Дмитра за плечі. – Що можу сказати? – Він подивився на зніченого онука. – Дуже дякую, що виростили такого красеня. Ну, прошу пройти до будинку, моя дружина... – Він осікся. – А ось і вона.

На порозі стояла молода жінка з великими очима і не в міру пухлими губами.

– Настю, познайомся, це Тетяна Ладна, мама нашого Димка.

Настя почала спускатися до них, й одразу ж з-за рогу будинку вискочив неголений худий чоловік:

– Васю! Ти здурів? Кого в хату кличеш? Звідки вона взялась? Я ж її...

Він не встиг закінчити речення, як квадратний чоловік, що вибіг за ним, затулив йому рот, взяв під пахви і поніс назад, за будинок.

Запанувала тиша. Тік притис долоню до щоки:

– Це мій родич, він п'яний. Він уже ловив «білку», і не один раз. Йому постійно ввижаються чудовиська і привиди. Ходімо в будинок.

Таня йшла поряд із сином і з холодним подивом помітила, що її настрої зовсім не змінився. Немов поряд ішла зовсім чужа людина, абсолютно їй байдужа. Вона деколи повертала голову і дивилась на Дмитра, але в її душі нічого не сколихнулось – немов душа замерзла, так і не дочекавшись тепла.

За обіднім столом усі мовчали, тільки було чути стукіт приборів і кроки прислужників, що приносили і забирали страви. І ось, за тривалий час, Таня сиділа за одним столом із сином, навпроти сидів дядько Романа – час радіти, але вона нічого не відчувала. Її це не злякало, тому що в холодній байдужості ховались правильність і закономірність усього, що відбувалось в її житті. У такі рідкісні моменти, коли життя дарувало можливість радіти, Таня перелякано оглядалась і скручувалась, немов їжак, виставляючи свої голки, мовби кажучи: «Це омана». Згадуючи найважливіші події, вона дивувалась, що вони ніколи не хвилювали її, вона приймала їх зі втомою столітнього мудреця. Навіть пісні, які вони з Романом слухали, під які танцювали, сьогодні були для неї переліком нот – душа вже не стискалась. І бажання бачити сина, стати його другом, повернути його любов було наче тупим і безнадійним.

Караваєв витягнув серветку з-за коміра сорочки і поклав на стіл:

– Як вам моя кухня?

– Дякую, смачно, – відповіла Таня.

– Я зрозумів це з вашого мовчання.

– Чай, каву? Кому що? – запитала Настя.

– Каву, – тихо відповів Дмитро. – Без цукру.

– Я б випила легкий зелений чай, – мовила Таня і подивилась на Караваєва. – Василю Максимовичу, мені треба з вами поговорити.

Караваєв нахмурився:

– Настю, принеси чай у мій кабінет. А мені, дорогенька, кави, півгорнятка і міцної.

– Тобі не можна, – заперечила Настя.

– Тоді чай, – покійно погодився Тік і вийшов з-за столу. – Міцний і у велике горня.

– Неміцний і в нормальне горня! – відрізала Настя і вийшла.

Караваєв щільно зачинив двері й запропонував Тетяні сісти. Він бачив, як вона вмощується, і його серце здригнулось – напевно, Катя була такою ж немічною і блідою в останні дні свого короткого життя. Караваєв махнув головою, відганяючи погані думки, і, повернувшись спиною до Тетяни, підійшов до вікна.

– Василю Максимовичу, – почув він слабкий голос, – дякую вам за все. Я щаслива, що ви прийняли Дмитра.

Тік повернувся до неї.

– І вам дякую, що знайшли мене, – сказав він, витримуючи зацікавлений погляд Тетяни. – Але ви не тому приїхали, щоб подякувати?

Таня кивнула і відвела погляд. Опершись руками в сидіння дивана, вона почала розгойдуватись туди-сюди. Караваєв подумав, що так роблять, коли хочуть приглушити біль.

– Вам недобре? – ввічливо запитав він.

– Так, мені зле, – відповіла вона. – Ви дійсно не маєте зв'язку з Романом? Це дуже важливо для мене. Ми бачились два тижні тому. – Таня сумно усміхнулась. – Я не встигла сказати йому про сина. Хоча... насправді я боялась сказати йому. А ви йому сказали?

– Я вже давно не розмовляв з Романом. І ось що я вам скажу: ви кажете неправду, що бачили Рому. Я не Осока, йому ви можете вішати на вуха все, що завгодно, а зі мною ці штуки не пройдуть.

З кожним словом Караваєва руки Тетяни тремтіли дедалі більше.

– Романа не було в Градні, – сказав Тік, вистрілюючи кожне слово, і замовк.

Таня витерла сльози:

– Це неправда, я бачила його, обіймала... це неправда!

– Це правда, – знову вистрілив Тік.

– Це неправда! – з надривом у голосі викрикнула Таня і незграбно підвелась із дивана. – Це ви брешете! Чому? Я прошу зовсім мало, я хочу почути його голос – і все! – Вона затнулась. – А може... – Її обличчя витягнулось. – Із ним щось трапилось?! Кажіть мені!

– Більше я нічого сказати не можу.

– Василю Максимовичу, я кохаю його, я хочу його побачити!

– Це неможливо.

– Чому?! – Таня намагалась зазирнути йому в очі, але Тік заховав погляд. – Що ви приховуєте від мене? Та скажіть, нарешті! Ви думаєте, я не знаю, хто наскочив на мене на ганку? Це Романів батько! – Вона притисла пальці до скронь. – Ви всі ненавидите мене. – Вона опустила руки. – І Дмитра ви також ненавидите! Яка ж я дурна! Я зараз же забираю сина! – Вона рішуче попрямувала до дверей.

– Стійте! – крикнув Каравасєв. – Тетяно, плюньте на Романових батьків, Дмитро буде жити зі мною після... – Він хотів сказати «після вашої смерті», але вчасно замовк.

– З вами? А чому не з батьком?

– Тетяно, давайте не зараз. – Шока Каравасєва почала смикатись. – Зараз я прошу не налаштовувати сина проти мене, будь ласка. У мене немає дітей, і я зроблю для нього все, що зможу. За цих кілька днів він став для мене... рідним.

Таня мовчки ковзнула поглядом по кімнаті. Кілька хвилин вона дивилась кудись крізь голову Тіка, а потім здригнулась і, немов прокинувшись, попрямувала до скляної шафи з колекцією.

– Я знаю цю рушницю. – Вона тицьнула пальцем в екземпляр, приклад якого був оздоблений карбованим візерунком. – Я бачила її в Градні, вона висіла на плечі чоловіка... ось цього чоловіка! – Вона показала на фото на стіні поряд із шафою. – Ось! – радісно вигукнула вона. – Спитайте в нього, він показав мені будинок Максима Роя. Так, це точно він, з ним ще була колі, з темними підпалинами.

– Цього не може бути. Цей чоловік і є Максим Рій, мій батько. Він помер п'ять років тому.

Таня похитнулась. Тік устиг підхопити її та підвів до дивана.

– Тетяно, я розумію... Пухлина в голові – справа серйозна: різні там глюки, голоси. Я одного разу так накурився, що бігав за деревами, а вони наче з води були зроблені, ось такі були глюки.

– Відведіть мене до авто... – Таня ледве вимовляла слова. – Мені треба в лікарню... Мене будуть шукати...

– У такому стані не можна за кермо. Жора вас відвезе.

Таня відкинулась на спинку дивана і нерухомим поглядом втупилась у стелю... Тік вибіг із кабінету і закричав:

– Жоро, сюди!

Той прибіг майже миттєво. За ним і Дмитро.

– Що з мамою? – запитав він.

– Шо-шо! Хвора вона, ось і все! Давайте її в «хаммер». Жора, відвезеш її в лікарню.

– Я теж поїду, – тремтячим голосом сказав Дмитро.

– Добре, і я з вами, щоб там проблем не було.

По дорозі до авто Таня зовсім обм'якла і повисла на руках у Жори.

– Шефе, здається, вона того...

– Мамо! – закричав Дмитро і схопив її за руку.

Але Таня не реагувала, хоча очі досі були розплющені.

Тік узяв її за зап'ястя, намацав пульс:

– Здається, все нормально.

– Вона знепритомніла? – налякано запитав син.

– Не думаю, вона б очі заплющила.

– Шефе, вона тримається за мене, – сказав Жора. – Отже, притомна.

– Швидко в лікарню! – Тік відчинив двері «хаммера».

Йому було справді шкода Таню.

Розділ 10

Медсестра вийшла з палати і зиркнула на Караваєва та Дмитра:

– Ви її родичі?

– Це моя мама, – сказав Дмитро.

– Отож, схожий...

– А я його дід, – сказав Тік.

– Що з мамою?

– Зараз прийде її лікар, він усе вам розкаже. А поки що можете посидіти в холі.

Дивлячись на двері палати, Дмитро вагався.

– Пішли, – сказав Тік. – Чого тут стояти?

– Я хочу її бачити.

– І що? Вона ж нічого не розуміє зараз.

– Я хочу її бачити. – Із цими словами хлопець пішов до палати.

Медсестра спробувала зупинити його, але він відхилився і відчинив двері.

– Мамо, – мовив Дмитро, зупинившись біля ліжка, – вибач мені, будь ласка. Я не хочу, щоб ти помирала. – Хлопець повернувся до медсестри. – Якщо їй потрібна кров, візьміть мою, в мене така ж група. Або якщо ще щось потрібно, скажіть. – Він узяв Таню за руку. – Мамо, вибач мені.

Караваєв підійшов до нього:

– Дмитре, пішли.

Медсестра потопталась на місці, сказала, що дає їм п'ять хвилин, і зникла.

Дмитро мовчки дивився на нерухоме мамине обличчя, а потім почав говорити. Він говорив про горобчика із синьою плямкою, який прилітав на їхню лоджію, про те, як мама питала: «Він справді має синю плямку?» – «Так, – відповідав він, – немов його хтось синьою вимазав. Я обов'язково тобі його покажу. Горобці дуже цікаві істоти, вони мають свою мову. Вони сидять мовчки, доки хтось із них щось не скаже, і тоді вся зграя здіймає неймовірний гамір». Він так і не показав горобця мамі.

Дмитро розповідав про свою дівчину, про те, що сумує за мамою, за її картопляними вулканчиками, дзвінкому сміху і оптимізму. Що вона добра і хороша, і що він більше ніколи не буде таким, яким був, завжди відповідатиме на її дзвінки і двічі на тиждень приходитиме в гості, а у вихідні вони обов'язково будуть гуляти.

– Вибач мені, мамо, – сказав він. – Я люблю тебе.

– Вона не чує, – сказав схвильований Тік.

Він десь читав, що творчі особистості легко божеволіють, і найменше хотів, щоб це сталось з Дмитром.

– Ні, вона все чує і бачить, – спокійно заперечив хлопець.

– Як на мене, нам треба додому, – обережно зауважив Тік.

Дмитро махнув головою. І тут в палату зайшли лікар і два санітари.

– Доброго дня, – сказав Тарас Олегович. – Я Тетянин лікар. – Він стримано усміхнувся. – Бачу, ви знайшли втікачку. А ви, напевно, Дмитро?

Хлопець кивнув.

– Ну, шановні, я мушу забрати хвору, – сказав Тарас Олегович.

– Куди?! – вигукнув Дмитро. – На операцію?

– Ні, спочатку треба зробити певні обстеження.

Санітари посунули ліжко і повезли до виходу. Караваєв відійшов.

– Ви їй не зашкодите? – спитав Дмитро.

Лікар запхав руки в кишені халату:

– Ніхто не міг зашкодити вашій мамі більше, ніж вона сама.

– Можна, я залишусь в палаті? Я чекатиму на неї...

– Дмитре. – Тарас Олегович узяв його за плече. – Я добре розумію ваші почуття, але дозволити не можу. Ось моя візитка. Зателефонуйте мені післязавтра зранку.

– А завтра? Чому не можна завтра?

– Завтра вашу маму будуть готувати до складної операції, і я не матиму новин для вас. Тому потерпіть трішки.

– Коли розпочнеться операція?

– Об одинадцятій ранку.

– Скільки часу триватиме?

– Важко сказати. Не менше трьох годин.

– Отже, можна прийти о другій?

– Так, не раніше.

Коли вони вийшли з лікарні, Караваєв запитав:

– Дмитре, ти вмієш водити авто?

– Так.

– Жоро, нехай Дмитро сяде за кермо, – сказав Тік, підійшовши до «хаммера».

Жора кинув цигарку на землю:

– Ваша воля. А права в нього є?

– Його права – це я, – відповів Караваєв. – Димко, сідай за кермо. Ця тачка нічим не відрізняється від інших, окрім габаритів і коробки передач, вона тут механічна.

– Немає значення, – сказав Дмитро, сідаючи на місце водія.

Тік сів поряд:

– Поїдемо до мене. Повечеряєш нормально, заночуєш. Можеш узагалі переїхати до мене. Я віддам тобі половину другого поверху, матимеш спальню, майстерню і ванну кімнату. Хочеш майстерню, як у справжніх художників? І дівчину свою бери. Місця достатньо, ти бачив.

– Дякую, я подумаю.

– Рушай повільно, бо злетимо. Пам'ятай – «хаммер» ширший, ніж усі тачки.

Дмитро обережно виїхав зі стоянки і так само обережно повів автівку по Білгородському шосе.

– Додай газу! – наказав Караваєв.

– Я її ще не відчуваю, – сказав хлопець, легко натискаючи педаль газу.

– Ось, тепер нормальна швидкість, – задоволено сказав Тік.

– Ненормальна, – бурмотів позаду Жора. – Сто десять у місті не можна.

– Від кого чую? – вигукнув Караваєв, повертаючись до нього. – І хто тобі сказав, що ми їдемо сто десять?

– А я «хаммер» відчуваю, як бабу, – ревниво сказав той.

– Добре, – махнув рукою Тік. – Дмитре, давай повільніше.

Проїжджаючи повз пам'ятник велосипедистам, що загинули на дорозі, Дмитро скинув швидкість до дев'яноста і повернув на шляхопровід.

– Добре їздиш, – сказав Караваєв. – Маєш колеса?

– Ні, але вже збираю гроші.

– А яку хочеш?

– Недорогу і надійну.
– Надійними бувають тільки дорогі машини. Ось що, завтра поїдемо по салонах, вибереш те, що хочеш.
– Завтра? Я не можу завтра... бо мама...
– А що мама? Від того, що ти не поїдеш, їй легше не стане.
– Мені треба подумати...
– Ось і подумай. Поїдемо і розвієшся від усього цього... – Каравасєв невизначено повів рукою.

* * *

Таня глибоко вдихнула, і у сонячному сплетінні немов перевернувся важкий камінь. Серце пропустило один удар і, опам'ятавшись, застукало в повільному ритмі.

Годинник показував пів на другу. До операції залишалось майже десять годин. Вона повернулась на бік, обличчям до вікна. Легкий вітерець бавився фіранкою, і у світлі повного місяця на підлозі та стінах палати з'являлись і зникали дивні фігурки. Вони нагадували звірів і домашніх тварин, людей і птахів, квіти і букви. Дві фігурки дуже нагадували левеня і черепаху зі старого мультику.

– Я на сонечку лежу, – проспівала Таня, і черепаха з левеням, танцюючи, зникли у складках фіранки. – Романе, коханий, де ти? Прийди до мене! – Вона затулила обличчя руками і тихо заплакала.

І раптом почула:

– Не плач, люба моя.

Із сутінків на місячну доріжку вийшов Роман і, усміхаючись, сів на край ліжка.

– Рома... – прошепотіла вона. – Ти прийшов...

– Я не міг не прийти, ти ж мене кликала. – Він узяв її за руку. – Тільки ти кличеш мене, тільки ти віриш, що я можу прийти.

Десь гримнули двері, і Таня почула кроки і голоси в коридорі.

– Тебе можуть вигнати звідси! – захвилювалась вона.

– Не турбуйся, – усміхнувся Роман, – я буду поруч стільки, скільки ти захочеш. – Він подивився у вікно. – Ця ніч дуже світла, дивись, який яскравий місяць. – Він нахилився і поцілував її у кутик ока. – Не плач, рідненька, я з тобою.

Таня знітилась:

– Я страшна... лиса...

– Ти найгарніша.

– Обійми мене.

Таня простягнула до нього руки. Він обійняв її, вона почула його серцебиття.

– Романе, коханий, – прошепотіла Таня, вдихаючи його запах, – я така щаслива, що ти поряд. Як ти мене знайшов? О, так, ти напевно від Михайла дізнався. – Вона дивилась йому в очі. – Вибач, я тоді образила тебе. Я так і не сказала, чому прийшла.

– Ти приходила, щоб розповісти про мого сина.

Вона усміхнулась:

– Так, саме так. Обіцяй, що не залишиш його.

– Звичайно, не залишу, я ніколи вас не залишу.

– Будь завжди поряд із ним, обіцяєш?

– Обіцяю.

– Ти дуже хороший. Вибач мене.

– Тобі не треба просити вибачення.

– Дай мені сказати. – Таня глибоко вдихнула. – Що б не трапилось, будь ласка, не залишай Дмитрика, будь поруч із ним, бережи його. І скажи синові, хай вибачить мене, за все...

– Тетяню, ти нічого йому не винна, ти подарувала йому життя.

Вдивляючись Роману в очі, Таня зітхнула:

– Я дуже винна. Я винна в тому, що він народився слабким, що ледве вижив. Знаєш чому? Я хотіла позбутися його. А це страшний гріх.

Він погладив її по голові:

– Рідненька, не дорікай собі. Тобі тоді було тяжко, ти була дуже молода, ти була сама.

Слухаючи Рому, вона відчувала, як щось тепле і тремтяче народжується в її серці. Ніхто ніколи не казав їй таких слів, таких простих слів!

– Пам'ятаєш, коли Дмитрикові було три місяці, його забрали в лікарню з хворим вушком? – запитав Роман.

Таня кивнула.

– У тебе тоді зникло молоко.

– Так, пам'ятаю.

– Увечері ти хотіла дати йому грудь, а він відмовився їсти. Ти скуштувала молока, а воно було гірке. Тобі сказали, що зранку

допоможуть, але син був голодним і сильно плакав. Ти не стала чекати ранку, взяла нашого сина на руки і вночі пішла по лікарні шукати жінку, що годувала дитину. І ти знайшла її в опіковому відділенні, вона лежала там зі своїм малюком, який ошпарив ніжки окропом. Пам'ятаєш? Якби ти цього не зробила, наш хлопчик не вижив би. Ти врятувала його.

– Звідки ти про це знаєш?

– Із твого щоденника.

– Але я його спалила...

– Кохана, ні про що не питай. Просто повір мені. – Роман дивився Тані у вічі. – Він любить тебе, тільки ти не мала часу це зрозуміти. Він чудовий хлопчик, у нього світла душа. Я бачив його картини, у мене їх дев'ять.

– Ти бачив його картини? Чому ти не казав? Ви вже зустрічалися?

Роман схилив голову:

– Ні, ми ще не зустрілись.

– Чому? Я знаю, що твій батько мене ненавидить, але ж ти не можеш погано ставитися до свого сина. Чи ти не віриш мені, що він твій син?

– Тетяню, я знаю, що Дмитрик мій син, але я не можу говорити з ним.

– Чому?

– Настане час, і ти про все дізнаєшся.

– Я не маю часу! – гірко вигукнула вона. – Ну, чому всі від мене щось приховують?

– Кохана, я нічого від тебе не приховую. Я кажу правду: настане час і ти все дізнаєшся.

Він притулився чолом до її чола. І вона раптом відчула, немов їхніми венами тече одна кров.

– Мені так добре з тобою, – прошепотіла вона.

– Кохана моя, повір мені, я ніколи тебе не залишу, я завжди був і буду поряд з тобою і нашим сином. Повертайся до нього і люби за нас двох...

– За нас двох? Я не розумію тебе.

– Не треба розуміти, вір мені й ні про що не запитуй. І не осуджуй себе за те, що ти не могла змінити. Радій тому, що буде.

Роман узяв обличчя Тані в долоні й подивився їй в очі. Він погладив її по голові, у тому місці, де постійно жив нестерпний біль. Його долоня була теплою. Тепло хвилями розливалось по голові, хвилі ставали дедалі відчутнішими, здавалось, їх можна порухати.

Таня стулила повіки і побачила яскраві, барвисті, насичені кольором скельця калейдоскопа. Вони крутились, поступаючись місцем непевним контурам чогось знайомого, але давно забутого.

– Засинай, моя кохана.

Таня здригнулась. Розплющила очі. Романа не було. Легенький вітерець бавився фіранкою, і у світлі повного місяця на підлозі та стінах палати з'являлись і зникали дивні фігурки.

У коридорі було тихо.

– Тебе називають милосердним, але насправді ти дуже жорстокий, – сказала вона, дивлячись на темне небо, засіяне зірками. – Що я тобі зробила, а? Навіщо знущаєшся з мене? Слухай, відчепись. Досить бавитись моїм розумом, іди до когось іншого.

Вона спала і не бачила, що дивні фігурки ще довго купались у світлі місяця.

* * *

– Доброго ранку, як самопочуття? – почула Таня і прокинулася.

Спочатку вона побачила медсестру, а потім візок із інструментами, накритий білою серветкою. На кутах її були прикріплені металеві затискачі.

– Я візьму кров на аналіз.

Шприц швидко наповнився кров'ю. Коли Таня зігнула руку, сестра витягнула з кишені халата гематоген і з усмішкою поклала на тумбу.

– Це ваш сніданок. Більше нічого не можна. Сьогодні прохолодно. Зачинити вікно?

– Не треба, я люблю прохолоду, – відповіла Таня.

– Будь ласка, візьміть термометр.

Таня всунула термометр під пахву і втупилась у вікно.

Аромат соснового лісу густими потічками вливався до палати. Вона намагалась пригадати сон, але їй завадила інша медсестра, яка привезла візок.

– Доброго ранку. Я відвезу вас до лікаря.

Таня віддала термометр, накинула халат і, перш ніж сісти у візок, відчинила дверцята шафи та подивилась на себе в дзеркало.

– Я ще повернусь сюди? – запитала вона, поправляючи комір халата.

– Звісно, це займе не більше двадцяти хвилин.

Таня хотіла вже сідати у візок, але щось зупинило її. Вона почала нервово поправляти комір.

– Що таке? – запитала медсестра. – Вам зле?

– Не знаю.

Таня знову відчинила дверцята шафи і завмерла.

– Не затримуйте мене, – сказала медсестра, – мене чекають інші пацієнти.

– Мій халат, – сказала Таня, показуючи пальцем у дзеркало. – Він блакитний у червону крапочку?

– Так. І що?

– Покличте Тараса Олеговича.

Сестра зробила незадоволену гримасу і витягнула з кишені телефон:

– Тарасе Олеговичу, Ладна просить вас прийти. Ладна, візьміть слухавку.

Таня взяла.

– Що трапилось?! Ви повинні пройти обстеження на енцефалографі! – почула вона голос лікаря. – Це непорушне правило, без цього операції не буде!

– Тарасе Олеговичу, будь ласка, прийдіть до мене.

Таня підійшла до столика і витягнула з нової вази кілька кульок. Вона розглядала їх, коли в палату зайшов украй незадоволений лікар.

– Ну, що вам зараз заважає?! – роздратовано спитав він. – Що?!

– Ця зелена, ця жовтогаряча, а ця червона, – сказала вона. – А ця фіолетова. А очі ваші блакитні.

Блакитні очі округлились, і Тарас Олегович стиснув її зап'ясток.

– Пульс у нормі. Температуру міряли?

– Так, тридцять шість і шість, – відповіла сестра. – Я сама здивована.

– А ввечері яка була?

– Тридцять дев'ять і чотири, – повідомила медсестра, дивлячись на температурний аркуш.

– Зніміть халат, – сказав лікар і запхав трубки фонендоскопа у вуха. Притискаючи до Тетяниних грудей холодну мембрану, він мовчав, але його обличчя видавало велике хвилювання.

– Тепер спиною, – попросив Тарас Олегович. – Хрипів немає, – здивовано сказав він. – Одягайтесь.

Чухаючи підборіддя, лікар дивився на кульки у вазі.

– Ось що, – сказав він медсестрі, – везіть пацієнтку на томограф.

Він хотів ще щось додати, але махнув рукою і вийшов із палати.

* * *

– Нічого не розумію! – вигукнув Тарас Олегович, кидаючи на стіл висновки. – Це неможливо! У неї була пухлина, я бачив її на власні очі! Дивись, хіба це не пухлина? – Він доторкнувся пальцями до екрану айпаду, і на ньому з'явилось тривимірне зображення.

– Можеш не показувати, я вже сто разів порівнював, – задумливо сказав рентгенорадіолог. – Добре, що ми не відкрили їй череп. А запалення легень, температура... Де все?

– Іване, – не міг заспокоїтись Тарас Олегович і провів пальцем по екрану. – Ми це зробили годину тому! Та-а-ак... Пухлини немає... Може, томограф несправний?

– Томограф справний, – відповів колега. – Зі свого досвіду скажу, що такі випадки бувають.

– А в моїй практиці такого не було. Я везу її на операцію!

Рентгенорадіолог скривився:

– Послухай мою пораду: не поспішай. Давай надішлемо це все в Одесу, професору Соловійову, і в Мюнхен, професору Енгельбрехту. Вони найкращі спеціалісти з комп'ютерної томографії.

– Скільки на це піде часу?

– Якщо вони на місці, то не більше двох годин. Вони мої хороші друзі, ми часто зустрічаємося на конференціях.

– Гаразд, я почекаю. Але що мені сказати Шустову? Він уже тут.

– Сядьте і випийте за здоров'я Ладної. – Іван підморгнув. – Залізай у значку, Шустов любить дорогий коньяк, пійлом ти його не заспокоїш. До речі, коньяк «Шустов» він не п'є.

Сонце змагалось із хмарами. Берег озера спорожнів, лише садівник збирав тоненькі гілочки, що не витримали вчорашньої негоди. Таня

дивилась у вікно, коли в палату зайшов Тарас Олегович з айпадом у руках. Дивно, але його поспіх Тетяну вже не дратував.

Він зупинився посеред палати і почав чухати потилицю.

– Ваш син ще не приїхав?

– Ні. Він телефонував і сказав, що буде близько другої. Чому ви затягуєте? Коли операція?

Лікар нахмурився і щось копнув носком черевика. Це була скляна кулька, яка зі стуком покотилася до вікна.

– Тетяно, – розпочав Тарас Олегович, і на його обличчі заблукала усмішка, – ми отримали висновки двох спеціалістів високого рівня. Це дивно, але ваша пухлина зникла.

Якби він сказав, що їй залишилось жити дві хвилини, вона б здивувалась менше.

– У мене знову галюцинації, – сказала Таня.

– Я не галюцинація, – усміхнувся лікар. – Можете мене вщипнути. Я не знаю, як це пояснити. У моїй практиці таке вперше. – Він говорив короткими фразами. – Ось, погляньте. – Лікар повернув до неї айпад. – Це ваша пухлина три тижні тому, а це картина на сьогоднішній ранок. Пухлини немає. – Він витягнув із кишені халата два папірці. – Ось аналіз крові, зроблений три дні тому, а ось – сьогоднішній. Ви здорові.

– Це жарт?

– Хіба такі жарти бувають?

Таня підійшла до вікна. Вздовж берега кульгав лебідь. Поряд з ним ішов здоровий. Так близько, що їхні крила доторкались. Напевно, у лебедів не так, як у голубів...

В озерній гладіні відбивалось сонце.

– Що далі? – запитала вона, не відчуваючи нічого, окрім вібруючої порожнечі.

– Далі? Вам ще кілька днів доведеться тут побути, для контролю. А потім ми вас випишемо.

* * *

– Ну, ти бачила того Тютюнника? – запитав Караваєв, підводячись із дивана.

– Його прізвище Табачний.

– Один чорт. Що ти про нього думаєш? Арап... ну, брехун чи як?

– Не знаю! – відповіла Оля, знімаючи бежеві, в тон клатчу, лайкові рукавиці. – Родичка однієї пацієнтки сказала, що від нього йдуть на своїх ногах.

– Куди поклали Ромку?

– Палата простора, нове обладнання, вигляд із вікна гарний, на лісопарк.

– А де це?

– Недалеко звідси, на Балакірева... Васю, я вся тремчу, дай випити.

Тік узяв кришталевий флакон.

– Дай води, я ж за кермом.

– Тут немає води, іди на кухню.

Оля махнула рукою:

– Гаразд, не треба. Я ось чого заїхала до тебе. Я не хочу, щоб Тетяна переступала поріг твого дому!

– Чого це? – примружився Караваєв.

– Сам знаєш! Андрій побачить її – і йому дах знесе. Він псих! І я не дозволю дочці цієї сволоти...

Продовжити вона не встигла – Тік схопив її за горло і притис до стіни.

– Тільки спробуй! – Він дедалі сильніше стискав пальці. – Тільки спробуй!

Рукавиці і клатч випали з рук, Ольга відбивалась, але Тік не відпускав її. Він відпустив руку тільки тоді, коли сестра закотила очі. Вона впала на підлогу, хрипіла і кашляла. Дивлячись на неї, Караваєв тяжко опустився на диван.

– Сволото! – Це було перше виразне слово, яке вимовила Ольга.

Тік розстібнув сорочку і почухав груди:

– Ольго. – Він подивився на сестру з-під лоба. – Не смій ламати моє життя знову!

– Знову? Ти на що натякаєш?

– Андрій усе мені розповів. Він хоч і алкаш, але пам'ять ще не пропив.

Ольга істерично засміялась і помацала пальцями шию:

– Ти мені хрящик пошкодив, мені боляче ковтати!

– Нічого, минеться.

Ольга підвелась із підлоги і почала розглядати костюм.

– Мати рідна! – вигукнула вона. – Де гудзик? Це ж «шанель»!

Зігнувшись гачком, вона пішла по кімнаті.

– Ось він! – Оля залізла під стіл і з палаючими очима вилізла звідти. – Довелось би з Парижа замовляти. – Вона заховала гудзик у клатч і почала натягати рукавички. – А що тобі Андрій розповів? – Вона з награною уважністю розглядала рукавичку. – Що взагалі путнього він може розповісти? Він завжди п'яний, хіба є віра п'яним?

– Не скажи... а народна приказка: що у тверезого на умі – те у п'яного на язиці?

Оля насторожено подивилась на брата:

– До чого ти ведеш?

– До того, що нещодавно Андрійко мені дещо прояснив.

– Ну, і що ж такого він тобі прояснив?

– Давню історію.

– Яку ще історію? – звела брови Оля.

– Про мене і Катю.

– Яка ще Катя? – нервово сміючись, запитала сестра.

– Моя Катя.

– Ой, згадала баба, як дівкою була!

– Це ти забрала в мене Катю, – сказав Тік, пильно вдивляючись сестрі в очі.

– Ну, це вже в жодні ворота не пройде! Катя сама тебе кинула, і ти це чудово знаєш.

– Брешеш, сестричко. Катя любила мене, а ти їй сказала, що я поїхав у Болгарію з дівчиною.

Обличчя Ольги застигло, немов гіпсова маска, але потім ожило:

– Нісенітниця!

– Ні, я просто зіставив факти – і все зійшлося. Факти, сестричко, факти! А Катя мовчала, вона на це ніколи навіть не натякнула...

– Які факти? Він п'яниця, ти це розумієш? Він людей не впізнає, одних за інших приймає. Його «білка» хапанула! Вчора він думав, що я наша покійна мама і почав сваритись. Він згадав, як сто років тому мама накинулася на нього за те, що він ударив Романа по дупі. Я ледве втекла, він хотів побити мене, бо вважав, що я мама!

Сестра замовкла, і її обличчя стало спокійним.

– Ось що, сестричко, що було – те загуло, а що буде – вже від тебе залежить. Якщо Тетяна не склеїть ласти, вона буде приходити в мій

дім, вона вже приходила, і ти будеш з нею чемною і ввічливою, і не дай Боже хоч натякнути... Ясно?

Ольга промовчала.

– Ясно?! – грізно повторив Караваєв.

– Впустити Тетяну в нашу сім'ю – це те саме, що закласти бомбу уповільненої дії. Ти розумієш, що вона дочка людини, яку Андрій... А тепер... її нема, а Рома безнадійний!

Він за дві секунди опинився біля сестри:

– Заткнися, дурепо, – прошипів і навіть не притис руку до щоки, яка почала сильно смикатись. – Зараз Тетяну оперують, може, вона вже померла! Давай, вали звідси, ти мені набридла. І запам'ятай: я Дмитра на тебе не проміняю!

Тік почекав, поки Ольга виїхала за ворота, і спустився вниз. Жора, як завжди, сидів у холі під Посейдоном і гортав глянцевиий журнал.

– Поїхали до Тю... Табачного, – сказав Тік.

Десь задзвонив телефон.

– Де це? – спитав Тік, прислухаючись до мелодії. – Це не мій.

– Не знаю... – Жора знизав плечима.

– Так пошукай!

– Це звідтіля. – Жора тицьнув пальцем на кімнату, з якої Тік щойно вийшов.

Це був телефон Ольги, він лежав на килимі біля столу.

– От дурна! – прошипів Тік, примружившись на екран, але все одно нічого не розібрав. – Слухаю! – Він притиснув телефон до вуха.

– Доброго дня! Я дзвоню Ользі Максимівні.

– Я її брат. Вона забула слухавку в мене. Ви хто?

– Василь Максимович?

– Так.

– Це Табачний вас турбує. Прошу, якнайшвидше приїжджайте...

– А що трапилось? – дерев'яним голосом спитав Тік.

– Ваш Роман прийшов до тям!

* * *

З Помірок не виходять – звідти втікають, не озираючись, але Таню протримали тут ще тиждень, аби переконатися, що все минулося.

Після сніданку вона зібрала речі і спустилась до озера в очікуванні сина. Берег мерехтів яскравими барвами квітів на великій клумбі. У

центрі клумби стирчала страшна біла ваза. Таня подумала, що треба купити фарфорову статуетку Тарасу Олеговичу. Бо зараз їй було соромно за свій вчинок.

– Доброго дня, Тетяно! – почула вона і повернула голову.

До неї йшов Караваєв із великим букетом троянд.

– Доброго дня.

– Ну, якого вони кольору? – запитав Тік, посміхаючись.

Вона теж усміхнулась:

– Червоного. Ви самі? – Вона взяла квіти.

– Так, я сам. Дмитро на заняттях, він чекатиме нас удома. У мене... Тетяно, ви такого хлопця мені подарували! Я його обожнюю. Я хочу купити йому авто, а він упирається. Каже, ось заберу маму, тоді поміркуємо! І квартиру теж хочу, велику. Ви не заперечуєте?

– Ні.

– Але найбільше мені хочеться, щоб він іще пожив у моєму будинку. Знаєте, коли він поселився в мене, у кімнатах стало світліше. За кілька днів усе стало інакшим. – Караваєв подивився навколо. – Давайте присядемо ось там. – Він показав рукою на лавку в затінку старого дуба.

– Давайте.

– Я щасливий, що все добре закінчилось, – сказав Тік, коли вони сіли. – Які у вас тепер плани?

– Які плани? – Таня примружилась, вдивляючись у гладінь озера. – Жити... Просто жити.

Тік нахилився і підняв із землі жолудь. Підкинув його і спіймав.

– Ви лівша? – запитала Таня.

– Еге ж, як Дмитро. Але я не маюю, я пишу. Рідко, але пишу. Так, замітки для душі.

– Мені деколи здається, що у вас живуть дві різні людини, і мова в них інакша, по-іншому дивляться і ходять.

– Життя, розумієте, різне, ось і доводиться крутитись... е-е... тобто мімікрувати. – Караваєв підморгнув і раптом став серйозним. – Тетяно, дайте вашу мобілу.

– Навіщо?

– Те, що я вам скажу, повинно залишитись між нами. Все, що ви зараз почуєте, таємниця... сімейна таємниця. Тепер ви маєте знати цю таємницю.

– Я не буду нічого записувати.

– Не ображайтесь, але журналіст – це діагноз. Ви й самі не помітите, як увімкнете диктофон. Сподіваюсь, що ви мене зрозуміли. Ну, там, наслідки, якщо комусь десь щось...

Він узяв Тетянин телефон, вимкнув і поклав на лавку.

– Мені може син подзвонити, він буде хвилюватися, – сказала Таня.

– Він знає, що я тут. Я швидко. Таню, ви, напевно, бажаєте знати, чому я не хотів зустрічатися з вами?

– Зараз це має значення?

– Так, має. Так ось... Ви знали, що ваша мати була коханкою Андрія Демиденка?

– Андрія? Ні, не знала і знати не хочу, – холодно відповіла Таня.

– Але доведеться. Ця інтрижка розпочалась ще до вашого народження. Олена закохалась в Андрія по вуха. Можна зрозуміти, він був мужиком показним. Він її кинув, але вона все ніяк не могла заспокоїтись, хоч і вийшла потім заміж. Рік тому, у травні, Олена приїхала в Золоте, у будинок мого покійного батька. П'яна. Ми всі були вдома, бо завжди приїжджали туди на День Перемоги. Роман також був.

– Рома? А де він зараз?

– Ой, прошу, зачекайте! Мені й так все це не подобається... Так ось... Олена сказала, що кинула чоловіка і приїхала за Андрієм.

– У Жовтоводську всі знають, що вона втекла з коханцем. Той чоловік, що накинувся на мене, це ж був Андрій Демиденко? Хм... Так, Олена що, зараз у вашому маєтку?

– Дайте мені договорити!.. Андрій хотів її спровадити, але вона витягнула пістолет і почала вимагати, щоб він поїхав разом із нею. Андрій відмовився, і тоді вона натиснула на курок. Роман закрив собою батька і отримав дві кулі...

Таня скрикнула і затулила вуста рукою.

– Був сильний крововилив у живіт... Він живий, але не зовсім. Він був у комі.

Озеро і клумба хитнулися. Було важко дихати.

– Вам зле? Таню, вам зле?! Я покличу лікаря! – Тік скочив на ноги.

– Не треба, – видихнула вона. – Був у комі?

Вона хотіла запитати, що зараз із Романом, але боялася.

– Так. Лежав у Броварах, там найкраща клініка для таких...

– Лежав? А... – Серце завмерло. – Де він зараз?
– Зараз він у Харкові.
– У Харкові?!
– Так. Тут, виявляється, працює якийсь унікальний ліпіла... е-е...
тобто лікар. Тиждень тому Романа перевезли сюди.
– Сюди?! Я можу його побачити?
– Та зачекайте ви!
Тік знову примостився поряд.
– Так... Можете...
– Тоді поїхали до нього! Зараз! – Вона схопила Караваєва за руку.
Він послабив краватку другою рукою і скривився:
– Тетяно, я ще не все сказав.
– До біса! Потім! Поїхали! – Вона підвелася на ноги. – Василю
Максимовичу, благаю!
– Зараз ви припините благати. Сідайте, я не все розповів. – Він
потягнув її до лавки.
Таня сіла. Він ховав очі й тер щоку.
– Ось воно що... Яка ж я дурна, – прошепотіла вона, дивлячись на
Тіка. – Ані Рома, ані ви усі... – Вона замовчала і відчула холодний
страх, що заповзав у душу. – Ви не пробачите мені... через матір...
– Ми вже пробачили.
– Як так?!
– Отак! Це питання вже закрито. Олени нема.
– А де вона?
– Її застрелили.
– Застрелили? Хто?
– Я знав, що це марна праця... – сумно мовив він. – А Рома
казав... – Він затнувся.
– Рома? Що казав Рома?!
Тік насупився.
– Що казав Рома?! – перепитала вона. – Як він міг казати?! Він же у
комі!
– Він отямився того дня, коли вас мали оперувати!
– Отямився? – мовила Таня.
– Так, отямився! І сказав, що не хоче починати наново з брехні. Ось
що, Таню. – Він потер коліна. – Вашу матір застрелив Андрій.

Дивно, але в душі Тетяни нічого не поворухнулось, немов ішлося не про її маму, і навіть не про живу істоту, а просто про неживий предмет. Вона просто дивилась у рот Караваєву.

– З тої ночі він п'є, як коняка. Він живе у мене, у флігелі. Я вашу матір живою не бачив, мабуть, ви дуже на неї схожі, бо того дня, коли ви приїхали до мене, цей алкаш вирішив, що Олена повернулась... з того світу... Ми його ледве вгамували, хай йому грець! Він уже не людина.

Караваєв стулив рот. Через деякий час він знову розтулив його:

– А чому ви не питаєте, що було далі?

– Далі?! – Таня зиркнула на Тіка. – Тому що мені байдуже, що було далі! А ви на що сподівалися?! Що я буду рюмсати на вашому плечі? Ніколи! Ніколи я не буду рюмсати, бо ця жінка ненавиділа мене. Вона зруйнувала моє життя, сволота!

– Про мерців або ніяк...

– Замовкніть! – Таня відчувала, як німіли губи. – Я теж не хочу починати з брехні! Кажу вам – мені байдуже, де Олена, хоч у помийній ямі!

– Вона не в помийній ямі, я зв'язався з крематорієм, це найпростіший спосіб, знаєте... Ми все зробили чинно... – Тік смикнув плечима, ніби йому стало холодно.

Таня рішуче взяла квіти та телефон.

– Тепер ми можемо їхати до Роми?

– Їхати не треба, він тут.

Вона схопилася з лавки і озирнулася:

– Де?!

– Сидить у «хаммері», біля воріт.

Вона ледь опанувала себе.

– А чому він сам не прийшов? – спитала вона тремтячим голосом.

– Ви що, з глузду з'їхали? Хлопець рік лежав! У комі! І потім, я мав усе з'ясувати!

Щока у Тіка смикалась.

– Так... А Дмитро? Він знає... про Олену?

Їй чомусь хотілось відтягти час зустрічі з Романом. Це добре, що ворота за будівлею.

– Ні, йому це не потрібно.

– Так, не потрібно... А він бачив батька?

– Так, бачив...

– І як... як це було?

– Як це було? – перепитав Тік, перекладаючи жолудь із однієї руки в другу. – Ну, а як ви вважаєте, як це було? Дивились один на одного... Потім обіймались та того... – Він шморгнув носом. – Поплакали трохи. А потім Дмитрик сказав, уже дома... мені сказав, що завжди плекав надію побачити батька і порозмовляти з ним. І ще він хотів знати, хто у цьому всьому винен.

– У чому?

– У тому, що в нього не було нормальної сім'ї, немає бабусь, дідусів, що з вами стосунки погані. Він цікава людина, він щось відчуває. – Тік потер одну об одну пучки великого і вказівного пальців. – Щось тонке і недоступне.

– Коли він був маленьким, він бачив привид, – задумливо сказала Таня. – Він мені про це розповів. Я злякалась. Сказала, що це маячня, накричала на нього. А потім сусідка розповіла про жінку, яка до нас жила в нашій квартирі, вона давно померла. – Таня гірко усміхнулась. – Сусідка сказала, що вона має фото цієї бабусі. Прийшла до нас, показала фотографію, і він упізнав свого привида. Мені тоді забракло розуму, та й, напевно, сміливості вибачитись перед ним.

– Знаєте. – Тік усміхнувся. – У мене теж одного разу таке було. Я мотав... є... відбував строк і не міг приїхати на похорони бабусі. Так було не по собі, хоч кричи. Ми саме працювали біля монастиря, траншею копали. Дали команду на перекур. Сиджу... Бачу, черниці йдуть. Кажу селітрі... ну, конвою, покличте, мені з ними поговорити треба. Покликали. Підходять. – Караваєв усміхнувся і махнув головою. – Дивляться на мене, і мені так стало... навіть не знаю, як сказати. Тепло стало. Кажу, бабку мою сьогодні ховають, а я тут. Душа, кажу, болить, що робити, допоможіть. Вони питають: «Як звать новопреставлену?» Віра, кажу. Ми помолимося за неї, кажуть... Сином назвали, а я старший за них всіх, і пішли далі. Я дивився їм услід, погода похмура, дощ збирається. Вони йдуть рядочком по пилюці, віддаляються, віддаляються, а потім завернули за ріг – і все, за огорожею їх уже не видно. І раптом... сам до сих пір не можу без сліз згадувати. – Тік часто закліпав. – Відчуваю, хтось мене по голові гладить. А такого ж бути не може, тут тільки прикладом погладити можуть. Я очі замружив, і відчуваю, що це бабусині руки, що вона

поряд стоїть. І раптом сонце так засіяло! Просто в обличчя. Перекур закінчився. Копаю, а на душі так добре, так тепло! Увечері розповів сусідові, а він каже: дурень ти, тобі ангел з небес зійшов, а ти його і не помітив. – Тік потер руками коліна. – Ось така історія. Я потім нікому про це не розповідав, не знаю, чого це з вами розчирікався.

– Василю Максимовичу, скажіть, а в Романа є ось тут рубець? – Вона провела пальцем по чолі біля коренів волосся.

Тік скоса подивився на неї:

– Є... – Він затнувся. – Це від кулі. – Він вирячив очі. – А звідки ви... Ні, це неможливо, ви не могли бачити його після цього.

– Я бачила його в Градні. І потім ще раз бачила, він приходив до мене в лікарню, вночі, перед операцією. А ще він сказав, що має Дмитрові картини.

– Що?! Тої ночі приходив?! Та ну вас! – Тік замахав руками, ніби відбивався від примари.

– Ага, приходив. І казав, що ніколи не залишить ані мене, ані Дмитрика. Тої ночі він вилікував мене... Наша любов мене вилікувала. І його теж...

– Любов? Гм... Кажете, приходив... Ти диви... Таню, знаєте... я калач тертий, мене різними забобонами не візьмеш, але... Гм... Дивно... – Він потер пальцями лоб. – Знаєте, тоді, на виставці, щось наче під руку штовхнуло – купи картини та вези Роману... Ну, я і повіз. – Він усміхнувся. – Так що, Тетяно, життя триває?

– Так, триває...

– Тоді пішли? Тримайтеся за мою руку. Ой, ви труситесь, як осичина! Не можна так!

– А у вас щока смикається.

– Це на все життя... Вона почала смикатись, коли померла моя Катя.

– Це хто?

– Потім розповім... – Він зітхнув. – Отож... Любов... – Він подивився на її руку. – Рома казав мені про цей перстень, як малював його, як хвилювався, коли дарував... Питав у мене, чи є він на вашій руці... Він усе пам'ятає, мій хлопчик... Це добре. Ой, телефон увімкніть!

Вона механічно увімкнула телефон. Вона повністю була там, біля воріт.

...Вона відразу його побачила. Спираючись на палицю, він стояв біля автівки й дивився на неї.

* * *

Рома спав, притиснувшись до неї. За вікнами йшов дощ, і вже здіймалось сонце. Таня посміхнулась: як радів братик, побачивши її! Вона навіть і не мріяла, що він її впізнає. А вона його відразу впізнала по ході – виявляється, вони обоє ходять, як качки. Як вони обіймалися! Як зрадив Дмитрик, що в нього є дядько метр дев'яносто на зріст та вагою сто три кілограми, та ще й такий молодий! Вона нічого не казала брату про матір, та він теж не згадував про неї. І про свого батька теж нічого не казав. Його дружина – гарна дівчина, щастя їм...

Важко згадувати, як приїхала з Караваєвим до крематорію, як вони йшли вздовж стіни колумбарію, як він зупинився і вказав на нішу: «Ось тут». «Кутько І. І.» – прочитала Таня. «Не зважай на це, тут мій кореш, разом строк мотали».

Рома щось пробурмотів уві сні. Таня замружила очі й зітхнула. Коханий мій, серденько моє, мій чоловік... Він поряд, і вона щаслива. Їх дитина теж тут, у будинку Васі Тіка, на другому поверсі. Що ще потрібно жінці? У Дмитрика своя майстерня. Караваєв виявився дуже родинним та сентиментальним, чого вона аж ніяк не очікувала. Свекруха була тільки на весіллі, казала, що повернеться через два тижні. У Роми саме закінчиться курс реабілітації, і вони поїдуть у весільну подорож на крихітний острів поблизу Греції.

Отож... Усе добре.

У неї нова посада – заступник головного редактора, величезний кабінет.

Вона здорова!

Тоді чому вона знову шукає у натовпі клаповухих чоловіків або жінок у фіолетових колготах?

Вона застогнала і залилася слізьми, ніби відслонили шлюзи. Намокло за вухами, волосся та подушка, набряк ніс.

– Мамо, чому все так? – прошепотіла вона.

Навіщо вона тоді, у лікарні, так вилаялась на маму?

Чому життя було таке суворе до жінки, народженої в лютому сорок першого? Невже цього не було достатньо, щоб пожаліти її, бо вона ще

дитиною чула і бачила все, що несла війна: голодувала, хворіла, мерзла, ховалась від бомб та лякалась закривавлених небіжчиків. Тому все життя вона жадібно прагнула щастя – а хто не прагне?! – і йшла до нього так, як її навчило це саме життя.

Таня завжди потайки від мами дивилась сімейні фото, бо мама соромилась пожовтілих фотокарток: боса, худа, волосся стирчить в різні боки, сукня з чужого плеча, очі великі й погляд такий, ніби каже: «Вибачте мені...». І жодної фотокартки, де вона в обіймах мами – завжди сидять поряд. Так чужі сидять.

І ще переляк в очах... Посміхається – а він усе одно в очах. Навіть на тих світлинах, де вже подорослішала.

І жодної фотокартки тата...

Вже наприкінці школи Шоха розповіла, що якимось її матір пліткувала з подругою, мовляв, Тетянина мама дуже кохала її тата, усім серцем. І тато кохав її, але свекруха, татова матір, завжди була проти. Так, це було правдою, Таня ніколи не бачила другу бабцю, хоч і мешкала вона поряд, у Чернігові. Вона закидувала сина листами, що хворіє і кожної миті може померти, і він поїхав до неї всього лишень на чотири дні. Повернувся, а невдовзі надійшов лист, такий грубий, що його десь розірвали. Таке траплялось у той час, тому що сподівались, що знайдуть у конверті гроші, а пересилати гроші ось так було заборонено, тільки поштовим переказом. На пошті, звісно, встромили носа у конверт, а там на фото тато з дівчиною обіймається. Прочитали листа, а в ньому: «Тобі привіт від Марійки, вона скучила за тобою, синку... Кидай своє кляте стерво та повертайся додому». Може, то фото було ні до чого, але плітки розлетілися будівництвом – і ось... Маємо, що маємо.

Рома перевернувся на інший бік. Таня прикрила ковдрою його оголене плече і лягла обличчям до вікна, що сягало підлоги. Вона добре бачила терасу та сад.

...Дивна річ – пам'ять. Із часом ховає кудись усе погане, залишивши тільки хороше. Таня дивилась у вікно і пригадувала, як мама малювала дівчинку. Мама сиділа за круглим столом, застеленим темно-зеленою плюшевою скатертиною з довгими торочками. За нею було вікно з білою фіранкою. День був сонячний, і Таня насолоджувалась обличчям та короткою високою зачіскою мами: здавалось, що вона вся була обсипана золотим пилом.

Таня прислухалась до рівного дихання чоловіка, тихенько встала з ліжка і пішла до дивана, там вона залишила свою сумочку. Дістала з неї старенький аркуш зі шкільного зошита, підійшла до вікна і розгорнула... На неї дивилась дівчинка, намальована невмілою рукою, струнка, із коротким волоссям та великими очима. Дівчинка посміхалась, але в її очах застиг переляк.

Руки затремтіли, знову набряк ніс. Таня притисла дівчинку до грудей і підвела очі на терасу.

...На неї дивились мама і тато. Гарні та щасливі. У тата на плечі сидів горобець із синьою плямкою на голові.

– Мамо... Тато... – Таня приклала руку до скла. – Рідні мої...

Мама теж приклала руку до скла, до Тетяниної руки. І тато приклав.

– Донечко, рідна... – почувла Таня їхні голоси, немов вони були поряд.

– Тато... Мамо! Пробачте мені!

Вони посміхнулись, тепло-тепло. Як колись.

– Пробач нам, донечко... Пробач нам...

Скло вкрилось брижами, і видіння зникло.

Вони обійняли її, вона чула калатання їхніх сердець. Вони були теплими і пахли дитинством. Вони гладили їжачка на її голові і час від часу зазирали в очі.

Дощ ущух, ніби кран закрутили. Блимнуло сонце, і його яскраві промінчики-ручки обсіпали їх золотим пилом, а потім намалювали веселку. Горобчик цвірінкнув, змахнув крилами і полетів до веселки. Вони провели його поглядом і подивились на Таню.

Таня заціпеніла.

– Не кидайте мене! Благаю!

– Донечко, не плач. – Тато змахнув сльозинку з її щоки. – Ми ще зустрінемося. Я кохаю тебе, моя принцесо...

– Я кохаю тебе... – Мама відпустила руку.

– Благаю! Не йдіть!

– Люба, що трапилось?! – Рома тряс її за плечі. – З ким ти розмовляєш?

Вона відчинила вікно і вибігла на терасу. Батьків ніде не було...

– Що ти робиш? Тут холодно! – Він затагнув її у кімнату, схопив халат і накинув на плечі. – Люба моя, що трапилось?

– Ні... Нічого... Все гаразд... Тепер усе гаразд... – відповіла Таня, не відводячи погляду від веселки.

* * *

...Серпнева ніч пахла осінню. Акушерка подивилась на породіллю і, щоб ненароком не впасти з табурета, сіла боком до стіни і знову заплющила очі.

З напівдрімоти її вивів крик:

– Ой! Матінко! Допоможіть!

Дівчинка народилась швидко, запищала і затихла. Сестра перерізала пуповину і вже хотіла перев'язати, але акушерка відсторонила її.

– Я сама, – сказала вона, майстерно зав'язала слизьку кишку і передала дитину сестрі. – Нехай у неї буде гарний пупець. Не впусти.

– Ганно Михайлівно, хіба я колись когось впускала?! – запитала медсестра, позіхнула і пішла до тазу з водою. – Хм, щось мовчить...

– Мовчить? – закричала породілля. – Що ви з нею зробили?! Віддайте мою донечку!

– Та заспокойтесь. Зараз помиємо і віддамо. Дитинка хороша. Ну, маленька, ти хороша? – примовляла акушерка.

І дівчинка щасливо закричала.